
Jhumpa Lahiri
EVEREST
Dert yorumcusu
Türkçesi: Neşfa Dereli
ÖYKÜ
2000
Pulitzer Edebiyat Ödülü
2.
BASIM

JHUMPA LAHIRI

Bengal'li bir anne babadan olan Jhumpa Lahiri, 1967 Londra doğumlu olup Rhode Island'ta büyümüş, ama çocukluğunda ve gençliğinde tatillerini sık sık Kalküta'da geçirdiğinden anayurduyla bağlarını koparmamıştır. Bernard'dan mezun olup Boston Üniversitesi'nde yaratıcı yazarlık programını bitirdikten sonra Rönesans Araştırmaları alanında doktora yapmıştır. Lahiri, kitap haline getirmeden önce *The New Yorker, Ange Review, Harvard Review, Salamender, Epoch* ve *Story Quarterly* gibi dergilerde yayınladığı öyküleriyle 2000 Pulitzer Edebiyat Ödülü, O'Henry Ödülü ve "En İyi Amerikan Kısa Öyküleri" ödülü, Pen/Hemingway Ödülü, *The New Yorker* En İyi Çıkış Kitabı ödülü, *Los Angeles Times* En İyi Kitap Ödülü ve *Publishers Weekly* Yılın En İyi Kitabı Ödülü'ne sahip olmuştur. Ayrıca bu kitabın ilk öyküsü "Geçici Arıza" önemli Hint yönetmenlerinden Mira Nair tarafından filme çekilecektir. Halen Greenwich Village sınırında bir yerde yaşayan Lahiri'nin Şubat 2001'de çıkacak olan *Namesake* adlı yeni kitabı da Everest Yayınları tarafından yayınlanacaktır.

JHUMPA LAHIRI

Dert Yorumcusu

Türkçesi:
Neşfa Dereli

§

Çağdaş Dünya Edebiyatı **2**

Dert Yorumcusu
Jhumpa Lahiri

Kitabın özgün adı
Interpreter of Maladies
Flamingo, 1999

Kapak tasarım: Mithat Çınar
İngilizce'den çeviren: Neşfa Dereli
Yayına hazırlayan: Osman Akınhay
Son okuma: Uğur Aktaş

© 1999, Jhumpa Lahiri
© 2000; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Kesim Ajans aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

Birinci Basım: Temmuz 2000
İkinci Basım: Temmuz 2000
ISBN: 975 - 316 - 627 - 3

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

EVEREST YAYINLARI
Çatalçeşme Sokak No: 52/2 Cağaloğlu/İSTANBUL Tel: 0 212 513 34 20-21
Fax: 0 212 512 33 76 e-posta: everest@alfakitap.com
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: 0 212 511 53 03 Fax: 0 212 519 33 00

Annemle babama
ve kız kardeşime...

İçindekiler

Geçici Arıza **1**

Bay Pirzada Yemeğe Geldiğinde **23**

Dert Yorumcusu **43**

Gerçek Bir Kapıcı **68**

Bay Sen'in Evinde **80**

Kutsanmış Ev **104**

Bibi Haldar'ın Tedavisi **126**

Üçüncü ve Son Kıta **142**

Seksi **167**

DERT YORUMCUSU

GEÇİCİ ARIZA

Bırakılan notta bunun geçici bir arıza olduğu yazıyordu; beş gün boyunca akşam saat sekizden başlayarak bir saat süreyle elektrikler kesilecekti. Son kar fırtınasında elektrik tellerinden biri kopmuş, bu yüzden birkaç gündür iyi giden havalardan da yararlanarak işçilere gerekli onarımın yapılması talimatı verilmişti. Bu onarım çalışması sadece civar evleri, yürüme mesafesindeki tuğla cepheli dükkânları ve Shoba ile Shukumar'ın üç yıldır yakınında yaşadıkları tramvay istasyonunu etkileyecekti.

Shoba notu yüksek sesle okuduktan sonra, Shukumar'dan çok kendini düşünerek, "Kesintiyi önceden haber vermeleri çok iyi," dedi Mutfağa doğru giderken, sapını omzundan indir-

diği dosyalarla dolu çantasını holde bir yere attı. Gri pantolonunun üzerine deniz mavisi bir poplin yağmurluk giymiş ve kıyafetini beyaz lastik ayakkabılarıyla tamamlamıştı. Otuz üç yaşındaydı ve asla onlar gibi olmayacağım dediği kadınlara benzemeye başlamıştı.

Spor salonundan geliyordu. Dudaklarının kenarlarında biraz pembe ruj kalmış, rimeli gözlerinin altında siyah lekeler bırakmıştı. Eskiden de yüzünün böyle göründüğü olurdu, diye düşündü Shukumar, bir partiden veya bardan döndükleri, yüzünü yıkamaya üşendiği ve onun kollarında uyumak için sabırsızlandığı gecelerin sabahında. Elindeki mektupları nereden geldiklerine bile bakmadan masanın üzerine attı. "Yine de bu kesintileri gündüz yapsalar daha iyi olur."

Shukumar, "Yani benim evde olduğum saatlerde," dedi ve kuzu etinin piştiği tencerenin üzerine, buharın çıkması için küçük bir boşluk bırakarak cam bir kapak kapattı. Temmuzdan beri evde çalışıyor, Hindistan'ın kırsal bölgelerindeki ayaklanmaları konu alan tezinin son bölümlerini tamamlamaya uğraşıyordu. "Onarım ne zaman başlıyormuş?"

"Notta ayın on dokuzu diyor, bugün ayın kaçı? " Shoba, üzerinde William Morris duvar kâğıdı desenleri olan takvim dışında oldukça boş sayılabilecek duvarda, buzdolabının yanında asılı duran mantar panoya doğru yürüdü. Tarihe bakmadan önce, takvimin üzerindeki desenleri sanki ilk defa görüyormuş gibi inceledi. Bu takvimi bir arkadaşları Noel hediyesi olarak postayla yollamış, ancak Shoba ve Shukumar o yıl Noel'i kutlamamıştı.

"Evet, bugün," dedi Shoba, "Bu arada gelecek cuma dişçiyle randevun var."

Shukumar dilini dişlerinin üzerinde gezdirdi; o sabah dişlerini fırçalamayı unutmuştu. İlk defa olmuyordu tabii bu. Bütün gün evden dışarıya çıkmamıştı, bir önceki gün de, ondan önceki gün de. Shoba ne kadar çok ek iş alıp fazla mesai yapıyorsa, kendisi de o kadar çok evde kalmak istiyordu. Canı ne

tramvay durağının hemen yanındaki dükkânlardan meyve veya şarap almak, ne de posta kutusundan mektupları almak için dışarı çıkmak istiyordu.

Shoba bekledikleri günden üç hafta önce doğum yaptığında, Shukumar Baltimor'da akademik bir konferanstaydı. Aslında o gitmek istememiş ama Shoba ısrar etmişti. Gelecek yıl iş dünyasına adım atacaktı ve o zamandan birileriyle bağlantı kurması çok önemliydi. Shoba ona, otelin telefon numarasını aldığını, programı ve uçak saatlerini öğrendiğini, ayrıca acil bir durum olursa arkadaşı Gillian'ın onu hastaneye götürebileceğini söylemişti. O sabah taksi havaalanına doğru yol almaya başladığında, Shoba üzerinde sabahlığıyla ona el sallıyordu. Diğer eliyse, sanki vücudunun doğal bir parçasıymış gibi hiç yadırgamadan alıştığı karnının üzerindeydi.

Shoba'yı son defa hamile haliyle gördüğü bu saniyeleri her düşündüğünde aklına daha çok taksi geliyordu. Kırmızı boyalı, üzerinde mavi harfler olan büyük kasalı bir araba. Onların arabasıyla kıyaslandığında neredeyse karavan gibiydi. Shukumar uzun boylu olmasına rağmen, arabanın arka koltuğunda ufak tefek kaldığını hissetmiş, taksi Beacon Street'de ilerlerken, o da günün birinde çocuklarını müzik derslerine veya dişçiye götürüp getirmek üzere böyle bir arabaya ihtiyaç duyacaklarını düşünmüş, sonra kendini direksiyonun başında hayal etmişti. Tabii bu sırada Shoba da çocuklara meyve suyu veriyor olacaktı. Eskiden olsa bir aile olma düşüncesi Shukumar'ı bunaltırdı; otuz beş yaşına gelmiş olması ve hâlâ öğrencilikten kurtulamaması da cabasıydı. Ama ağaçların bronz yapraklarla dolu olduğu bu sonbahar sabahında, aile olma düşüncesinin onu ilk defa mutlu ettiğini hissetti.

Bir görevli onu toplantı odalarından birinde bulmuş ve bir kâğıt parçası uzatmıştı. Kâğıdın üzerinde sadece bir telefon numarası vardı, Shukumar bu numaranın hastaneye ait olduğunu biliyordu. Boston'a geri döndüğünde her şey çoktan sona ermiş, bebek ölü doğmuştu. Shoba hastanenin doğum ka-

tında, bebek bekleyen ailelerin olduğu bölümde değil, yanında sadece bir kişinin ayakta durabileceği kadar küçük, özel bir odada uyuyordu. Plasentası zayıfladığından bebeği sezaryenle almışlar, yine de ellerini yeterince çabuk tutamamışlardı. Doktor bu tür şeylerin olabileceğini anlattı. İşi gereği böyle vakalara alışkın olan doktor, onlara mümkün olduğunca içten bir şekilde gülümsedi. Shoba birkaç gün içinde ayağa kalkabilecekti. Hem bir daha çocuk doğuramayacağına dair herhangi bir belirti de yoktu.

O günlerde Shukumar uyanınca Shoba çoktan çıkmış oluyordu. Gözlerini açtığında Shoba'nın yastığına dökülen uzun saçlarını görüp onu düşünüyordu; giyinmiş, işyerinde, elinde renkli kalemlerle, daha önce ona da anlattığı bir yöntemle okul kitaplarındaki basım hatalarını bulup işaretlemeye başlamış, çoktan üçüncü fincan kahvesini yudumlamıştı bile. Shukumar'ın tezi hazır olduğunda onu da kontrol etmeye söz vermişti. Kendi boş vermişliğinin aksine Shoba'nın işine bağlılığını kıskanıyordu. Çok ilgisini çekmese bile, ayrıntıları kolayca yakalayabilme yeteneğine sahip, ortalama bir öğrenciydi. Eylül ayına kadar, çok isteyerek yapmasa da sarı çizgili kâğıtlara kitaplardaki çeşitli bölümleri özetleyerek, kimi varsayımların ana başlıklarını yazarak gayretle çalışmıştı. Yalnız artık yatmaktan sıkılana kadar kalkmamayı tercih ediyor, Shoba'nın kapağını hep açık unuttuğu dolabın kendine ait tarafına bakıyor, oradaki tüvit ceketleri ve fitilli kadife pantolonları seyrediyordu. Bebek öldükten sonra dersleri bırakmak için çok geçti, ama danışmanı onun programını yeniden düzenlemiş ve bahar dönemindeki derslerini kaldırmıştı. Yüksek lisans programının son yılındaydı. "Bu yıl okulu bitirecek olman ve önümüzdeki yaz ayları seni motive edebilir belki," demişti danışmanı. "Gelecek eylül ayına kadar her şeyi bir düzene koymalısın."

Oysa hiçbir şey motive etmiyordu Shukumar'ı. Bunun yerine, Shoba'nın ve kendisinin nasıl olup da, üç odalı evlerinde

birbirlerini mümkün olduğu kadar az görme ve ayrı katlarda mümkün olduğu kadar fazla vakit geçirme konularında uzmanlaştıklarına kafa yoruyordu. Örneğin hafta sonlarını iple çekmiyordu; Shoba renkli kalemleri ve dosyalarıyla kanepeye oturduğunda, onu rahatsız edeceği düşüncesiyle kendi evinde müzik açmaya bile çekiniyordu. Shoba'nın, son defa gözlerine bakıp gülümsemesinden veya nadiren de olsa uyumadan önce birbirlerine dokunduklarında adını fısıldamasından beri ne kadar çok zaman geçtiğini düşünüyordu.

İlk başlarda bu durumun geçici olduğuna inanıyor, bir şekilde atlatacaklarını sanıyordu. Shoba sadece otuz üç yaşındaydı. Güçlüydü ve tekrar sağlığına kavuşmuştu. Fakat onu teselli etmeye yeterli değildi. Shukumar, yataktan kalkıp Shoba'nın ona ayırdığı, tezgahta boş bir fincanın yanında duran kahveyi içmek üzere alt kata yöneldiğinde vakit neredeyse öğlene gelmişti.

Shukumar soğan kabuklarını avucunda topladı ve çöp kovasına, kuzudan kestiği yağ parçalarının üzerine attı. Sonra lavabodaki musluğu açtı, bıçağı ve kesme tahtasını yıkadı, elindeki sarımsak kokusunu çıkartmak için parmak uçlarını yarım limon kabuğuyla ovdu; bunu Shoba'dan öğrenmişti. Saat yedi buçuktu. Pencereden baktığında havanın kararmaya başladığını gördü. Hava, insanların eldivensiz ve beresiz yürüyebilecekleri kadar sıcak olmasına rağmen, kaldırımlarda hâlâ kar yığınları vardı. Geçen fırtınada neredeyse bir metre kar yağmış, bu yüzden insanlar, bir hafta boyunca tek sıra halinde karın içinde açılan yolda yürümek zorunda kalmışlardı. Shukumar'ın da işine gelmiş ve bu durumdan bir hafta boyunca evden çıkmamanın yeni bir bahanesi olarak yararlanmıştı. Şimdiyse karın içinde açılan bu yol gittikçe genişliyor, kar suları kaldırımlardaki ızgaralardan akıyordu.

"Kuzu saat sekize kadar pişmeyecek," dedi Shukumar. "Karanlıkta yemek zorunda kalacağız."

"Mum yakabiliriz," diye önerdi Shoba. Gün boyunca ensesinde toplu duran saçlarını açtı ve bağcıklarını çözmeden ayakkabılarını ayağından çıkardı. Merdivenlere yönelerek, "Elektrikler kesilmeden önce duş alacağım," dedi. "Sonra aşağıya inerim."

Shukumar, onun çantasını ve ayakkabılarını buzdolabının yanına götürdü. Shoba eskiden böyle değildi; paltosunu asar, ayakkabılarını dolaba koyar ve faturaları hemen öderdi. Oysa bir süredir evi otel gibi kullanıyordu. Oturma odasındaki sarı kanepenin mavi bordo Türk kilimine uymaması rahatsız etmiyordu artık. Evin arka tarafında, etrafını kapattıkları sundurmada el arabasının üzerinde, içi, eskiden perde yapmayı tasarladığı dantellerle dolu beyaz hasır çanta olduğu gibi duruyordu.

Shoba duş alırken, Shukumar alt katın banyosuna gitti ve lavabonun altındaki kutudan yeni bir diş fırçası aldı. Fırçanın ucuz, sert kılları dişetlerini acıtırken lavaboya kan tükürdü. Bu fırça metal sepette yedek olarak tuttuğu onlarcasından biriydi. Shoba onları, bir arkadaşları son dakikada geceyi onlarda geçirmeye karar verirse hazır bulunsun düşüncesiyle indirimden almıştı.

Böyle şeyleri hep yapardı. Hep sürprizler hazırlardı; iyi veya kötü. Hoşuna giden bir etek veya cüzdan görürse iki tane alırdı. İşyerinden aldığı ikramiyeleri, kendi adına ayrı bir banka hesabında biriktiriyordu. Shukumar buna aldırmıyordu. Babası öldüğünde annesi perişan olmuş, Shukumar'ı büyüdüğü evde tek başına bırakıp Kalküta'ya geri dönmüştü. Shoba'nın farklı olması hoşuna gidiyordu. İleriyi görebilme yeteneği Shukumar'ı hayrete düşürüyordu. Alışveriş yaptığında, arka kapının önü, İtalyan veya Hindistan yemeklerinden hangisini yapacaklarına bağlı olarak fazladan zeytin ve mısıryağı şişeleriyle dolu olurdu. Evde her renk ve şekilde makarna, çuvalla basmati pirinci, Haymarket'daki müslüman kasaplardan alınıp doğranmış ve yüzlerce plastik torbaya koyulup dondurulmuş her tür koyun ve keçi eti bulunurdu.

Eskiden, cumartesi günleri pazara gidip, Shukumar'ın en sonunda ezberlediği tezgah labirentlerinin arasında gezinirlerdi. Shoba, kalabalığın arasından geçip enginar, erik, zencefil kökü ve hint elmalarını kese kâğıdına doldurup tartan ve sonra ona birer birer uzatan, henüz sakalı bile çıkmamış ama dişleri dökülmeye başlamış çocuklarla sabah güneşinin altında pazarlık yaparak yiyecek alırken, o da elinde torbalarla Shoba'nın arkasından sürüklenir, sıkılarak onu izlerdi. Onun hamileyken bile kalabalığın arasında itilip kakılmayı önemsemiyordu. Uzun boylu ve geniş omuzluydu, doktorunun söylediğine göre çocuk doğurmaya çok uygun kalçaları vardı. Eve dönüşte araba Charles yolundan geçerken, her seferinde ne kadar çok yiyecek aldıklarını konuşurlardı.

Yiyecekler asla ziyan olmazdı. Arkadaşları ansızın uğradığında, Shoba teneke kutularda satılan ucuz malzemelerle değil, kuşburnuyla marine ettiği biberleri, dondurduğu veya konserve yaptığı yiyecekleri, pazar günleri kaynayan domates ve erik tencerelerini karıştırarak hazırladığı turşuları kullanarak, masaya getirilmesi yarım gün sürmüş gibi görünen yemekler pişirirdi. Mutfak rafında yan yana dizmiş, üzeri etiketli kavanozlar piramit gibi yükseliyordu. Torunlarının bile tadacağı kadar çok yiyecekleri olduğu konusunda hemfikirlerdi. Fakat şimdi bunların hepsini yiyip bitirmişlerdi. Shukumar ikisi için yemek pişirirken, fincanlar dolusu basmati pirinci ölçerek, gün be gün et torbalarını buzluktan çıkartarak malzemelerini tüketmişti. Her öğleden sonra Shoba'nın yemek kitaplarını inceliyor, onun bir çay kaşığı yerine iki çay kaşığı kişniş tohumu, kırmızı mercimek yerine yeşil mercimek kullanılması gerektiğini yazdığı notlara uyuyordu. Yemek kitabındaki her tarifin üzerine, o yemeği ilk yedikleri tarih yazılmıştı. Nisanın ikisinde rezeneli karnabahar, haziranın on dördünde bademli ve kuru üzümlü tavuk. Gerçi kendisi bu yemekleri yediğini bile hatırlamıyordu, ama onlar Shoba'nın itinayla hataları düzelten elleriyle tarihlenmişti. Shukumar yemek yapmaktan keyif alır

olmuştu. Ona kendini üretken hissettiren tek şey buydu. Ayrıca eğer o yemek pişirmezse, Shoba'nın akşam yemeği olarak sadece bir kâse mısır gevreği yiyeceğini biliyordu.

Bu akşam, ışıklar olmadan birlikte yemek yiyeceklerdi. Aylardır ocağın üzerindeki tencereden yemeklerini alıyorladır; Shoba elindeki tabağıyla oturma odasında televizyon seyreder veya renkli kalemlerden oluşan cephaneliğiyle düzeltme yaparken, Shukumar da tabağını alıp çalışma odasına gidiyor, o daha başlamayı akıl etmeden yemek çalışma masasının üzerinde soğuyordu.

Her akşam belli bir saatte Shoba onun çalışma odasına uğruyordu. Shoba'nın yaklaştığını duyunca elindeki romanı bir kenara bırakıp bilgisayarında bir şeyler yazmaya başlardı. Shuba ellerini Shukumar'ın omuzlarına koyar, bilgisayarın mavi ekranına yansıyan yüzüne bakıp, "Çok çalışma," der ve yatağa giderdi. Hep aynı saatte odasına geleceğini bilmesine rağmen yine de tedirgin olurdu. Shoba'nın kendini bunu yapmaya zorladığını biliyordu. Odaya gelip, geçen yaz, üzeri geçit töreni yapan ördekler, trompet ve tamtam çalan tavşanlarla süslü bordürlerle dekore ettikleri duvarlara bakardı. Ağustos sonunda pencerenin altında kiraz ağacından yapılmış bir beşik, nane yeşili kulpları olan beyaz bir bez değiştirme masası ve üzerinde kareli yastıklar olan bir sallanan sandalye vardı. Shukumar tüm bunları Shoba'yı hastaneden getirmeden önce kaldırmış, duvardaki tavşanları ve ördekleri ıspatulayla kazımıştı. Nedense oda Shukumar'ı, Shoba'yı olduğu kadar etkilememişti. Ocak ayında okul kütüphanesinde çalışmayı bıraktığında, çalışma masasını kısmen onu rahatlattığı, kısmen de Shoba'nın uzak durduğu bir yer olduğu için oraya taşımıştı.

Shukumar mutfağa geri döndü ve çekmeceleri açmaya başladı. Bıçakların, yumurta çırpma tellerinin ve Shoba'nın Kalküta'da bir pazardan satın alıp sarımsak ve kakule tanelerini dövmek üzere kullandığı havanın arasında mum bakınmaya

başladı. Bir fener buldu ama pilleri yoktu, bir de yarım kutu doğum günü mumu buldu. Shoba ona geçen mayısta sürpriz bir doğum günü partisi hazırlamıştı. Yüz yirmi kişi evin içine dolmuştu; hepsi de artık bilinçli olarak görüşmedikleri arkadaşları veya arkadaşlarının arkadaşlarıydı. Şişeler dolusu İtalyan şarabı küvette, buzların içinde yatıyordu. Shoba hamileliğinin beşinci ayındaydı, martini bardağından karanfilli gazoz içiyordu. Ona krema ve pudra şekeriyle vanilyalı doğum günü pastası yapmış, gece boyunca misafirlerin arasında parmaklarını Shukumar'ın uzun parmaklarına kenetleyerek yürümüştü.

Eylülden beri tek misafirleri Shoba'nın annesi olmuştu. Shoba hastaneden çıktıktan sonra Arizona'dan gelmiş ve iki ay boyunca onlarla kalmıştı. Her gece yemek pişirmiş, alışveriş yapmış, onların çamaşırlarını yıkayıp dolaplarına yerleştirmişti. Dindar bir kadındı. Misafir odasındaki başucuna küçük bir kutsal eşya sandığı, eflatun yüzlü tanrıçaların çerçevelenmiş bir resmini ve bir tabak kadife çiçeği yaprağı koymuştu. Günde iki defa, ileride sağlıklı torunları olması için dua ediyordu. Shukumar'a karşı pek sıcak davranmıyordu ama nazikti. Onun kazaklarını bir mağazada çalışırken edindiği hünerle katlıyor, paltosunun kopuk düğmelerini dikiyordu. Hatta ona kahverengi bej bir atkı örmüş, bu atkıyı ona hiçbir törensel harekete yeltenmeden, sanki Shukumar bir giysisini farkında olmadan yere düşürmüş de sonra o yerden kaldırıp uzatıyormuş gibi vermişti. Shoba hakkında asla konuşmazdı onunla. Shukumar bebeğin ölümünden bahsettiğinde, kafasını örgüsünden kaldırıp, "Sen orada bile değildin," demişti.

Evde hiç büyük mum bulunmaması, Shoba'nın böyle bir acil duruma hazırlık yapmamış olması doğrusu onu çok şaşırtmıştı. Doğum günü mumlarını koyacak bir şey aradı, sonra mumları lavabonun üzerindeki pencerenin eşiğinde duran sarmaşık saksının toprağına yerleştirdi. Saksı musluğun sadece birkaç santim üzerinde olmasına rağmen, toprak o kadar kuruydu ki, mumların dik durmasını sağlamak amacıyla önce

saksıya biraz su döktü. Masanın üzerindekileri, mektup yığınını, kütüphaneden alınıp halen okunmamış kitapları bir kenara itti. Oradaki ilk yemeklerini hatırladı, en sonunda aynı evde yaşamak ve evli olmak onları o kadar heyecanlandırıyordu ki, yemek yemekten çok sevişmeyi düşünüyor ve her fırsatta kendiliğinden birbirlerine yaklaşıyorlardı. Luncknow'daki bir amcadan düğün hediyesi olarak gelen nakış işlemeli amerikan servislerini masaya koydu ve genellikle misafir geldiğinde kullandıkları tabakları ve şarap kadehlerini çıkardı. Sarmaşık saksısını masanın ortasına yerleştirdi. Beyaz kenarlı, yıldız şeklindeki yapraklar on küçük mumun aleviyle kıvrılmıştı. Alarmlı, dijital radyoyu açtı ve bir caz istasyonu buldu.

Shoba aşağıya indiğinde, "Ne oluyor böyle?" diye sordu. Saçlarını ince, beyaz bir havluya sarmıştı. Havluyu açarak ıslak, siyah saçlarını sırtına döktü ve havluyu bir sandalyenin üzerine astı. Dalgınca ocağa doğru yürürken, parmaklarıyla karışık saçlarını çözdü. Temiz bir pantolon, tişört ve eski bir yün sabahlık giyiyordu. Karnı eskisi gibi düzdü ve beli incelmişti. Sabahlığın kemeri gevşekçe bağlanmıştı.

Saat neredeyse sekiz olmuştu. Shukumar pilavı masaya, bir önceki geceden kalan mercimeği de zaman ayarını yaparak mikrodalga fırına koydu.

Cam kapaktan biberli yahniye bakıp, "*Rogan josh* pişirmişsin," dedi.

Shukumar, kuzu etinden bir parça aldı, buhardan yanmasın diye eti parmaklarının arasında hızlıca sıkıştırdı. Etin kemikten kolayca ayrıldığından emin olmak amacıyla servis kaşığıyla daha büyük bir parçanın üzerine bastırdı. "Hazır," diye seslendi.

Mikrodalga fırın henüz biplemişti ki elektrikler kesildi ve müzik sustu.

"Mükemmel bir zamanlama," dedi Shoba.

"Sadece doğum günü mumlarını bulabildim." Sarmaşık saksısındaki mumları yaktı, mumların geri kalanını ve kibrit kutusunu tabağının yanına koydu.

Shoba parmağını şarap kadehinin ayağında gezdirerek, "Önemli değil," dedi. "Çok hoş görünüyor."

Shoba'yı hayal meyal görebilmesine rağmen nasıl oturduğunu tahmin edebiliyordu; sandalyeden biraz öne eğilmiş, ayak bileklerini sandalyenin en alt çıtasının üzerinde birleştirmişti. Shukumar mum ararken, boş olduğunu düşündüğü sandıkta bir şişe şarap bulmuştu. Tirbuşonu çevirirken şişeyi dizlerinin arasına sıkıştırmış, şarabı doldururken dökmekten korktuğundan kadehleri kucağına yakın tutmuştu. Pilavı çatallarıyla karıştırarak, gözlerini kısıp, yahniden defne yapraklarını ve karanfilleri ayırarak yemeklerini tabaklarına aldılar. Shukumar kısa aralıklarla birkaç doğum günü mumu daha yakıyor ve sarmaşığın toprağına yerleştiriyordu.

Shukumar idareten yaptığı şamdanıyla ilgilenirken onu izleyen Shoba, "Hindistan gibi," dedi. "Bazen elektrikler saatlerce kesilir. Bir defasında karanlıkta yapılan bir pirinç törenine katılmak zorunda kalmıştım. Bebek uzun uzun ağlamıştı. Galiba hava çok sıcaktı."

Shukumar kendi bebeklerinin hiç ağlamadığını düşündü. Shoba davetli listesini hazırlamış, üç erkek kardeşinden hangisinin bebeğe, erkekse altı aylıkken, kızsa yedi aylıkken, ilk katı yiyeceğini yedireceğine karar vermiş olmasına rağmen, onların bebeğinin pirinç töreni olmayacaktı.

"Yemek acı mı?" diye sordu Shukumar. Alevlerle parlayan sarmaşık saksısını, birbirlerini görmelerini daha da zorlaştıracak şekilde masanın diğer ucuna, mektup ve kitap yığınının yanına doğru itti. Bir an üst kata gidip bilgisayarının başına oturamayacak diye bir rahatsızlık hissetti içinde.

Shoba tabağına çatalıyla hafif hafif vurarak, "Hayır, çok lezzetli," dedi. "Gerçekten çok lezzetli."

Shoba'nın kadehine tekrar şarap doldurdu. Shoba ona teşekkür etti.

Eskiden böyle değillerdi. Şimdi aklına onun ilgisini çekecek, kafasını tabağından veya hatalarını düzelttiği kâğıtlardan

kaldırmasını sağlayacak bir şeyler gelsin diye çırpınıyordu. En sonunda onu eğlendirmeye çalışmaktan vazgeçmiş, suskunluğu önemsememeyi öğrenmişti.

"Büyükannemin evindeki elektrik kesintilerinde hepimiz bir şeyler anlatırdık," diye devam etti Shoba. Yüzünü güçlükle görebiliyor, ama ses tonundan, gözlerini uzaktaki bir nesneye odaklamış gibi kıstığını biliyordu. Bunu hep yapardı.

"Ne gibi?"

"Bilmem. Kısa bir şiir. Bir fıkra. Dünyayla ilgili yeni şeyler. Neden bilmiyorum ama akrabalarım benden hep Amerika'daki arkadaşlarımın isimlerini söylememi isterlerdi. Nedenini gerçekten bilmiyorum. Teyzemi son gördüğümde, Tuscon'da ilkokula birlikte gittiğim dört kız arkadaşımın adını sormuştu. Oysa şimdi onları zar zor hatırlıyorum."

Shukumar Hindistan'da Shoba kadar çok kalmamıştı. New Hampshire'da yaşayan ailesi Hindistan'a giderken onu yanlarına almıyordu. Çocukken Hindistan'a ilk gittiğinde neredeyse dizanteriden ölecekti. Telaşlı bir insan olan babası ona tekrar bir şey olmasından korktuğundan Concord'daki amcası ve yengesine bırakıyor, Hindistan'a götürmüyordu. Gençlik yıllarında yaz aylarını Kalküta'ya gitmektense, yelkencilik kurslarına katılarak veya dondurma satarak geçirmeyi tercih etmişti.

Ülkesi ilgisini çekmeye, ancak üniversitenin son sınıfındayken, babası öldükten sonra başlamıştı. Kitaplardan, sanki herhangi bir dersmiş gibi, kendi ülkesi hakkında bilgi topluyordu durmadan. Şimdiyse Hindistan'da kendi çocukluğuna ait anıları yok diye hayıflanıyordu.

Shoba aniden, "Hadi biz de yapalım," dedi.

"Ne yapalım?"

"Birbirimize karanlıkta bir şeyler söyleyelim."

"Ne gibi? Ben hiç fıkra bilmem ki."

"Hayır, fıkra değil." Bir süre düşündü. "Bugüne kadar birbirimize söylemediğimiz şeyleri söylemeye ne dersin?"

"Bu oyunu lisedeyken oynardım," diye cevapladı Shukumar. "Sarhoş olduğum zamanlar."

"Ha, sen 'gerçek mi cesaret mi' oyunundan bahsediyorsun. Bu o değil. Tamam, ben başlıyorum." Bir yudum şarap içti. "Senin dairende ilk defa yalnız kaldığımda, benim telefonumu yazıp yazmadığına bakmak için adres defterini karıştırmıştım. Sanırım birbirimizi sadece iki haftadır tanıyorduk."

"Ben neredeydim?"

"Yan odada çalan telefonu açmaya gitmiştin. Arayan annendi, uzun bir konuşma yapacağını anlamıştım. Beni bir gazetenin kenarından telefon defterine terfi ettirip ettirmediğini merak etmiştim."

"Ettirmiş miyim, peki?"

"Hayır, ama sana kızmamıştım."

Aklına hiçbir şey gelmiyor, Shoba ise onun konuşmasını bekliyordu. Aylardır bu kadar kararlı görünmemişti. Ona söyleyebileceği ne kalmıştı ki? Dört yıl önce Cambridge'de, bir grup Bengalli şairin konuşma yaptığı bir konferans salonundaki ilk karşılaşmalarını düşündü. Shukumar çok geçmeden sıkılmıştı; edebi dili anlamıyor, kimi sözlerden sonra iç çeken veya ciddiyetle kafa sallayan dinleyicilere ayak uyduramıyordu. Kucağında katlı duran gazeteye gözlerini dikerek, dünyanın belli başlı şehirlerinin hava durumlarını okumuştu. Dün Singapur 32 derece, Stockholm 11 dereceydi. Kafasını sola çevirdiğinde, yanında dosyasının üzerinde alışveriş listesi yapan bir kadının oturduğunu gördü, onun güzel olması Shukumar'ı şaşırtmıştı.

"Tamam," dedi. Aklına bir şey gelmişti. "Çıktığımız ilk akşam yemeğinde bir Portekiz lokantasına gitmiştik ve ben garsona bahşiş bırakmayı unutmuştum. Ertesi sabah oraya geri gittim, garsonun ismini öğrenip müdürüne ona vermesi için para bıraktım."

"Somerville'e kadar onca yolu sadece garsona bahşiş bırakmak için mi gittin?"

"Taksiyle gitmiştim."

"Neden garsona bahşiş bırakmayı unutmuştun?"

Mumlar eriyip bitmişti, yine de Shoba'nın yüzünü karanlıkta rahatça seçebiliyordu. Badem gözleri, siyah üzüm rengi dudakları, iki yaşındayken sandalyeden düştüğünde çenesinde oluşan yara izi hâlâ belirgindi. Bir zamanlar Shukumar'ı çok etkileyen güzelliğinin yavaş yavaş tükenmeye başladığını fark etti. Eskiden gereksiz olan makyaj malzemeleri artık onu iyice güzelleştirmek için değil, bir şekilde güzelliğini belirginleştirmek için gerekiyordu.

"Çünkü yemeğin sonuna geldiğimizde seninle evlenebileceğimizi düşünmek beni neşelendirmişti," bunu Shoba'ya olduğu kadar kendisine de ilk defa itiraf ederek. "Dikkatim dağılmış olmalı."

Ertesi akşam Shoba her zamankinden erken geldi. Shukumar geçen geceden kalan kuzuyu ısıtmıştı, böylece saat yedide yemek yiyebileceklerdi. O gün dışarıya çıkmış, eriyen karların üzerinde yürüyerek marketten bir paket büyük mum ve fener için pil almıştı. Mumları, tezgahın üzerinde nilüfer şeklindeki pirinç şamdanlara koyarak hazırlamıştı, ama yemeği, masanın üzerinde asılı bakır fanuslu avizenin ışığı altında yediler.

Yemek bittiğinde Shoba'nın kendi tabağını onunkinin üzerine koyup tabakları lavaboya götürmesi Shukumar'ı çok şaşırtmıştı. Onun oturma odasına, dosya barikatlarının arkasına çekileceğini düşünmüştü.

Tabakları elinden alarak, "Bulaşıkları dert etme sen," dedi.

Bulaşık süngerine bir damla deterjan dökerken, "Neden ki?" diye cevapladı. "Saat nerdeyse sekiz oldu."

Kalp atışları hızlandı. Bütün gün elektriklerin kesileceği saatin gelmesini beklemişti. Geçen gece Shoba'nın ona adres defteriyle ilgili söylediklerini düşündü. Shoba'nın o zamanlardaki halini hatırlamak Shukumar'ın kendini iyi hissetmesini

sağladı. İlk karşılaşmalarında çok tedirgin olmasına rağmen ne kadar cesur, ne kadar umut doluydu. Lavabonun önünde yan yana durdular. Pencere camına yansıyan görüntüleri Shukumar'ı utandırdı, ilk kez bir aynanın önünde yan yana durduklarında da böyle hissetmişti. En son ne zaman fotoğraf çekildiklerini hatırlayamadı. Artık partilere katılmıyor, hiçbir yere birlikte gitmiyorlardı. Fotoğraf makinesindeki filmde hâlâ Shoba hamileyken çektiği fotoğraflar vardı.

Bulaşıkları yıkadıktan sonra tezgaha dayanıp, ellerini aynı havlunun iki ayrı ucuyla kuruladılar. Saat sekizde ev kapkaranlık olmuştu. Shukumar mumları yaktı, uzun ve sabit alevler ona çok ilginç geldi.

"Haydi, dışarıda oturalım," dedi Shoba. "Hava hâlâ sıcak."

Birer mum alıp merdivenlere oturdular. Hâlâ yerlerde kar varken dışarıda oturmak biraz garipti. Ama bu akşam herkes dışarıdaydı, temiz hava insanları hareketlendirmeye yetiyordu. Tel kapılar açılıp kapanıyordu. Birkaç komşu el fenerleriyle geçtiler.

Gümüş rengi saçlı bir adam, "Kitaplara şöyle bir göz atmak için kitapçıya gidiyoruz," dedi. Elinde köpeğinin tasmasını tutan, rüzgârlık giymiş, zayıf bir kadın olan karısıyla birlikte yürüyordu. Bunlar Bradford'lardı. Eylül ayında Shoba hastaneden döndüğünde, posta kutularına acılarını paylaştıklarına dair bir kart atmışlardı.

"Herhalde kitapçının jeneratörü vardır."

"Umarım vardır," dedi Shukumar. "Yoksa karanlıkta bakmak zorunda kalacaksınız."

Kadın bir kahkaha attı. Kocasının koluna girerek, "Bize katılmak ister misiniz?" diye sordu.

Shoba ve Shukumar aynı anda seslendiler; "Hayır, teşekkürler." Shoba'yla aynı şeyi söylemek Shukumar'ı şaşırtmıştı.

Shoba'nın ona karanlıkta ne söyleyeceğini merak ediyordu. Aklından en kötü ihtimalleri geçirmişti; başka biriyle ilişkisi olması, otuz beş yaşında ve hâlâ öğrenci olduğu için saygı duy-

maması, tıpkı annesinin yaptığı gibi doğum sırasında Baltimore'da olduğu için suçlaması. Ama bunların doğru olmadığını biliyordu. Tıpkı Shukumar gibi o da hep sadık kalmış, ona inanmıştı. Baltimore'a gitmesi için ısrar eden de oydu. Birbirleri hakkında neyi bilmiyor olabilirlerdi ki? Uyurken yumruklarını sıktığını, kâbus görürken vücudunun kıpırdadığını biliyordu. Kavunun en çok içindeki suyunu sevdiğini biliyordu. Hastaneden döndüklerinde, eve girer girmez ilk yaptığı şeyin onlara ait eşyaları, raflardaki kitapları, duvardaki tabloları, ocağın üzerindeki kancalarda asılı duran tencereleri ve tavaları toplayıp hole fırlatmak olduğunu biliyordu. Shukumar onun önünden çekilmiş; Shoba süratle bir odadan çıkıp diğerine girerken onu seyretmekle yetinmişti. Yaptıklarından tatmin olduğunda duraklayıp, az önce oluşturduğu eşya yığınına bakmıştı. Dudaklarını öyle bir tiksinti ifadesiyle geriye doğru çekmişti ki, Shukumar kusacağını zannetmişti. Oysa sadece ağlamıştı.

Basamaklarda otururken üşüdüğünü hissetti. Konuşmanın başlaması için, ilk önce Shoba'nın bir şeyler söylemesinin iyi olacağını düşündü. En sonunda, "Annen bizi ziyarete geldiğinde," dedi Shoba, "Bir gece geç saatlere kadar işyerinde kalmam gerektiğini söylemiştim, ama Gillian'la dışarıya çıkıp birer martini içmiştik."

Yandan Shoba'nın yüzüne, zarif burnuna, biraz erkeksi duran çenesine baktı. O geceyi çok iyi hatırlıyordu. Gün içinde arka arkaya iki sınıfa ders anlatmaktan yorulmuş, kendisi hep yanlış şeyleri ortaya attığı için Shoba'nın orada olup durumu toparlamasını dileyerek annesiyle yemek yemişti. Babasının ölümünün üzerinden on iki yıl geçmişti. Annesi iki haftalığına onlara gelmişti ve birlikte babasını anacaklardı. Annesi her gece babasının sevdiği yemekleri pişirmişti, ama bu yemekleri sadece kendisi yediği için çok üzülür ve Shoba onun elini okşadığında gözleri dolardı. Böyle zamanlarda Shoba, "Çok dokunaklı," derdi. Şimdi gözünün önünde Shoba'yı Gillian'la, ge-

nelde sinemadan sonra gittikleri barda, fazla zeytin olup olmadığını kontrol edip Gillian'dan sigara isterken hayal etti. Gillian'a dert yanışını ve Gillian'ın kayınvalide ziyaretini sabırla dinleyişini gözünde canlandırdı. Shoba'yı hastaneye götüren de Gillian'dı.

Shoba, Shukumar'ın aklından geçenlere bir nokta koyarak, "Sıra sende," dedi.

Shukumar sokağın sonundan gelen matkap gürültüsünü ve elektrik teknisyenlerinin seslerini duydu. Sokakta sıralanmış evlerin karanlıkta kalan cephelerine baktı. Birinin pencerelerinde mum yanıyordu. Havanın sıcak olmasına rağmen bacalardan duman yükseliyordu.

"Üniversitede, Doğu Uygarlıkları sınavında kopya çekmiştim," dedi. "Son dönemim, son sınavlarımdı. Babam birkaç ay önce ölmüştü. Yanımdaki çocuğun kâğıdını gördüm. Amerikalı, manyak bir çocuktu. Urdu ve Sanskrit dillerini biliyordu. Açıklamamız gereken şiirin bir gazel örneği olup olmadığını bilmiyordum. Onun kâğıdına baktım ve aynısını yazdım."

Bu olayın üzerinden on beş yıldan fazla zaman geçmişti. Şimdi ona söyleyince içinin rahatladığını hissetti.

Shoba ona döndü, yüzüne değil ayakkabılarına, terlik gibi giydiği için arkaları düzleşmiş mokasenlerine baktı. Söylediklerinin Shoba'nın canını sıkıp sıkmadığını merak etti. Shoba sıkıca elini tuttu. Ona yaklaşarak, "Bana bunu neden yaptığını söylemek zorunda değildin," dedi.

Saat dokuza, ışıklar gelene kadar birlikte oturdular. Sokağın karşısında, birilerinin sundurmanın altında el çırptığını ve televizyonlarının açıldığını duydular. Bradford'lar dondurma yiyerek ve el sallayarak geri dönüyorlardı. Shoba ile Shukumar da onlara el salladılar. Sonra ayağa kalktılar, eli hâlâ Shoba'nın elleri arasında olarak içeri girdiler.

Her gün, hiçbir şey söylemeden karşılıklı itiraflarda bulunmaya, birbirlerini ve kendilerini üzdükleri veya hayal kırıklığına uğrattıkları küçük şeyleri anlatmaya başlamışlardı. Bir son-

raki gün Shukumar saatlerce ona ne söyleyeceğini düşündü. Bir defasında Shoba'nın abone olduğu moda dergilerinden birinden bir kadın fotoğrafı yırttığını ve bir hafta boyunca kitaplarının arasında taşıdığını mı; yoksa evliliklerinin üçüncü yıldönümleri için Shoba'nın ona hediye ettiği süveteri aslında kaybetmediğini, Filene's'e iade ettiğini ve bir otel barında gün ortasında sarhoş olduğunu mu söyleyeceğine karar veremedi. Evliliklerinin ilk yıldönümünde Shoba ona on ayrı yemekten oluşan bir akşam yemeği hazırlamıştı. Oysa şimdi sadece bir süveter alıyordu, nasıl hayal kırıklığına uğramasındı? Barmene, kafası konyaktan dumanlanmış bir halde, "Karım bana evlilik yıldönümü hediyesi olarak bir süveter verdi," diye sızlanmış, barmen de ona, "Ne bekliyordun ki?" demişti. "Siz evlisiniz."

Kadın resmine gelince, onu dergiden neden kopardığını bilmiyordu. Kadın Shoba kadar güzel değildi. Beyaz, pullu bir elbise giyiyordu, asık yüzlüydü ve zayıf, erkeksi bacakları vardı. Çıplak kolları havada, elleri sanki kulaklarına yumruk atmak üzereymiş gibi kafasının etrafındaydı. Bir çorap reklamıydı. O zaman Shoba hamileydi, karnı artık Shukumar'ın ona dokunmak istemeyeceği kadar büyümüştü. O resmi ilk gördüğünde yatakta Shoba'mn yanında yatıyor, onun dergiyi okuyuşunu seyrediyordu. Dergiyi çöpte gördüğünde kadının yer aldığı sayfayı buldu ve mümkün olduğunca dikkatli bir şekilde kopardı. Yaklaşık bir hafta boyunca resme göz atmak için vakit ayırdı. Kadına şiddetli bir arzu duyuyor, yalnız bir-iki dakika sonra bu arzu tiksintiye dönüşüyordu. Sadakatsizliğe en fazla yaklaştığı olay buydu.

Üçüncü gece Shoba'ya süveterden, dördüncü gece de resimden bahsetti. O konuşurken Shoba hiçbir şey söylemedi; ne sitem etti ne de itiraz. Sadece daha önce yaptığı gibi elini tutarak onu dinledi. Üçüncü gece Shoba ona, katıldıkları bir dersten sonra, çenesinde kaz ciğeri kırıntıları olduğunu gördüğü halde bölüm başkanıyla konuşmasına ses çıkarmadığını

söyledi. Bir sebepten dolayı ona kızmış, bu yüzden, o gelecek dönemki öğretim üyeliğini garanti altına almak için uzun uzun konuşurken, parmağıyla çenesini işaret ederek herhangi bir uyarıda bulunmamıştı. Dördüncü gece Shukumar'ın Utah'ta bir edebiyat dergisinde çıkan ve hayatı boyunca yayımlanan tek şiirinden hiçbir zaman hoşlanmadığını söyledi. Shukumar o şiiri Shoba'yı tanıdıktan sonra yazmıştı. Shoba şiiri duygusal bulduğunu da ekleyecekti.

Ev karanlıkken bir şeyler olmuştu. Tekrar birbirleriyle konuşabiliyorlardı. Üçüncü gece, akşam yemeğinden sonra kanepede yan yana oturmuş, hava kararkdığında Shukumar Shoba'yı alnından ve yüzünden öpmeye başlamış, etraf karanlık olmasına rağmen gözlerini kapatmıştı. Onun da aynı şeyi yaptığını biliyordu.

Dördüncü gece, karanlıkta yukarı çıkarken üst katın sahanlığına varan son basamağı da ayaklarıyla bulduktan sonra, yatağa gidip unutmuş oldukları bir tutkuyla seviştiler. Shoba sessizce ağladı, onun adını fısıldadı ve karanlıkta parmaklarıyla kaşlarını bulmaya çalıştı. Shoba'yla sevişirken yarın akşam ona ne söyleyeceğini ve ondan neler duyacağını düşünmek Shukumar'ı heyecanlandırdı. Shukumar, "Sarıl bana," dedi. "Bana sımsıkı sarıl." Alt katın ışıkları yandığında onlar çoktan uykuya dalmışlardı.

Beşinci gecenin sabahında, Shukumar posta kutusunda elektrik şirketinden gelen yeni bir not buldu. Kopan telin onarımının belirtilen tarihten önce bittiği yazıyordu. Bir anda hayal kırıklığına uğradı. Shoba'ya karides pişirmeyi planlamıştı ama dükkâna vardığında canı artık yemek pişirmek istemiyordu. Elektriklerin kesilmeyeceğini bildiğinden hiçbir şeyin aynı olmayacağını düşünmüştü. Dükkândaki karidesler gri ve küçük görünüyordu. Hindistan cevizi sütünün kutusu tozluydu ve çok pahalıydı. Yine de iki şişe şarap ve bir kutu mumla beraber onları da aldı.

Shoba saat yedi buçukta eve geldi. Shukumar onun notu okuduğunu görünce, "Sanırım oyun bitti," dedi.

Shoba ona baktı. "İstersen yine mum yakabilirsin." Bu akşam spora gitmemişti. Yağmurluğunun altına takım elbise giymiş, makyajı henüz tazelenmişti. Üstünü değiştirmek için kendi katına çıktı, Shukumar şarap doldururdu ve onun çok sevdiğini bildiği Thelonius Monk'ın bir albümünü koydu.

Aşağıya indiğinde beraber yemek yediler. Shoba ona teşekkür veya iltifat etmedi. Kararttıkları odada mum ışığında, sade bir şekilde yemek yediler. Zor günler geçirmişlerdi. İlk şişe şarabı bitirip ikinci şişeye başladılar. Karidesi bitirdiler. Neredeyse mumlar eriyip bitene kadar birlikte oturdular. Shoba sandalyesinde kımıldadı, Shukumar onun bir şeyler söylemek üzere olduğunu düşündü. Ama o sadece mumu söndürdü, ayağa kalktı, ışığı açtı ve tekrar oturdu.

"Işıklar kapalı kalmayacak mıydı?" diye sordu Shukumar.

Shoba tabağını kenara itti ve ellerini masanın üzerinde birleştirdi. Yavaşça, "Sana bunu söylerken yüzümü görmeni istiyorum," dedi.

Shukumar'ın kalbi hızlı hızlı atmaya başladı. Hamile olduğunu söylerken de buna benzer kelimeler kullanmış, aynı yumuşak ses tonuyla konuşmuş, Shukumar'ın seyrettiği basketbol maçını kapatmıştı. O zaman söyleyeceklerine hiç hazırlıklı değildi. Ama şimdi hazırlıklıydı.

Sadece yine hamile kaldığını duymak istemiyordu. Mutluymuş gibi davranmak zorunda kalmak istemiyordu.

"Bir süredir bir apartman dairesi arıyordum, sonunda buldum," dedi. Gözlerini kısarak, bakışlarını onun sol omzunun gerisinde kalan bir şeye dikti. Yalnız kalmaya ihtiyacı vardı. Depozitoya yetecek kadar para biriktirmişti. Daire Beacon Hill'deydi, böylece işe yürüyerek gidip gelebilirdi. Kira kontratını o akşam eve gelmeden önce imzalamıştı.

Shoba ona bakmıyordu, ama o Shoba'ya uzun uzun baktı. Söyleyeceği şeylere daha önce kafa yorduğu belliydi. Tüm bu

zamanı kendine ev arayarak, suyun tazyiğini kontrol ederek, emlakçıya yakıtın ve sıcak suyun kiraya dahil olup olmadığını sorarak geçirmişti. Geçen birkaç akşamı kendine ait, onsuz bir hayat kurmak için geçirmiş olması Shukumar'ın hiç hoşuna gitmedi. Aslında rahatlamıştı, yine de bu durumdan huzursuz oldu.

Şimdi konuşma sırası ondaydı. Shoba'ya asla söylemeyeceğine yemin ettiği ve altı aydır kafasından atmaya çalıştığı bir şey vardı. Shoba ultrasona girmeden önce doktordan çocuğun cinsiyetini söylememesini istemiş, Shukumar da bunu onaylamıştı. Bebeğin cinsiyetinin sürpriz olmasını istemişti.

Daha sonra, olup bitenler hakkında birkaç defa konuştuklarında, Shoba en azından bebeğin cinsiyetini bilmediklerini söylemişti. Bunu bilmemek teselli bulmasını kolaylaştırdığından, Shukumar verdiği karardan gurur duyuyor, Shoba'nın bu durumun Shukumar için de bir muamma olduğunu düşündüğünü biliyordu. Baltimore'dan çok geç, her şey olup bittiğinde, Shoba hastanede yatarken dönmüştü. Aslında çok geç değildi; bebeği görebilecek ve yakılmadan önce kucağına alabilecek kadarda erkendi. İlk başta bu teklif onu ürkütmüş, ama doktor bebeğe dokunmasının acısının dinmesini kolaylaştıracağını söylemişti. Shoba uyuyordu. Bebek yıkanmıştı, şiş gözkapakları dünyaya sımsıkı kapalıydı.

"Bebeğimiz oğlandı," dedi. "Teni kahverenginden çok, kırmızı gibiydi. Kafasında siyah saçları vardı. Yaklaşık iki buçuk kilo ağırlığındaydı. Parmakları, tıpkı senin uyurken yaptığın gibi, yumruk şeklinde sıkıca kapanmıştı."

Shoba kafasını kaldırıp ona baktı, yüzü acı içindeydi. Üniversitedeyken sınavda kopya çekmiş, bir dergiden kadın fotoğrafı kopartmış, süveterini iade etmiş ve gün ortasında sarhoş olmuştu. Bunlar yetmezmiş gibi, Shoba'nın karnındayken yaşayan oğluna, hastanenin bilmedikleri bir bölümündeki karanlık bir odada göğsüne bastırarak sarılmış, hemşire kapıyı tıklatıp bebeği alıp gidene kadar kucağına tutmuş ve kendi kendine bunu Shoba'ya asla söylemeyeceğine söz vermişti,

çünkü o zaman onu hâlâ seviyordu ve bu, Shoba'nın hayatı boyunca sürpriz olmasını istediği tek şeydi.

Shukumar ayağa kalktı ve tabağını Shoba'nın tabağının üzerine koydu. Tabakları lavaboya götürdü ama musluğu açmak yerine pencereden dışarıya baktı. Dışarıda hâlâ ılık bir akşam havası vardı ve Bradford'lar kol kola yürüyorlardı. Onları seyrederken birden mutfak karardı. Arkasına baktı, Shoba ışıkları kapatmıştı. Shoba yüzünü döndü ve masaya oturdu. Biraz sonra Shukumar da ona katıldı. Bu gece birbirlerinden öğrendikleri yeni şeylere beraberce ağladılar.

BAY PİRZADA YEMEĞE GELDİĞİNDE

1971 yılının güz mevsiminde, cebinde bir sürü şeker ve içinde ailesinin yaşayıp yaşamadığını öğrenme umudu taşıyan bir adam gelirdi evimize. İsmi Bay Pirzada'ydı. Şimdi Bangladeş'in başkenti, eskiden ise Pakistan'a ait olan Dakka'dan gelmişti. O yıl Pakistan'da iç savaş çıkmıştı. Dakka'dan geçen doğu sınırında yaşayan insanlar, batıdaki yönetime karşı özerklik mücadelesi veriyorlardı. Dakka mart ayı boyunca Pakistan ordusu tarafından istila edilmiş, yakılmış ve bombalanmıştı. Öğretmenler sokaklarda sürüklenerek kurşuna dizilmiş, kadınlar kışlalara götürülerek tecavüze uğramıştı. Yaz bittiğinde üç yüz bin insanın öldüğü söyleniyordu. Dakka'da yaşarken Bay Pirzada'nın üç katlı bir evi, üniversitede öğretim görevlisi ola-

rak iyi bir mevkii, yirmili yaşlarda bir karısı, yaşları altı ile on altı arasında değişen ve hepsinin adı A harfiyle başlayan yedi kızı vardı. Bir gün cüzdanından, yedi kızının piknikte, saç örgüleri kurdelelerle bağlanmış, yere bağdaş kurup oturmuş, muz kabuğunda pişmiş tavuk yerken çekilmiş siyah beyaz fotoğrafını çıkartırken, "Annelerinin fikriydi," diye açıklamıştı. "Ayırt etmem o kadar zor ki! Ayesha, Amira, Amina, Aziza... Ne kadar zor olduğunu anlıyorsun, değil mi?"

Bay Pirzada her hafta karısına mektup yazar ve her kızına birer çizgi roman gönderirdi, ama Dakka'daki her şey gibi posta sistemi de çökmüştü. Onlardan hiç haber almayalı neredeyse altı ay oluyordu. Bay Pirzada, Pakistan hükümeti tarafından oranın yaprakları üzerine araştırma yapması için bir bursla ödüllendirilerek bir yıllığına New England'a gönderilmişti. İlkbahar ve yaz ayları boyunca Vermont ile Maine'de araştırma yapmış, sonbahar gelince de bulgularından hareketle kısa bir kitap yazmak üzere bizim yaşadığımız yer olan Kuzey Boston'daki bir üniversiteye geçmişti. Bu bursu almak büyük bir onurdu. Ancak ödeneği dolara çevrildiğinde ortaya pek parlak bir manzara çıkmamıştı. Sonuç olarak üniversite yurdunda bir odada kalıyordu ve orada kendisine ait bir ocağı veya televizyonu bile yoktu. Bu yüzden akşam yemeği yemek ve haberleri seyretmek üzere bize gelirdi.

İlk başlarda bize niye geldiğini bilmiyordum. On yaşındaydım ve üniversitede başka Hintli tanıdıkları da olan ailemin Bay Pirzada'yı yemeğe çağırmasına şaşırmamıştım. Üniversite kampusu dar, taştan bir yürüyüş yolu ile beyaz sütunlu binalardan oluşan küçük bir yerdi. Annemle babam, markette hardal yağı satılmaması, doktorların eve gelmemesi, komşuların davet edilmeden uğramaması ve bunlara benzer birçok şeyden şikayet ederlerdi. Memleketlilerini bulmak için her sömestr başında üniversite rehberinin sütunlarını parmaklarıyla tarar, tanıdık soyadlarına rastladıklarında onları bin ispirtolu kalemle hemen daire içine alırlardı. Bay Pirzada'yı da

böyle bulmuş, arkasından telefon edip evimize davet etmişlerdi.

Onun ilk ziyaretini ne zaman yaptığını, hatta ikinci veya üçüncü gelişini falan hiç hatırlamıyorum, yalnız eylülün sonu geldiğinde Bay Pirzada'yı oturma odamızda görmeye çok alışmıştım. Örneğin bir akşamüstü sürahiye buz atarken, annemden bana hâlâ boyumun yetişmediği mutfak dolabından dördüncü bardağı vermesini istemiştim. Annem ocağın başında, içinde turp ve kızarmış ıspanak olan tavayla ilgileniyor, aspiratörün uğultusu ve elindeki ıspatulanın sürtünme sesi yüzünden beni duyamıyordu. Bunun üzerine buzdolabına dayanmış bir halde, elindeki kâseden baharatlı badem yiyen babama döndüm.

"Ne istiyorsun Lilia?"

"Hintli için bardak."

Babam bademlerden düzgün kesilmiş siyah sakalına dökülen tuzu silkelerken, "Bay Pirzada bugün gelmeyecek, hem Bay Pirzada artık Hintli değil," dedi. "Bölünmeden beri onlar Hintli sayılmaz. Bizim ülkemiz 1947'de ikiye bölünmüştü."

Ben şimdiye kadar bu tarihin Hindistan'ın İngiltere'den ayrılıp bağımsızlığını kazandığı tarih olduğunu sandığımı söylediğimde, babam, "Evet, gerçi o da var. Bir an özgür kaldık, sonra ikiye bölündük," diye açıkladı. Tezgâhın üzerine parmağıyla bir X işareti çizerek, "Pasta gibi dilimlenmiş; Hindular burada, Müslümanlar diğer tarafta. Dakka artık bizim değil," dedi. Bölünme sırasında Hindularla Müslümanların birbirlerinin evlerini nasıl ateşe verdiklerini anlattı. Birçok insanın gözünde birbirinin evinde yemek yemek hâlâ aklın almayacağı bir şeydi.

Bu açıklamaların benim gözümde hiçbir anlamı yoktu. Bay Pirzada ile ailem aynı dili konuşuyorlar, aynı şakalara gülüyorlar ve aşağı yukarı birbirlerine benziyorlardı. Yemeğin yanında mango turşusuna bayılıyor, her yemekte elleriyle pilav yiyorlardı. Tıpkı annemle babam gibi Bay Pirzada da eve girmeden önce ayakkabılarını çıkarır, yemeklerden sonra sindirimi

kolaylaştırması için rezene çiğner, alkol almaz, tatlı olarak yemeğin hemen ardından içtikleri çaya sade bisküvi batırıp yerdi. Tüm bunlara rağmen, babam aradaki farkı anlamam konusunda çok ısrarcıydı. Beni, çalışma masasının dayalı olduğu duvarda asılı duran dünya haritasının yanına götürdü. Aslında Bay Pirzada'nın herhangi bir şeye alınacağına hiç ihtimal vermiyordum, yine de babam, ona eğer yanlışlıkla Hintli dersem alınabileceğini vurgulamıştı. "Bay Pirzada Bengalli, ama Müslüman," diye eklemişti. "Bu yüzden Hindistan'da değil, Batı Pakistan'da yaşıyor." Parmağı Atlantik'ten Avrupa'ya, Akdeniz'e, Orta Doğu'ya ve son olarak da annemin, sol kolunu yana doğru açmış, sari giyen bir kadına benzediğini söylediği, geniş, turuncu bir dörtgene doğru ilerledi. Haritadaki birçok şehir annemle babamın oralara gittiğini göstermek üzere daire içine alınmış ve bu daireler birbirlerine çizgilerle birleştirilmişti. Doğum yerleri olan Kalküta'nın üzerineyse küçük bir yıldız çizilmişti. Ben oraya sadece bir defa gitmiştim ama hiçbir şey hatırlamıyordum. Babam, "Gördüğün gibi Lilia, orası başka bir ülke, rengi de farklı," dedi. Haritada Pakistan turuncu değil, sarıydı. Ayrıca geniş bir Hint bölgesiyle ayrılmış, biri diğerinden daha büyük, iki farklı bölümden oluştuğunu fark ettim. Sanki Kaliforniya ve Connecticut ABD'den ayrı bir devlet kurmuş gibiydi.

"Sen şu anki durumun farkındasın tabii, değil mi? Batı Pakistan'ın bağımsızlık mücadelesinden haberin var mı?"

Farkında olmadığım halde başımı salladım.

Mutfağa döndük, annem bir tencere pilavı süzgece döküyordu. Babam tezgâhın üzerindeki kutuyu açtı, bademleri ağzına atarken gözlük çerçevelerinin üzerinden dikkatlice bana baktı. "Size okulda tam olarak ne öğretiyorlar? Tarih okuyor musunuz? Ya coğrafya?" "Lilia okulda birçok şey öğreniyor," dedi annem. "Biz artık burada yaşıyoruz, Lilia burada doğdu." Bu durum, karakterimin önemli bir özelliğiymiş gibi gurur veriyordu ona. Bana güvenli, rahat bir hayatın, iyi bir eğitimin ve

her türlü fırsatın sağlandığını biliyordum. Asla, annemle babam gibi radyasyonlu yiyecek yemek, sokağa çıkma yasakları yaşamak, çatımdan ayakları seyretmek ve komşularımın öldürülmesini önlemek için onları su depolarında saklamak zorunda kalmayacağımı biliyordum. "Onu oradaki nezih okullardan birine yerleştirdiğimizi düşün, elektrik kesintilerinde gaz lambasının ışığında ders çalıştığını. Öğretmenlerini, maruz kalacağı baskıyı, bitmek bilmeyen sınavları düşün." Annem, parmaklarını bankadaki yarım gün işine uygun uzunlukta kesilmiş saçlarının arasında gezdirdi. "Böyle bir durumda ülkenin bölünmesi hakkında bir şeyler bilmesini nasıl bekleyebilirsin? Hem, kaldır o yemişleri."

"İyi de okulda dünyayla ilgili bir şey öğrenmeyecek mi?" Avucundaki bademleri sallıyordu. "Okulda ne öğreniyor bu?"

Tabii Amerika tarihini öğrenmiştik ve Amerika coğrafyası. O yıl ve neredeyse her yıl Devrim Savaşı'nı yeniden okuyorduk. Okul otobüsleriyle Plymouth Kayası'na geziye gidiyor, Özgürlük Yolu'nda yürüyor ve Bunker Tepesi'ndeki Bunker Hill Anıtı'na tırmanıyorduk. Renkli elişi kâğıtlarından George Washington'ın Delaware Nehri'nin dalgalı sularını geçen tablosunu hazırlıyor, Kral George'un beyaz çoraplı ve saçlarında siyah kurdeleler olan kuklalarını yapıyorduk. Sınavlarda, bize on üç koloninin boş haritası veriliyor, uygun yerlere kolonilerin isimleri, kuruluş tarihleri ve başkentlerini yazmamız isteniyordu. Bunları artık gözlerim kapalı yapabilecek duruma gelmiştim.

Ertesi akşam Bay Pirzada her zamanki gibi saat altıda geldi. O ve babam, artık birbirlerine yabancı olmamalarına rağmen, el sıkma alışkanlıklarını sürdürüyorlardı.

"İçeri girin, lütfen. Lilia, Bay Pirzada'nın paltosunu alır mısın?"

İçeriye girdi. Kıyafetini tamamlayan ipek kravatıyla, kusursuz giyinmişti. Her akşam açık yeşil, zeytin yeşili veya kahve-

rengi takım elbiselerinden birini giyerdi. Derli toplu bir adamdı; ayakları taraklı, beli oldukça geniş olmasına rağmen sanki her iki elinde eşit ağırlıkta çantaları dengelemeye çalışıyormuş gibi dik bir duruşu vardı. Kulakları, hayatın hoş olmayan seslerini duymasını engellermiş gibi duran, kırlaşmış saçlarla kapanmıştı. Uzun kirpikli gözleri, uçları şirin bir şekilde dışa doğru kıvrılmış gür bir bıyığı, sol yanağının tam ortasında, düzleşmiş kuru üzüm şeklinde bir beni, başında ise çıkarttığını hiç görmediğim, Pers koyunu yününden yapılmış ve saç tokalarıyla tutturulmuş siyah bir fes vardı. Babam sürekli olarak onu arabayla almayı teklif ettiği halde, üniversite yurdundan bizim evimize yirmi dakika süren yolu yürümeyi ve yolunun üzerindeki ağaçlarla çalıları inceleyerek gelmeyi tercih ederdi. Eve girdiğinde, serin güz havasının etkisiyle parmaklarının eklem yerleri pembeleşmiş olurdu.

"Yeni bir mülteci dalgası var, sanırım, Hint bölgesinde," dedi.

Babam da, "Sayılarının dokuz milyona ulaştığı tahmin ediliyor," diyerek tamamladı.

Bay Pirzada bana paltosunu uzattı, onu merdivenlerin altındaki askıya asmak benim görevimdi. Gri mavi ekoseli, güzel bir yünlü kumaştan yapılmıştı, çizgili bir astarı ve kemik düğmeleri vardı, dokumasına limon ağacının geçkin kokusu sinmişti. Paltonun içinde görünebilir bir etiket yoktu, sadece siyah parlak iplikle, el yazısı şeklinde işlenmiş bir isim vardı "Z. Sayeed, Suitors". Bazı günler cebinde bir kayın ağacı veya akça ağacı yaprağı olurdu. Ayakkabılarının bağcıklarını çözdü ve süpürgeliğin kenarına koydu; evimizin önündeki ıslak ve biçilmemiş çimenlikten geçerek geldiği için ayakkabılarının burnuna ve topuklarına altın rengi çamur bulaşmıştı. Paltosunu çıkartıp hafifledikten sonra, tıpkı çivi çakmak üzere olan bir insanın uygun bir yer bulmak için parmaklarını duvarın üzerinde gezdirmesi gibi, kısa ve hareketli parmaklarıyla boynumu okşadı. Sonra babamın ardından, yerel haberleri veren televiz-

yonun bulunduğu oturma odasına gitti. Onlar oturur oturmaz, annem, içinde kişniş turşulu köfteler olan bir tabakla mutfaktan geldi. Bay Pirzada bir köfte alıp ağzına attı.

Hemen sonra başka bir köfteye uzanırken, "İnsan sadece umut edebiliyor," dedi. "Umarım Dakka'daki mültecilere iyi yemek veriliyordur." Elini ceketinin cebine götürdü ve içi tarçın özüyle dolu bir plastik yumurta verdi bana. Neredeyse fark edilmeyecek kadar hafif bir şekilde başını eğerek, "Evin küçükhanımına," dedi.

Annem itiraz etti, "Ama Bay Pirzada," dedi, "Her gece, her gece olmaz ki, onu iyice şımartacaksınız."

Bu, benim hem tedirginlikle hem de sevinçle beklediğim bir andı. Bay Pirzada'nın yusyuvarlak zarif görünümünden zevk alıyor, bana kısa bir süre için de olsa kendimi evimde yabancı biriymişim gibi hissettiren, inanılmaz rahatlığıyla kolayca değişen tavırları ve abartılı ilgisiyle içten içe şımarıyordum. Bütün konuştuğumuz bu olurdu zaten. Birbirimize alışana kadar, bana haftalarca başka bir şey söylememişti. Bense hiç cevap vermez, yorum yapmaz, ballı şekerlerin, ahududulu tatlıların, küçük yuvarlak bonbonların gelişini engelleyecek hiçbir sadakatsizlik yapmazdım. Ona teşekkür bile edemezdim; bir defasında, mor selofanla paketlenmiş, göz alıcı naneli bir lolipop için teşekkür ettiğimde, "Bu da ne demek oluyor?" demişti. "Bu memlekette bankadaki görevli bayan teşekkür ediyor, dükkândaki kasiyer teşekkür ediyor, kütüphaneden aldığım kitabı geç iade ettiğimde kütüphane görevlisi teşekkür ediyor, telefon etmek istediğimde beni Dakka'ya bağlamaya çalışan fakat başaramayan telefon memuresi teşekkür ediyor. Eğer bu ülkeye gömülecek olursam, hiç şüphem yok ki, cenazemde de bunun için bile teşekkür edecekler."

Bay Pirzada'nın bana verdiği şekerleri gelişigüzel yemek pek uygun gelmiyordu bana. Her akşam gelen şekerleri sanki bir mücevher ya da toprağın altında gömülü, antik bir uygarlıktan kalma madeni bir para gibi hazine olarak görüyor ve gel-

mesini dört gözle bekliyor; sonra da bu değerli parçayı yatağımın yanında duran, babamın annesinin uzun yıllar önce Hindistan'da, sabah banyo yaptıktan sonra yediği yer palmiyesi yemişlerini saklamak için kullandığı, sandal ağacından yapılmış kutuya yerleştiriyordum. Bu kutu bana, hiçbir zaman görmediğim babaannemden kalan tek hatıraydı ve Bay Pirzada bizim hayatımıza girene kadar içine koyacak hiçbir şey bulamamıştım. Yalnız artık geceleri dişlerimi fırçalamadan ve ertesi gün okula giderken giyeceğim kıyafetleri hazırlamadan önce kutunun kapağını açıyor, büyük bir keyifle Bay Pirzada'nın armağanlarından birini yiyordum.

O akşam da her sefer olduğu gibi yemek masasında yemedik, çünkü oradan televizyon rahatça izlenemiyordu. Bunun yerine tabaklarımız dizlerimizin üzerinde olarak, konuşmadan oturma odasındaki büyük sehpanın etrafına yerleştik. Annem mutfaktan birbiri ardına tabaklar getirdi; kızarmış soğanlı mercimek, hindistan cevizli yeşil fasulye, yoğurt sosunda pişmiş kuş üzümlü tavuk. Ben de annemin ardından su bardaklarını, içinde dilimlenmiş limonlar olan tabağı, her ay Chinatown'a gittiğimizde aldıkları ve buzlukta muhafaza ettikleri, ikiye bölüp yemeklerine katarak büyük bir keyifle yedikleri acı biberlerini getirdim.

Yemeğe başlamadan önce Bay Pirzada hep tuhaf bir şey yapar, ceketinin iç cebinde taşıdığı, sade, kayışsız gümüş saatini çıkarır, saçlarıyla kapanmış kulaklarından birine yaklaştırır ve kısaca öyle tutar, sonra baş parmağı ve işaret parmağıyla zembereği üç defa hızlıca çevirmek suretiyle saatini kurardı. Bana, bileğindeki saatin aksine, cep saatinin Dakka'daki yerel saate ayarlı olduğunu açıklamıştı; on bir saat ileriydi. Cep saati yemek boyunca masada katlı duran peçetesinin üzerinde olurdu. Nedense saati öğrenmek için ona baktığını da hiç görmedim.

Bay Pirzada'nın Hintli olmadığını öğrendikten sonra, onu farklı kılan şeylerin neler olduğunu anlamaya çaba harcayarak

daha dikkatli incelemeye başladım. Cep saatinin bunlardan biri olduğuna karar verdim. O gece saati kurup, sehpanın üzerine koyduğunu gördüğümde, içime bir huzursuzluk duygusunun yayıldığını hissettim; ilk defa Dakka'da gerçekten bir hayatın, başka bir hayatın sürdüğünü fark etmiştim. Bay Pirzada'nın kızlarını, yataktan kalkıp, saçlarını kurdelelerle bağlamış bir halde kahvaltılarının hazırlanmasını beklerken ve okula gitmek için hazırlanırken hayal ettim. Bizim buradaki yemeklerimiz ve hareketlerimiz orada, Bay Pirzada'nın gerçekten ait olduğu yerde yaşananların sadece bir gölgesi, ağır ağır ilerleyen bir hayaletiydi.

Altı buçukta, uluslararası haberlerin başladığı saatte, babam televizyonun sesini açtı ve anteni düzeltti. Onlar haberleri izlerken ben genellikle kitap okuyarak oyalanırdım, ancak o gece babam benim de kendilerine katılmam için ısrar etti. Ekranda beliren tanklar, tozlu sokakların, yıkılmış evlerin, Batı Pakistanlı mültecilerin Hint sınırında güvenli bir yer bulmak için saklandıkları ve bana hiç tanıdık gelmeyen ağaçlardan oluşan ormanların arasından geçiyordu. Kahverengi nehirlerin üzerinde yol alan yelkenli tekneler, önünde barikat kurulmuş bir üniversite, yıkılmış gazete binaları gördüm. Bay Pirzada'ya bakmak için kafamı çevirdim; görüntüler gözbebeklerinin içine yansıyordu. Yüzünde sabit, sanki bilmediği bir yolun tarifini dinliyormuş gibi dingin fakat ihtiyatlı bir ifade vardı.

Reklamlar başlayınca annem biraz daha pilav getirmek üzere mutfağa gitti, babam ve Bay Pirzada ise Yahya Han adındaki generalin politikasını onaylamadıklarından konuştular. Benim bilmediğim gizli planları, nedenini anlayamadığım bir kargaşayı tartışıyorlardı. Annem bana bir parça daha balık verirken, babam, "Yaşıtlarını görüyor musun? Hayatta kalmak için nasıl mücadele ediyorlar," dedi. Artık yemek yiyecek halim kalmamıştı. Sadece zeytin yeşili ceketiyle yanımda oturan, tabağındaki pilavın ortasında çatalıyla annem tekrar servis yaptığında mercimekleri için bir çukur açan Bay Pirzada'ya

bakabildim. Her şeye rağmen benim kafamdaki üzüntülü, acı çeken insan tanımına pek uymuyordu. Haberlerde ne duyarsa duysun, bir cenazeye katılması gerektiğini öğrense bile onurlu bir şekilde ayakta kalabilmek için mi bu kadar şık giyindiğini merak ediyordum. Ayrıca birdenbire televizyonda yedi kızını, bir balkondan kendisine gülümseyerek el sallarken ve öpücük gönderirken görürse yüzünün ne duruma gireceğini de merak ediyordum. Kim bilir, ne kadar rahatlardı? Tabii böyle bir şey hiç olmadı.

O gece tarçın özüyle dolu plastik yumurtayı yatağımın yanındaki kutuya yerleştirirken, her akşamki kadar mutlu değildim. Birkaç saat önce yerleri halı kaplı, aydınlık oturma odamızda tanıklık ettiğimiz o karmakarışık ve aşırı sıcak yere ait olan, limon ağacı kokulu palto giyen Bay Pirzada'yı düşünmemeye çalıştım. Ama ne kadar gayret edersem edeyim aklıma başka bir şey gelmiyordu. Onun karısıyla yedi kızının da, televizyonda gördüğüm gürültülü, sürüklenen kalabalığın içinde olduğunu düşünüp endişelendiğimde midem kasılıyordu. Hayalimdeki görüntüyü kafamdan atmak için gözlerimi odamda gezdirmeye çalışıyordum. Fırfırlı perdelerle aynı renkte olan yatağımın sarı örtüsüne baktım, beyaz ve mor kâğıtla kaplı odamın duvarında asılı duran okul fotoğraflarına, babamın her doğum günümde üzerine boyumu işaretlediği dolaptaki kurşun kalem izlerine baktım. Dikkatimi ne kadar başka yöne çekmeye çalışırsam, Bay Pirzada'nın ailesinin büyük ihtimalle ölmüş olduğunu o kadar çok düşünüyordum. En sonunda kutudan bir parça çikolata aldım, paketi açtım ve daha önce hiç yapmadığım bir hareketle çikolatayı ağzıma attım. Onu ağzımda iyice yumuşattım, sonra yavaşça çiğnerken Bay Pirzada'nın ailesinin iyi ve güvende olması için dua ettim. Daha önce hiç dua etmemiştim, kimse bana nasıl dua edileceğini veya dua etmem gerektiğini söylememişti, ama bu şartlar altında mutlaka böyle yapmam gerektiğini de hissediyordum. O gece dişlerimi fırçalamak için banyoya gittiğimde, ağzımı çalkalarken suyla

birlikte duanın da çıkıp gitmesinden korktum Ailemin soru sormasını engellemek amacıyla diş fırçamı ıslattım, diş macunu tüpünü elimde sıkıp her zamanki yerine koydum ve dilimde bir şekerle uykuya daldım.

Okulda kimse bizim oturma odamızda dikkatle takip edilen savaştan bahsetmiyordu. Amerikan Devrimi'ni okumaya, vergi ödedikleri halde parlamentoda temsil edilme hakkına sahip olmayan insanlara yapılan haksızlıkları öğrenmeye, Bağımsızlık Bildirisi'nden çeşitli bölümleri ezberlemeye devam ettik. Teneffüslerde oğlanlar iki gruba ayrılıyor, tahterevalli ve salıncakların etrafında birbirlerini kovalıyorlardı; kırmızı paltolular kolonilere karşı. Derste öğretmenimiz Bayan Kenyon sürekli olarak, tahtanın üzerinde sinema ekranı gibi duran bir haritayı işaret ediyor, *Mayflower*'ın rotasını çiziyor veya Liberty Bell'in yerini gösteriyordu. Her hafta sınıftan iki kişi devrimin çeşitli yönlerinden birini inceliyordu. Bir gün ben ve arkadaşım Dora, Yorktown'ın teslim oluşunu araştırmak üzere okul kütüphanesine yollandık. Bayan Kenyon bize, araştıracağımız üç kitabın isminin yazılı olduğu bir kâğıt parçası vermişti. Kitapları hemen bulduk, alçak, yuvarlak bir masaya oturduk ve not almaya başladık. Fakat ben konsantre olamıyordum. Kendimi daha fazla zorlayıp kalın ahşap raflara döndüm, bir bölmenin üzerinde "Asya" yazılı bir etiket fark ettim. Çin, Hindistan, Endonezya ve Kore'yle ilgili kitaplar gördüm. En sonunda *Pakistan: Bir Ülke ve Halkı* başlıklı bir kitap buldum. Hemen oracıktaki bir tabureye oturup kitabı açtım. Kitabın eskimiş cildi kucağımda hışırdadı. Pirinç tarlaları ve askeri üniformalı adamların resimleriyle dolu sayfaları çevirirken, gözüme Dakka'yla ilgili bir bölüm takıldı, yağışlardan ve jüt üretiminden söz ediliyordu. Dora koridorda göründüğünde ben nüfus tablosuna bakıyordum.

"Burada ne yapıyorsun? Bayan Kenyon kütüphanede. Bizi kontrol etmeye gelmiş."

Kitabı hızla kapattım. Derken Bayan Kenyon göründü, parfümünün kokusu dar koridoru kaplıyordu. Elimdeki kitabı sanki kazağımdan sarkan bir saç teliymiş gibi, kapağının ucundan tutarak kaldırdı.

"Bu kitap ödevine mi ait, Lilia?"

"Hayır. Bayan Kenyon."

"O halde buna bakman için hiçbir sebep göremiyorum," diyerek, kitabı alıp raftaki küçük boşluğu yerleştirdi. "Sen görebiliyormusun?"

***

Haftalar geçtikçe haberlerde Dakka'dan adı daha az geçer oldu. Dakka'yla ilgili haberler bazen ilk reklam arasından, bazen de ikinci reklam arasından sonra veriliyordu. Bazı günler, hatta birçok gün, genel durum tekrarlanıp sadece ölü sayısı bildiriliyordu. Basın sansürlenmiş, denetim altına alınmış, verilen haberler değiştirilmiş ve çeşitli yasaklar konmuştu. Her gün birkaç şair daha idam ediliyor, birkaç köy daha ateşe veriliyordu. Buna rağmen, her gece annem, babam ve Bay Pirzada, uzun ve dinlendirici yemeklerin keyfini çıkarmayı sürdürüyordu. Televizyon kapatılıp, bulaşıklar da yıkanıp kurulandıktan sonra şakalaşıyor, birbirlerine hikâyeler anlatıyor, çaylarına bisküvi batırıp yiyorlardı. Politik konuları konuşmaktan sıkıldıklarında Bay Pirzada'nın New England'daki yaprak döken ağaçlar üzerine yazdığı kitabının ne aşamada olduğu, babamın üniversitede öğretim görevlisi işini sürdürmek için yaptığı başvuru ve annemin bankadaki Amerikalı iş arkadaşlarının yemek alışkanlıkları konuşulurdu. Bense ödevlerimi yapmak üzere üst kata gönderilir, ama onların biraz daha çay içip Kishore Kumar'ın kasetlerini dinleyişlerini, kahve masasının üzerinde scrabble oynarken attıkları kahkahaları, İngilizce kelimelerin yazılışı hakkındaki uzun tartışmalarını duyardım. Onlara katılmak, her şeyden çok da Bay Pirzada'yı bir şekilde teselli etmek isterdim. Oysa onun ailesi için şeker yiyerek dua

etmekten başka yapabileceğim bir şey yoktu. Saat on bir haberlerine kadar scrabble oynarlar, Bay Pirzada ancak gece yarısına doğru üniversite yurdundaki odasına giderdi. Bu yüzden onu evimizden ayrılırken hiç görmedim, ama her gece uykuya dalarken, dünyanın öbür ucunda yeni bir ülkenin doğuşu hakkındaki yorumlarını duyuyordum.

Ekim ayında bir gün, Bay Pirzada bize gelir gelmez, "Evlerin kapılarının önündeki büyük turuncu sebzeler de neyin nesi? Bir çeşit kabak mı?" diye sordu.

Annem, "Bal kabağı," diye cevapladı. "Lilia, bana hatırlat da marketten bir tane alayım."

"Amaç ne, peki? Neyi simgeliyor?"

Ben hemen atılarak, "Bu kabaklardan cadılar bayramı feneri yapılıyor," dedim. Korkutucu bir şekilde gülümseyerek, "Bunun gibi. İnsanları korkutmak için," diye de ekledim.

Bay Pirzada gülümseyerek, "Anladım," dedi. "Çok faydalı bir şey."

Ertesi gün annem beş kiloluk, büyük, yuvarlak bir kabak getirdi ve yemek masasının üzerine yerleştirdi. Akşam yemeğinden önce, babam ve Bay Pirzada yerel haberleri seyrederken, annem kabağı kalemlerle boyamayı önerdi, ama ben komşularda gördüğüm gibi kabağı bıçakla oymak istiyordum.

Bay Pirzada kanepeden kalkarken, "Evet, hadi birlikte oyalım," dedi. "Bu akşam haberleri boş verelim." Başka bir şey sormadan mutfağa gitti, kendi evindeymiş gibi bir çekmeceyi açtı ve elinde testere dişli, uzun bir bıçakla geri döndü. Sonra onaylamam için bana baktı. "Yapabilir miyim?"

Başımı salladım. İlk defa hepimiz yemek masasının etrafında toplanmıştık; annem, babam, Bay Pirzada ve ben. Kimsenin seyretmediği televizyon öyle açık dururken, biz de masanın üzerine gazete kâğıtları serdik. Bay Pirzada ceketini hemen arkasındaki sandalyeye asıp, opal kol düğmelerini çıkarttı ve gömleğinin kolalı kollarını kıvırdı.

Ben parmağımla işaret ederek, "İlk önce tepenin etrafından böyle gideceksiniz," diye gösterdim.

İlk kesiğini attı ve bıçağı kabağın etrafında gezdirdi. Daireyi tamamladığında sapından tutarak üst parçayı kaldırdı; kesilen parça kolayca çıktı ve Bay Pirzada içini inceleyip koklamak üzere kabağa doğru eğildi. Annemin ona verdiği uzun saplı, metal kaşıkla, içindeki son parçaları ve çekirdekleri çıkartana kadar oydu. Bu sırada babam, çekirdekleri kabağın içinden çıkan diğer parçalardan ayırdı ve kurusunlar diye bir fırın tepsisinin üzerine yaydı, böylece kavurup yiyebilecektik onları. Ben göz yapmak amacıyla kabağın kabarık yüzeyine iki üçgen çizdim, daha sonra Bay Pirzada da üzerine düşen görevi oldukça ciddiye alarak, kaş için yarım ay şekilleri ve burun olarak bir üçgen oydu. Geriye sadece, bizi zorlayacak gibi görünen ağız ve dişler kalmıştı. Doğrusu, tereddüt içindeydim.

"Gülsün mü, surat mı assın?" diye destek aradım onlardan.

Bay Pirzada, "Sen seç," diye karşılık verdi.

İkisinin ortasını bulayım düşüncesiyle dümdüz, ekşi bir ağız çizdim. Ne üzgündü, ne gülüyordu. Bay Pirzada bir saniye dahi beklemeden, hayatı boyunca kabaktan fener yapmış gibi rahatça ağzı oymaya başladı. Uluslararası haberler başladığında işi hemen hemen bitmişti. Spiker Dakka'dan bahsedince hepimiz televizyona döndük: Bir Hintli yetkili, dünya Batı Pakistanlı mültecilerin yükünü hafifletmek için yardım etmezse, Hindistan'ın Pakistan'a savaş açacağını söyledi. Spiker bu bilgileri verirken yüzü terden sırılsıklamdı. Ne ceket giymiş ne de kravat takmıştı. Sanki kendisi de savaşa gitmek üzereymiş gibi giyinmişti. Kameraya doğru avaz avaz bağırırken, yanık tenli yüzünü güneşten korumaya çalışıyordu. Tam o anda bıçak Bay Pirzada'nın elinden kaydı ve kabağın dibine doğru derin bir kesik açtı.

"Allah kahretsin." Elini, sanki birisi ona tokat atmış gibi yanağına götürdü. "Ben, ben... bu çok kötü oldu. Size yeni bir tane alırım. Tekrar yaparız."

"Önemli değil, hiç önemli değil," diyerek onu yatıştırmaya çalıştı babam. Bıçağı Bay Pirzada'dan aldı ve kesiğin etrafını genişleterek oymaya başladı, bu sırada benim çizdiğim dişi de götürdü. Sonuç olarak, geriye limon büyüklüğünde, orantısız bir boşluk kalmıştı. Artık cadılar bayramı fenerimizin suratında, uysal bir şaşkınlık ifadesi duruyor, kaşları artık korkutucu görünmediğinden, geometrik, sabit bakışlarının üzerinde donuk bir ifadeyi yansıtıyordu.

Cadılar Bayramı için cadı kılığına girmiştim. Benim "ya şeker ya şaka" partnerim Dora da cadı olmuştu. Yastık yüzünden yapılma siyah pelerinler giymiş, karton kenarlı koni şapkalar takmıştık. Dora'nın annesine ait kırık bir göz kalemiyle yüzümüzü yeşile boyadık, annem bize şekerlerimiz koymamız için eskiden içinde basmati pirinci olan çuvallar verdi. O yıl ailelerimiz, civarda yalnız başımıza dolaşabilecek kadar büyüdüğümüzü düşünüyorlardı. Planımız bizim evden, varır varmaz annemleri arayıp sağ salim geldiğimizi haber vereceğim Dora'ların evine kadar yürümekti. Sonra Dora'nın annesi beni arabayla eve bırakacaktı. Babam yola koyulmadan önce bize fener verdi; saatimi takmak ve babamınkiyle aynı zamana ayarlamak zorundaydım. Saat dokuzu geçmeden eve dönmemiz gerekiyordu.

O akşam Bay Pirzada geldiğinde, bir kutu çikolata kaplı nane şekeri verdi bana.

"Buraya," dedim ve çuvalımı açtım. " Ya şeker ya şaka!"

Kutuyu torbaya boşaltırken, "Görüyorum ki bu gece yardımıma pek ihtiyacın yok," dedi. Yeşil yüzüme ve çenemin altında bir bağcıkla tutturulmuş şapkama baktı. Yavaşça, altına kazak ve koyun yününden yapılmış fermuarlı bir ceket giydiğim pelerinimin bir ucunu kaldırdı. "Bu seni yeterince sıcak tutacak mı?"

Evet anlamında başımı salladım ve bu hareketimle şapkamın bir yana kaymasına sebep oldum.

Şapkamı düzeltti. "Belki de en iyisi, olduğun gibi durman."

Merdivenlerin dibinde küçük şeker sepetleri dizilmişti. Bay Pirzada ayakkabılarını çıkarttığında onları her zamanki yerine bırakmayıp dolabın içine koydu. Paltosunun düğmelerini çözmeye başladı, ben de paltosunu ondan almak için bekliyordum, fakat tam o sırada Dora, çenesine bir ben çizmemi istediğini söylemek için banyodan bana seslendi. Nihayet hazırlandığımızda annem şöminenin önünde ikimizin fotoğrafını çekti, sonra ben evden çıkmak üzere ön kapıyı açtım. Henüz oturma odasına geçmemiş olan babam ve Bay Pirzada antrede duruyorlardı. Dışarıda hava çoktan kararmıştı. Islak yaprak kokusu vardı ve kabak fenerimizin titrek ışığı kapının yanındaki çalılıkta etkileyici bir şekilde parlıyordu. Uzaklardan koşuşma sesleri ve plastik bir maske dışında başka bir kostüm giymeyen büyük oğlanların bağırışları, küçük çocukların kıyafetlerinin hışırtıları geliyordu; bazıları o kadar küçüktü ki kapı kapı dolaşmaya ailelerinin kucaklarında çıkmışlardı.

Babam bizi, "Bilmediğiniz evlere girmeyin," diye uyardı.

Bay Pirzada kaşlarını çatarak, "Tehlikeli mi?" diye sordu.

Annem onu, "Hayır, hayır," diyerek yatıştırdı."Bütün çocuklar dışarıda olacak. Bu bir gelenek."

Bay Pirzada, "Onlara eşlik etmemi ister misiniz?" diye sordu. Orada geniş, çoraplı ayaklarıyla dururken birden yorgun ve küçük göründü bana. Gözlerine daha önce hiç görmediğim bir panik yerleşmişti. Soğuk havaya rağmen yastık kılıfımın içinde terlemeye başladım.

"Gerçekten sorun yok, Bay Pirzada," dedi annem, "Lilia arkadaşıyla birlikte kesinlikle güvende."

"Peki, ya yağmur yağarsa? Ya yollarını kaybederlerse?"

Ben araya girerek, "Endişelenmeyin," dedim. Bu sözcüğü Bay Pirzada'ya ilk defa söylemiştim; haftalardır ona söylemeye çalıştığım ama bir türlü başaramayıp sadece dualarımda tekrarlayabildiğim, basit bir kelime. Oysa bu sözcüğü sadece kendimi düşünerek söylemiş olmam o anda beni utandırmıştı.

Kalın parmaklarını yanağıma koydu, ani bir hareketle yanağımdan bir makas aldı ve tabii parmakları yeşile boyandı. "Eğer küçükhanım ısrar ediyorsa," diyerek pes etti ve başını öne eğerek bana selam verdi.

Ucuz, siyah ayakkabılarımızla hafif hafif sendeleyerek evden ayrıldık. Yolun sonunda el sallamak üzere geriye döndüğümüzde, annemle babamın ortasında dikkat çekici derecede kısa boylu kalan Bay Pirzada kapıda durmuş bize el sallıyordu.

Dora, "O adam neden bizimle gelmek istedi?" diye sordu.

"Çünkü kendi kızları kayıp." Bunu der demez, keşke söylemeseydim diye düşündüm. Birden sanki kızları gerçekten kayıpmış ve Bay Pirzada onları bir daha asla göremeyecekmiş duygusuna kapıldım.

"Yani, kaçırıldılar mı demek istiyorsun?" diye devam etti Dora. "Parktan veya başka bir yerden?"

"Hayır, aslında tam olarak kayıp demek istemedim. Sadece kızlarını özlüyor. Kızları başka bir ülkede ve onları bir süredir görmedi, hepsi bu."

Yollarda yürüyüp zilleri çalarak kapı kapı dolaştık. Bazı insanlar dışarıdakileri etkilemek amacıyla tüm ışıklarını kapatmış, bazıları pencerelerine plastik yarasalar yapıştırmıştı. Mclntyre'lar evlerinin önüne bir tabut koymuşlardı. Biz gelince Bay Mclntyre sessizce tabuttan kalktı, yüzü tebeşirle beyaza boyalı bir halde torbalarımıza avuç avuç şekerleme doldurdu. Birçok insan bana, daha önce hiç Hintli bir cadı görmediklerini söyledi. Bazıları da yorum yapmadan şekerlerimizi verdi. El fenerlerimizin paralel ışıklarıyla yolumuzu aydınlatarak yürürken, yolun ortasında kırılmış yumurtalar, taş köpüğüyle kaplı arabalar, ağaçların dallarından sarkan tuvalet kâğıtları gördük. Dora'ların evine vardığımızda ellerimiz içi dolu çuvallarımızı taşımaktan derisi soyulmuşken, ayaklarımız da şişmişti ve ağrıyordu. Annesi su toplayan yerlere yapıştırmamız için bize yara bantları verdi ve sıcak elma çayıyla karamelli patlamış mısır ikram etti. Sonra sağ salim geldiğimi söylemek

için evi aramam gerektiğini hatırlattı. Annem telefonu kaldırınca geriden gelen televizyon sesini duydum. Nedense benden haber aldığı için pek rahatlamış görünmüyordu. Telefonu kapattığında Dora'ların evinde televizyonun açık olmadığını fark ettim. Babası kanepede uzanmış bir dergi okuyordu, yanındaki sehpada bir kadeh şarap vardı ve teypte saksofon çalıyordu.

Dora ile ben sıkılana ve tatmin olana kadar ganimetlerimizi tasnif edip saydıktan, kimilerini değiş tokuş ettikten sonra annesi beni eve bıraktı. Ona teşekkür ettim, ben içeri girene kadar arabasıyla evin önünde bekledi. Onun farlarının ışığında kabağımızın paramparça olduğunu gördüm, kalın kabuğu parçalar halinde çalılığa dağılmıştı. Gözyaşlarımın gözlerimi yaktığını hissettim. Midem, sanki her adım atışımda ağrıyan ayağımın altında ezilen sivri, küçük çakıl taşlarıyla dolmuş gibi ağrımaya başladı. Kapıyı açtım, üçünü de girişte, beni beklerken bulacağımı ve mahvolmuş kabağımız için birlikte yas tutacağımızı umuyordum, oysa kimsecikler yoktu. Oturma odasında Bay Pirzada, annem ve babam kanepenin üzerinde, yan yana oturuyorlardı. Televizyon kapalı, Bay Pirzada'nın kafası ise ellerinin arasındaydı.

O akşam ve sonraki akşamlarda tek dinledikleri şey, Hindistan ile Pakistan'ın her gün savaşa biraz daha yaklaştıklarıydı. Sınırın her iki tarafına askerler yığılmışken, Dakka bağımsızlıktan başka hiçbir seçeneği kabul etmeme konusunda kararlıydı. Savaşın alanı Batı Pakistan topraklarıydı. Amerika Batı Pakistan'ın, Sovyetler Birliği ise Hindistan'ın ve kısa süre sonra Bangladeş adını alacak bölgenin tarafında yer alıyordu. 4 Aralık'ta savaş ilanları resmen açıklandı ve on iki gün sonra, ana cephane merkezlerinden üç bin mil uzakta savaşmak zorunda kaldığı için zayıflayan Pakistan ordusu Dakka'da kuşatıldı. Şu anda bu bilgilerin hepsini biliyorum, çünkü herhangi bir kütüphanedeki herhangi bir tarih kitabında yazıyor bunlar. Ancak o zamanlar bu olaylar, yani bu, savaş benim gözümde

çok uzaklarda, cereyan eden bir gizemle kaplıydı. O on iki günden aklımda kalan şeyler, babamın artık haberleri seyretmemi istemediği, Bay Pirzada'nm şeker getirmeyi bıraktığı ve annemin yemekte pilav ve haşlanmış yumurta dışında bir şey hazırlamadığıydı. Bazı geceler annemin, Bay Pirzada'nın yatması için kanepeye çarşaf ve battaniye sermesine yardım ettiğimi, ailem durumun ayrıntılarını öğrenmek için Kalküta'daki akrabalarımıza telefon ettiğinde, gecenin ortasında yüksek sesle bağırarak konuştuklarını hatırlıyorum. En çok da, o zaman boyunca bu üç yetişkin insanın tek bir kişiymiş gibi hareket ettiklerini, tek bir yemek tabağını, tek bir vücudu, tek sessizliği ve tek korkuyu paylaştıklarını hatırlıyorum.

Ocak ayında Bay Pirzada üç katlı evinden geriye ne kaldığına bakmak için Dakka'ya uçtu. Yılın son birkaç haftasında da onu çok fazla görmedik; kitabını bitirmekle meşguldü, sonra da Noel'i ailemin arkadaşlarıyla geçirmek üzere Philadelphia'ya gitti. İlk geliş gidişleriyle ilgili nasıl bir şey hatırlamıyorsam, son gelişini de hatırlamıyorum. Bir gün ben okuldayken babam onu havaalanına götürdü. Uzun süre ondan hiçbir haber alamadık. Akşamüstlerimiz her zamanki gibi kucağımızda yemek tabaklarımız, haberleri veren televizyonun karşısında geçiyordu. Tek farklılık artık Bay Pirzada'nın ve cep saatinin bize eşlik etmemesiydi. Haberlerden öğrendiğimiz kadarıyla, Dakka yeni kurulan parlamenter hükümetin yönetiminde yaralarını sarmaya çalışıyordu. Yeni lider Şeyh Mucibü'r-Rahman yeni cezaevinden çıkmış ve diğer ülkelerden, savaşta yıkılan bir milyondan fazla evin yeniden yapılabilmesi için yardım malzemeleri istemişti. Sayısız mülteci Hindistan'dan dönmüş, öğrendiğimiz kadarıyla işsizlik ve kıtlıkla karşı karşıya kalmışlardı. Ara sıra babamın çalışma masasının üzerinde asılı duran haritaya bakıyor ve Bay Pirzada'yı o küçük sarı parçada, takım elbiselerinden biriyle, ter içinde ailesini ararken hayal ediyordum. Tabii artık o harita da eskimişti.

Nihayet birkaç ay sonra Bay Pirzada'dan kısa bir mektupla beraber, Müslümanların yeni yılını kutlayan bir kart aldık. Karısı ve çocuklarıyla yeniden bir araya geldiğini yazmıştı. Hepsi çok iyiymiş. Geçen yıl yaşanan olaylarda boyunca karısının büyükannesi ve büyükbabasının Shillong'un dağlık bir bölgedeki evinde kalmışlar. Yedi kızının boylarını biraz uzamış bulduğunu, bunun dışında hiçbir şeyin değişmediğini ve hâlâ isimlerini doğru hatırlayamadığını yazmıştı. Mektubun sonunda misafirperverliğimiz için bize defalarca teşekkür etmiş, "teşekkür ederim" kelimelerinin ne anlama geldiğini artık anladığını, fakat bu kelimelerin bize duyduğu minnettarlığı ifade etmeye yeterli olmadığını da eklemişti. Bu güzel haberi kutlamak üzere annem o gece özel bir akşam yemeği hazırladı. Sehpanın etrafına oturup su bardaklarımızı tokuşturduğumuzda, nedense bir kutlama yapıyormuş duygusunu hissetmedim. Onu aylardır görmemiş olmama rağmen, yokluğunu sadece o anda hissetmiştim. İlk defa Bay Pirzada'nın adına su bardağımı kaldırdığım o anda, onun aylar boyunca karısını ve kızlarını özlediği gibi, binlerce kilometre uzaktaki birini özlemenin nasıl bir duygu olduğunu anlamıştım. Bize dönmesi için hiçbir sebep yoktu ve annemle babam onu bir daha göremeyeceğimizi tahmin ettiklerinde haklıydılar. Ocak ayından beri, her gece yatmadan önce, Cadılar Bayramı'nda topladığım şekerlerden birini Bay Pirzada'nın ailesinin iyi olması dileğinde bulunarak yemeye devam etmiştim. Fakat o gece artık buna gerek kalmamıştı. Ben de toplayıp hepsini çöpe attım.

DERT YORUMCUSU

Bay ve Bayan Das, çay satılan tezgâha vardıklarında, Tina'yı tuvalete kimin götüreceğini tartıştılar. Sonunda Bay Das geçen gece Tina'ya kendisinin banyo yaptırdığını söyleyince Bayan Das yumuşadı. Ağdalı bacaklarını arka koltuktan çekerek büyük beyaz Ambassador'dan inerken, Bay Kapasi dikiz aynasından onu izledi. Tuvalete doğru yürürlerken Bayan Kapasi küçük kızın elini tutmuyordu.

Konarak'taki Güneş Tapınağı'na gidiyorlardı. Nemsiz ve aydınlık bir cumartesi günüydü; temmuz sıcaklığının tatlı bir okyanus meltemiyle hafiflediği, turistik gezi için harika bir hava vardı. Aslında Bay Kapasi yola çıktıktan bu kadar kısa süre sonra durmazdı, ama o sabah bu aileyi Sandy Villa Oteli'nin

önünden aldıktan daha beş dakika geçmeden küçük kız mızmızlanmaya başlamıştı. Bay Kapasi, Bay ve Bayan Das'ı çocuklarıyla birlikte otelin girişinde beklerken gördüğünde, aklından geçen ilk şey yaşlarının çok genç olmasıydı. Belki otuzlarında bile değillerdi. Tina'nın yanı sıra, Ronny ve Bobby isimlerinde, yaşları birbirine çok yakın görünen ve dişleri parlak gümüş tellerle çevrili iki de oğulları vardı.

Hintli bir aileye benzelerse de turist gibi giyinmişlerdi; çocuklar parlak renkli kalın kumaştan kıyafetler giymiş, şeffaf güneş siperliği olan şapkalar takmıştı. Bay Kapasi turistlere alışkındı, İngilizce bildiğinden bu tür işlere hep o verilirdi. Dün, güneşte yanmış kafa derilerini açıkta bırakacak kadar seyrek ve beyaz saçlı, yüzleri lekelerle dolu, yaşlı bir İskoç çifti gezdirmişti. Bay ve Bayan Das'ın güneşte esmerleşmiş yüzleri çok daha çekiciydi. Bay Kapasi kendini tanıtırken avuçlarını birleştirerek onları selamlamış, Bay Das bir Amerikalı gibi elini sıkmış, Bayan Das ise durum öyle gerektirdiğinden dudağını bükerek gülümsemişti.

Çay tezgâhlarında beklerlerken, yaşça kardeşinden daha büyük görünen Ronny, kazığa bağlı bir keçiyi fark ederek aniden yerinden fırladı.

"Sakın ona dokunma," dedi Bay Das. Bunu söylerken, üzerinde sarı harflerle "HİNDİSTAN" yazan ve yabancı baskı gibi görünen küçük gezi rehberinden başını kaldırmıştı. Sesi henüz olgunlaşmamış gibi, biraz tereddütlü ve titrekti.

Ronny hızla uzaklaşırken geriye dönüp, "Ona bir parça sakız vermek istiyorum," diye seslendi.

Bay Das arabadan indi, hafifçe çömelerek bacaklarını gerdi. Sakalsızdı, sanki Ronny'nin büyütülmüş haliydi. Şapkasının safir mavisi bir siperliği vardı; şort, sandalet ve tişört giyiyordu. Üzerindeki tek karmaşık şey, boynunda asılı duran, etkileyici bir teleobjektifi olan ve onlarca düğmeyle işareti bulunan fotoğraf makinesiydi. Ronny'nin keçiye doğru koştuğunu görünce kaşlarını çattı, ama müdahale etmeye pek niyetli görün-

müyordu. "Bobby, dikkat et de, kardeşin bir aptallık yapmasın."

Bobby kıpırdamadan, "Zannetmiyorum," dedi. Ön koltukta Bay Kapasi'nin yanında oturmuş, bir fil tanrısının tordipo gözüne bantlanmış haldeki resmini inceliyordu.

"Endişelenmenize gerek yok," dedi Bay Kapasi. "O hayvanlar oldukça evcildir." Bay Kapasi kırk altı yaşındaydı, geriye taralı saçları tamamen kırlaşmıştı, ama boş zamanlarında nilüfer yağıyla ovduğu açık kahverengi cildi ve kırışmamış alnı, gençliğinde nasıl göründüğünü hayal etmeyi kolaylaştırıyordu. Gri pantolonuyla uyumlu, belinde daralan, ceket tarzında, kısa kollu, ince fakat dayanıklı sentetik kumaştan dikilmiş, uzun yakalı bir gömlek giyiyordu. Terzisine hem kesimi hem de kumaşı ayrıntılı olarak anlatmıştı. Uzun turlara çıktığında tercih ettiği kıyafetiydi bu; ne kadar direksiyon sallarsa sallasın kırışmazdı. Ronny keçinin etrafında dönerek dokunduktan sonra koşarak arabaya dönerken, onu arabanın ön camından izledi.

Bay Das yerine tekrar kurulduğunda, Bay Kapasi ona, "Hindistan'dan çocukken mi ayrıldınız?" diye sordu.

"Mina da ben de Amerika'da doğduk," diye karşılık verdi Bay Das, birden kendine güveni gelmiş gibi. "Orada doğup büyüdük. Ama ailelerimiz burada, Assansol'da oturuyorlar. Emekli oldular. Onları iki yılda bir ziyaret ederiz." Küçük kızın arabaya koşuşunu izledi. Elbisesinin mor kurdeleleri dar ve koyu renkli omuzlarında zıplıyordu. Kucağında saçları kötü bir makasla doğranmış ya da yolunmuş gibi duran sarı saçlı bir bebek vardı. "Bu Tina'nın Hindistan'a ilk yolculuğu, öyle değil mi Tina?"

"Bir daha tuvalete gitmeme gerek yok," diye bir açıklama yaptı Tina.

Bay Das. "Mina nerede?" diye sordu.

Bay Kapasi, Bay Das'ın küçük kızla konuşurken karısının ilk adını kullanmasını yadırgadı. Tina, Bayan Das'ın çay tezgâhın-

da çalışan, üstü çıplak adamların birinden bir şeyler satın aldığı yeri işaret etti. Bayan Das arabaya doğru yürürken, Bay Kapasi adamlardan birinin eski bir Hint aşk şarkısı söylediğini duydu. Yalnız Bayan Das'ın hiçbir tepki vermemesi şarkının sözlerini anlamadığını gösteriyordu.

Onu izledi. Bayan Das diz hizasında kırmızı beyaz bir etek, kare tahta topuklu ayakkabılar, erkek atletine benzer, dar bir bluz giyiyordu. Bluzun üzerinde göğüs hizasında çilek şeklinde bir işleme vardı. Kısa boylu, kedi patisi gibi küçük elli, tırnakları dudaklarıyla aynı renkte boyanmış, balık etli bir kadındı. Kocasınınkinden biraz daha uzun kesilmiş saçları yandan ayrılmıştı. Pembeye çalan kahverengi, geniş bir güneş gözlüğü takıyor; neredeyse gövdesi kadar büyük, kâse şeklinde, içinden bir su şişesi görünen hasır bir çanta taşıyor; elinde, içi yer fıstığı ve acı biberle karıştırılmış patlamış pirinç olan, gazeteden yapılmış büyük bir kesekâğıdıyla yavaşça yürüyordu. Bay Kapasi Bay Das'a dönüp sordu.

"Amerika'da nerede yaşıyorsunuz?"

"New Jersey, New Brunswick'te."

"New York'a yakın mı?"

"Evet, orada bir ortaokulda öğretmenlik yapıyorum."

"Ne öğretmenisiniz?"

"Fen. Aslında ben de her yıl öğrencilerimi New York'taki Doğal Tarih Müzesi'ne geziye götürürüm. Sizinle ortak yönlerimiz var. Siz ne zamandır tur rehberliği yapıyorsunuz, Bay Kapasi?"

"Beş yıl."

Bayan Das arabaya vardı. Kapıyı kapatırken, "Yolculuk ne kadar sürüyor?" diye sordu.

Bay Kapasi cevapladı: "Yaklaşık iki buçuk saat."

O anda Bayan Das, sanki tüm hayatı boyunca durmadan seyahat ediyormuş gibi sıkıntıyla içini çekti. İngilizce basılmış, katlanmış bir Bombay film dergisini yelpaze olarak kullandı. Gezi rehberinin üzerinde tırnaklarını tıkırdatarak, "Güneş Ta-

pınağı'nın Kuzey Puri'den sadece on sekiz mil uzaklıkta olduğunu zannediyordum," dedi.

Bay Kapasi, "Konarak'a giden yollar çok kötü. Aslında yol elli iki mil," diye açıkladı.

Bay Das fotoğraf makinesinin boynunu acıtan askısını düzeltirken, başını sallayarak Bay Kapasi'yi onayladı.

Bay Kapasi arabayı çalıştırmadan önce arka kapıların kilitlenip kilitlenmediğini kontrol etmek üzere geriye doğru uzandı. Araba hareket eder etmez küçük kız kendi tarafındaki kapının kilidiyle oynamaya başlamıştı. Biraz zorlanarak kilidi açıp kapatıyor, Bayan Das nedense onu durdurmak için hiçbir şey söylemiyordu. Arka koltukta iki büklüm, patlamış pirincinden kimseye ikram etmeden oturmaktaydı. Ronny ve Tina ise onun iki yanına kurulmuş, parlak yeşil sakızlarını balon yaparak patlatıyordu.

Araba hızlanmaya başladığında Bobby, "Bakın," dedi. Parmağıyla yolun kenarındaki ağaçları işaret etmişti. "Bakın."

"Maymunlar!" Ronny bir çığlık atıverdi. "Vay canına!"

Maymunların parlak siyah yüzleri, gümüş rengi bedenleri, dümdüz kaşları, sorguçlu kafaları vardı ve dalların üzerinde gruplar halinde oturuyorlardı. Uzun gri kuyrukları dallara sarılmıştı. Birkaç tanesi siyah elleriyle kaşınıyor, bazıları da ayaklarının üzerinde sallanarak arabanın geçişini izliyordu.

"Biz onlara hanuman deriz," dedi Bay Kapasi. "Bu bölgede oldukça sık rastlanır."

Bay Kapasi bunu söyler söylemez maymunlardan biri yolun ortasına atlayarak aniden fren yapmasına sebep oldu. Bir diğeri arabanın kaputuna zıpladıktan sonra kaçtı. Bay Kapasi kornaya bastı. Çocuklar heyecanlanarak ellerini yüzlerine kapatıp hızlı hızlı soluk alıp vermeye başladı. "Hayvanat bahçesi dışında hiç maymun görmediler," diye açıkladı Bay Das. Bay Kapasi'den fotoğraf çekebilmesi için arabayı durdurmasını istedi.

Bay Das teleobjektifini ayarlarken, Bayan Das hasır çantasından bir şişe renksiz oje çıkarıp işaret parmağına sürmeye başladı.

Küçük kız elini uzattı. "Bana da! Anne, benimkine de sür."

Bayan Das tırnaklarına üfleyip, yavaşça sırtını çevirerek, "Beni rahat bırak," dedi. "Kafamı şişiriyorsun."

Küçük kız bebeğinin plastik bedenindeki elbisenin düğmelerini açıp kapatarak oyalanmaya başladı.

Bay Das objektifin kapağını çıkarırken, "Hazırım," dedi.

Araba toprak yolda giderken bir hayli gürültü yapıyor, zaman zaman koltuklarından zıplatıyordu, ama Bayan Das tırnaklarına oje sürmeye devam etti. Bay Kapasi daha rahat edeceklerini umarak hızını kesti. Vitese uzandığında ön koltukta oturan çocuk, tüysüz dizlerini vitesin üzerinden çekerek ona yer açtı. Bay Kapasi bu çocuğun diğerlerinden daha solgun olduğunu fark etmişti. Oğlan, "Baba, bu arabada da sürücü yanlış tarafta oturuyor, öyle değil mi," diye sordu.

"Burada herkes o tarafta oturur, salak," dedi Ronny.

"Kardeşine salak deme," diye çıkıştı Bay Das. Bay Kapasi'ye dönerek, "Amerika'yı biliyorsunuz... Bu durum onların aklını karıştırıyor," dedi.

"Evet, oldukça iyi biliyorum," dedi Bay Kapasi. Yol üzerindeki tepeye varırken mümkün olduğunca yumuşak bir şekilde vites değiştirip gaza bastı. "Direksiyonların sol tarafta olduğunu *Dallas*'ta görmüştüm."

Tina, Bay Kapasi'nin arkasındaki koltuğa, artık çıplak olan oyuncak bebeğini vurarak, "*Dallas* ne?" diye sordu.

"Artık yok," diye açıkladı Bay Das. "Bir televizyon dizisiydi."

Hurma ağaçlarını geçerken Bay Kapasi hepsinin kardeş gibi göründüğünü düşündü. Bay ve Bayan Das, anne babadan çok bir abla veya ağabey gibi davranıyor, sanki birkaç günlüğüne çocuklara bakıyormuş gibi görünüyorlardı. Onların kendilerinden başka birilerinden sorumlu olduklarına inanmak çok güçtü. Bay Das başparmağını objektif kapağının ve tur

rehberinin üzerinde gezdirerek bir sürtünme sesi çıkarırken, Bayan Das tırnaklarına oje sürmeye devam etti. Hâlâ güneş gözlüklerini çıkarmamıştı. Tina arada sırada annesine kendi tırnaklarına da oje sürmesi için yalvarıyordu. En sonunda Bayan Das, şişeyi çantasına koymadan önce küçük kızın tırnaklarına da biraz oje sürdü.

Tırnaklarına üflerken, "Bu arabanın kliması yok mu?" diye sordu. Tina'nın tarafındaki cam bozuktu ve açılamıyordu.

"Şikayet etmeyi kes," diye çıkıştı Bay Das. "Hava o kadar sıcak değil."

"Sana kliması olan bir araba bulmanı söylemiştim," diye ısrar etti Bayan Das. "Niye bunu yapıyorsun, Raj? Sadece birkaç aptal rupi tasarruf etmek için mi? Bizden elli senti mi esirgiyorsun?"

Aksanları *Dallas* dizisindekiler gibi olmasa da, Bay Kapasi'nin Amerikan televizyon programlarında duyduklarına benziyordu.

Bay Das kendi penceresini sonuna kadar açarken aniden, "Bay Kapasi, her gün insanlara aynı yerleri gezdirmek yorucu olmuyor mu?" diye sordu. Sonra yine aceleyle, "Hey! Arabayı durdurmanın bir sakıncası var mı? Şu adamın fotoğrafını çekmek istiyorum," diye ekledi.

Bay Kapasi arabayı yolun kenarına çekerken aniden, Bay Das da kafası kirli bir örtüyle sarılı, öküzlerin çektiği tahıl çuvallarıyla dolu tahta bir arabanın üzerinde oturan adamın fotoğrafını çekti. Adam da öküzler de bir deri bir kemikti: Arka koltukta oturan Bayan Das, diğer pencereden gökyüzüne bakarak neredeyse şeffaf olan bulutların birbiri ardına geçişini izledi.

Bay Kapasi yola devam ederken, "Aslında bunu dört gözle bekliyorum," dedi. "Güneş Tapınağı benim en sevdiğim yerlerden biridir, bu benim için bir nevi ödül. Sadece cuma ve cumartesi günleri insanları gezdiriyorum. Hafta içinde başka bir yerde çalışıyorum."

"Öyle mi, nerede?" diye sordu Bay Das.

"Bir doktorun muayenehanesinde çalışıyorum."

"Siz doktor musunuz?"

"Hayır, değilim. Bir doktorun yanında çalışıyorum. Tercüman olarak."

"Bir doktor neden tercümana ihtiyaç duyar ki?"

"Gucerat'lı birçok hastası var. Benim babam da Gucerat'lıydı. Ama bu bölgede, doktor dahil olmak üzere Gucerat dili konuşabilen fazla insan yok. Bu yüzden muayenehanesinde çalışıp hastaların söylediklerini tercüme etmemi istedi benden."

"İlginç. Daha önce hiç böyle bir şey duymamıştım," dedi Bay Das.

Bay Kapasi omuzlarını silkerek, "Bu da sıradan bir iş," dedi.

Bayan Das sessizliğini bozarak, "Ama çok romantik," dedi. Pembeye çalan kahverengi gözlüklerini çıkarıp saçlarına taç gibi taktı. İlk defa dikiz aynasında Bay Kapasi ve Bayan Das göz göze geldi. Bayan Das'ın gözleri solgun ve küçük, bakışları sabit ama mahmurdu.

Bay Das ona bakmak için arkasını döndü.

"Bunun neresi romantik?"

Bir an için kaşlarını çatıp omuz silkti. "Bilmiyorum." Neşe içinde, "Sakız ister misiniz, Bay Kapasi?" diye sordu. Hasır çantasına uzanıp, ona yeşil beyaz çizgili bir kâğıda sarılmış, küçük, kare bir sakız uzattı. Bay Kapasi sakızı ağzına atar atmaz diline koyu, tatlı bir sıvı yayıldı.

"Bize biraz işinizden bahsedin, Bay Kapasi," dedi Bayan Das.

"Ne öğrenmek istersiniz, hanımefendi?"

"Bilmiyorum." Ağzına biraz patlamış pirinç atıp, dudaklarının kenarındaki hardal yağını yalayarak omuzlarını silkti. "Tipik bir olayı anlatın örneğin." Arkasına yaslandı, başını güneşe doğru çevirdi ve gözlerini kapattı. "Anlattıklarınızı gözümün önünde canlandırmak istiyorum."

"Pekâlâ. Bir gün boğazı ağrıyan bir adam geldi."

"Sigara içiyor muydu?"

"Hayır. Çok garip bir durumdu. Boğazına uzun çubuklar batıyormuş gibi hissettiğini söyledi. Doktora bunu anlattığımda uygun bir reçete yazmıştı."

"Bu çok hoş."

Bay Kapasi bir süre tereddüt ettikten sonra, "Evet," diye onayladı.

"Yani bu hastalar tamamen size bağımlı," dedi Bayan Das. Sesli düşünüyormuş gibi yavaşça konuşuyordu. "Belki de doktordan daha çok size bağımlılar."

"Nasıl yani? Nasıl olabilir bu?"

"Örneğin, siz doktora hastanın boğazına bir şey battığını değil de boğazının yandığını söyleyebilirsiniz. Hasta sizin doktora ne anlattığınızı asla bilemez. Doktor da sizin farklı bir şey söylediğinizi anlayamaz. Büyük bir sorumluluk bu."

Bu fikri Bay Das onayladı. "Evet, gerçekten büyük bir sorumluluk üstleniyorsunuz."

Bay Kapasi mesleğinden böylesine güzel sözlerle bahsedileceğini hiç düşünmemişti. Ona göre nankör bir meslekti. İnsanların hastalıklarını anlatmanın, şişmiş eklem belirtilerini, sayısız karın ve bağırsak kramplarını, ellerindeki şekil, boyut veya renk değiştiren benleri tercüme etmenin nesi asil olabilirdi? Doktor neredeyse onun yarı yaşında, İspanyol paça pantolonlara bayılan, Kongre Partisi hakkında anlamsız espriler yapan bir adamdı. Kafalarının üzerinde dönen kararmış pervane kanatlarına karşın, Bay Kapasi'nin şık elbiselerinin sıcaktan üzerine yapıştığı, eski bir revirde çalışıyorlardı.

Bu meslek onun başarısızlıklarının bir simgesiydi. Gençliğinde etkileyici bir sözlük koleksiyonuna sahip, başarılı bir yabancı dil öğrencisiydi. Daima ülkeler ve insanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözen diplomatların ve yüksek mevki sahibi insanların tercümanı olmayı, sadece kendisinin iki tarafı da anlayabildiği tartışmalarda yer almayı hayal etmişti. Kendi

kendini eğitmişti. Ailesi onu evlendirmeden önce akşamüstlerinde defterlerine kelimelerin ortak köklerini yazardı. Hayatının bu döneminde ona şans verilirse, İngilizce, Fransızca, Rusça ve Portekizce konuşabileceğinden emindi; Hint, Bengal, Oris ve Gucerat dilleri de cabası. Avrupa dillerinden hafızasında sadece fincan, sandalye gibi birbiriyle hiçbir bağlantısı olmayan kelimeler kalmıştı. İngilizce artık akıcı bir şekilde konuşabildiği, Hint kökenli olmayan tek dildi. Bay Kapasi bunun olağanüstü bir yetenek olmadığının farkındaydı. Bazen çocuklarının sadece televizyon seyrederek İngilizce'yi ondan daha iyi öğreneceklerinden endişe duyuyor, fakat bildiği İngilizce de gezilerde halen işine yarıyordu.

Tercüman olarak çalışmaya ilk oğlu yedi yaşında tifoya yakalandıktan sonra başlamış, doktorla ilk bu sayede karşılaşmıştı. O zamanlar Bay Kapasi bir ilkokulda öğretmenlik yapıyordu. Tercüme yapma yeteneğinden, gittikçe artan fahiş hastane faturalarını ödemek için yararlandı. En sonunda oğlu bir akşamüstü, vücudu ateşler içinde yanarak annesinin kollarında öldü. Ancak ödenmesi gereken cenaze faturaları, birbiri ardına doğan çocuklar, yeni ve daha büyük bir ev, iyi okul ve öğretmenler, güzel ayakkabılar, televizyon ve karısının uykusunda ağlamasını engelleyip avutacak şeyler için de para gerekecekti. Bu yüzden, doktorun ona okuldan aldığından iki kat fazla maaş verme teklifini kabul etti. Bay Kapasi, karısının onun tercümanlık kariyerine fazla önem vermediğini, bu mesleğin ölen oğlunu hatırlattığını, yardım edip tercümeleriyle kurtardığı diğer hayatlara öfkelendiğini biliyordu. Ne zaman kocasının mesleğinden bahsedilse, sanki tercüme yapmak bir insanın ateşini ölçmek veya lazımlığını değiştirmekle aynı işmiş gibi, "Doktor Asistanı" diyordu. Muayenehaneye gelen hastalar hakkında asla soru sormuyor ya da işinin büyük bir sorumluluk gerektirdiğini kabullenmiyordu.

Bu yüzden Bayan Das'ın işiyle ilgilenmesi Bay Kapasi'nin çok hoşuna gitmişti. Karısının aksine ona işinin zihinsel zor-

luklarından bahsetmiş, ayrıca "romantik" kelimesini kullanmıştı. Kocasına karşı romantik davranmazken, onun işini nitelendirmek için bu kelimeyi kullanmıştı. Bay ve Bayan Das'ın tıpkı kendisi ve karısı gibi uyumsuz bir çift olup olmadığını merak ediyordu. Belki onların da üç çocukları ve hayatlarını beraber geçirdikleri on yıl dışında fazla bir ortak yönleri yoktu. Bayan Das'ın kocası ve çocuklarından esirgeyip ona bahsettiği ilgi baş döndürücüydü. Bay Kapasi onun "romantik" deyişini bir kez daha düşündüğünde sevinci iyice arttı.

Araba kullanırken, o sabah dizleri bollaşmış kahverengi takımı yerine gri takımını giydiği için kendini kutlayarak, dikiz aynasından yüzündeki ifadeyi kontrol etti. Arada sırada aynadan Bayan Das'a göz atıyordu. Yüzünün yanı sıra göğüslerinin arasındaki çileğe ve boğazındaki altın sarısı çukura da bakıyordu. Bayan Das'a başka bir hastayı anlatmaya karar verdi, sonra bir başkasını: Omurgasının yağmurdan hemen etkilenmesinden şikayetçi bir kadını, doğum lekesinin üzerinde tüyler çıkmaya başlayan bir erkeği anlattı. Bayan Das çiviye benzeyen dişleri olan plastik bir fırçayla saçlarını tarayıp sorular sorarken, bir yandan da dikkatlice Bay Kapasi'yi dinliyordu. Daha anlatılacak birçok hasta vardı. Çocuklar sessizce oturuyor, ağaçlarda birkaç maymun daha görmeye çalışıyorlar, Bay Das da gezi rehberiyle ilgileniyor, sohbet sadece Bay Kapasi ve Bayan Das arasında özel bir konuşmaymış gibi sürüyordu. Sonraki yarım saat de bu şekilde geçti, ama yol kenarındaki omlet, sandviç ve gözleme satan lokantalardan birinde öğle yemeği için durmaları, aslında yolculuklarında rahatça oturup sıcak çay içebildiği için buraya varmayı dört gözle bekleyen Bay Kapasi'yi hayal kırıklığına uğrattı. Das ailesi turuncu-beyaz püsküllü bordo bir şemsiyenin altına oturmuş, etrafta dolaşan üç köşeli şapkalar takmış garsonlardan birine sipariş verirken, Bay Kapasi isteksizce yan masalardan birine yöneldi.

Bayan Das, "Bay Kapasi, bekleyin, burada boş yer var," diye seslendi. Tina'yı kucağına alarak Bay Kapasi'ye onlara ka-

tılması için ısrar etti. Hep beraber mango suyunu, sandviçleri, tabaktaki soğanları ve hamura bulanıp kızartılmış patatesleri bitirdiler. Bay Das iki omletli sandviçi bitirdikten sonra, diğerleri yemek yerken onların resimlerini çekti.

Fotoğraf makinesine yeni film takarken, Bay Kapasi'ye, "Daha ne kadar kaldı," diye sordu.

"Yaklaşık yarım saat."

Bu sırada çocuklar ağaçlardaki maymunlara bakmak üzere masadan kalkmış ve Bayan Das ile Bay Kapasi'nin arasında büyük bir boşluk kalmıştı. Bay Das makinesini yüzüne yaklaştırdı, bir gözünü kapatıp dudaklarını dilinin üzerinde gezdirerek, "Mina, çok komik duruyorsunuz. Bay Kapasi'ye biraz daha yaklaş," dedi.

O da yaklaştı. Bay Kapasi, Bayan Das'ın tenindeki gülsuyu ve viski karışımına benzer kokuyu duydu. Aniden Bayan Das'ın, gömleğinin sentetik kumaşının altında toplanan kendi ter kokusunu alabileceğinden korktu. Mango suyunu bir dikişte bitirdi. Elleriyle gümüş rengi saçlarını düzeltti. Çenesine biraz mango suyu akmıştı, Bayan Das'ın bunu görüp görmediğini merak etti.

Görmemişti. Hasır çantasının içinde bir şeyler ararken, "Sizin adresiniz nedir, Bay Kapasi?" diye sordu.

"Benim adresimi mi istiyorsunuz?"

"Size birer tane yollarız," dedi, "fotoğraflardan." Ona sinema dergisinin bir sayfasından alelacele koparttığı bir kâğıdı uzattı. Boş kısım yeterince büyük değildi. Bu dar şerit, bir metnin satırları ve okaliptüs ağacının altında sarılmış bir çiftin küçük resmiyle doluydu.

Bay Kapasi adresini okunaklı ve özenli harflerle yazarken kâğıt kıvrıldı. Bayan Das ona mektup yazıp muayenehanede çevirmenlik yaptığı günler hakkında sorular soracak, o da New Jersey'deki evinde mektupları okurken kadına kahkahalar attıracak, en eğlenceli anekdotları seçerek bu mektupları etkileyici bir dille cevaplayacaktı. Zaman geçtikçe Bayan Das

ona evliliğindeki hayal kırıklıklarını, Bay Kapasi de kendininkileri anlatacaktı. Bu şekilde arkadaşlıkları gelişip derinleşecekti. İkisinin bordo şemsiye altında kızarmış soğan yerken çekilen resimleri eline geçtiğinde, resmi Rusça gramer kitabının arasında saklamaya karar verdi. Kafasından bunlar geçerken Bay Kapasi hafif ve hoş bir şok yaşamıştı; yıllar önce sözlük yardımıyla aylarca tercüme yapıp en sonunda Fransızca bir romanın bir bölümünü veya İtalyanca bir soneyi okuyabildiğinde, kendi çabalarıyla engelleri aşıp kelimeleri birer birer anladığında hissettiklerine çok benzer bir duyguydu. Böyle anlarda hayattaki her şeyin güzel olduğuna, tüm çabaların ödüllendirildiğine, yapılan hatalardan ders alınabileceğine inanırdı.

Bay Kapasi adresini yazmayı bitirdiğinde kâğıdı Bayan Das'a uzattı. Tam o anda ismini yanlış yazdığından veya posta kodunun rakamlarının yerlerini karıştırdığından endişelenmeye başladı. Mektubun kaybolması, fotoğrafın ona ulaşamaması, Orissa'da bir yerlerde dolaşıp bir türlü eline varamaması ihtimali onu çok korkuttu. Adresini hatasız yazdığından emin olmak için kâğıdı geri istemeyi düşündüyse de Bayan Das onu çoktan çantasının içine atmıştı.

Saat iki buçukta Konarak'a vardılar. Kum taşından inşa edilmiş tapınak, piramide benzer yapıda ve kocaman bir savaş arabası şeklindeydi. Tapınak hayatın yüce efendisine, her gün gökyüzünde yolculuğunu yaparken bu görkemli yapının üç yanını aydınlatan güneşe adanmıştı. Sütunların kuzeye ve güneye bakan taraflarına yirmi dörder tane dev tekerlek oyulmuştu. Bu savaş arabası gökyüzüne varmak istermiş gibi hızla giden yedi at tarafından çekiliyordu. Tapınağa yaklaşırken, Bay Kapasi tapınağın M.S. 1243 ile 1255 yılları arasında ve yirmi bin zanaatkârın gayretleriyle, Ganga Hanedanı'nın büyük hükümdarı Kral I. Narasimhadeva'nın Müslüman ordusuna karşı kazandığı zaferin anısına inşa ettirilmiş olduğunu söyledi.

Bay Das elindeki kitapçığa bakarak, "Burada tapınağın yüz yetmiş dönüm üzerine kurulu olduğu yazıyor," dedi.

"Çöl gibi," dedi Ronny, gözleri tapınağın etrafındaki uçsuz bucaksız kuma takılı kalmıştı.

Bay Kapasi kontağı kapatırken, "Chandrabhaga Nehri bir zamanlar buranın bir mil kuzeyinden geçiyordu, ama artık kurudu," dedi.

Arabadan indiler, tapınağa doğru yürürken, basamakların yan tarafında bulunan aslanların önünde ilk fotoğrafları için poz verdiler. Bay Kapasi onları insan boyundan çok daha yüksek, çapı iki buçuk metre olan tekerleklerden birinin yanına götürdü.

Elindeki kitaptan, "'Bu tekerleklerin hayatın çarkını simgelediğine inanılır,'" diye okudu Bay Das. "'Yaratma, koruma ve gerçekleştirme dönemini resmederler.' Vay be." Sonra sayfayı çevirdi. "'Her tekerleğin sekiz ince ve kalın dikmesi vardır, tekerlekler günü sekiz eşit parçaya bölen dilimlere ayrılmıştır. Dilimlerdeki madalyonlara çoğunlukla doğada keyif çatan erotik kadın pozları oyulmuş, tekerleklerin kenarlarına da kuş ve hayvan şekilleri oyulmuştur.'"

Burada bahsettiği figürler, çeşitli pozisyonlarda sevişen bedenler ve erkeklerin boynuna sarılmış, dizlerini sevgililerinin bacaklarına kenetlemiş çıplak kadın süslemeleriydi. Ayrıca bir geyiğin oklarla öldürülmesi veya askerlerin ellerinde kılıçlarla yürümeleri gibi günlük hayattan sahneler de vardı.

Yıllar önce içi molozla dolduğundan tapınağa girmek artık mümkün değildi. Bay Kapasi'nin buraya getirdiği diğer turistler gibi onlar da tapınağa hayran kalmış, etrafta ağır ağır geziniyorlardı. Bay Das fotoğraf çekerek arkadan geliyor, çocuklar çıplak insan figürlerini birbirlerine göstererek etrafta koşuşturuyordu. En çok Bay Kapasi'nin denizin derinliklerinde yaşadığını anlattığı ve Nagamithunas diye adlandırılan, yarı insan yarı yılan çiftler ilgilerini çekmişti. Bay Kapasi çocukların tapınağı beğenmelerine sevinmiş, tapınağın Bayan Das'ın

ilgisini çekmesi özellikle hoşuna gitmişti. Bayan Das her üç dört adımda bir durup sessizce sevgililerin oymalarını, fillerin geçit törenini ve tamtam çalan üstsüz kadın müzisyenleri seyrediyordu.

Bay Kapasi tapınağı daha önce defalarca gezmiş olmasına rağmen, bu defa ona da çok ilginç görünmüştü. Üstsüz kadınlara o da uzun uzun baktı. Karısını hiç çırılçıplak görmemişti. Karısı sevişirken bile bluzunun önündeki kopçaları açmaz, kombinezonun kuşağını beline bağlardı. Karısının baldırlarına hiçbir zaman, şimdi sadece onun için yürüyormuş gibi gözüken Bayan Das'ınkilere baktığı hayranlıkla bakmamıştı. Daha önce gezdirdiği Amerikalı ve Avrupalı birçok kadının çıplak bacaklarını görmüştü, ama Bayan Das farklıydı. Sadece tapınakla ilgilenen, burunları gezi rehberlerine gömülmüş veya gözleri fotoğraf makinesinin objektifine yapışmış diğer kadınların aksine Bayan Das onunla ilgilenmişti.

Bay Kapasi onun yanında konuşurken kendini gergin hissetmesine karşın, yalnız kalıp arabadaki konuşmaya devam etmek için sabırsızlanıyordu. O ise güneş gözlüklerinin arkasında kaybolmuş, kocasının başka bir poz ısrarıyla ilgilenmiyor, çocuklarının yanından sanki onları tanımıyormuş gibi geçiyordu. Bay Kapasi Bayan Das'ı rahatsız edeceğinden endişelenerek, tapınağın cephesinde şafak vakti, öğlen ve akşamüstü güneşini selamlamak için bekleyen; her biri kendi için yapılmış özel girintide duran Güneş Tanrısı Surya'nın hayvan kılığındaki, aslına uygun boyutlarda yapılmış heykellerini hayranlıkla seyretmek üzere oradan uzaklaştı. Surya, süslü başlıklar takmıştı; mahmur, geniş gözleri kapalıydı; çıplak göğsü oyma zincir ve muskalarla süslenmiş, gülhatmi yaprakları ve ziyaretçilerin getirdikleri hediyeler gri-yeşil ayaklarının altına serpilmişti. Tapınağın kuzeye bakan duvarındaki son heykel Bay Kapasi'nin en sevdiği heykeldi. Yorucu bir günün sonunda Surya, yüzünde yorgun bir ifadeyle, oldukça bitkin bir şekilde bir atın üzerinde bağdaş kurmuş oturuyordu. Atın gözleri bile

mahmurdu. Vücudunda, kalçaları hep aynı yöne çevrilmiş küçük kadın heykelleri vardı.

"Bu kim?" diye sordu Bayan Das. Bay Kapasi onun arkasında durduğunu görünce birden irkildi.

"O Astachala-Surya," diye cevapladı Bay Kapasi. "Batan Güneş."

"Yani birkaç saat içinde güneş tam buradan mı batacak?" Kare topuklu ayakkabılarından birini çıkarıp ayak parmaklarını diğer bacağının arkasına bastırdı.

"Evet, öyle."

Bir an için gözlüklerini çıkarttı, sonra tekrar taktı. "Âlâ."

Bay Kapasi bu kelimenin tam olarak ne anlama geldiğinden emin değildi, yine de olumlu bir karşılık olduğunu hissetti. Bayan Das'ın Surya'nın güzelliğini ve gücünü anladığını umdu. Belki bu konuyu mektuplarında daha ayrıntılı tartışabilirlerdi. Bay Kapasi ona Hindistan'la ilgili şeyler yazar, Bayan Das da Amerika'dan bahsederdi. Bu yazışma, onun iki ulus arasında tercümanlık yapma hayalini gerçekleştirecekti. Bayan Das'ın hasır çantasına baktı, kendi adresinin onun çantasındaki diğer şeylerin arasında bulunmasından memnundu. Onun binlerce mil uzakta olacağını düşündüğünde içi öylesine buruldu ki, Surya'nın şahitlik edeceği bir kucaklaşmayla kollarının arasına almak ve bir süre öylece kalmak için karşı konulmaz bir arzu duydu.

Sakin görünmeye çalışarak, "Amerika'ya ne zaman dönüyorsunuz?" diye sordu.

"On gün içinde."

Hesapladı: Bir hafta yerleşmek, bir hafta fotoğrafları bastırmak, birkaç gün mektup yazmak, iki hafta mektubun uçakla Hindistan'a gelmesi; gecikmeleri de hesaba katarak altı hafta içinde Bayan Das'tan haber alabileceğini düşündü.

Bay Kapasi onları saat dört buçuğu biraz geçe otele geri götürürken aile oldukça sessizdi. Çocuklar hediyelik eşya

standlarından, tapınaktaki tekerleklerin minyatür heykellerinden satın almışlardı. Ellerinde çevirerek onları inceliyorlardı. Bay Das kitabını okumaya devam etti, Bayan Das da Tina'nın karışık saçlarını fırçaladı ve iki küçük atkuyruğu yaptı.

Onların bir süre sonra arabadan ineceklerini düşünmek Bay Kapasi'yi üzdü. Bayan Das'tan haber almak için altı hafta beklemeye henüz hazır değildi. Bir yandan Tina'nın saçlarına toka takan Bayan Das'ı arada bir dikiz aynasından süzüyor, bir yandan da bu geziyi nasıl biraz daha uzatabileceğini düşünüyordu. Genellikle Puri'ye dönmek için kestirme bir yol kullanır, eve varıp ellerini ve ayaklarını sandal ağacı sabunuyla yıkayıp, karısının sessizce sunacağı bir fincan çayı içerek gazetesini okumak için sabırsızlanırdı. Bir an için uzun zamandır kabullendiği, ama artık işkence gibi gelen bu sessizliği düşündü. Tam o anda, Udagiri ve Khandagiri'de, üzerinde dar bir geçidin iki tarafında birbiriyle karşı karşıya duran, manastır benzeri yapıların olduğu tepeleri ziyaret etmeyi önerdi. Birkaç mil uzakta olduğunu, fakat görmeye değer bir yer olduğunu söyledi onlara.

"Evet, bu kitapta buradan bahsediliyor," diye onayladı Bay Das.

"Galiba Jain Kralı veya öyle biri tarafından inşa edilmiş."

"Gidelim mi peki?" diye sordu Bay Kapasi. Yolda bir dönemeçte durdu. "Sol tarafta."

Bay Das, Bayan Das'a bakmak için kafasını çevirdi. İkisi de aldırmaz bir tavırla omuz silktiler.

Çocuklarsa, "Sol, sol," diye bağırdı.

Bay Kapasi neredeyse içinden taşan bir mutlulukla direksiyonu çevirdi. Tepeye vardıklarında Bayan Das'la ne konuşacağını veya ona nasıl davranacağını bilmiyordu. Belki ne kadar hoş güldüğünü söyler, belki çok yakıştığını düşündüğü çilekli bluzuna iltifatlar yağdırır, belki de Bay Das fotoğraf çekerken elini tutardı.

Endişelenmesine gerek yoktu. Ağaçlarla dolu dik bir patikayla ayrılmış tepelere vardıklarında Bayan Das arabadan in-

mek istemedi. Patika boyunca dağılmış taşların ve ağaç dallarının üzerinde onlarca maymun oturuyordu. Kollarını dizlerinin üzerine koymuş, arka ayaklarını öne doğru uzatmış ve omuzlarına kadar kaldırmışlardı.

Bayan Das koltuğa gömülerek, "Bacaklarım ağrıyor," dedi. "Ben burada kalacağım."

"Bu aptal ayakkabıları giymek zorunda mıydın?" dedi Bay Das. "Fotoğraflarda olmayacaksın."

"Oradaymışım gibi davranın."

"Ama bu fotoğraflardan birini bu seneki yeni yıl kartımız için kullanabiliriz. Güneş Tapınağı'nda beşimizin bir arada olduğu bir fotoğraf çekmedik. Bay Kapasi bir resmimizi çekebilir."

"Ben gelmiyorum, zaten maymunlar beni ürkütüyor."

"Ama onlar zararsız," dedi Bay Das. Bay Kapasi'ye dönerek, "Öyle değil mi?" diye sordu.

"Tehlikeli olmaktan çok, açlar," diye açıkladı Bay Kapasi. "Eğer yemek vererek azdırmazsanız onlar da sizi rahatsız etmez."

Bay Das iki yanına oğullarını, omzuna küçük kızını alarak geçide doğru ilerlemeye başladı. Bay Kapasi onların, son bir fotoğraf çekmek için durup hemen sonra yanlarındaki arabaya binerek oradan uzaklaşan Japon çiftle birlikte patikaları geçişlerini izledi. Bir süre sonra bir grup maymun etraflarında daire oluşturmuştu. Tina zevkten çığlıklar atıyor, Ronny babasının etrafında koşuşturuyordu. Bobby eğilip yerden kalın bir sopa aldı. Sopayı uzattığında maymunlardan biri yaklaşıp sopayı kaptı ve hemen yere fırlattı.

Bay Kapasi yandaki kapının kilidini açarken, "Onlara katılacağım," dedi. "Mağaralar hakkında anlatılacak çok şey var."

"Hayır, bir dakika bekleyin," dedi Bayan Das. Arka koltuktan indi ve Bay Kapasi'ni yanına geldi. "Raj'ın o aptal kitabı yanında zaten." Bayan Das ve Bay Kapasi beraberce, ön camdan Bobby ile maymunun sopayı aralarında ileri geri çekiştirmelerini izlediler.

"Cesur bir genç," diye yorumladı Bay Kapasi.

"Çok şaşırtıcı değil," dedi Bayan Das.

"Değil mi?"

"Hayır, onun değil."

"Anlayamadım."

"Raj'ın değil. O Raj'ın oğlu değil."

Bay Kapasi'nin tüyleri diken diken oldu. Her zaman yanında taşıdığı küçük nilüfer yağı şişesini almak için elini gömleğinin cebine uzattı. Alnına üç damla nilüfer yağı sürdü. Bayan Das'ın onu izlediğini biliyordu ama yüzünü ona dönmek yerine, etrafları sayısı gittikçe artan maymunlarla çevrili, arada bir fotoğraf çekmek için duran, dik patikaya tırmanırken görüntüleri gittikçe küçülen Bay Das ve çocukları izledi.

"Şaşırdınız mı?" Bunu söyleyiş tarzı Bay Kapasi'nin kullandığı kelimeleri özenle seçmeye zorladı.

"Bu kimsenin tahmin edebileceği bir şey değil," diye cevapladı Bay Kapasi. Nilüfer yağı şişesini cebine geri koydu.

"Hayır, tabii ki değil ve kimsenin bundan haberi yok. Hiç kimsenin. Sekiz yıl boyunca bir sır olarak sakladım." Bay Kapasi'ye bakarak başını eğdi. "Ama şimdi size söyledim."

Bay Kapasi başını salladı. Aniden vücuduna ateş bastığını hissetti. Alnı sıcaktı ve nilüfer yağından hafifçe uyuşmuştu. Bayan Das'tan su istemeyi düşündüyse de sonra vazgeçti.

"Biz çok küçükken tanıştık," dedi. Hasır çantasına uzanıp içinde bir şeyler aradı, sonra bir paket patlamış pirinç çıkardı.

"Biraz alır mısınız?"

"Hayır, teşekkür ederim."

Bir avuç dolusu patlamış pirinci ağzına attı. Koltuğa gömülüp arabanın kendi tarafındaki penceresinden dışarıya baktı. "Evlendiğimizde üniversitede öğrenciydik. Bana evlenme teklif ettiğinde ise lisedeydik ve tabii aynı üniversiteye gittik. Birbirimizden bir saniye, bir gün bile ayrı kalma düşüncesine katlanamıyorduk. Ailelerimiz aynı kasabada yaşıyordu ve çok samimiydiler. Tüm hayatım onu her hafta sonu bizim veya onla-

rın evinde görerek geçti. Ailelerimiz bizim evliliğimiz hakkında şakalaşırken, biz birlikte oynamak üzere üst kata gönderilirdik. Bir düşünsenize! Hiçbir şey anlamamıza fırsat bile vermediler. Büyük olasılıkla önceden tasarlanmış bir şey olduğunu düşünüyorum. Cuma ve cumartesi geceleri ailelerimiz alt katta çay içerken, üst katta bizim yaptıklarımız... Size bir sürü hikâye anlatabilirim, Bay Kapasi."

Üniversitede hemen her dakikasını Raj'la geçirdiği için çok fazla yakın arkadaşı olmamıştı. Bir endişesini, o an aklından geçen bir düşünceyi paylaşabileceği veya zor bir günün sonunda Raj hakkında dertleşebileceği hiç kimsesi yoktu. Ailesi de dünyanın bir ucuna taşınmış, ama zaten onlarla hiçbir zaman çok yakın olmamıştı. Çok genç yaşta evlendikten sonra hemen çocuk sahibi olmuştu. Raj süveterini ve kadife pantolonunu giymiş öğrencilerine kayaları veya dinozorları anlatırken, o çocuk bakmak, biberonları ısıtmak ve sütü koluna damlatarak sıcaklığını kontrol etmek gibi sorumlulukların altında eziliyordu. Raj, hiçbir zaman onun gibi tasalı, üzgün veya ilk bebeğini doğurduktan sonraki kadar şişman gözükmemişti.

Daima yorgundu. Üniversitedeki kız arkadaşlarının Manhattan'da öğlen yemeği veya alışverişe çıkma tekliflerini reddediyordu. Sonunda arkadaşları onu aramayı kesti. Böylece hep düşünceli ve yorgun bir halde, yürürken ayağına takılan veya koltuğa oturduğunda onu rahatsız eden oyuncaklarla dolu bir eve bebeğiyle birlikte hapsedilmişti. Ronny doğduktan sonra sadece birkaç defa dışarı çıktılar. Hatta çok nadiren de olsa eğlendiler. Raj bu durumu önemsemiyordu. Dersten eve dönüp televizyon seyretmeyi ve Ronny'yi dizlerinde zıplatmayı dört gözle bekliyordu. Raj ona Pencap'tan bir arkadaşının geleceğini ve New Brunswick'te birkaç iş görüşmesi yapmak üzere bir hafta onlarda kalacağını söylediğinde Mina çok kızmıştı.

Bobby işte o zaman, kocasının arkadaşı Londra'daki bir ilaç firması tarafından işe alındığını öğrendikten sonra ve Ronny oyun parkından çıkmak için ağlarken, diş kaşıma oyun-

caklarıyla dolu bir kanepenin üzerinde ana rahmine düşmüştü. Mina çay yapmaya hazırlanırken, adamın sırtına dokunmasına ve kendisini deniz mavisi takım elbisesine doğru çekmesine itiraz etmemiş, adam ona çok yabancı olan bir hünerle, çabukça ve sessizce, Raj'ın sonradan ısrar ettiği anlamlı ifadeler ve gülümsemeler olmadan sevişmişti. Ertesi gün Raj arkadaşını JFK Havaalanı'na götürdü. Şimdi Pencaplı bir kızla evliydi ve hâlâ Londra'da yaşıyordu. Her yıl Raj'a ve Mina'ya yeni fotoğraflarını gönderir, iki çift zarfa ailelerinin fotoğraflarını koyarlardı. Adam Bobby'nin babası olduğunu bilmiyordu ve asla bilmeyecekti.

Bayan Das konuşmasını bitirip yüzünü tekrar ona dönünce, Bay Kapasi, "Anlayamadım Bayan Das, ama bunu bana neden anlattınız?" diye sordu.

"Tanrı aşkına, bana Bayan Das demeyi kes. Ben yirmi sekiz yaşındayım. Senin de muhtemelen benim yaşımda çocukların vardır."

"Aslında yok." Bayan Das'ın onun babası yaşında olduğunu düşünmesi Bay Kapasi'yi rahatsız etmişti. Araba kullanırken dikiz aynasından yüz ifadesini kontrol eden o heyecan verici duygu azalmaya başlamıştı.

"Size bunu yeteneklerinizden dolayı anlatıyorum." Patlamış pirinç paketini ağzını kapatmadan çantasına koydu.

"Anlamıyorum," dedi Bay Kapasi.

"Görmüyor musun, sekiz yıldır duygularımı kimseye anlatamadım. Ne arkadaşlarıma, tabii ki ne de Raj'a. Bundan şüphelenmiyor bile. Hâlâ ona âşık olduğumu sanıyor. Bu konuda bir şey söylemeyecek misin?"

"Hangi konuda?"

"Sana biraz önce anlattığım konuda, sırrım ve bu sır yüzünden kendimi ne kadar kötü hissettiğim hakkında. Çocuklarıma bakınca kendimi berbat hissediyorum, tabii Raj'a baktığım zaman da. Berbat. Çok korkunç dürtülerim var, Bay Kapasi. Her şeyi fırlatıp atmak istiyorum. Bir gün sahip olduğum her şeyi;

televizyonu, çocukları, her şeyi pencereden atmak istedim. Sizce de garip değil mi?"

Bay Kapasi konuşmuyordu.

"Bay Kapasi, bir şey söylemeyecek misiniz? Bunun sizin işiniz olduğunu zannediyordum."

"Benim işim insanları gezdirmek, Bayan Das."

"Hayır, o değil, diğer işiniz; tercümanlık."

"Ama bizim aramızda bir dil engeli yok ki, burada bir tercümana ne ihtiyaç var?

"Söylemek istediğim şey bu değil. Yoksa asla anlatmazdım. Size bunu anlatmanın bana ne ifade ettiğini anlamıyor musunuz?"

"Nedir?"

"Bunun anlamı, hayatımın her saniyesini kendimi kötü hissederek geçirmekten yorulmuş olmam. Sekiz yıldır Bay Kapasi, tam sekiz yıldır acı çekiyorum. Kendimi daha iyi hissetmememe yardımcı olacağınızı, bana doğru şeyleri söyleyeceğinizi, anlattıklarıma bir çare bulacağınızı umuyordum."

Bay Kapasi kadının kırmızı eteğine ve çilekli bluzuna baktı. Henüz otuz yaşında bile olmayan, ne kocasını ne çocuklarını seven, yaşama sevincini çoktan kaybetmiş bir kadın. Anlattıkları Bay Kapasi'yi üzdü. Bay Das'ı patikanın tepesinde, oğullarından birinin kendinden olmadığından şüphelenmeden ve bunun farkında olmadan, Tina'yı omuzlarına oturtmuş, Amerika'daki öğrencilerine göstermek için tepedeki manastır mağaralarının fotoğraflarını çekerken düşündüğünde iyice üzüldü.

Bayan Das ondan, bu önemsiz, küçük sırrı için yardım istediğinde kendini aşağılanmış hissetti. Doktorun muayenehanesine gelen donuk bakışlı, umutsuz ve kolaylıkla uyuyamayan, nefes alamayan veya çiş yapamayan, daha da ötesi doktora ağrılarını anlatmaktan âciz hastalara hiç benzemiyordu. Yine de Bay Kapasi ona yardım etmenin kendi görevi olduğunu düşündü. Belki gerçeği itiraf etmesini söylemeliydi. Dürüstlüğün en doğru yol olduğunu anlatmalıydı. Dürüst olmak kesinlikle

kendini daha iyi hissetmesini sağlayacaktı. Konunun özüne inebilmek için en bildik soruyla başlamaya karar verdi. "Hissettiğiniz gerçekten acı mı, yoksa suçluluk duygusu mu?"

Bayan Das ona döndü ve uzun uzun baktı; soğuk, pembe dudaklarının kenarında hardal yağı vardı. Tam Bay Kapasi'ye bakıp bir şeyler söylemek için dudaklarını aralamıştı ki sanki gözlerinin önünden bir şeyler geçti. Dudaklarını kapattı. Arabanın kapısını açtı, patlamış pirinç yemek için elini çantasına atıp, tahta kare topuklarının üzerinde biraz yalpalayarak, patikaya doğru yürümeye başladı. Parmaklarının arasından yerlere dökülen patlamış pirinci gören maymunlardan biri ağaçtan aşağıya atlayıp beyaz taneleri oburca yedi. Sonra biraz daha pirinç bulabilmek için Bayan Das'ı takip etmeye başladı. Bunu gören diğer maymunlar da ona katıldı. Bayan Das bir süre sonra kadifemsi kuyrukları arkalarında sürüklenen beş-altı maymun tarafından takip edilmeye başladı.

Bay Kapasi arabadan indi. Seslenerek onu bir şekilde uyarmak istedi, ama sonra maymunların takip ettiğini anlarsa telaşlanabileceğini düşündü. Belki dengesini kaybederdi. Belki maymunlar çantasını veya saçlarını çekiştirirdi. Yoldaki maymunları korkutmak için eline yerden bir dal alarak, patikayı tırmanmaya başladı. Bayan Das patlamış pirincini yerlere dökerek umursamazca yürümeye devam etti. Bay Das yokuşun tepesinde taş sütunlarla çevrilmiş mağaraların önünde yere çömelmiş fotoğraf makinesinin objektifini ayarlıyor, çocuklar kemerin altından bir görünüp bir kayboluyordu.

"Beni bekleyin," diye seslendi Bayan Das. "Geliyorum."

Tina zıplamaya başladı. "Annem geliyor, annem geliyor!"

Bay Das kafasını kaldırmadan, "Harika," dedi. "Tam zamanında. Bay Kapasi'ye toplu bir resmimizi çektiririz."

Bayan Das onların bulunduğu yere vardığında, "Bobby nerede?" diye sordu.

Bay Das fotoğraf makinesini indirdi. "Bilmiyorum. Ronny, Bobby nerede?"

Ronny omuzlarını silkti. "Buralarda bir yerlerdeydi."

"Bobby nerede?" Bayan Das sinirli bir şekilde sorusunu tekrarladı. "Neyiniz var sizin?"

Patikada dolaşıp seslenerek Bobby'yi aramaya başladılar. Kendileri de bağırdıkları için ilk başlarda Bobby'nin çığlıklarını duymadılar. Onu patikanın aşağısında bir ağacın altında bulduklarında, etrafını çeviren maymunlar uzun siyah parmaklarıyla onu tişörtünden çekiştiriyordu. Durduğu yerde, Bayan Das'ın yürürken yerlere döktüğü pirinçler vardı ve maymunlar bu taneleri yemeye çalışıyorlardı.

Tina, "Baba, maymun Bobby'yi dövüyor," dedi.

Bay Das ellerini şortuna sildi. Bu telaşla yanlışlıkla deklanşöre bastı. Dönen filmin çıkardığı ses maymunları ürküttü ve Bobby'ye daha şiddetli vurmaya başladılar.

"Ne yapacağız? Ya saldırmaya başlarlarsa?"

Bayan Das, "Bay Kapasi," diye çığlık attı. "Lütfen, bir şeyler yapın!"

Bay Kapasi elindeki dalla onları kovaladı, geride kalanları da ayağını yere vurarak kışkışladı. Hayvanlar uysalca fakat korkmadan ağır ağır yürüyerek geri çekildiler. Bay Kapasi Bobby'yi kucağına alıp diğerlerinin yanına getirdi. Onu taşırken kulağına o küçük sırrı fısıldamak istedi. Ama Bobby baygındı ve korkudan titriyordu. Derisi soyulmuştu ve bacakları kanıyordu. Bay Kapasi onu ailesine teslim ettiğinde Bay Das çocuğun tişörtündeki tozları temizleyip şapkasını taktı. Bayan Das, kanayan dizine yapıştırmak için çantasına uzanıp yara bandı aradı. Ronny kardeşine bir sakız uzattı. Bay Das Ronny'nin kafasını okşayarak, "O iyi, sadece biraz korktu, öyle değil mi, Ronny?"

"Tanrım, hemen buradan gidelim," dedi telaşla Bayan Das. Kollarını göğsündeki çileğin üzerinde birleştirdi. "Burası beni ürkütüyor."

"Evet. Kesinlikle otele geri dönüyoruz," dedi Bay Das.

"Zavallı Bobby," dedi Bayan Das. "Bir dakika buraya gel.

Annen saçlarını düzeltsin." Tekrar çantasına uzandı, bu sefer saç fırçasını aradı ve şapkanın etrafından sarkan saçları taramaya başladı. Fırçasını alelacele çıkarırken, üzerinde Bay Kapasi'nin adresinin yazdığı kâğıt rüzgarla uçup gitti. Bunu Bay Kapasi'den başka kimse fark etmedi, Bay Kapasi de Das ailesinden zihninde kalacak tek resmin bu olduğunu bilerek, kâğıdı daha da yükseklere, aşağıdaki manzarayı sessizce izleyen maymunların oturduğu ağaçlara doğru uçarken izledi.

GERÇEK BİR KAPICI

Merdivenleri temizleyen Boori Ma iki gecedir uyumamıştı. O sabah, üçüncü gece de uykusuz geçmesin diye, önce yattığı yerdeki böcekleri temizledi. Bir apartmanın posta kutularının altında kalan boşluğunda yaşıyordu. Sonra yorganını önce burada, ardından sokağın ağzında silkeledi ve bu hareketiyle, sokaktaki sebze kabuklarının üzerine üşüşmüş kargaların sağa sola kaçışmasına sebep oldu.

Tam çatı katına uzanan dört katı çıkmaya başlamıştı ki, elini aniden her yağmurdan önce şişen dizinin üzerine koydu. Dizindeki şişkinlik, yorganını, kovasını ve süpürge sapı olarak kullandığı çalı çırpıyı artık tek koluyla taşıyacağına işaretti. Zaten son zamanlarda merdivenlerin gittikçe dikleştiğini dü-

şünüyordu. O basamakları çıkmak bir seyyar merdivene tırmanmak gibiydi. Altmış dört yaşındaydı, saçına ceviz büyüklüğünde bir topuz yapmıştı. Vücudu önden bakıldığında, neredeyse yandan göründüğü kadar inceydi.

Aslına bakarsanız, Boori Ma'nın sahip olduğu üç boyutlu tek şey sesiydi; acılarla gevrekleşmiş, hindistancevizini parçalayabilecek kadar tiz bir ses. Bu sesle günde iki defa merdivenleri silerken eski yaşantısını; ülkesinin ikiye bölünüp, Kalküta'dan sınırdışı edilmesinden beri çektiği acıları anlatırdı. Ülkesinde yaşanan kargaşalar onu kocasından, dört kızından, kocaman, iki katlı bir evden, gül ağacından yapılma *almari*'sinden ve anahtarlarını hâlâ üzerinde taşıdığı mücevher kasalarından ayırmıştı. Kasaların anahtarlarını, biriktirdiği parasıyla beraber sarisinin ucuna bağlamıştı.

Sürekli bir koşturmaca içinde geçen günlerinin yanı sıra rahat günlerini de anlatmayı severdi. Örneğin ikinci katın sahanlığına vardığında, tüm apartman sakinlerine üçüncü kızının düğün mönüsünü anlatmaya başlamış olurdu bile. "Onu bir okul müdürüyle evlendirdik. Düğün pilavını gülsuyunda pişirmiştik. Belediye başkanı da davetliydi. Herkes ellerini gümüş kâselerde yıkamıştı." Sonra durur, derin bir nefes alır, kolunun altındaki eşyaları düzeltir, sahanlıktan fırlayan hamamböceğini kovalar ve devam ederdi: "Hardallı karidesler muz kabuğunda haşlanmıştı. Hiçbir masraftan kaçınmadık. Zaten biz hep böyle yaşadık, haftada iki defa keçi eti yerdik. Bahçemizde içi balıklarla dolu bir gölet vardı."

Çatıdan merdivenlere süzülen ışık dikkatini çekti. Henüz sabahın sekizi olmasına rağmen güneş beton basamakları ısıtabilecek kadar yakıcıydı. Bina oldukça eskiydi, banyo yapmak için kovalarda su biriktirilirdi. Pencerelerin camı yoktu ve binanın dışında bulunan tuvalet de tuğladan yapılmıştı.

"Hurmalarımızı toplamaya bir adam gelirdi, bir başkası gülhatmiyi budardı. Ben orada hayatın tadını çıkarıyordum, buradaysa yemeğimi eski bir kaptan yiyorum." Bu sırada Boori

Ma'nın kulakları yanmaya başladı, şiş dizine bir ağrı yayıldı, "Daha önce sınırdan kolumda sadece iki bilezikle geçtiğimi anlatmış mıydım size? Eskiden ayaklarım mermerden başka bir şeye basmazdı. İster inanın ister inanmayın, rüyanızda bile göremeyeceğiniz kadar konforlu bir yaşantım vardı."

Boori Ma'nın anlattıklarının ne kadar doğru olduğunu kimse bilmiyordu tabii. Eski servetinin büyüklüğü ve kasalarında bıraktığı mücevherlerin miktarı her geçen gün artıyordu. Doğrusunu isterseniz, mülteci olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu. Bengal aksanı bunu iyice belli ediyordu. Fakat bu ilginç apartmanın sakinleri yine de, onun Batı Bengal sınırını başka binlerce insan gibi bir kamyonun arkasında, kenevir çuvalları arasında geçmiş olma ihtimalini, anlattığı eski zenginliğinden daha inandırıcı buluyorlardı. Boori Ma bazen ısrarla Kalküta'dan bir kağnıyla geldiğini söylerdi.

"Neyle geldin? Kamyonla mı, kağnıyla mı?" Çocuklar ara sokakta oyun oynamaya giderken bazen ona bu soruyu sorar, Boori Ma da sarisinin ucunu sallayıp anahtarlarını şıngırdatarak cevaplardı: "Neden ayrıntıları bu kadar merak ediyorsunuz? Neden eski defterleri açıyorsunuz? İster inanın ister inanmayın, benim hayatım hayal bile edemeyeceğiniz acılarla geçti."

Doğal olarak olayların sırasını karıştırıyor, birçok ayrıntıda çelişiyor, her şeyi abartıyordu. Ama abartılı konuşmaları o kadar inandırıcı, anlattıkları o kadar renkliydi ki, onu can kulağıyla dinlememek mümkün değildi.

Kim merdivenlerin süpürülmesine karşı çıkmıştı ki? Bay Dalal işe gidip gelirken Boori Ma'yla her karşılaşışında kendine bu soruyu sorardı. College Street'te lastik tüpler, borular ve vana araç gereci satan bir toptancıda makbuz dosyalamaktan ibaret bir işi vardı.

Apartmandaki kadınların çoğu, bu tür hikâyeler uydurarak aslında kendince ailesini kaybetmesinin yasını tuttuğu konusunda hemfikirdi.

Yaşlı Bay Chatterjee, "Boori Ma sürekli atıp tutuyor, ama o değişen zamanın kurbanı," diyordu. Bay Chatterjee bağımsızlığın ilan edildiği günden beri ne evinden dışarıya çıkmış ne de bir gazeteye bakmıştı. Ama buna rağmen, belki de bu yüzden fikirleri daima itibar görürdü.

Boori Ma'nın bir zamanlar, Doğu'ya dönen *zamindar*'a yani yaşlı bir zengine yolculuğunda hizmet etmesi için tutulduğunu herkes biliyor, zenginliğin tüm ayrıntılarını bu kadar iyi bilmesinin sebebini buna bağlıyorlardı. Küçük yalanlarının kimseye zararı yoktu, aksine herkes çok eğleniyordu. Üstelik posta kutularının altında konaklaması karşılığında apartmanın merdivenlerini temizliyordu. Geceleri giriş kapısının arkasında uyuyan, kendileriyle dış dünya arasında bir koruyucu gibi duran Boori Ma'yı apartmanın tüm sakinleri seviyordu.

Bu ilginç binada kimsenin çalınmaya değer fazla bir şeyi yoktu. Dairesinde telefonu olan tek kişi ikinci katta oturan dul Bayan Misra'ydı. Apartmanda oturanlar etrafa göz kulak olup, kapı kapı dolaşarak tarak veya kumaş satmaya çalışan seyyar satıcıları binadan uzak tuttuğu, apartmanın civarında işeyen, tüküren veya sorun çıkaranları süpürgesiyle kovaladığı için Boori Ma'ya minnettardı.

Kısacası, yıllar geçtikçe Boori Ma'nın yaptıkları gerçek bir kapıcınınkine, *durwan*, benzemeye başlamıştı. Normal şartlarda kadınlara uygun bir meslek olmamasına rağmen o bu sorumluluğu yüceltiyor, Lover Circular Road, Jodhpur Park veya benzeri zengin mahallelerindeki evlerin kapı bekçisi gibi nöbet tutuyordu.

Boori Ma çatıya çıkıp yorganlarını çamaşır ipine astı. İp, korkuluğun bir köşesinden diğerine gerilmişti ve karşısındaki televizyon antenleri, reklam panoları ile Howrah Köprüsü'nün kemerlerinden oluşan manzarayı ikiye bölüyordu. Bir süre manzarayı seyrettikten sonra sarnıcın altındaki musluğu açtı, yüzünü ve ayaklarını yıkadı, parmaklarıyla dişlerini ovdu. Da-

ha sonra yorganın her iki tarafını süpürgesiyle dövmeye başladı, uykusuz gecelerinin suçlusunu yakalamak istiyordu. Tüm dikkatini bu işe verdiğinden, üçüncü katta oturan Bayan Dalal'ın geldiğinin farkına bile varmadı. Bayan Dalal tuzlu limon kabuklarını güneşte kurumaya bırakmak için çatıya çıkmıştı.

"Bu yorganın içinde ne var bilmiyorum ama geceleri beni uyutmuyor. Eğer bir şey görürseniz bana gösterir misiniz?"

Bayan Dalal Boori Ma'yı sever, arada sırada yemeklerini tatlandırması için ona zencefil tozu verirdi. "Ben bir şey görmüyorum." Parlak gözkapakları, yüzüklerle dolu ince uzun parmakları vardı.

"Kanatları var galiba." Süpürgesini bıraktı ve birbiri ardına geçen bulutları izledi. "Bulup ezmeme kalmadan uçup gidiyorlar. Sırtıma bir bakın, ısırıklarından mosmor olmuştur mutlaka."

Bayan Dalal, Boori Ma'nın ucuz kumaştan dikilmiş, mavi beyaz çizgili sarisini bir köşesinden kaldırdı. Modası çoktan geçmiş gömleğinin üzerinde ellerini gezdirdi. "Boori Ma, bence sen hayal görüyorsun."

"Bu böcekler beni diri diri yiyor."

"Bu isilik olabilir, Boori Ma."

Boori Ma sarisinin ucunu sallayıp anahtarlarını şıngırdattı. "Ben isiliğin ne olduğunu biliyorum. Bu isilik değil. Üç gündür, belki dört gündür uyuyamıyorum ama kimin umurunda? Eskiden temiz yataklarda uyurdum, pamuklu çarşaflarımız vardı. İster inanın ister inanmayın, bizim sineklikliklerimiz ipek kadar inceydi. Böyle bir konforu rüyanızda bile göremezsiniz."

Bayan Dalal tekrarladı: "Evet, böyle bir konforu rüyamda bile göremem." Gözlerini kapattı ve iç çekti: "Rüyamda bile göremem Boori Ma, ben banyo malzemeleri satan bir adamla evliyim." Bayan Dalal sonra arkasına döndü, yorganlara baktı ve parmaklarını dikişlerin üzerine gezdirip sordu:

"Boori Ma, ne zamandır bunların üzerine uyuyorsun?"

Boori Ma hatırlayamadığını söylemeden önce bir süre düşündü.

"Neden bugüne kadar bundan hiç bahsetmedin? Sana yeni bir yorgan veya bu kaşıntıları önleyecek bir muşamba alamayacağımızı mı düşünüyorsun?" Bayan Dalal bunları kırgın bir ses tonuyla söylemişti.

"Gerek yok," dedi Boori Ma. "Hepsini temizledim zaten, yorganları süpürgeyle dövdüm."

"Tartışma bitmiştir. Senin yeni bir yatağa ihtiyacın var. Sana yorgan, yastık ve kış yaklaşınca bir de battaniye alalım."

Boori Ma çatının diğer tarafındaki kömür yığınından kovasını doldururken, "Bayramlarda fakirler bir şeyler yiyebilmek için bizim evimize gelirdi," dedi.

Bayan Dalal merdivenlerden inerken, "Bay Dalal işten döndüğünde onunla konuşacağım," diye seslendi. "Akşam uğra, sana hem sırtın için pudra hem de turşu vereceğim."

"Ama bu isilik değil ki, Bayan Dalal."

İsilik yağmurlu zamanlarda oldukça sık görülürdü. Oysa Boori Ma, onu rahatsız eden, uykusuz bırakan, üzerinde birkaç tel saç kalmış başını ve tenini yakan şeyin çok daha basit bir dert olduğuna inanmayı tercih ediyordu.

Merdivenleri süpürürken aklından bunlar geçti. Yağmur yağdığı zamanlarda merdivenleri hep üstten başlayıp alt katlara doğru süpürürdü. Yağmur ansızın bastırmış, Bayan Dalal'ın limon kabuklarını ıslatmış ve sokaktaki insanların şemsiyelerini açmalarına fırsat vermeden yakalara, ceplere ve ayakkabılara dolmuştu.

Komşu binalarda olduğu gibi bu ilginç apartmanda da gıcırdayan panjurlar pencere demirlerine kombinezon ipleriyle bağlanmıştı.

Boori Ma bu sırada ikinci katın sahanlığını temizliyordu. Seyyar bir merdivenden farkı olmayan basamaklara baktı. Yağmurun sesinden rahatsız oldu, yorganlarının yağmurun altında hamur gibi olduğunu düşünüp, Bayan Dalal'la yaptığı konuşmayı hatırladı. Sonra alt kattaki posta kutularına varana kadar tozları, sigara izmaritlerini ve şeker kâğıtlarını süpürme-

ye devam etti. Rüzgârı önlemek için sepetinde gazete aradı, bulduğu parçaları giriş kapısındaki çapraz demirlerin aralıklarına sıkıştırdı. Ardından kömür kovasında ateş yakıp palmiye yaprağından örülmüş yelpazesiyle ateşi canlı tutmaya çalışarak yemeğini pişirmeye başladı.

Öğleden sonra her zamanki gibi yine saçlarını topladı. Sarisinin ucunu çözdü ve biriktirdiği parayı saydı. Gazete kâğıtlarından yaptığı yatağındaki yirmi dakikalık uykusundan henüz uyanmıştı; yağmur durmuş, mango ağaçlarından yükselen ekşi koku her yere yayılmıştı.

Bazı akşamüstleri Boori Ma komşuları ziyaret ederdi. Evden eve dolaşmak hoşuna gidiyordu. Ev sakinleri bu ziyaretlerinden rahatsız olmadıklarını belirtmişti. Sadece geceleri kapılarını sürgülüyor, her zamanki işlerine devam ediyorlardı. Çocukları azarlıyor, harcamaları hesaplıyor veya pirinç ayıklıyor, bazen de Boori Ma'ya bir fincan çay ve kek ikram ediyorlardı. Boori Ma çocukların oyunlarına katılıyor, koltuklara oturmaması gerektiğini bildiğinden genelde kapı aralığında veya holde çömelip, yabancı bir şehrin trafiğini izleyen biri gibi onların davranışlarını gözlüyordu.

O akşamüstü Bayan Dalal'ın davetini kabul etmeye karar verdi. Gazetelerin üzerinde kestirmiş olmasına rağmen sırtı hâlâ ağrıyordu. Sonunda isiliği için pudra istemeye razı oldu. Süpürgesini alıp, çünkü o olmadan kendini eksik hissediyordu, üst kata çıkmaya hazırlanırken, bir çekçeğin giriş kapısının önünde durduğunu gördü.

Gelen Bay Dalal'dı. Yıllardır makbuzları dosyalamaktan gözlerinin altında mor torbalar oluşmuştu. Ama bugün gözleri parlıyor, dilini dişlerinin üzerinde gezdiriyordu. Kollarında iki seramik lavabo vardı.

"Boori Ma, bu tam sana göre bir iş, lavaboları yukarıya taşımama yardım et." Cebinden çıkarttığı katlanmış mendiliyle alnını ve boynunu silip, çekçeğin sürücüsüne parasını uzattı.

Boori Ma'yla birlikte lavaboları üçüncü kata taşıdılar. Bay Dalal, dairesinin önünde Bayan Dalal, Boori Ma ve neler olduğunu merak edip gelen diğer komşulara durumu açıkladı: Vana tesisatı, plastik tüp ve boru toptancısının makbuzlarını dosyaladığı günler artık geride kaldı. Bu yıl kârını ikiye katlayan ve temiz havaya ihtiyacı olan patronu, Burdwan'da yeni bir şube açıyordu. Bay Dalal'ın yıllardır sürdürdüğü gayretli çalışmalarına ödül olarak da onu College Street'teki şubenin müdürlüğüne atamış, o da bu sevinçle eve dönerken iki tane lavabo almıştı.

Bayan Dalal, "İki odalı dairede iki lavaboyu ne yapacağız?" diye sordu. Limon kabuklarının yağmur yemesi zaten sinirini yeterince bozmuştu. "Böyle bir şey nerede duyulmuş? Hâlâ gaz ocağında yemek pişiriyorum, eve telefon almak istemiyorsun, evlendiğimizde söz verdiğin buzdolabını bile almadın, iki lavaboyla tüm bunları unutturabileceğini mi zannediyorsun?"

Tartışma, posta kutularının olduğu yerden duyulabilecek kadar gürültülü, hava kararıp tekrar yağmur yağmaya başladığında hâlâ devam edecek kadar uzundu. O kadar yüksek sesle kavga ediyorlardı ki, o gün ikinci defa üstten başlayıp alt katlara doğru merdivenleri süpürürken Boori Ma'nın bile dikkatini çekmişti. Bu yüzden, o gün ne yaşadığı zorluklardan ne de eski güzel günlerden bahsetti ve geceyi gazete kâğıtlarından yaptığı yatağında geçirdi.

Ertesi sabah işçiler lavaboyu takmaya geldiklerinde, Bay ve Bayan Dalal'ın tartışmaları aşağı yukarı aynı şiddetle devam ediyordu.

Tartışmayla geçen bir geceden sonra, Bay Dalal lavabolardan birini kendi dairelerine, diğeriniyse birinci kattaki merdiven boşluğuna koydurmaya karar verdi. Kapı kapı dolaşarak herkesin lavaboyu kullanabileceğini anlattı. Apartman sakinleri yıllardan beri dişlerini bardaklara doldurdukları sularla fırçalıyorlardı.

Bu arada Bayan Dalal hâlâ düşünüyordu. Merdiven boşluğuna koyulan lavabonun, gelen ziyaretçileri etkileyeceği belliydi. O artık bir müdürdü, ama bu binada yaşadığını gören herhangi biri buna inanır mıydı?

İşçiler saatlerce çalıştı, bir üst kata bir alt kata koşuşturup durdu, tırabzanların yanında çömelerek öğlen yemeklerini yediler. Çalıştılar, bağırdılar, atıştılar, küfürleştiler, terlerini boyunlarına astıkları tülbentlerle sildiler. Boori Ma da kargaşadan dolayı o gün merdivenleri hiç süpüremedi, zaman geçirmek için çatıya çıktı, korkulukların etrafında yürüdü, manzarayı seyretti. Gazetelerin üzerinde uyumaktan kalçaları ağrıyordu. Yorganından uzun parçalar koparıp başka bir gün tırabzan başlıklarını parlatmaya karar verdi.

Akşamüstü, tüm apartman sakinleri yapılan işleri görmek üzere aşağıda toplanmıştı. Boori Ma'ya bile ellerini temiz suyun altında yıkaması için ısrar ettiler. O ise burun kıvırdı. "Bizim banyomuz çiçek ve gül kokardı, ister inanın ister inanmayın, hayal bile edemeyeceğiniz kadar lüks içinde yaşadım."

Hepsi bir araya toplanınca, Bay Dalal lavabonun özelliklerini göstermeye başladı. İki musluğu da sonuna kadar açtı ve kapadı. Sonra suyun basıncını göstermek için iki musluğu aynı anda açtı. Eğer istenirse küçük bir tıpa yardımıyla lavabo suyla doldurulabiliyordu.

Bay Dalal, "Zarafetin son noktası," diyerek sunuş konuşmasını bitirdi.

Bay Chatterjee balkonundan eğilerek seslendi: "Değişen zamanın sembolü."

Daha birkaç gün bile geçmeden kadınlar arasında hızla bir kızgınlık yayıldı. Her sabah sıra beklemek, her kullanımdan sonra muslukları silmek zorunda olmak, kendi diş macunları ve sabunlarını lavabonun kenarında bırakamamak onları sinirlendirmeye başlamıştı. Dalal'ların kendi lavaboları vardı, onlar niye tek bir lavaboyu paylaşıyordu?

Nihayet bir sabah apartman sakinlerinden biri patladı: "Biz de kendi evimize lavabo alamaz mıyız?"

Bir başkası, "Bu apartmanın şartlarını sadece Dalal'lar mı iyileştirebilir?" diye sordu.

Derken birtakım söylentiler yayılmaya başladı. O geceki tartışmalardan sonra Bay Dalal karısını iki kilo hardal yağı, bir kaşmir şal ve bir düzine sandal ağacı sabunu alarak avutup telefon idaresine başvurmuş, Bayan Dalal ise bütün gün ellerini lavaboda yıkamaktan başka bir iş yapmıyormuş. Tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de ertesi sabah Howrah durağından bir taksi binanın önüne geldi, Dalal'lar on günlüğüne Simla'ya gidiyordu.

Bayan Dalal taksinin penceresinden Boori Ma'ya seslendi: "Unuttuğumu zannetme! Dönüşte sana bir yün battaniye getireceğiz." Kucağında Boori Ma'nın sarisinin turkuvaz çizgileriyle aynı renkte bir cüzdan vardı.

Karısının yanında oturan Bay Dalal bir yandan cüzdanının yerinde olup olmadığını anlamak için ceplerini kontrol ederken, diğer yandan Boori Ma'ya bağırıyordu: "İki tane getireceğiz."

Apartmanda yaşayanlardan sadece Boori Ma onları yolcu etmeye çıkmıştı.

Dalal'lar gider gitmez, öteki kadınlar kendi yaptıracakları yenilikleri tasarlamaya başladı. Biri düğününde takılan bileziklerini satıp badana yaptırmaya niyetlendi. Bir diğeri dikiş makinesini rehin bırakıp ilaçlama firmasını çağırdı. Bir başkası gümüşçüye tatlı kâselerini verip panjurları sarıya boyatmaya karar verdi.

İşçiler binada gece gündüz çalışmaya başladı. Boori Ma da bu trafikten kaçmak için yorganlarını çatıya taşıdı. Binaya sürekli birileri girip çıkıyor ve yolu tıkıyorlardı. Ayak basmadıkları yer kalmamıştı.

Birkaç gün sonra Boori Ma yemek pişirdiği kovasını ve sepetlerini de çatıya çıkardı. Alt kattaki lavaboyu kullanmaya ge-

rek yoktu, eskiden olduğu gibi yine sarnıcın suyunu kullanabilirdi. Yorganından yırttığı parçalarla tırabzan başlarını cilalamayı tasarlıyordu. Sonraki günler gazetelerin üzerinde uyumaya devam etti.

Yağmurlar gittikçe arttı. Akan tentenin altında, başında bir gazete kâğıdı, çömelmiş oturuyordu. Karıncaların çamaşır ipi üzerinde, ağızlarında yiyecek taşıyarak, tek sıra halinde yürümelerini izledi. Rüzgâr sırtına iyi geliyordu. Gazeteleri ise gittikçe azalmaktaydı.

Artık sabahlar uzun, akşamlar daha da uzun geliyordu. İçtiği son bardak çayı hatırlamıyordu bile. Ne yaşadığı zorlukları ne de eski zamanları düşünüyordu. Sadece Dalal'ların ne zaman geri dönüp ona yeni battaniyesini getireceklerini merak ediyordu.

Çatıda fazla bir iş yapmıyordu, sonra biraz egzersiz yapmak amacıyla akşamları civar semtlerde yürümeye başladı. Ayrıca, elinde süpürgesi, üzerinde gazete mürekkebiyle lekelenmiş sarisiyle çarşıda dolaşmaya ve biriktirdiği parasını ufak tefek şeylere harcamaya koyuldu; bir gün bir paket pirinç, ertesi gün biraz badem, ondan sonraki gün bir fincan şekerkamışı suyu. Bir gün College Street'teki sahaflara kadar yürüdü. Sonraki gün daha öteye, Bow pazarındaki süt ürünleri satan dükkânlara kadar gitti. Ama işte bir gün orada, bir tezgâhta hurma seçerken ansızın sarisinin ucunun çekildiğini hissetti. Biriktirdiği parasının kalanı ve anahtarları çalınmıştı.

O akşam eve döndüğünde, apartman sakinleri giriş kapısında onu bekliyordu. Nefret dolu haykırışlar merdiven boşluğunda çınlamaktaydı. Hepsi aynı şeyi söylüyordu; lavabo çalınmıştı. Badanalanmış duvarda büyük bir delik, bu delikten sarkan borular, yerlerde de sıva parçaları vardı. Boori Ma süpürgesine sıkıca sarıldı ve hiçbir şey söylemedi.

Birisi Boori Ma'yı göstererek, "Hepsi onun suçu, her şeyin sorumlusu o!" diye haykırdı. "Hırsızlara o bilgi verdi, kapıyı gözetlemesi gerekirken neredeydi?"

Bir diğeri, "Günlerdir sokaklarda geziniyor, yabancılarla konuşuyor," dedi.

"Onunla kömürümüzü paylaştık, yatacak yer verdik, bize nasıl ihanet edebilir?"

Hiçbiri doğrudan Boori Ma'yla konuşmuyordu ama o yine de cevap verdi: "Lütfen bana inanın, hırsızlara ben bilgi vermedim."

"Yıllardır yalanlarını dinledik, şimdi sana inanmamızı mı bekliyorsun?"

Suçlamaların arkası kesilmedi. Bunu Dalal'lara nasıl açıklayacaklardı? En sonunda Bay Chatterjee'nin fikrini sormaya karar verdiler. Evine gittiklerinde, balkonundan trafik sıkışıklığını seyrediyordu.

İkinci kat sakinlerinden biri, içinde bulundukları durumu özetledi. "Boori Ma bu binanın güvenliğini tehlikeye soktu. Değerli eşyalarımız var. Dul Bayan Mistra yalnız yaşıyor, telefonundan başka kimsesi yok. Sizce ne yapmalıyız?"

Bay Chatterjee anlatılanları bir süre düşündü. Omuzlarındaki şalı düzeltti, balkonunu çevreleyen inşaat iskelesine baktı. Buraya geldiğinden beri bakımsız olan panjurlar artık sarıydı. En sonunda, "Boori Ma her zaman atıp tutar. Ama bu yeni bir şey değil, yeni olan apartmanın görünümü. Böyle bir binaya artık gerçek bir kapıcı gerekli," dedi.

Apartman sakinleri önce kovalarını, sepetlerini, yırtık pırtık elbiselerini ve süpürgesini, sonra da Boori Ma'yı merdivenlerden yuvarlayıp kapının dışına attılar. Gerçek bir kapıcı aramaya başlamak için sabırsızlanıyorlardı.

Boori Ma ise eşyalarının arasından sadece süpürgesini almıştı. Yavaşça binadan uzaklaşırken bir kere daha, "Bana inanın, lütfen inanın bana," dedi. Sarisinin ucunu salladığında hiçbir şey şıngırdamıyordu.

BAYAN SEN'İN EVİNDE

Eliot, eylül ayında okul açıldığından bu yana, yaklaşık bir aydır Bayan Sen'in evine gidiyordu. Bir önceki yılki bakıcısı, Abby isminde, üniversiteye giden, kapağında resim olmayan kitaplar okuyan, etli yemekler yapmayı reddeden, zayıf ve çilli bir kızdı. Ondan önce de, daha yaşlıca bir kadın olan Bayan Linden, her akşamüstü eve geldiğinde Eliot'ı karşılar, çocuk kendi kendine oynarken termosundan kahve içerek önündeki bulmacayla uğraşırdı. Annesi, Bayan Linden'in termosunda kahve değil de viski bulunduğunu fark edince onu kovmuş, bu arada Abby de sınıfını geçmiş ve başka bir üniversiteye gitmek üzere oradan taşınmıştı. Dolayısıyla başka bir bakıcı bulmak gerekince, marketin dışındaki ilan tahtası-

na asılı, tükenmez kalemle ve düzgün bir el yazısıyla yazılmış, "Öğretmen eşi, güvenilir ve nazik, çocuklarınıza evimde bakabilirim," şeklindeki bir ilan sayesinde Bayan Sen'i bulmuşlardı. Eliot'ın annesi telefonda, Bayan Sen'e, önceki bakıcıların onların evine geldiğini söylemişti. "Eliot on bir yaşında. Kendi başına yemek yiyip oynayabilir; ben sadece acil bir durum çıkması ihtimaline karşı yanında yetişkin birinin olmasını istiyorum." Yalnız Bayan Sen araba kullanmayı bilmiyordu.

***

Bayan Sen ilk görüşmelerinde, "Gördüğünüz gibi, evimiz oldukça temiz ve çocuk için güvenli," demişti. Ev, kampus merkezinden uzakta bulunan üniversite lojmanlarından biriydi. Apartmanın girişinde haki rengi kare fayanslar ve üzerine etiket veya bant yapıştırılarak işaretlenmiş posta kutuları vardı. Evin içinde kısa tüylü, armut rengi halının üzerinde elektrikli süpürgenin bıraktığı, birbiriyle kesişen izler görülüyordu. Paspasa benzeyen, birbirleriyle uyumsuz renklerdeki diğer kuçük halılar da kanepenin ve sandalyelerin önüne serilerek zemini kapatmıştı. Kanepenin yanındaki, küçük birer davulu andıran abajurlar hâlâ naylonlarla kaplıydı. Televizyon ve telefonun üzerinde sarı, fırfırlı örtüler vardı. Bir tepside, fincanların ve tereyağlı bisküvilerin yanındaki uzun, gri çaydanlığın içinde çay vardı. Kısa boylu, tıknaz, patlak gözlü ve siyah, kare çerçeveli gözlük takan Bay Sen de oradaydı. Biraz çaba harcayarak bacak bacak üstüne atmıştı ve çay fincanını iki elinin arasında, içmediği zamanlarda bile dudaklarının yakınında tutuyordu. Ne Bay ne de Bayan Sen ayakkabı giyiyordu; Eliot giriş kapısının yanında, küçük bir kitaplıkta dizili birkaç çift ayakkabı olduğunu fark etmişti. Sadece sandalet giyiyorlardı. Bayan Sen onları tanıştırırken, sanki uzak bir akrabasından bahsediyormuş gibi, "Bay Sen üniversitede matematik dersi veriyor," dedi.

Kadın aşağı yukarı otuz yaşındaydı. Dişlerinin arasında küçük bir boşluk, çenesinde çok belirgin olmayan bir çiçek bozuğu izi vardı, ama yine de kalın parlak kaşları ve gözkapaklarının doğal genişliğinden taşan sürmeleri gözlerini çok güzel gösteriyordu. Bu sessiz, hafif hafif yağmur çiseleyen ağustos akşamından çok, özel bir gecede giymeye daha uygun görünen portakal desenli, parlak, beyaz bir sari giymekteydi. Dudaklarına kıyafetini bütünleyen mercan rengi parlatıcı sürmüş ve parlatıcının bir kısmı dudaklarından taşmıştı.

Yine de Eliot, bej şortu ve hasır tabanlı espadrilleriyle tuhaf görünen kişinin kendi annesi olduğunu düşündü. Şortuyla uyumlu renkte, kısacık kesilmiş saçları dümdüz ve dikkat çekiciydi; her şeyin çok özenli bir şekilde örtüldüğü bu odada, tıraşlı bacakları çok açık görünüyordu. Bayan Sen tabağı ona doğru her uzatışında bisküvi almayı reddediyor, birbiri ardına, cevaplarını not defterine kaydettiği sorular soruyordu. Evde başka çocuk olacak mıydı? Bayan Sen daha önce çocuk bakmış mıydı? En çok da Bayan Sen'in araba kullanmayı bilmemesini dert etmişti. Eliot'ın annesi elli metre kuzeydeki bir ofiste çalışıyor, babası ise, annesinin son duyduğuna göre, iki bin mil batıda yaşıyordu.

Bay Sen, fincanını sehpanın üzerine koyarak, "Aslında ben ders veriyorum ona," dedi. İlk defa konuşmuştu. "Tahminimce Bayan Sen aralık ayında ehliyetini alacak."

"Öyle mi?" Eliot'ın annesi bunu da not defterine kaydetti.

"Evet, öğreniyorum," dedi Bayan Sen. "Ama yavaş bir öğrenciyim. Evdeyken, bilirsiniz işte, sürücümüz vardı."

"Şoför mü demek istediniz?"

Bayan Sen, evet anlamında başını sallayan Bay Sen'e baktı.

Eliot'ın annesi de etrafına bakarak başını salladı. "Pekâlâ, hepsi bu... yani Hindistan'dayken mi?"

Bayan Sen "Evet," diye cevapladı. Bu kelimenin söylenmesi sanki onun içinde bir şeyleri harekete geçirmişti. Sarisinin göğsünün üzerinde çapraz şekilde duran kenarını düzeltti. O

da etrafına baktı, sanki abajurlarda, çaydanlıkta ve halının üzerindeki izlerde diğerlerinin göremediği bir şeyler görüyordu. "Her şeyimiz orada."

Eliot, okuldan sonra Bayan Sen'in evine gitmekten rahatsız olmuyordu. Eylül ayı geldiğinde annesiyle yaşadığı küçük sahil evi buz gibi olmuştu. O ve annesi, bir odadan diğerine geçerken portatif ısıtıcıyı da beraberlerinde götürmek ve pencereleri naylon parçalarıyla kaplamak zorunda kalıyorlardı. Sahil, tek başına oynamak için çok boş ve sıkıcıydı; tek komşuları geçen İşçi Bayramı'nı orada geçiren, çocukları olmayan, genç bir evli çift olmuştu ve Eliot kovasına kırık midye kabukları doldurmaktan ve kumun üzerine zümrüt yeşili makarna çubukları gibi yayılmış yosunları toplamaktan artık keyif almıyordu. Bayan Sen'in dairesi sıcaktı, hatta bazen çok sıcaktı; kaloriferler durmadan, düdüklü tencere gibi tıslıyordu. Eliot Bayan Sen'in kapısının önüne geldiği zaman yapması gereken ilk şeyin, ayakkabılarını çıkarmak ve onları o küçük kitaplığa, Bayan Sen'in değişik renklerdeki, karton kadar ince ve düz tabanlı, başparmak için deri halkası olan terliklerinin yanına koymak olduğunu öğrenmişti.

Özellikle Bayan Sen oturma odasında yere serdiği gazete kâğıdının üzerinde bir şeyler doğrarken onu seyretmekten çok keyif alıyordu. Bıçak yerine uzak denizlerde savaşmaya giden bir Viking gemisinin pruvası gibi kıvrılmış bir pala kullanırdı. Palanın bir ucuna dar, tahta bir sap takılmıştı. Keskin bölümünün parlatılmaya ihtiyacı vardı; griden çok siyaha dönmüştü ve Bayan Sen'in kabukları kazımaya yaradığını söylediği testere dişleri vardı. Keskin tarafına hiç dokunmadan palayı çevirerek, tüm sebzeleri -karnabahar, lahana, kabak- ellerinin arasında doğrardı. Sebzeleri önce ortadan ikiye, sonra dörde keser, kısa zaman içinde küpler, dilimler ve minik parçalar haline getirirdi. Birkaç saniye içinde bir patatesi soyabiliyordu. Bazen bağdaş kurup bazen de bacaklarını yayıp, etrafı içine doğradı-

ğı sebzeleri attığı süzgeç ordusu ve içi su dolu kâselerle çevrilmiş bir halde otururdu.

İş yaparken bir gözü televizyonda bir gözü de Eliot'daydı, ama palaya asla bakmazdı. Yine de bir şeyler doğrarken Eliot'ın ortalıkta gezinmesini istemezdi. Her zaman, sırtlarında tahtırevan taşıyan bir sıra fil deseni olan, yeşil-siyah örtü serili kanepeyi işaret ederek, "Otur lütfen, sadece bir-iki dakika sürecek," derdi. Oysa her gün yapılan bu işlem yaklaşık bir saat sürüyordu. Eliot'ı oyalamak için ona gazetelerin karikatürlü bölümlerini, üzerine fıstık ezmesi sürülmüş krakerler, bazen bir paket cips veya palasıyla çubuk şeklinde kestiği havuçları verirdi. Eğer yapabilseydi, odayı ortasına bir ip gererek ikiye ayırırdı. Yalnız bir defasında kendi kuralını bozmuştu; mutfaktan bir şeyler alması gerekmiş, etrafını saran feci karışıklığın arasından kalkmaya üşenmiş ve Eliot'tan ihtiyacı olan şeyleri mutfaktan getirmesini rica etmişti. Eliot ona yaklaşırken, "Eğer zahmet olmazsa, buzdolabının yanındaki dolapta bu ıspanağı alabilecek büyüklükte plastik bir kap da var. Yalnız dikkatli ol canım, lütfen dikkatli ol," diye uyarmıştı. "Sen sadece sehpanın üzerine bırak. Ben oraya uzanıp alırım."

Palayı, oradaki her evde en az bir tane bulunan Hindistan'dan getirmişti. Bir gün Eliot'a, "Ne zaman ailede bir düğün olsa," dedi, "veya herhangi bir büyük kutlama, annem civardaki tüm evlere haber salıp kadınların tıpkı buna benzeyen palalarını alıp gelmelerini ister, sonra da evimizin çatısında kocaman bir daire halinde oturup, gece boyunca gülerek ve dedikodu yaparak elli kilo sebzeyi soyup dilimlerlerdi." Profili yaptığı işin, etrafına yığılmış salatalık parçalarının, patlıcanların ve soğan kabuklarının üzerine dikkatle eğilmişti. "Böyle gecelerde onların konuşmaları yüzünden uyumak mümkün olmazdı." Çam ağacının, oturma odasının penceresiyle sınırlanan görüntüsüne bakmak için durdu. "Burada, Bay Sen'in beni getirdiği bu yerde, bazen bu sessizlik yüzünden gözüme uyku girmediği oluyor."

Bir başka gün oturup, tavuk parçalarının sarı yağlarını kazımış, sonra butları ve göğüsleri birbirlerinden ayırmıştı. Kemikler palasıyla parçalandıkça altın bilezikleri şıngırdıyor, kolları kızarıyor ve burnundan, duyulabilecek şekilde nefes alıp veriyordu. Bir an tavuğu iki eliyle sıkıca tutarak durdu ve camdan dışarıya baktı. Parmaklarına yağlar ve lifler yapışmıştı.

"Eliot, şu anda avazım çıktığı kadar bağırsam birileri gelir mi?"

"Bayan Sen, neyiniz var?"

"Hiçbir şeyim yok. Sadece birilerinin gelip gelmeyeceğini sordum."

Eliot omuzlarını silkti. "Belki."

"Bizim evde bütün yapman gereken bağırmaktır. Herkesin telefonu yok. Ama eğer sesini biraz yükseltirsen veya herhangi bir üzüntünü ya da sevincini dile getirirsen, bunları paylaşmak ve hazırlıklara yardım etmek için etraftaki evlerde yaşayan komşuların hepsi, bir alt mahalledeki insanların da yarısı koşar gelir."

O zaman Eliot Bayan Sen'in ev dediği zaman, yerde oturup sebzeleri doğradığı apartman dairesini değil, Hindistan'ı kastettiğini anlamıştı. Sadece beş mil uzaklıktaki evini ve bazen günbatımında sahilde koşarken ona el sallayan genç çifti düşündü. İşçi Bayramı'nda bir parti vermişlerdi. Misafirler balkonda toplanmış, yemek yiyip içki içiyorlardı, kahkaha sesleri dalgaların yorgun görüntüsünü bastırıyordu. Eliot ve annesi davetli değildi. Annesinin çalışmadığı nadir günlerden biriydi, ama bir yere gitmemişlerdi. Annesi çamaşırları yıkamış, çek defterindeki harcamaları hesaplamış ve Eliot'ın yardımıyla elektrikli süpürgeyle arabayı temizlemişti. Eliot, arada sırada gittikleri, yolun birkaç mil aşağısındaki araba yıkayan yere gitmeyi önermişti, böylece sabun, su ve çadır bezinden yapılmış şeritlerden oluşan dev daireler ön cama çarparken, onlar arabanın içinde güvenli ve kuru bir şekilde oturabilirlerdi, ama annesi çok yorgun olduğunu söyledi ve ara-

bayı hortumla yıkamayı yeğledi. Akşam, komşuların evindeki kalabalık dans etmeye başlayınca, annesi telefon rehberinden onların numarasını buldu ve gürültü yapmamalarını rica etti.

Eliot, en sonunda Bayan Sen'e, "Sizi arayabilirler," dedi. "Çok gürültü yaptığınızdan da şikayetçi olabilirler." Eliot kanepenin üzerinde otururken naftalinlerin ve kimyonun garip kokusunu duyabiliyor, Bayan Sen'in kızıl renkle gölgelenmiş ve bu yüzden kırmızı gibi gözüken örgülü saçlarıyla alnında tam ortada duran kırmızılığı görebiliyordu. İlk başta derisinin yüzüldüğünü veya orasını bir böceğin ısırdığını düşünmüştü. Ama bir gün onu banyodaki aynanın önünde küçük bir reçel kavanozunda muhafaza ettiği kırmızı pudrayı, bir raptiye başıyla, yavaşça alnına sürerken gördü. Bayan Sen raptiyenin arkasını kaşlarının arasına bastırırken, burnunun üzerine biraz pudra döküldü. Eliot bunun ne işe yaradığını sorduğunda, "Bu kırmızı noktayı her gün yapmalıyım," diye açıkladı. "Evli olduğum günler için."

"Yani alyans gibi mi demek istiyorsunuz?"

"Kesinlikle öyle, Eliot, tıpkı bir alyans gibi. Tek farkı, bulaşık yıkarken onu kaybedeceğinden endişe duymuyorsun."

Saat altı buçukta Eliot'ın annesi geldiğinde, Bayan Sen sebze doğradığının tüm delillerini ortadan kaldırıp kaldırmadığını kontrol ederdi. Pala ovulmuş, durulanmış, kurulanmış, kapatılmış ve küçük merdivenin üzerine çıkılarak dolapların birine kaldırılmıştı. Eliot'ın yardımıyla gazeteler, içlerindeki kabuklar, çekirdekler ve zarlarla buruşturulmuştu. İçi su dolu kaplar ve süzgeçler tezgâha yığılmış, baharatlar ve salça ölçülüp karıştırılmış, son olarak da et suyu, ocağın menekşe rengi alevlerinin üzerine yeni yeni kaynamaya başlayan tencereye eklenmişti. Bu ne özel bir gün için yapılan bir hazırlıktı ne de yemekte onlara eşlik edecek birilerini bekliyordu. Oturma odasının ucundaki kare şeklindeki formika masanın üzerinde

duran iki tabakla iki bardaktan da anlaşılacağı üzere sadece, kendisi ve Bay Sen içindi.

Gazeteleri çöp sepetinin dibine bastırırken, Eliot Bayan Sen'le birlikte, konuşulmamış bir kuralı çiğniyorlarmış duygusuna kapılırdı. Böyle duygulara kapılmasının sebebi belki de Bayan Sen'in her şeyi aceleyle yapması; parmak uçlarıyla tuz ve şeker serpiştirmesi, mercimekleri suya tutması, akla gelebilecek her yeri silmesi ve dolap kapaklarını birbiri ardına hızla kapatmasıydı. Aniden annesini, ince çorapları ve işe giderken giydiği vatkalı ceketiyle Bayan Sen'in dairesini dikkatle incelerken karşısında görünce şaşırdı. İçeriye girmeden, kapının dışında durarak Eliot'a, ayakkabılarını giymesi ve eşyalarını toplaması için seslenirdi, ama Bayan Sen bu şekilde gitmelerine asla izin vermez, annesinin içeriye girip oturmasında ısrar ederdi. Ona mutlaka yiyecek bir şeyler ikram ederdi; bir bardak, üzerine gülsuyu dökülmüş yoğurt, ekmek kırıntılarına bulanıp kızartılmış, kuş üzümlü köfte ve bir kâse irmik helvası.

"Gerçekten Bayan Sen, öğle yemeğini geç yedim. Zahmet etmenize hiç gerek yok."

"Zahmet olmuyor. Eliot'a da yapıyorum. Benim için bir yük değil ki bu."

Annesi gözlerini düşünceli bir şekilde tavana dikmiş, Bayan Sen'in ona verdiği karışımları azar azar yiyordu. Dizlerini bitiştirerek oturur, yüksek topuklu ayakkabılarını asla çıkarmaz, armut renkli halıya onlarla basardı. Bir-iki lokma yedikten sonra tabağı sehpaya bırakırken, "Çok lezzetli olmuş," derdi. Eliot, annesinin o yemeklerin tadını sevmediğini biliyordu, bir defasında arabada giderken ona söylemişti. Ayrıca işte öğlen yemeği yemediğini de biliyordu, çünkü eve geldiklerinde ilk yaptığı şey kendisine bir kadeh şarap doldurmak ve ekmekle kaşar peyniri yemekti, bazen o kadar çok yerdi ki, akşam yemeği olarak ısmarladıkları pizzadan yiyecek hali kalmazdı. Eliot pizzasını yerken o da yemek masasında oturur, şarap içer,

oğluna gününün nasıl geçtiğini sorar ve en sonunda artıkları toparlama işini ona bırakarak kendisi sigara içmek için balkona çıkardı.

***

Her öğleden sonra Bayan Sen, Eliot'ın civarda yaşayan birkaç çocukla beraber okul otobüsünden indiği anacaddenin kenarındaki çam korusunda beklerdi. Eliot Bayan Sen'in, sanki yıllardır görmediği bir insanı karşılamaya gelmiş gibi, bir süredir orada beklediğini hissederdi. Şakaklarındaki saçlar esintinin etkisiyle uçuşur, alnındaki kızıl nokta yeni sürülmüş olurdu. Gözüne biraz büyükçe olan deniz mavisi güneş gözlükleri takardı. Her gün farklı bir tanesini giydiği sarisi, ekoseli mevsimlik pardösüsünün altından dalgalanırdı. Kamuya ait ağaçlık bir alana inşa edilmiş, hepsi birbirine benzeyen tuğla binalardan oluşan sitenin yerlerini kaplayan asfaltın üzeri meşe palamutları ve tırtıllarla süslüydü. Otobüs durağından uzaklaşırken cebinden ufak bir kesekâğıdı çıkarıp, önceden kabuklarını soyup hazırladığı az tuzlu yerfıstığı veya dilimlenmiş portakal veriyordu Eliot'a.

Dosdoğru arabaya gidiyorlar ve Bayan Sen yirmi dakika boyunca direksiyon çalışıyordu. Arabası deri koltuklu, kahverengi bir sedandı. Krom düğmeli bir AM radyo ve şapkalığın üzerinde bir kutu kâğıt mendil ile buz kırıcı vardı. Bayan Sen, evde yalnız bırakırsa içinin rahat etmeyeceğini söylemişti, ama Eliot onu araba kullanırken tedirgin olduğu için yanına aldığını biliyordu. Terlikleriyle gaza basıp motorun devrini arttırırken, arabanın çıkardığı sesten ürküyor, sesi duymamak için elleriyle kulaklarını kapatıyordu.

"Bay Sen, ehliyetimi aldıktan sonra her şeyin kolaylaşacağını söylüyor. Sen ne düşünüyorsun, Eliot? Gerçekten öyle olur mu?"

"İstediğiniz yere gidebilirsiniz," dedi Eliot. "Her yere."

"Kalküta'ya da arabayla gidebilir miyim? Oraya gitmek ne kadar sürer? On bin mili saatte elli mille gitsem ne kadar zamanda varabilirim?"

Eliot kafadan hesaplamayı beceremiyordu. Bayan Sen koltuğunu, dikiz aynasını ve başının üzerindeki gözlükleri düzeltti. Radyoda klasik müzik çalan bir istasyon ayarladı. İlk hecesini "bet" değil "bit" olarak söyleyerek, "Bu çalan Beethoven mı?" diye sordu. Kendi tarafındaki camı açtı ve Eliot'tan da aynı şeyi yapmasını istedi. En sonunda fren pedalına bastı, sanki mürekkep akıtan büyük bir kalemi tutuyormuş gibi otomatik vites koluna dokunup vitese taktı ve milim milim ilerleyerek park alanının dışına çıktı. Sitenin etrafında önce bir tur, sonra bir tur daha attı.

"Nasıl kullanıyorum, Eliot? Sınavı geçebilir miyim dersin?"

Çok endişeliydi. Haber vermeden, radyoda bir şey dinlemek veya yoldaki bir şeye, herhangi bir şeye bakmak için arabayı durduruyordu. Bir insanın yanından geçse el sallıyordu. Beş-altı metre önünde bir kuş görse işaret parmağıyla kornaya basıp kuş uçana kadar bekliyordu. Hindistan'da sürücülerin sol tarafta değil, sağ tarafta oturduğunu söylemişti. Yavaşça salıncakları, çamaşırhaneyi, koyu yeşil çöp bidonlarını ve yolun kenarına park etmiş arabaları geçtiler. Arabalar hızla yanlarından geçerken, o, asfalt yolun ana caddeyle kesiştiği yerdeki çam korusuna her yaklaştıklarında, arkasına yaslanıp var gücüyle frene basıyordu. İki yöne de tek şerit giden, ortasına sarı çizgi çekilmiş dar bir yoldu.

"İmkânsız, Eliot. Oraya nasıl geçebilirim?"

"Yol boşalana kadar beklemeniz gerekiyor."

"Neden kimse yavaşlamıyor?"

"Şu anda kimse gelmiyor ki."

"Ama sağdan gelen arabayı görmüyor musun? Arkasında da bir kamyon var. Neyse boş ver, zaten Bay Sen olmadan anayola çıkmam yasak."

"Sadece dönecek ve sonra hızlanacaksınız," dedi Eliot. Annesi hep böyle yapardı, ne yaptığını düşünmezdi bile. Akşamüstleri annesiyle sahildeki evlerine doğru süzülürken arabayla yol almak çok kolay görünüyordu. O zaman yol sadece basit bir yoldu, diğer arabalar da manzaranın küçük birer parçası. Oysa şimdi, ağaçların arasından sıcaklık yaymadan süzülen sonbahar güneşinin ışığı altında, Bayan Sen'le birlikte giderken, aynı arabaların, direksiyona sarılan Bayan Sen'in parmaklarının nasıl bembeyaz olmasına, bileklerinin titremesine ve İngilizcesinin kötüleşmesine sebep olduklarını görmüştü.

"Bütün bu insanlar... Tanrım, dünyada ne kadar çok insan var."

Eliot Bayan Sen'i iki şeyin mutlu ettiğini öğrenmişti. Birincisi ailesinden mektup gelmesiydi. Direksiyon çalıştıktan sonra posta kutusuna bakmayı alışkanlık haline getirmişti. Posta kutusunun kilidini açıyor, Eliot'a ne arayacağını söyleyerek kutunun içine onun bakmasını istiyor; Eliot Bay Sen'in adına gelen faturaları ve dergileri karıştırırken, Bayan Sen de gözlerini önce yumuyor sonra elleriyle kapatıyordu. Eliot ilk başlarda Bayan Sen'in heyecanını anlayamıyordu; annesinin şehirde bir posta kutusu vardı ve mektupları almaya o kadar nadir giderdi ki bir defasında elektrikleri üç gün kesilmişti. Eliot posta kutusunda, yüzeyi pütür pütür, üzerinde yün eğirme çıkrığının başında duran kel kafalı bir adam resmi olan pullarla dolu, posta damgalarıyla kararmış, havayoluyla gelmiş mavi bir zarf bulduğunda, Bayan Sen'in evinde haftalar geçirmiş durumdaydı.

"Beklediğiniz şey bu mu, Bayan Sen?"

Bayan Sen, Eliot'a ilk defa sarıldı; yüzünü sarisine bastırdı, naftalin ve kimyon kokusu Eliot'ı sardı. Mektubu Eliot'ın ellerinin arasından aldı.

Eve girer girmez terliklerini sağa sola fırlattı, saçındaki firketeyi çıkardı, zarfın üzerini ve kenarlarını yırtarak mektubu

açtı. Okurken gözleri ileri geri gidip geliyordu. Mektubu bitirir bitirmez telefonun üzerindeki işlemeli örtüyü bir tarafa fırlattı, telefon numarasını tuşladı ve karşıdan cevap gelince, "Bay Sen orada mı? Ben Bayan Sen, onunla görüşmem gerekiyor, çok acil," dedi.

Sonradan, Eliot'ın kulağına hızlı ve karışık gelen bir şekilde, kendi dilinde konuşmaya başladı; ona mektuptakileri kelimesi kelimesine okuduğu belliydi. Okurken sesinin tonu değişiyor, gittikçe yükseliyordu. Tam gözünün önünde duruyor olmasına rağmen, Eliot Bayan Sen'in artık o armut rengi halılı odada olmadığını hissetmişti.

O ev Bayan Sen'e çok dar gelmeye başlamıştı. Ana caddeyi geçtiler, taş kulelerdeki çanların her saat başı çaldığı üniversite avlusuna kadar kısa bir yürüyüş yaptılar. Öğrenci birliği binasında dolaştılar, kantinde ortak bir tepsi aldılar ve yuvarlak masalarda oturmuş sohbet eden öğrencilerin arasında, karton kutuya doldurulmuş patates kızartmalarını yediler. Eliot plastik bardakta soda içti, Bayan Sen şeker ve kremayla birlikte bir çay poşetini bardağına daldırdı. Yemekleri bittikten sonra güzel sanatlar fakültesinin, ıslak boya ve kil kokusuyla kaplı serin koridorlarında gezerek, heykellere ve serigrafi yöntemiyle yapılmış tablolara baktılar. Sonra Bay Sen'in ders verdiği matematik bölümünün önünden geçtiler.

Yolculukları, dördüncü katın penceresinden, göz kamaştırıcı turkuvaz havuzun bir ucundan diğer ucuna geçen yüzücüleri izledikleri, spor fakültesinin klor kokulu kanadında bitti. Bayan Sen Hindistan'dan gelen zarfı cüzdanından çıkarıp önünü ve arkasını inceledi. Arada bir iç çekerek bir kez de kendi gözleriyle okudu. Mektubu bitirdikten sonra bir süre yüzücülere baktı.

"Kız kardeşimin kızı olmuş. Ben onu gördüğümde, eğer Bay Sen üniversitedeki sözleşmesini yenilerse, üç yaşında olacak. Öz teyzesini bir yabancı zannedecek. Bir trende yan yana otursak beni tanımayacak." Mektubu kaldırdı ve elini Eliot'ın

başına koydu. "Benimle geçirdiğin akşamlarda anneni özlüyor musun?"

Eliot hiç böyle bir şey hissetmemişti.

"Onu özlüyor olmalısın. Senin, günün büyük bölümünde annesinden uzak, küçük bir çocuk olduğunu düşündüğümde gerçekten mahcup oluyorum."

"Onu geceleri görüyorum nasılsa."

"Ben senin yaşındayken bir gün çok uzaklara gideceğimi bilmiyordum. Ama sen her şeyden haberdarsın, Eliot. hayatta nelerle karşılaşabileceğini biliyorsun."

Bayan Sen'i mutlu eden diğer şey, deniz kenarından alınan taze balıktı. Hep bütün balık ister, Eliot'ın annesinin birkaç ay önce işyerinden, o geceyi annesinin yatak odasında geçiren ama Eliot'ın bir daha hiç görmediği bir adamı akşam yemeğine çağırdığı gece yaptığı fileto balıklar veya kabuklu balıklardan istemezdi. Bir akşamüzeri Eliot'ın annesi onu almaya geldiğinde, Bayan Sen, aslında bunun bhetki adında bir balıktan yapılması gerektiğini söyleyerek, ona orkinos kroketleri ikram etti. Kelimenin ikinci hecesini vurgulayarak, "Sıkıcı," dedi. "Denize bu kadar yakın yaşamak ve bu kadar az balık yemek." Yazın sahildeki markete gitmekten keyif aldığını söyledi. Ayrıca tatlarının Hindistan'daki balıklara hiç benzemediğini ama en azından taze olduklarını da ekledi. Havalar iyice soğumaya başlamıştı, balıkçı tekneleri düzenli olarak denize açılmıyor ve bazen haftalarca bütün balık bulunmuyordu.

"Süpermarketi deneyin," diye önerdi annesi.

Bayan Sen başını salladı. "Süpermarketten bir kediyi otuz iki ayrı çeşit yemekle besleyebilirsiniz, çünkü orada onlar için çeşit çeşit mama satılıyor, ama asla bütün balık bulamazsınız, bir tane bile." Bayan Sen günde iki defa balık yiyerek büyüdüğünü söyledi. Kalküta'daki insanların sabah kalktıklarında ilk, yatmadan önce de son yedikleri şeyin balık olduğunu, eğer şansları varsa okuldan geldikten sonra ara öğün olarak da ba-

lık yiyebildiklerini ekledi. Kuyruğunu, yumurtalarını, hatta kafasını bile yerlerdi. Şafaktan gece yarısına kadar her ev ve markette balık bulunurdu. "Yapmanız gereken tek şey evden çıkıp biraz yürümek, hoop, balıklar karşınızda."

Bayan Sen birkaç günde bir telefon rehberinin sarı sayfalarını açar, daha önceden işaretlediği bir numarayı çevirir ve bütün balık olup olmadığını sorardı. Eğer varsa kendisine ayırmalarını isterdi. "Sen adına ayırın lütfen, evet Sam'in S'si, New York'un N'si. Bay Sen gelip alacak." Sonra Bay Sen'i üniversiteden arardı. Bir süre sonra Bay Sen eve gelir, Eliot'ın saçlarını okşar ama Bayan Sen'i öpmezdi. Dışarı çıkmadan önce formika masada mektuplarını okur ve bir fincan çay içerdi. Yarım saat sonra, üzerinde gülümseyen bir ıstakoz resmi olan büyük kesekâğıdıyla geri döner, onu Bayan Sen'e verir ve akşam sınıfına ders anlatmak üzere üniversiteye dönerdi. Bir gün Bayan Sen'e kesekâğıdını uzatırken, "Bir süre balık almayalım. Buzluktaki tavuklardan pişir. Artık ders aralarında da çalışmam gerekiyor," dedi.

Sonraki birkaç gün Bayan Sen balıkçıyı aramak yerine, mutfak lavabosunda dondurulmuş tavuk butlarını çözülmeye bıraktı ve her seferinde onları palasıyla doğradı. Bir gün yeşil fasulye ve konserve sardalyeyle yahni pişirdi. Ama bir sonraki hafta balıkçının sahibi Bayan Sen'i aradı; onun balık isteyeceğini tahmin ettiğini, gelen balığı akşama kadar ona ayırabileceğini söyledi. Bayan Sen'in çok hoşuna gitmişti. "Ne kadar güzel, değil mi Eliot? Adam telefon rehberinde adımı arayıp bulduğunu söyledi. Rehberde sadece bir tane Sen varmış. Oysa Kalküta'nın telefon rehberinde kaç tane Sen olduğunu bir bilsen."

Eliot'a ayakkabılarıyla ceketini giymesini söyledi ve üniversiteden Bay Sen'i aradı. Eliot ayakkabılarını bağlayıp, küçük kitaplığın yanında terliklerinden birini seçip giymesi için Bayan Sen'i beklemeye başladı. Birkaç dakika sonra ona seslendi. Bayan Sen'den cevap gelmeyince ayakkabılarının bağcıklarını

çözdü ve onu kanepenin üzerinde ağlarken bulduğu oturma odasına gitti. Başı ellerinin arasındaydı, gözyaşları parmaklarının arasından damlıyordu. Gözyaşlarıyla ıslanmış ellerinin arasından Bay Sen'in katılması gereken bir toplantıyla ilgili bir şeyler mırıldandı. Yavaşça ayağa kalktı ve telefonun örtüsünü serdi. Eliot ilk defa ayakkabılarıyla armut rengi halının üzerinde yürüyerek Bayan Sen'i takip etti. Bayan Sen ona baktı. Gözkapakları pembe tepecikler şeklinde şişmişti.

O daha cevap veremeden Bayan Sen elinden tuttu ve normalde kilitli duran yatak odasına götürdü. Odada başlığı olmayan yatağın dışında, üzerinde telefon olan bir başucu sehpası, ütü masası ve bir de çalışma masası vardı. Çalışma masasının çekmecelerini ve akla gelebilecek her tür kumaş ve renkte, altın ve gümüş ipliklerle işlenmiş sarilerle dolu dolabın kapaklarını hızla açtı. Sarilerin kimileri şeffaf, kâğıt kadar ince, kimileri de kenarları püsküllü ve perde kumaşı kadar kalındı. Dolaptakiler askılarda asılı, çekmecelerdekiler katlı duruyordu veya kalın parşömenler gibi sıkıca sarılmışlardı. Sarileri sağa sola dağıtarak çekmecelerin içini karıştırdı. "Bunu ne zaman giydim? Ya bunu? Peki, ya bunu?" Sarileri birer birer çekmecelerden çıkarıp etrafa fırlattı, geri kalanları askılarından indirdi. Yatağın üzerinde karmakarışık bir çarşaf yığını gibi duruyorlardı. Oda keskin bir naftalin kokusuyla doldu.

"'Fotoğraf yolla,' diye yazıyorlar. 'Yeni hayatının fotoğraflarını yolla.' Onlara hangi fotoğrafı yollayabilirim ki?" Bitkin bir halde, üzerinde ona çok az yer kalan yatağın kenarına oturdu. "Burada kraliçeler gibi yaşadığımı zannediyorlar, Eliot." Odanın boş duvarlarına baktı. "Düğmeye bastığımda evin temizlendiğini, sarayda yaşadığımı zannediyorlar."

Telefon çaldı. Bayan Sen açmadan önce yatağın yanındaki paralel telefon defalarca çaldı. Konuşma süresince sadece ona sorulan soruları cevaplıyormuş gibi görünüyor, sarisinin uçlarıyla yüzünü siliyordu. Telefonu kapattıktan sonra sarileri katlamadan çekmecelere doldurdu, daha sonra o ve Eliot ayakka-

bılarını giydiler ve Bay Sen'le buluşmak üzere arabaya gittiler.

Bay Sen arabanın yanına vardığında parmaklarını arabanın kaputuna tıklatarak, "Bugün araba kullanmaya ne dersin?" diye sordu. Eliot yanlarındayken birbirleriyle hep İngilizce konuşurlardı.

"Bugün olmaz. Başka zaman."

"Her defasında yolda başka arabalar var diye trafiğe çıkmazsan ehliyet sınavından nasıl geçebilirsin?

"Bugün Eliot var."

"Eliot her gün burada. Bu senin yararına. Eliot, lütfen ona bunun kendi yararına olduğunu söyle."

Bayan Sen yine de reddetti.

Eliot ve annesinin her akşam eve dönerken kullandıkları yolda sessizce ilerlediler. Ama Bay ve Bayan Sen'in arabasının arka koltuğundaki bu yolculuk, nedense ona çok farklı ve her zamankinden daha uzun gelmişti. Her sabah sıkıcı çığlıklarıyla uyandığı martılar, bu defa suya dalıp çıkarken ve gökyüzünde kanat çırparken onu korkuttu. Plajları birbiri ardına geçtiler, şimdi kapalı olan barakalarda, yazın limonata ve midye satılıyordu. Sadece bir baraka açıktı. Balıkçının barakası.

Bayan Sen kendi kapısını açtı ve henüz emniyet kemerini çözmemiş olan Bay Sen'e döndü. "Geliyor musun?"

Bay Sen ona cüzdanından biraz para verdi, konuşurken bir yandan da arabanın kontrol paneline bakarak, "Yirmi dakika içinde bir toplantım var," dedi. "Lütfen oyalanma."

Eliot ona duvarları ağlar, deniz yıldızları ve şamandıralarla süslü, nemli, küçük dükkâna giderken eşlik etti. Boyunlarında fotoğraf makineleri asılı bir grup turist tezgâhın önüne yığılmıştı; kimileri içi doldurulmuş midyeleri inceliyor, kimileri de Kuzey Atlantik balıklarının elli değişik türünü gösteren büyük tabloyu işaret ediyordu. Bayan Sen tezgâhtaki makineden bir kupon aldı ve kuyrukta beklemeye başladı. Eliot kasvetli havuzlarında üst üste duran, kıskaçları sarı lastik şeritlerle sarılmış ıstakozların yanında duruyordu. Bayan Sen sıra ona gel-

diğinde parlak kırmızı yüzlü, sarı dişli, siyah lastik önlük takan bir adamla konuşur ve kahkaha atarken, Eliot da onu seyretti. İki elinde de kuyruklarından tuttuğu uskumrular vardı.

"Bana sattığın balıkların taze olduğundan emin misin?"

"Biraz daha önce gelseydiniz bu soruya kendileri cevap verebilirlerdi."

Tartının göstergesi sonuna kadar gitti.

"Bunu temizlememi ister misiniz, Bayan Sen?"

Başını salladı. "Kafalarını kesmeyin, lütfen."

"Evde kediniz mi var?"

"Hayır, kedim yok. Sadece kocam var."

Daha sonra evde palasını dolaptan çıkardı, halıya gazete serdi ve hazinesini yakından inceledi. Kanla boyanmış ve buruşmuş kâğıt paketten hepsini birer birer çıkardı. Kuyruğunu kesti, karnını bıçakla yardı ve iç organlarını temizledi. Makas yardımıyla yüzgeçlerini kesti. Solungacının altına parmağını soktu, solungaç o kadar kırmızıydı ki, alnının ortasındaki kızıl nokta onların yanında solgun kalıyordu. Balığın kapkara damarlarla kaplı gövdesini iki ucundan tuttu ve belirli aralıklarla palayla çentikler attı

Eliot, "Bunu neden yapıyorsunuz?" diye sordu.

"Kaç parça çıkabileceğini görmek için. Düzgün bir şekilde kesersem üç ayrı yemek yapabilirim." Kafayı kesti ve bir tatlı tabağına koydu.

Kasım ayında Bayan Sen'in direksiyon çalışmayı reddettiği günler birbirini izledi. Pala dolaptan hiç çıkmadı ve yerlere gazeteler serilmedi. Ne balıkçıyı aradı ne de buzluktan tavuk çıkardı. Sessizce Eliot için fıstık ezmeli krakerler hazırlıyor, sonra da oturup bir ayakkabı kutusunun içinde duran eski mektupları okumaya koyuluyordu. Eliot'ın gitme vakti geldiğinde, artık annesini biraz oturması ve bir şeyler yemesi için eve davet etmeden, Eliot'ın eşyalarını toplamasına yardımcı oluyordu. Bir defasında annesi Bayan Sen'in tavırlarında bir değişik-

lik fark edip etmediğini sorduğunda, Eliot bir şey fark etmediğini söyledi. Naylonları hâlâ üzerlerinde duran abajurlara, sanki onları ilk defa görüyormuş gibi uzun uzun bakarak evin içinde dolaştığını, kendisine hazırladığı çayın sehpanın üzerinde soğumasını dert etmediğini söylemedi. Bir gün raga olduğunu söylediği bir kaset çaldı; sanki birisi önce çok yavaş, sonra da çok hızlı bir şekilde keman çalıyor gibiydi. Bayan Sen bu müziğin sadece akşamüstü, güneş batarken dinlenmesi gerektiğini anlatmıştı. Müzik çalarken, yaklaşık bir saat boyunca, gözlerini kapatıp kanepede oturdu. Sonra, "Bu sizin Beethoven'dan daha dokunaklı, öyle değil mi?" dedi. Başka bir gün, içinde kendi dilinde konuşan insanların seslerinin kayıtlı olduğu bir kaset çaldı. Eliot'a bunun, ailesinin kendisi için hazırladığı bir ayrılık hediyesi olduğunu söyledi. Kasetteki sesler birbiri ardına güler ve şans dilerken, Bayan Sen her konuşmacıyı tek tek tanıtırdı. "Üçüncü amcam, kuzenim, babam, büyükannem." Konuşanlardan biri şarkı söyledi, bir diğeri şiir okudu. Kasetteki en son ses annesine aitti. Sakin ve diğerlerine oranla daha ciddi bir sesti. Her cümleden sonra kısa bir sessizlik oluyordu ve bu anlarda Bayan Sen annesinin söylediklerini Eliot'a tercüme ediyordu: "Keçi etinin fiyatı iki rupi arttı. Marketteki mangolar tatlı değil. College Street'i su bastı." Kaseti kapattı. "Bunlar benim Hindistan'dan ayrıldığım gün kaydedildi." Ertesi gün kaset baştan sona tekrar çaldı. Bu defa da büyükbabası konuşurken kapattı. Eliot'a hafta sonunda bir mektup aldığından bahsetti. Büyükbabası ölmüştü.

Bir hafta sonra Bayan Sen tekrar yemek pişirmeye başladı. Bir gün oturma odasında, yere oturmuş lahana doğrarken Bay Sen aradı. Bayan Sen'i ve Eliot'ı deniz kenarına götürmek istiyordu. Bayan Sen kırmızı sarisini giyip kırmızı ruj sürdü; alnındaki kırmızı noktayı yeniledi ve saçını toparladı. Başörtüsünü çenesinin altında bağladı, başının üzerindeki güneş gözlüğünü düzeltti ve çantasına bir fotoğraf makinesi koydu. Bay Sen

parkta geri geri giderken, kolunu ön koltuğun üzerine koydu; sanki Bayan Sen'e sarılmış gibi duruyordu. Bir ara, "Havalar gittikçe soğuyor, bu pardösüyle üşüyeceksin," dedi. "Sana daha kalın bir şeyler alalım." Balıkçıdan balık aldılar. Bu defa Bay Sen de onlarla birlikte balıkçıya girdi ve balığın taze olup olmadığını, nasıl kesilmesi gerektiğini o sordu. O kadar çok balık almışlardı ki paketlerden birini Eliot taşımak zorunda kaldı. Paketleri bagaja yerleştirdikten sonra Bay Sen aç olduğunu ve yemek yemek istediğini söyledi, Bayan Sen de onunla aynı fikirdeydi, hazır yemek satan bir lokantaya gittiler. Plastik masalardan birine oturup iki büyük kutu dolusu midye yediler. Bayan Sen kendi midyelerine bol acılı sos ve karabiber ekledi. "Pakoras gibi, öyle değil mi?" Yüzünde çok neşeli bir ifade vardı, ruju silinmişti ve Bay Sen'in söylediği her şeye gülüyordu.

Lokantanın arka tarafında küçük bir kumsal vardı. Yemekleri bittikten sonra sahilde, bir süre sonra geri dönmelerine sebep olacak sert rüzgârda kısa bir yürüyüş yaptılar. Bayan Sen denizi işaret etti ve bazı anlarda, her dalganın çamaşır ipinde kuruyan birer sari gibi göründüğüne dikkat çekti. Sonra, arkasına dönerken kahkaha atarak, gözleri dolmuş bir halde, "Olamaz!" diye bağırdı. "Hareket edemiyorum." Bay Sen'in ve Eliot'ın kumun üzerinde resimlerini çekti. Eliot'ı ekose pardösüsüne bastırarak, "Şimdi de biz," dedi. Fotoğraf makinesi son olarak da Eliot'a verildi. Bay Sen, "Düz tut," diye uyardı. Eliot fotoğraf makinesinin üzerindeki küçük pencereden bakarken Bay ve Bayan Sen'in birbirlerine yaklaşmasını bekledi. Ama yaklaşmadılar. El ele tutuşmadılar ya da birbirlerinin bellerine sarılmadılar. İkisi de ağızları kapalı bir şekilde, rüzgârdan gözlerini kısarak gülümsedi, Bayan Sen'in sarisi pardösüsünün altından alev alev uçuşuyordu.

Midye yemekten ve rüzgârdan yorulmuş bir halde, en sonunda sıcak bir yer bulabilmiş olmanın keyfiyle arabada giderken, kum tepeciklerini, uzakta görebildikleri gemileri, deniz fenerinin görüntüsünü ve turuncu mor gökyüzünü hayranlıkla

seyrettiler. Bir süre sonra Bay Sen yavaşladı ve yolun kenarında durdu.

Bayan Sen, "Ne oldu?" diye sordu.

"Bugün eve kadar sen kullanacaksın."

"Bugün olmaz."

"Evet, bugün." Bay Sen arabadan indi ve Bayan Sen'in kapısını açtı. Kıyıya vuran dalgaların sesinin eşlik ettiği sert rüzgâr arabanın içine doldu. En sonunda Bayan Sen sürücü koltuğuna geçmeye razı oldu, fakat sarisi ve güneş gözlüklerini düzeltmeye uzun zaman harcadı. Eliot arka camdan yola baktı. Yol boştu. Bayan Sen radyoyu açtı, arabanın içi keman sesiyle doldu.

Bay Sen, "Müziğe gerek yok," diyerek radyoyu kapattı.

Bayan Sen, "Konsantre olmamı kolaylaştırıyor," dedi ve radyoyu tekrar açtı.

Bay Sen, "Sinyal ver," dedi.

"Ne yapmam gerektiğini biliyorum."

Yaklaşık bir mil boyunca, yanından geçen diğer arabalardan oldukça yavaş olmasına rağmen, iyi gitti. Ama kasaba göründüğünde ve uzakta trafik ışıkları belirdiğinde bir hayli yavaşladı.

"Döneceğiz," dedi Bay Sen. "Kavşaktan sola dönmen gerekiyor."

Bayan Sen dönmedi.

"Sana döneceğiz dedim." Radyoyu kapattı. "Beni dinlemiyor musun?"

Bir araba korna çaldı, derken bir araba daha. O da meydan okur gibi kendi kornasına bastı, derken sinyal vermeden yolun kenarında durdu. Alnını direksiyona dayayarak, "Daha fazla devam edemeyeceğim," dedi. "Bundan nefret ediyorum. Araba kullanmaktan nefret ediyorum. Bu iş böyle olmayacak."

O günden sonra araba kullanmayı bıraktı. Balıkçı aradığında Bay Sen'e haber vermedi. Yeni bir şey denemeye karar ver-

mişti. Üniversite ile sahil arasında gidip gelen, her saat başı kalkan bir otobüs vardı. Üniversiteden sonra iki durakta daha duruyordu. İlk önce huzurevinin önündeki durakta, sonra ismi olmayan, içinde kitapçı, ayakkabıcı, eczane, hayvan mağazası ve müzik kasetleri satan dükkânların bulunduğu bir alışveriş meydanında. Giriş kapısının altındaki banklarda, diz uzunluğunda büyük düğmeli mantolar giyen yaşlı kadınlar ikişer üçer oturmuş, ilaçlarını içiyorlardı.

Otobüsle huzurevinin önünden geçerken, "Eliot," dedi Bayan Sen. "Annen yaşlandığında onu huzurevine bırakır mısın?"

"Belki," dedi. "Ama her gün ziyaretine giderim."

"Şimdi böyle söylüyorsun, büyüdüğünde göreceksin ki hayatın şimdi tahmin bile edemeyeceğin yerlerde geçecek." Parmaklarıyla birer birer saydı: "Karın ve çocukların olacak, anneni ziyaret etmek istediğinde senden onları başka yerlere götürmeni isteyecekler. Ne kadar iyi kalpli olurlarsa olsunlar, bir gün anneni ziyarete gitmekten bıkacaklar, tabii sen de bıkacaksın, Eliot. Bir gün özlersin, iki gün özlersin, sonra annen de kendine bir kutu ilaç alabilmek için otobüslerde sürüklenmeye başlar."

Balıkçıdaki buz tablaları, tıpkı suyun içinden pas lekeleri görünen ıstakoz havuzları gibi, neredeyse bomboştu. Bir tabelada dükkânın bu ayın sonunda kış ayları nedeniyle kapanacağı yazıyordu. İçeride sadece, Bayan Sen'e üzerinde ismi yazılı torbayı uzatan ve onu tanımayan genç bir çocuk vardı.

Bayan Sen, "Temizlenip doğrandı mı?" diye sordu.

Çocuk omuzlarını silkti. "Patronum erken çıktı. Sadece size bu torbayı vermemi söyledi."

Bayan Sen park alanındaki otobüs tarifesine baktı. Bir sonraki otobüs için kırk beş dakika beklemeleri gerekiyordu, onlar da karşıya geçtiler ve daha önce gittikleri lokantadan midye aldılar. Oturacak yer yoktu. Plastik masalar artık kullanılmıyordu, sandalyeler de onların üzerine ters çevrilip zincirlenmişti.

Otobüste yaşlı bir kadın, gözleri Bayan Sen'le Eliot ve ikisinin ayaklarının yanında duran, kanla kaplanmış paketin arasında gidip gelerek onları seyrediyordu. Siyah bir manto giyiyor ve kucağında çarpık, solgun ellerinin arasında eczaneden aldığı hışırdayan, beyaz bir torba tutuyordu. Onların dışındaki diğer yolcular, arka koltukta kambur oturan, birbirleriyle uyumlu kazaklar giymiş, parmakları kenetlenmiş, üniversite öğrencisi iki sevgiliydi. Bayan Sen ve Eliot sessizce ellerindeki kutudan son midyelerini yediler. Bayan Sen yanına peçete almayı unutmuş ve yağ dudaklarının kenarlarında lekeler bırakmıştı. Huzurevine vardıklarında siyah mantolu kadın ayağa kalktı, şoföre bir şeyler söyledi ve otobüsten indi. Otobüs şoförü kafasını çevirip Bayan Sen'e baktı. "Torbanın içinde ne var?"

Bayan Sen torbayı yokladı, şaşırmıştı.

"İngilizce konuşabiliyor musunuz?" Otobüsü tekrar hareket ettirdi, Bayan Sen'e ve Eliot'a büyük dikiz aynasından bakmaya başladı.

"Evet, konuşabiliyorum."

"O zaman söyleyin, çantanın içinde ne var?"

"Balık," diye cevapladı Bayan Sen.

"Anlaşılan kokusu diğer yolcuları rahatsız ediyor. Ufaklık, belki onun yanındaki pencereyi ya da diğerlerinden birini açabilirsin."

Birkaç gün sonra bir akşamüstü telefon çaldı. Balıkçı teknelerinden biri çok lezzetli kalkanlar getirmişti. Acaba Bayan Sen almak ister miydi? Bay Sen'i aradı ama ona ulaşamadı. İkinci ve üçüncü arayışları da sonuç vermedi. En sonunda mutfağa gitti ve elinde palası, bir patlıcan ve gazete kâğıtlarıyla oturma odasına geri geldi. Eliot, uyarılmasına gerek kalmadan kanepedeki yerini aldı ve Bayan Sen patlıcanı doğrarken onu izledi. Önce ince uzun dilimler kesti, sonra her bir dilimi küçük karelere, daha da küçük karelere, kesmeşeker kadar küçük karelere ayırdı.

"Bunları çok lezzetli bir balık ve yeşil muzlarla birlikte pişirmek lazım," dedi. "Ama sanırım yeşil muz bulamayacağım."

"Peki, balığı alacak mıyız?"

"Evet, balığı alacağız."

"Bizi oraya Bay Sen mi götürecek?"

"Haydi, ayakkabılarını giy."

Etraftakileri toplamadan evden çıktılar. Dışarısı o kadar soğuktu ki Eliot dişlerinin donduğunu hissetti. Arabaya bindiler, Bayan Sen asfalt alanda birkaç tur döndü. Anacaddeye bakmak için çamların yanında durdu. Eliot, Bay Sen'i beklediklerini ve onun sadece direksiyon çalıştığını sandı.

Kaza biraz sonra oldu. Yaklaşık bir mil gitmişken Bayan Sen hatalı bir şekilde sola geçti, karşıdan gelen araba aniden direksiyon kırınca onun yolundan çekilmeyi başardı, ama korna sesinden o kadar ürkmüştü ki direksiyon hâkimiyetini kaybetti ve karşı köşedeki telefon direğine çarptı. Olay yerine gelen polis ondan ehliyetini istedi, oysa gösterebileceği bir ehliyeti yoktu. Açıklama yaparken tek söyleyebildiği, "Bay Sen üniversitede matematik öğretmeni," oldu.

Hasar çok değildi. Bayan Sen'in dudağı yarılmıştı, Eliot kaburgasındaki ağrıdan şikayet ediyordu, arabanın da tamponunun düzeltilmesi gerekliydi. Polis Bayan Sen'in başını da yardığını sanmıştı, fakat gördüğü sadece alnının ortasındaki kırmızı noktaydı. İş arkadaşlarından biri Bay Sen'i arabasıyla getirdiğinde, formları doldurup uzun uzun polisle konuştu, ama onları eve geri götürürken Bayan Sen'e tek kelime bile etmedi. Arabadan indikten sonra Eliot'ın saçlarını okşadı. "Polis çok şanslı olduğunu söyledi, o arabadan burnun bile kanamadan çıktığın için."

Bayan Sen terliklerini çıkarıp dolaba koyduktan sonra, hâlâ yerde duran palayı kaldırdı, patlıcan küplerini ve gazeteleri çöpe attı. Bir tabak fıstık ezmeli kraker hazırlayıp sehpanın üzerine koydu ve Eliot için televizyonu açtı. Formika masada oturmuş, gelen mektuplara bakan Bay Sen'e, "Eğer doymazsa

dolabın yanındaki kutudan biraz cips ver," dedi. Sonra yatak odasına gidip kapıyı kapattı. Saat altıya çeyrek kala Eliot'ın annesi geldiğinde Bay Sen kazanın ayrıntılarını anlattı ve kasım ayının ödemesini karşılayan bir çek vermeyi teklif etti. Çeki yazarken Bayan Sen adına özür diledi. Karısının odasında dinlendiğini söyledi, oysa Eliot tuvalete gittiğinde onun ağladığını duymuştu. Annesi anlaşmadan memnundu, arabayla eve dönerken Eliot'a rahatladığını itiraf etti. Bu, Eliot'ın Bayan Sen'le veya herhangi bir bebek bakıcısıyla geçirdiği son akşamüzeriydi. O günden sonra annesi ona, ipe geçirip boynuna astığı bir anahtar verdi. Acil bir durumda komşuları arayabilir ve okuldan sonra sahilde oynayabilirdi. İlk gün, paltosunu çıkarırken telefon çaldı. Annesi işyerinden arıyordu. "Artık büyüdün, Eliot," dedi. "İyi misin?" Eliot mutfak penceresinden dışarıya, kıyıdan çekilen gri dalgalara baktı ve iyi olduğunu söyledi.

İlkini, ocağın üzerindeki mutfak dolabının içinde, açılmamış bir sirke şişesinin yanında buldular. "Tahmin et, ne buldum." Twinkle bir elinde sirke şişesini, diğer elinde İsa'nın hemen hemen şişeyle aynı boyuttaki beyaz, porselen biblosunu sallayarak, her köşesi bantlanmış kolilerle dolu oturma odasına geldi.

Sanjeev kafasını kaldırıp baktı. Yere çömelmiş yırtık, yapışkanlı sarı kâğıt parçalarıyla, süpürgeliğin boyanması gereken yerlerini işaretliyordu. "At gitsin."

"Hangisini?"

"İkisini de."

"Ama sirkeyi yemek pişirirken kullanabilirim. Daha yepyeni."

"Sen bugüne kadar hiç sirkeli yemek pişirmedin ki."

"Evlendiğimiz zaman hediye edilen yemek kitaplarından bir tane bulurum."

Sanjeev yere düşen yapışkanlı sarı kâğıt parçalarından birini yapıştırmak üzere tekrar süpürgeliğe döndü. "Son kullanma tarihine bak ve en azından şu aptal heykelden kurtul."

"Kim bilir, belki de değerli bir şeydir." Heykeli baş aşağı çevirdi, sonra işaret parmağıyla İsa'nın bedenindeki örtünün kıvrımlarını okşadı. "Çok güzel."

"Biz Hıristiyan değiliz," dedi Sanjeev. Bunu Twinkle'ye belirtmesi gerektiğini hissetti. Bir gün önce de, çalışma masasını ucundan tutup kaldırmak yerine kenarından çekerse parkeleri çizeceğini belirtmesi gerekmişti.

Twinkle omuzlarını silkti. "Doğru, biz Hıristiyan değiliz. Bizler küçük, iyi Hindularız." İsa'nın alnına bir öpücük kondurdu, sonra heykeli Sanjeev'e göre tozunun alınması gerektiğini düşündüğü şöminenin üzerine koydu.

Hafta sonu geldiğinde şöminenin tozu hâlâ alınmamış, üzeri nasıl olduysa, Hıristiyan eşyalarının geniş bir koleksiyonunun sergilendiği bir raf haline gelmişti. Twinkle'nin ecza dolabına yapıştırılmış bulduğu Aziz Francesco'nun dört renkli, üç boyutlu kartpostalı, Sanjeev'in Twinkle'nin çalışma odasına raf takarken çıplak ayakla üzerine bastığı haç şeklindeki ahşap anahtarlık şöminenin üzerinde duruyordu. Çarşaf dolabının içinde, üç bilge adamın siyah, kadife fon üzerine yapılmış çerçeveli bir tablosu vardı. Ayrıca İsa'nın sarışın, sakalsız, bir dağ tepesinde vaaz verirken çizilmiş tasviri, oturma odasındaki Çin yapımı, duvara monte edilmiş vitrinlerden birinin çekmecesinde bırakılmıştı.

Twinkle, ertesi gün mutfağı toplarken, lavabo borularının arkasında, içinde İsa'nın doğumunu gösteren bir resim olan, kar taneleriyle dolu küçük bir küre bulup, "Sence evin bizden önceki sahipleri Protestan mıydı acaba?" diye sordu.

Sanjeev bir rafa, yıllardır hiçbirine bakmaya ihtiyaç duymadığı, üniversite yıllarından kalma ve ciltlenmiş mühendislik notlarını alfabetik sırayla diziyordu. Mezun olduktan sonra Hartford yakınlarındaki bir firmada çalışmak için Boston'dan Connecticut'a taşınmış, kısa zaman önce de onu başkan yardımcılığına atamayı düşündüklerini öğrenmişti. Otuz üç yaşındaydı, doğrudan kendi işlerini gören bir sekreterin yanı sıra, idaresi altında çalışan, ihtiyacı olabilecek her türlü bilgiyi ona seve seve temin edecek onlarca insan vardı. Yine de üniversite kitapları ona hayatının keyifle andığı; her akşamüstü, Charles'ın karşı tarafında bulunan, en sevdiği Hint lokantasında ıspanaklı tavuk yemek için Mass. Avenue Köprüsü'nü geçtiği, sonra da matematik problemlerini temize çekmek üzere yurda döndüğü yıllarını hatırlatıyordu.

Twinkle, "Belki de insanların dinlerini değiştirmelerini sağlamak için özellikle yapılan bir şeydir," diyerek daldı gitti.

"Bu deneyin senin üzerinde başarılı olduğu kesin."

Twinkle plastik küreyi sallayıp kar tanelerinin resmin üzerinde uçuşmasını sağlayarak onu önemsemediğini gösterdi.

Sanjeev şöminenin üzerinde duran şeyleri inceledi. Hepsinin de gözüne aptalca görünmesine bayağı şaşırdı. En ufak bir kutsal havaları yoktu. Normalde zevkli bir insan olan Twinkle'nin onları beğenmesi Sanjeev'i daha da şaşırtmıştı. Bu garip nesneler Twinkle'ye belki bir şeyler ifade ediyordu, ama onun gözünde hiçbir şey. Üstelik onu huzursuz ediyorlardı. "Emlakçiyi arasak iyi olacak. Bu saçmalıkları alıp götürsün."

Twinkle, "Ah Sanj," diye nazlandı. "Lütfen. Eğer onları çöpe atarsak kendimi çok kötü hissedeceğim. Burada bizden önce yaşayan insanlar için çok değerli oldukları belli. Sanırım, gerçi pek de emin değilim ama, içimde kutsal şeylere saygısızlık yapıyormuşum gibi bir his var."

"Bu kadar değerli şeylerse neden evin her tarafına gelişigüzel dağıtmışlar?"

Twinkle, "Bence, daha bulamadığımız başkaları da vardır," dedi. Gözleri, sanki diğerleri sıvanın arkasına gizlenmiş gibi, kırık beyaz, boş duvarlarda gezindi. "Sence başka neler buluruz?"

Ama kolileri açıp, kışlık kıyafetlerini dolaba ve balaylarında Jaipur'dan aldıkları, üzerinde geçit töreni yapan fil resimlerinin olduğu ipek tabloları duvara asarken hiçbir şey bulamamak Twinkle'yi hayal kırıklığına uğratacaktı. Bir cumartesi öğleden sonra, İsa'nın, misafir odasındaki kaloriferin arkasında sarılı bir şekilde duran, gözlerinden fındık kabuğu büyüklüğünde yarı saydam yaşlar akan ve kafasında dikenlerden yapılmış bir taç olan, gerçek vücut ölçülerinden daha da büyük, suluboya posterini bulana kadar yaklaşık bir hafta geçmiş. Sanjeev o posteri perde zannetmişti.

"Biz, biz bunu asmalıyız. Muhteşem bir şey." Mahler'in beşinci senfonisi alt kattaki teypte gürlerken, Twinkle bir sigara yaktı ve sigarasını bir orkestra şefinin batonuymuş gibi Sanjeev'in başının etrafında sallayarak keyifle içti.

"Şimdi beni iyi dinle; oturma odasındaki o küçük, kutsal şeylere şimdilik tahammül ediyorum, ama bu kadarı da pes doğrusu," dedi ve resimdeki gözyaşlarından birine hafif bir fiske atarak, "evimize bunu asamayız," diye ekledi.

Twinkle yavaşça nefes çekerek ve burun deliklerinden ince mavi bir duman çıkararak ona baktı. Posteri yavaşça rulo yapıp, bazı yerleri kınayla gölgelenmiş, kolayca dağılan gür saçlarını toplamak için daima bileğinde bulundurduğu paket lastiklerinden biriyle bağladı. "Bunu çalışma odama koyacağım," diye söylendi. "Böylece sen de görmek zorunda kalmazsın."

"Peki, ya taşınmamız şerefine vereceğimiz partide ne yapacağız? Bütün odaları gezmek isteyecekler. İşyerinden bir sürü insan davet ettim."

Twinkle gözlerini çevirdi. Sanjeev, şimdi üçüncü bölümünde olan senfoninin, zillerin gittikçe belirginleşen sert sesleriyle en güçlü bölümüne yaklaştığını fark etti.

"Kapının arkasına asarım," diye bir öneride bulundu. "Böylece odaya girdiklerinde posteri görmezler. Mutlu oldun mu şimdi?"

Elinde sigarası ve posteriyle odadan çıkarken onu seyretti; durduğu yere bir miktar kül dökülmüştü. Yere eğildi, külleri parmaklarının arasına aldı ve çukurlaştırdığı avucunun içine attı. O sırada daha hafif olan dördüncü bölüm, *adagietto* başladı. Kahvaltı ederken Sanjeev, kapakta yazılı olan notta Mahler'in karısına partisyonun bu bölümünün elyazması bir müsveddesini göndererek evlenme teklif ettiğini, beşinci senfonide trajedi ve mücadele öğeleri bulunmasına rağmen, aslen aşk ve mutluluk müziği olduğunu okumuştu.

Sifonun sesini duydu. "Bu arada," diye seslendi Twinkle, "Eğer insanları etkilemek istiyorsan bu müziği çalma. Uykumu getiriyor."

Sanjeev elindeki külleri dökmek üzere tuvalete gitti. Sigara izmariti hâlâ klozetin içinde yüzerken, sifon henüz tam dolmadığı için bir süre beklemek zorunda kaldı. Banyo dolabının aynasında Twinkle'nin genç kızlarınkine benziyor diye alay ettiği uzun kirpiklerine baktı. Orta yapılı olması rağmen yanakları biraz dolgundu ve bunun kirpikleriyle beraber, onun sahip olmak istediği güzel profile zarar verdiğini düşünüyordu. Aynı zamanda orta boyluydu; keşke beş santim daha uzun olsaydı, o kadarcık. Bu yüzden Twinkle, geçen gece Manhattan'da akşam yemeği yerken yaptığı gibi, ısrarla yüksek topuklu ayakkabı giydiğinde rahatsız oluyordu. O gece, eve taşındıklarından beri geçirdikleri ilk hafta sonuydu; daha o zamandan şöminenin üzeri epeyce dolmuş ve yemeğe giderken arabada yol boyunca bunu tartışmışlardı. Ama sonra Twinkle Alphabet City'de kötü bir barda dört kadeh şarap içmiş ve tartışmayı unutmuştu. Çıkınca Sanjeev'i içeride yaklaşık bir saat oyalandığı St. Mark Street'teki bir kitapçıya sürüklemiş, oradan ayrıldıktan sonra da kaldırımda, yoldan gelip geçen insanların arasında tango yapmaları için ısrar etmişti.

Sonra koluna girip, onu görüş mesafesinden biraz yukarıda, yedi santimlik leopar desenli süet ayakkabılarıyla sendeleyerek yürümüştü. Bu şekilde sayısız binayı geçerek Washington Square'deki otoparka gelmişlerdi. Sanjeev, Manhattan'daki arabaların başına gelen korkunç şeyler hakkında birçok hikâye biliyordu. Eve dönerken ona ayakkabılarının çok rahatsız göründüğünü ve giymemesinin daha iyi olacağını hatırlattığında, "Zaten bütün gün çalışma masamın başında oturmaktan başka iş yapmıyorum ki," diye söylenmişti. "Daktiloyla yazarken de topuklu ayakkabı giymenin pek bir anlamı olmuyor." Tartışmayı kesmesine rağmen bütün gününü aslında masasının başında geçirmediğini biliyordu; tam da o akşamüstü koşudan döndüğünde onu yatağın içinde kitap okurken bulmuştu. Niye günün ortasında yatakta olduğunu sorduğunda canının çok sıkıldığını söylemişti. İçinden ona, "Öyleyse kolileri açabilirsin," demek gelmişti. "Tavan arasını süpürebilirsin. Banyo penceresinin eşiğini boyayabilir ve bunu yaptıktan sonra üzerine saatimi koymamam için beni uyarabilirsin." Bunları söylemedi tabii. Bunların hiçbiri, bu dağınıklık, yapılmayı bekleyen işler onu zerre kadar rahatsız etmiyordu. Dolabın ön tarafında ne bulursa giymekten, etrafta hangi dergi varsa okumaktan, radyoda ne tür müzik çalarsa dinlemekten hoşnut görünüyordu; hoşnut fakat meraklı. Şimdi tüm merakı hazinenin yeni parçasını keşfetmeye yoğunlaşmıştı.

Birkaç gün sonra Sanjeev işten döndüğünde, Twinkle'yi, saat daha beş bile olmamışken, yani uzun mesafeli konuşmaların en pahalı olduğu zamanda telefonda Kaliforniya'daki bir kız arkadaşıyla konuşup sigara içerken buldu. "Çok dindar insanlar," diye uzun uzun anlatıyordu, arada sırada sigarasından bir nefes çekmek için duraksayarak. "Her gün define avı gibi geçiyor. Çok ciddiyim. Belki inanamayacaksın ama yatak odalarındaki elektrik düğmelerinin üzeri bile İncil'den sahnelerle süslü. Bilirsin işte, Nuh'un gemisi falan. Üç yatak odası var, ama bir tanesi benim çalışma odam oldu. Sanjeev nalbu-

ra gitti ve elektrik düğmelerinin hepsini değiştirdi. Düşünebiliyor musun^ Hepsini tek tek değiştirdi."

Şimdi arkadaşı konuşuyordu. Twinkle siyah pantolon ve sarı, saçaklı bir kazak giymiş, başını sallıyor, buzdolabının önünde eğilmiş çakmağını arıyordu. Sanjeev ocağın üzerinde keskin kokulu bir şeyin piştiğini duydu, telefonun Meksika çömleklerine dolanmış uzun kordonunu dikkatlice toparlayarak mutfağa geldi. İçinde bordo renkli bir sosun, kenarlardan taşarak fokur fokur kaynadığı tencerenin kapağını açtı.

Twinkle, arkadaşının sözünü kesip parmaklarını üst üste koyarak, "Balık yahnisi. İçine sirkeyi koydum," diyerek açıkladı. "Affedersin, ne diyordun?" Hep böyleydi; küçük şeylerden mutlu olup heyecan duyan, yeni çıkmış bir dondurma yemek ya da posta kutusundan mektup almak gibi sonunu tahmin edemediği en önemsiz olaylardan önce bile, parmaklarını bir tür uğur gibi üst üste koyardı. Sanjeev onun bu özelliğini anlayamıyordu. Sanki dünya onun tahmin edemediği ya da göremediği harika şeylerle doluymuş da o farkına varamıyormuş gibi aptalca duygular hissetmesine sebep oluyordu. Twinkle'nin ona henüz genç kızlık çağından çıkamamış gibi görünen yüzüne baktı; sanki henüz gerçek ifadesini bulamamış gibi görünen tasasız ve şirinliğini hâlâ kaybetmemiş gözleri vardı. Takma adı bir çocuk şarkısıydı, fakat artık bu çocuksu tavırlarından kurtulması gerekiyordu. Şimdi, evliliklerinin ikinci ayına geldiklerinde bazı şeyler canını sıkmaya başlamıştı; konuşurken bazen ağzından tükürük saçması, iç çamaşırlarını gece çıkardıktan sonra kirli sepetine atmak yerine yatağın yanında, yerde bırakması.

Sadece dört ay önce tanışmışlardı. Twinkle'nin Kaliforniya'da, Sanjeev'in ise hâlâ Kalküta'da yaşayan aileleri birbirlerinin çok eski dostlarıydı ve Sanjeev iş nedeniyle kıtalararası bir yolculuktan sonra Palo Alto'ya geldiğinde, arkadaşlarından birinin kızının on altıncı doğum gününü ikisinin tanışması için en uygun fırsat olarak görmüşlerdi. Lokantada hepsinin

tadının aynı olduğunu konusunda hemfikir oldukları, elden ele dolaşan domuz pirzolası, yumurtalı sandviçler ve tavuk kanatları tabaklarıyla dolu, yuvarlak bir masada yan yana oturmuşlardı. Fazla çocukça olsa bile, Wodehouse Yayınevi'nin çıkardığı hikâye kitaplarını çok sevdikleri ve sitar sesinden hoşlanmadıkları konusunda da hemfikirlerdi. Twinkle sonradan, konuşmaları boyunca Sanjeev'in onun fincanına çay doldurmasından çok hoşlandığını da itiraf edecekti.

Böylece, önce süresi gittikçe uzayan telefon konuşmaları, sonra da karşılıklı ziyaretler başladı. Önce Sanjeev Strandford'a, sonra Twinkle, her ziyaretinden sonra Sanjeev'in, onun hafta boyunca içtiği sigaraların izmaritlerini bir dahaki gelişine kadar balkonda duran bir kül tablasında muhafaza ettiği, evini süpürüp çarşafları yıkadığı ve hatta o gelecek diye çiçeklerin bile tozunu aldığı Connecticut'a gitti. Yirmi yedi yaşındaydı ve aktör olmaya çalışan ama beceremeyen sevgilisinden yeni ayrılmıştı. Sanjeev ise, bir bekâr için oldukça iyi geliri olan, yalnız ve hiç âşık olmamış bir erkekti. Çöpçatanlarının telkinleriyle Hindistan'da, Mandevill Road'da Noel ağacı ışıklarıyla süslü kırmızı turuncu bir çadırda, çocukluk yıllarından hayal meyal hatırladığı yüzlerce davetlinin katıldığı bir düğün töreniyle ve dinmek bilmeyen bir ağustos yağmurunun altında evlenmişlerdi.

Twinkle kâğıt peçeteleri katlayıp tabakların yanına yerleştirirken, "Çatıyı süpürdün mü?" diye sordu. Tavan arası evin henüz kaba temizliğini yapmadıkları tek bölümüydü.

İçinden buharlar çıkan tencereyi İsa tasvirli nihalenin üzerine koydu "Daha süpürmedim ama söz veriyorum, yapacağım. Umarım yemek iyi olmuştur," dedi. Masanın üzerinde, küçük bir sepette İtalyan ekmeği, rendelenmiş havuç, salata sosu ve kızartılmış küçük ekmek parçalarıyla hafifçe karıştırılmış göbek salata ile şarap kadehleri vardı. Marketten kızarmış tavuk almış, küçük plastik kutularda satılan patates salatasıy-

la birlikte masaya getirmişti. Hint yemeği pişirmenin çok zahmetli olduğundan yakınıyor, sarımsak doğramak ve zencefil soymaktan nefret ediyor, üstelik mutfak robotunun nasıl kullanılacağını bile bilmiyordu. Bu yüzden hafta sonları damak tadına uygun köri hazırlamak için tarçın kabuklarını, sarımsak dişlerini ve hardal yağını birbirine karıştırıp harmanlayan kişi hep Sanjeev olurdu.

Bugün ne pişirmiş olursa olsun, pişirdiklerinin her zaman olağanüstü lezzetli ve göze hoş görünen yemekler olduğunu kabul etmek zorundaydı; hele şimdi, koyu kahverengi balık çorbasının içindeki beyaz, parlak balık parçaları, maydanoz benekleri ve taze domateslerin parıltısı daha da cazip görünüyordu.

"Bu yemeği nasıl pişirdin?"

"Kendim uydurdum."

"Nasıl yani?"

"Sadece tencereye biraz malzeme attım ve üstlerine sirke ekledim."

"Ne kadar sirke koydun?"

Biraz ekmek kopartıp kâsesine batırarak omuzlarını silkti.

"Bilmiyorum da ne demek? Yemeği yaparken not almalıydın. Bir parti için veya özel bir günde tekrar pişirmek istersek ne olacak?

"Yaparken tekrar hatırlarım," dedi. Ekmek sepetinin üzerine, Sanjeev'in aniden On Emir'in işlenmiş olduğunu fark ettiği küçük bir örtü örttü. Masanın altından bacağını birazcık sıkıştırıp ona gülümsedi. "Artık kabul et, bu ev kutsal."

Evlerine taşınmanın şerefine verecekleri parti ekim ayının son cumartesi günündeydi ve yaklaşık otuz kişi davet etmişlerdi. Davetlilerin hepsi de sadece Sanjeev'in tanıdığı insanlardı; işyerinden arkadaşları, çoğunu iyi tanımadığı, ama bekârlık günlerinde onu cumartesi akşamları yemeğe davet eden ve Connecticut civarında yaşayan birkaç Hintli çift gelmişti. Bu

çiftlerin onu neden kendi aralarına almak istediklerini hep merak etmişti. Hepsiyle çok az ortak yönü vardı, yine de genellikle daha iyi bir seçeneği olmadığı için onların toplantılarına katılır, baharatlı nohut yer, dedikodu yapar ve politika tartışırdı. O güne kadar hiçbiri Twinkle'yle tanışmamıştı. Flört ederken birlikte geçirdikleri kısa hafta sonlarını, yalnızlıkla bir tuttuğu bu insanlarla harcamak istememişti. Twinkle'nin Sanjeev ve Brookfield'da bir çanak çömlek atölyesinde çalıştığına inandığı eski erkek arkadaşı dışında, Connecticut'ta tanıdığı kimse yoktu. Kendisi Strandford'da Sanjeev'in adını hiç duymadığı bir İrlandalı şair üzerine mastır tezi hazırlıyordu.

Sanjeev bu evi düğünü için Hindistan'a gitmeden önce, nezih bir mahallede, iyi bir fiyata bulmuştu. Dövme demirden yapılmış tırabzanı olan, şık, kavisli merdivenlere, koyu renk ahşap lambrilere, bahçeye tepeden bakan camekâna ve evin Tudor'a bakan cephesine çakılmış, aynı zamanda doğduğu günün tarihi olan sarı ve pirinç 22 rakamına hayran kalmıştı. İki şöminesi, iki araba alabilecek bir garajı ve emlakçının söylediği kadarıyla, ihtiyaç olursa yatak odasına çevrilmeye müsait bir tavan arası vardı. Sanjeev evi gezdikten sonra kararını vermiş ve Twinkle'yle birlikte hayatlarının sonuna kadar orada yaşayabileceklerini düşünmüştü; bu yüzden elektrik düğmelerine yapıştırılmış, üzerlerinde İncil'le ilgili resimler olan çıkartmaları ve Twinkle'nin sevdiği adıyla Bakire'nin, evin büyüklerinin yatak odasının camına yapıştırılmış şeffaf çıkartmasını önemsememişti. Eve taşındıktan sonra o yapıştırmayı kazımaya çalışırken de camı çatlatmıştı.

Partiden bir hafta önce bahçeyi çapalarlarken ansızın Twinkle'nin çığlık attığını duydu. Onun bir hayvan leşine veya yılana rastladığından endişe edip, tırmığını sıkıca tutarak ona doğru koştu. Ayakkabıları kahverengi ve yeşil yaprakları hışırdatarak ezerken, serin bir ekim esintisi kulaklarını sızlattı. Yanına vardığında onu çimenlerin üzerine çömelmiş, kendini tu-

tamayıp neredeyse sessiz sayılabilecek bir kahkahayla gülerken buldu. Çok uzamış, sarı çiçekli bir bitkinin arkasında Meryem Ana'nın, onun beline kadar gelen, kafasının etrafında Hint gelinlerinin taktıklarına benzeyen, mavi renkte boyanmış bir örtü olan alçı heykelini bulmuştu. Twinkle tişörtünün kenarını kıvırdı ve heykelin alnındaki kirleri silmeye başladı.

Sanjeev, "Dur, tahmin edeyim, bu heykeli yatağımızın ayakucuna koymak istiyorsun," dedi.

Twinkle hayretle ona baktı. Beli açılmıştı, Sanjeev göbeğinin etrafında önceden parmaklarıyla sıkıştırdığı yerlerin şiştiğini gördü. Twinkle, "Sen ne söylediğinin farkında mısın? Tabii ki bunu yatak odamıza koyamayız," dedi.

"Koyamaz mıyız?"

"Hayır, seni aptal. Bu dışarıda dursun diye yapılmış bir şey. Bahçe için."

"Hayır, olamaz. Twinkle, lütfen."

"Ama bunu bahçede bırakmalıyız, yoksa uğursuzluk getirir."

"Bütün komşular görecek. Bizim deli olduğumuzu düşünecekler."

"Neden? Bahçemize Meryem Ana heykeli koyduğumuz için mi? Civardaki herkesin bahçesinde birer Meryem Ana heykeli var. Biz de güzelce yerleştiririz."

"Biz Hıristiyan değiliz."

"Bana sürekli bunu hatırlatıp durma." Parmağının ucuna tükürdü ve kararlı hareketlerle Meryem Ana'nın çenesindeki bir lekeyi inatla ovdu. "Bunun bir pislik veya mantar olduğunu mu düşünüyorsun da bahçeye koymak istemiyorsun?"

Sadece dört aydır tanıdığı ve evlendiği, şu anda hayatını paylaştığı bu kadınla hiçbir yere varamıyordu. Anlık bir pişmanlık duygusuyla, annesinin ona Kalküta'dan gönderdiği şarkı söyleyebilen, dikiş dikebilen ve yemek kitabına başvurmadan mercimekleri çeşnilendirebilen müstakbel gelin adaylarının fotoğraflarını düşündü. Sanjeev bu kadınların hepsi üze-

rinde dikkatle düşünmüş, hatta tercihlerine göre sıraya koymuş, işte o sıralarda Twinkle'yle tanışmıştı. "Twinkle, o heykel bahçemde dururken iş arkadaşlarımı bu eve davet edemem."

"Merak etme, inançlı bir insan olduğun için seni işten kovamazlar. Bu ayrımcılığa girer."

"Söylemek istediğim bu değildi."

"Başka insanların ne düşündüğü seni niye bu kadar ilgilendiriyor?"

"Twinkle, lütfen." Yorulmuştu. Twinkle heykeli bahçenin girişindeki tuğla yolu aydınlatan lamba direğinin yanındaki mersin ağacının oval tarhına doğru sürüklerken, tırmığına yaslanıp onu izledi. "Bak Sanj, ne kadar güzel görünüyor."

Yaprak yığınlarına döndü ve onları avuç avuç toplayarak çöp poşetlerine doldurdu. Başının üzerindeki mavi gökyüzü bulutsuzdu. Bahçedeki ağaçlardan biri hâlâ, Twinkle'yle evlendiği çadırın rengindeki kırmızı ve turuncu yapraklarla doluydu.

Onu sevip sevmediğini bilmiyordu. Bir defasında Twinkle, bir öğleden sonra Palo Alto'da karanlık, yarısı boş bir sinemada yan yana otururken bu soruyu sorduğunda onu sevdiğini söylemişti. Film başlamadan önce yapmayı en çok sevdiği şeylerden biri, Sanjeev'in son derece anlamsız bulduğu, genelde Almanların alışkanlığı olan bir hareketle burnunun ucunu onunkine dokundurmaktı. Rimel sürülmüş kirpiklerini kırpıştırışını hissediyordu. O öğleden sonra Twinkle'nin sorusuna cevap verirken onu sevdiğini söylemiş, o da çok keyiflenmiş, sanki doğru cevabı vermesinin ödülüymüş gibi, parmaklarını kısa bir süre dudaklarının arasında tutarak ona birkaç tane patlamış mısır vermişti.

O böyle bir şey söylememiş olmasına rağmen, Sanjeev, Twinkle'nin de onu sevdiğini düşünüyordu, fakat artık bundan emin değildi. Aslında Sanjeev aşkın ne olduğunu bilmiyor, sadece ne olmadığını tahmin edebiliyordu. Her gece boş apartman dairesine dönmenin, çatal bıçak çekmecesinden en üstte-

ki çatalı alıp yemek yemenin, diğer erkeklerin kollarını sevgililerinin veya karılarının bellerine sardığı ve arada sırada omuzlarını veya boyunlarını öpmek için onlara doğru eğildikleri hafta sonu partilerine gitmeyi nazikçe reddetmenin aşkla bir ilgisi olamazdı. Müzik CD'leri için postayla talep formu göndermenin, katalogta önerilen önemli bestecileri sistemli bir şekilde incelemenin ve ödemelerini daima zamanında yapmanın da aşkla bir ilgisi olamazdı. Twinkle'yi tanımadan aylar önce Sanjeev bunu fark etmeye başlamıştı. Her ay başında telefonda konuştuklarında annesi, "Bankada üç aileyi geçindirebilecek kadar paran var," diye hatırlatıyordu. "Sadece seni sevecek ve bakacak bir eş lazım." Artık güzel, kısa süre sonra mastırını bitirecek, kendisine uygun ve toplumun yüksek sınıfından bir karısı vardı. Âşık olmaması için ne gibi bir sebep olabilirdi ki?

O akşamüstü Sanjeev kendine bir cin tonik koydu ve bir dikişte içti. İkinci bardağının büyük bölümünü haber özetlerini izlerken içtikten sonra, daha önce hiç böyle bir şey yapmadığını, bahçe kazmaktan eklem yerlerinin ağrıdığını söyleyip köpük banyosu yapmaya çıkan Twinkle'nin yanına gitti. Kapıyı çalmadı. Karısının yüzünde parlak, mavi bir maske vardı; sigara içip buzlu Amerikan viskisini yudumluyor, kenarları kıvrılmış ve sudan ıslanıp grileşmiş, karton kapaklı kalın kitabının sayfalarını karıştırıyordu. Kitabın kapağına baktı; kapaktaki tek şey kalın puntolarla yazılmış olan "SONELER" kelimesiydi. Derin bir nefes aldı ve içkisini bitirdikten sonra ona sakin bir şekilde, ayakkabılarını giyip dışarıya çıkacağını ve heykeli bahçeden kaldıracağını açıkladı.

Twinkle, gözleri kapalı bir şekilde, yarı uykulu, "Peki, nereye koyacaksın?" diye sordu. Bacaklarından biri zarif bir şekilde köpüklerin arasından çıktı. Ayak parmaklarını gerdi ve büzdü.

"Şimdilik garaja koyacağım. Yarın işe giderken de yolumun üzerindeki çöplüğe atacağım."

"Hayır, bunu yapamazsın." Kitabın suya düşmesini umursamadan ayağa kalktı, bacaklarından köpükler süzülüyordu. "Nefret" kelimesini telaffuz ederken gözlerini kısarak, "Senden nefret ediyorum," dedi. Bornozuna uzandı, belinde sıkıca bağladı ve parkelerin üzerinde ıslak ayak izleri bırakarak kıvrımlı merdivenlerden aşağıya indi. Giriş kapısının önüne vardığında Sanjeev, "Evden bu halde çıkmayı mı düşünüyorsun?" diye sordu. Şakaklarının zonkladığını hissetti ve konuşurken sesi ona oldukça yabancı gelen bir homurtu şeklinde çıktı.

"Kimin umurunda ki? Evden hangi kılıkta çıktığım kimin umurunda?"

"Bu saatte nereye gideceğini sanıyorsun?"

"O heykeli atamazsın. Buna izin vermeyeceğim." Artık kurumuş olan maskesi kül rengine dönmüştü ve saçlarındaki su yüzünün kabuk bağlamış yüzeyine akıyordu.

"Evet, atabilirim. Atacağım da."

Twinkle sesi birden kısılarak, "Hayır," dedi. "Burası ikimizin evi. Buranın sahibi ikimiziz. Bu heykel de sahip olduğumuz eşyaların bir parçası." Titremeye başlamıştı. Ayak bileklerinin etrafında küçük bir göl oluşmuştu. Sanjeev, onun üşüyüp hasta olacağından korkarak pencereyi kapatmaya gitti. Sonra, sert mavi yüzünden süzülen suyun bir kısmının onun gözyaşları olduğunu fark etti.

"Ah Tanrım, Twinkle, lütfen, öyle demek istemedim." Daha önce onu hiç ağlarken görmemişti, gözlerinde hiç bu kadar üzgün bir ifade olmamıştı. Arkasını dönüp gitmedi ya da ağlamayı kesmedi; bunların yerine gözlerini sessizce ve garip bir bakışla onun yüzüne dikti. Bir an solgun ve yüzünün geri kalanıyla kıyaslandığında korunmasız görünen gözkapaklarını kapadı. Sanjeev kendini sanki çok az ya da çok fazla yemek yemiş gibi rahatsız hissetti.

Twinkle onun yanına gitti, ıslak kollarını boynuna sardı ve göğsüne yaslanıp tişörtünü sırılsıklam ederek, hıçkıra hıçkıra

ağlamaya başladı. Yüzündeki maske pul pul Sanjeev'in omuzlarına döküldü.

En sonunda şöyle bir anlaşmaya vardılar: Heykel evin kenarındaki girintilerden birine yerleştirilecek, böylece evin önünden geçenler tarafından görülmeyecekti, fakat yine de gelen misafirlerin görebileceği bir yerdeydi.

Parti mönüsü oldukça basitti; bir şampanya kovası, Hartford'daki Hint lokantalarından birinden sipariş edilecek Hint böreği ve içinde Sanjeev'in, hazırlamaya sabah başlayıp ancak öğleden sonra bitirebildiği, pilav ve bademli, portakal kabuklu tavuk tepsileri olacaktı. Daha önce hiç bu kadar kalabalık bir davetli topluluğu ağırlamamıştı ve içeceklerin yetmeyeceğinden endişelenerek her ihtimale karşı bir şişe şampanya daha almaya gitti. Bu yüzden fırındaki pirinç tepsilerinden biri yandı ve yeni baştan bir tane hazırlamak zorunda kaldı. Twinkle ise yerleri süpürdü ve gönüllü olarak börekleri almaya lokantaya gitti, ama zaten o taraftaki bir kuaförden manikür ve pedikür randevusu almıştı. Ondan, sadece şöminenin üzerindeki şeyleri toparlamasını isteyeceği halde, o duş alırken Twinkle çıkıp gitmişti. Üç saat dışarıda kaldı, bu yüzden temizliğin geri kalanını da Sanjeev yaptı. Saat beş buçukta, tüm ev Twinkle'nin Hartford'dan aldığı, şöminenin üzerindekileri aydınlatan kokulu mumların ışığıyla parlıyordu ve yanan tütsüler saksıların toprağına saplanmıştı. Şöminenin yanından her geçişinde, misafirlerin seramik azizleri gördüğünde şaşkınlıkla havaya kalkacak kaşlarını düşünerek, dehşete kapılıp geri çekiliyordu; tuzluk ve biberlikler bile Meryem ve İsa şeklindeydi. Fakat her şeye rağmen, şampanya içip Hint böreklerini acılı sosa batırıp yerken, şirin cumbalardan, dönerek inen merdivenlerden ve ahşap lambrilerden etkileneceklerini tahmin ediyordu.

İlk gelenler, şirketin yeni danışmanlarından Douglas ile kız arkadaşı Nora'ydı. İkisi de uzun boylu ve sarışındı, birbirlerininkiyle uyumlu metal çerçeveli gözlükler takıyor ve uzun si-

yah paltolar giyiyorlardı. Nora'nın başında, yüzünün ince ve sivri hatlarıyla uyumlu, üzeri ince, sivri tüylerle dolu siyah bir şapka vardı. Sol eli Douglas'ınkiyle kenetlenmişti. Sağ elinde Twinkle'ye uzattığı, üzerine kırmızı kurdele bağlanmış bir şişe konyak vardı.

"Harika bir bahçen var, Sanjeev," dedi Douglas. "Bizim de bahçemizi düzenlememiz gerekiyor, hayatım. Bu da sanırım..."

"Karım. Tamina."

"Bana Twinkle diyebilirsiniz."

"Ne kadar değişik bir isim."

Twinkle omuzlarını silkti. "Aslında pek değişik değil. Bombay'da Dimple Kapadia isimli bir aktris var, hatta onun bir de Simple isminde bir kız kardeşi."

Douglas ve Nora sanki isimlerin garipliğini anlamış gibi, bir yandan başlarını sallayıp bir yandan da kaşlarını kaldırdılar. "Tanıştığımıza memnun oldum, Twinkle."

"Kendinize şampanya alın, lütfen. Şişeler dolusu var."

"Umarım sorumu yanlış anlamazsın," dedi Douglas, "Fakat dışarıdaki heykeli fark ettim de, siz Hıristiyan mısınız? Ben Hintli olduğunuzu zannediyordum."

"Hindistan'da da Hıristiyanlar var," diye cevapladı Sanjeev, "Ama biz değiliz."

Nora Twinkle'ye, "Eşyalarınızı çok sevdim," dedi.

"Ben de senin şapkana bayıldım. Evi gezmek ister misin?"

Tekrar zil çaldı, bir defa daha, sonra bir defa daha. Dakikalar geçtikçe ev insanlar, konuşma sesleri ve farklı hoş kokularla dolmuştu. Kadınlar topuklu ayakkabılar, ince çorap ve şifondan yapılmış uzun, siyah elbiseler giyiyorlardı. Twinkle onlara eşyalarını camekândaki divanın üzerine atmalarını söylediği halde, paltolarını ve atkılarını özenle askılara asıp geniş portmantoya yerleştiren Sanjeev'e uzatıyorlardı. Bazı Hintli kadınlar altın rengi işlemelerle süslenmiş, omuzlarını zarif pililerle örten en şık sarilerini giymişlerdi. Erkekler ceket giy-

miş, kravat takmış ve turunç kokulu tıraş losyonları sürmüşlerdi. Misafirler bir odadan diğerine geçerlerken, alt kattaki koridorda bir uçtan diğerine uzanan kiraz ağacından masanın üzeri hediyelerle doluyordu.

Herkesin bu özenli davranışlarının sadece kendisi, kendi evi ve kendi karısı için olduğunu düşünmek Sanjeev'i şaşkına çevirmişti. Daha önce buna benzer bir sevinci sadece düğününde yaşamıştı, ama bu seferki daha farklıydı; bu insanlar ailesi değildi, onu çok az tanıyan ve bir anlamda hiçbir şey borçlu olmayan insanlardı. Herkes onu tebrik etti. Bir başka iş arkadaşı olan Lester, onun en fazla iki ay içinde başkan yardımcılığına atanacağını tahmin ettiğini söyledi. Misafirler Hint böreklerini silip süpürdü ve olması gerektiği gibi, yeni boyanmış duvarlara ve tavanlara, etraftaki çiçeklere, cumbalara ve Jaiphur'dan aldıkları ipek tablolara hayran kaldılar. Ama en çok Twinkle'ye, onun hurma rengi, sırtında derin bir dekoltesi olan, sim işlemeli, ipek, *şalvar-kamez*'ine, başının etrafına hoş bir şekilde yerleştirdiği beyaz gül yapraklarına ve boynunu süsleyen, ortasında safir taşı olan inci gerdanlığına hayran kaldılar. Sanjeev, sıcak kalsın diye fırının içinde beklettiği Hint böreklerini tepsilere doldurup, insanların içeceklerine buz getirip, biraz zorlanarak birkaç şişe daha şampanya açıp, kırkıncı defa Hıristiyan olmadığını söylerken, misafirler Twinkle'nin seçtiği hareketli caz müziği albümleri eşliğinde, onun etrafında gittikçe büyüyen bir daire oluşturarak, anlattığı kısa hikâyelere ve çeşitli gözlemlerine gülüyorlardı. Onlara ayrı gruplar halinde alt ve üst kattı gezdiren, arka bahçeyi ve kileri gösteren Twinkle'ydi. Bir ara, birbirlerinin yanından hafifçe sürtünerek geçerken, Twinkle elini Sanjeev'in sırtına koyarak, muzzafer bir edayla, "Arkadaşların çalışma odamdaki postere hayran kaldı," dedi.

Sanjeev sonra boş mutfağa gitti ve etrafta onu görebilecek kimsenin olmadığını düşünerek tepsideki tavuklardan bir parça alıp eliyle yedi. İkinci parçayı da yedikten sonra şişeden döktüğü bir damla deterjanla ellerini yıkadı.

"Evin de harika, pilavın da!" Bir anestezi uzmanı olan Sunil, elindeki kâğıt tabaktan ağzına bir şeyler atarak içeriye girdi. "Biraz daha şampanya var mı?"

Arkasından gelen Prabal, "Karın fıstık gibi," diye ekledi. Yale Üniversitesi'nde fizik profesörlüğü yapan bekâr bir adamdı. Sanjeev bir süre boş boş ona baktı, sonra yüzü kızardı; bir defasında, bir öğle yemeği partisinde tıpkı Audrey Hepburn gibi Sophia Loren'in de bir fıstık olduğunu söylemişti. "Söylesene, kız kardeşi var mı?"

İkisi de kahkaha attı ve tepsiye plastik kaşıklarını daldırarak biraz daha pilav yediler. Sanjeev birkaç şişe daha içki almak üzere kilere indi. Üst katta parti sürerken, o, nemli ve soğuk sessizlikte, ikinci şampanya kasasını kucağında tutarak bir süre merdivenlerde durdu. Ardından, getirdiği şişeleri yemek masasının üzerine koydu.

Twinkle'nin, oturma odasında, "Evet, hepsini bu evin en akla gelmedik köşelerinde bulduk," dediğini duydu. "Doğrusunu isterseniz, bulmaya da devam ediyoruz."

"Olamaz!"

"Evet! Her geçen gün bir define avı gibi. Çok hoşumuza gidiyor. Allah bilir, daha neler bulacağız? Gerçekten, şaka yapmıyorum."

Olayı başlatan da bu olmuştu. Birdenbire ve sanki sözsüz bir anlaşma yapılmış gibi bütün misafirler el ele verip odaları taramaya, dolapları açıp kapamaya, sandalyelerin ve yastıkların altını incelemeye, perdelerin arkasına bakmaya, kitaplıktan kitapları indirmeye başladılar. Grup halindeki insanlar kikirdeyerek ve yalpalayarak, telaşlı adımlarla merdivenlerden bir üst kata bir alt kata koşuşuyorlardı.

Twinkle aniden, "Aslında tavan arasına hiç bakmadık," dedi ve herkes onun arkasından tavan arasına doğru koşuştu.

"Peki, nasıl çıkacağız?"

"Koridorun tavanında bir yerlerde merdiven olması gerekiyor."

Sanjeev usanmış bir halde, kalabalığın arkasından merdivenin nerede olduğunu göstermeye gidiyordu, ama Twinkle merdiveni bulmuştu bile. "Evreka!" diye bağırdı.

Douglas merdiveni indiren zinciri çekti. Yüzü kızarmıştı ve Nora'nın tüylü şapkasını takıyordu. Misafirler birer birer gözden kaybolmaya başladı; erkekler kadınların, bağcıklı, yüksek topuklu ayakkabılarıyla merdivenin dar basamaklarından çıkmalarına yardım ediyor, Hintli kadınlar pahalı sarilerinin uçlarını bellerine bağlıyorlardı. Erkekler kadınları takip ederek, Sanjeev merdivende tek başına kalana kadar birer birer gözden kayboldu. Ayak sesleri başının üzerinde kükreyen bir gök gürültüsünü andırıyordu. İçinde onlara katılmak için en ufak bir istek yoktu. Bir an tavanın çöküp çökmeyeceğini düşündü, içki kokan vücutların üst üste başına düştüğünü ve etrafına saçıldığını hayal etti. Önce bir çığlık, sonra gittikçe yükselen, etrafa yayılan akortsuz kahkahalar duydu. Bir şey düştü, sonra başka bir şey kırıldı. Derken bir sandık hakkında konuşmaya başladıklarını duydu. Onu açmak için hızla üstüne vuruyorlardı.

Twinkle'nin ondan yardım isteyebileceğini düşündüyse de kimse onu çağırmadı. Koridora ve aşağıdaki sahanlığa, şampanya kadehlerine, yarısı yenmiş böreklere ve evin her köşesine atılmış, üzerinde ruj izi olan peçetelere baktı. Twinkle'nin telaştan ayakkabılarını almayı unuttuğunu, arkası ve burnu açık, golf topu ayaklığına benzeyen topukları olan, siyah, rugan ve içindeki ipek etiketi hafifçe kararmış ayakkabıların merdivenin dibinde durduğunu gördü. Onları alıp aşağıya inerken kimse takılmasın diye yatak odalarının kapı aralığına koydu.

O anda bir şeylerin çıtırdayarak açıldığını duydu. Tiz sesler gittikçe sakinleşerek fısıltıya dönüştü. Kendini evde tek başınaymış gibi hissetti. Müzik durmuştu ve ev, eğer dikkatle dinlese buzdolabının uğultusunu, dışarıdaki ağaçların yapraklarının hışırtısını ve panjurlarına vuran dalların sesini duyabileceği kadar sessizdi. Bir dokunuşla merdivenin kapanmasını sağ-

layabilirdi ve o merdiveni tekrar açana kadar hiçbir şekilde dışarıya çıkamazlardı. Yapabileceği her şeyi rahatça düşündü. Twinkle'nin sakladığı bibloları toplayıp poşetlere doldurabilir ve arabaya atlayıp hepsini çöplüğe bırakabilirdi. İsa'nın ağlayan posterini paramparça edip, bir çekiçle Meryem Ana'nın heykelini kırabilirdi. Sonra eve geri dönüp bir saat içinde rahatlıkla bardakları ve tabakları toparlayıp yıkayabilir, kendisine bir bardak cin tonik hazırlayıp bir tabak ısıtılmış pilav yiyebilir ve daha iyi anlayabilmek amacıyla kapağındaki notları okuyarak, yeni aldığı Bach CD'sini dinleyebilirdi. Merdivene yavaşça dokundu ama zemine sağlam bir şekilde oturmuştu. Onu kımıldatmak için bayağı çaba harcaması gerekecekti.

Twinkle yukarıdan, "Tanrım, bir sigara içmem lazım," diye bağırdı.

Sanjeev boynunun arkasında şişliklerin oluştuğunu hissetti. Başı dönüyordu. Yatak odasına doğru yürüdü, fakat Twinkle'nin, kapının girişinden ona bakan ayakkabılarını görünce durdu. Karısının ayakkabıları ayağından çıkarışını düşündü. Yalnız bu defa kızmadı; oysa bu eve taşındıklarından beri hep kızardı. Sadece evin merdivenlerinden onları giyerek hızla aşağıya inişini ve parkeleri çizerek yürüdüğünü düşünmek başını ağrıttı. Makyajını tazelemek için banyoya atılacağını, daha sonra misafirlerin paltolarını vermeye çalışırken evin içinde bir oraya bir buraya koşuşturacağını ve nihayet, son misafir de gittikten sonra, gelen hediyeleri açmaya başlamak üzere kiraz masaya kurulacağını düşünmek başındaki ağrıyı iyice artırdı. Onunla evlenmeden önce, telefon konuşmalarını bitirip ahizeyi kapattığında veya havaalanından geri dönerken gökyüzündeki uçaklardan hangisinin onun uçağı olduğunu düşündüğünde de aynı ağrıyı hissederdi.

"Sanj, buna inanamayacaksın."

Sırtı ona dönük, elleri kafasının üzerine, çıplak kollarının üst kısımları terlemiş, hâlâ ne olduğunu göremediği bir şeyi tutuyordu.

Birisi, "Aldın mı, Twinkle?" diye seslendi.

"Evet, aşağıya inebilirsiniz."

Artık ellerinin arasındaki şeyi görebiliyordu; kafası gerçek boyutunun en az üç katı büyüklüğünde olan, İsa'nın gümüş bir büstü. Burnunda asil bir çarpıklık, geriye doğru toplanmış harika kıvırcık saçları, belirgin köprücük kemikleri ve tıpkı etraflarındaki duvarlar, dolaplar, kapılar ve abajurların üzerindeki biblolarıyla resimlerinde olduğu gibi geniş bir alnı vardı. Suratında, müritlerinden emin bir güven ifadesi seçiliyordu. Sert dudakları hassas ve dolgun duruyordu. Ayrıca başına Nora'nın tüylü şapkası geçirilmişti. Twinkle merdivenden inerken, Sanjeev dengesini sağlamaya yardımcı olmak amacıyla onu belinden tuttu ve yere bastığında büstü elinden alarak hafifletti. Büst rahat on beş kilo vardı. Diğerleri de hazine aramaktan yorulmuş bir halde yavaş yavaş aşağıya indi. Bazıları içecek bir şeyler bulabilmek amacıyla alt kata sızdı.

Twinkle derin bir nefes aldı, kaşlarını kaldırdı ve parmaklarını üst üste koydu.

"Bunu şöminenin üzerine koysak çok rahatsız olur musun? N'olur, sadece bu gecelik? Bundan nefret ettiğini biliyorum."

Gerçekten nefret ediyordu. Onun büyüklüğü; harika, cilalı yüzeyi ve yadsınamaz değeri hiç hoşuna gitmiyordu. Böyle bir şeyin evinin içinde bulunmasından ve ona sahip olmaktan da hiç hoşlanmamıştı. Oysa evde buldukları diğer şeylerin aksine, bu oldukça değerli, görkemli ve hatta güzeldi. Ama bu özellikleri yüzünden ondan daha da çok nefret edecekti. Her şey bir yana, ondan nefret etmesinin en önemli sebebi Twinkle'nin onu sevmesiydi.

Twinkle, "Onu yarın çalışma odama götürürüm," diye ekledi. "Söz veriyorum."

Oysa büstü çalışma odasına asla götürmeyeceğini biliyordu, geri kalan günlerde şöminenin üzerinde, iki tarafında duran diğer biblolarla birlikte kalacağını da biliyordu. Her misafir gelişinde Twinkle büstü nasıl bulduğunu anlatacak ve misa-

firler hayran hayran onu dinleyecekti. Saçındaki artık bozulmuş görünen gül yapraklarına, boynundaki ortasında safir taş olan inci gerdanlığa ve ayak parmaklarındaki parlak bordo ojelere baktı. Bunlar Prabal'ın onu fıstık diye nitelendirmesine sebep olan şeylerden birkaçıydı. "Ayakkabılarını yatak odasına koydum," dedi.

"Teşekkürler. Ama ayaklarım beni öldürüyor." Twinkle, Sanjeev'in dirseğine hafifçe dokundu ve oturma odasına yöneldi.

Sanjeev, büstün masif gümüş yüzünü göğsüne dayadı ve tüylü şapkanın düşmemesine özen göstererek onun arkasından gitti.

BİBİ HALDAR'IN TEDAVİSİ

Bibi Haldar yirmi dokuz yıllık hayatının büyük bir bölümünde ailesinin, arkadaşlarının, rahiplerin, falcıların, kocakarıların, en iyi terapistlerin, kâhinlerin ve aptalların bir türlü akıl erdiremediği bir hastalıkla cebelleşti. Bu haline üzülen semtimizin sakinleri ona yedi kutsal nehirden sular getirseler de hiçbir faydası olmadı. Geceleri bileklerinden yatağa bağlanmış halde ve vücudunu yakıcı bir krem sararken attığı çığlıklarla iniltileri duyduğumuzda hepimiz onun için dua ederdik. Bilge kişiler şakaklarını okaliptüs merhemiyle ovmuş, yüzüne bitki özleriyle buğu yaptırmışlardı. Kör bir Hıristiyan'ın önerisi üzerine azizlerin ve şehitlerin türbelerini öpmeye gitmişti. Kollarına ve boynuna nazara

karşı muskalar sarılmıştı. Uğur taşları bütün parmaklarını süslüyordu.

Ne yazık ki doktorların uyguladığı tedaviler durumunu iyice kötüleştirmekten başka bir işe yaramıyordu. Allopatlar, homeopatlar, ayurvedacılar; zaman içinde tıbbın başvurulmadık hiçbir dalı kalmamıştı. Sonu gelmek bilmeyen tavsiyelerle karşılaşıyordu. Röntgenler, muayeneler, stetoskopla vücudunun dinlenmesi ve çeşitli iğnelerin yapılmasından sonra, bazı doktorlar kilo alması, bazıları da vermesi gerektiğini söylüyorlardı. Bir tanesi daha şafak sökmeden uyanması gerektiğini söylerse, diğeri akşama kadar yataktan çıkmasın diyordu. Biri amuda kalkma egzersizi yapmasını telkin ederken, diğeri gün boyunca belli aralıklarla ilahi okumasını öğütlüyordu. Bazılarının ısrarla tekrarladığı şey ise, "Onu Kalküta'ya hipnoza götürün," demekti. Sürekli olarak bir uzmandan ötekine mekik dokumuş, sarımsaktan uzak durması, aşırı miktarda acılı yiyecekler tüketmesi, zihnini arındırması, ham hindistancevizi suyu içmesi ve sütle karıştırılmış çiğ kaz yumurtası yemesi söylenmişti. Kısacası Bibi'nin hayatı, hiçbir sonuç alamadığı tedavi yöntemleriyle cebelleşerek geçiyordu.

Hiçbir ön belirti olmadan, aniden geliveren hastalığı, tüm dünyasını oralardaki tek akrabaları olan büyük kuzeni ve karısının, ikinci kattaki dairede kirada oturduğu, boyasız, dört katlı bir apartmana hapsetmişti. Her an bilincini kaybetme ya da utanmazca delilikler yapma ihtimali olan Bibi'nin, ne tek başına karşıdan karşıya geçmesine ne de tramvaya binmesine izin verilebilirdi. Gün boyunca yaptığı tek iş, binamızın çatı katındaki, girişinde sadece bir perde asılı, içinde parmaklıksız bir penceresi ve eski kapılardan kesilerek yapılmış rafları olan, üstelik küçük bir tuvaleti andıran, bir insanın oturarak sığabileceği ama ayakta durmasının imkânsız olduğu depoda oturmaktı. Orada, kare bir minderin üzerinde bağdaş kurup, apartmanın alt katındaki, kuzeni Haldar'ın sahibi olduğu ve işlettiği kozmetik dükkânının envanter kayıtlarını tutardı. Bu iş için

ona para yerine yemek, erzak, her kasım ayımda gardırobunu ucuz bir terzide doldurması için yünlü kumaş verirlerdi. Geceleri, kuzeninin alt kattaki dükkânına konulan portatif yatağında yatıyordu.

Sabahları, eski püskü plastik terlikleri ve eteği dizlerinin birkaç santim altında biten, bizim on beş yaşımızdan beri giymediğimiz uzunluktaki sabahlığıyla depoya gelirdi. Bacakları tüysüz ve çok sayıda solgun çille doluydu. Biz çamaşırlarımızı asar yada balıkların pullarını soyarken, o, talihsizliğine yanıp kaderine lanet okurdu. Güzel değildi. Üst dudağı ince, dişleri çok küçüktü. Konuşurken diş etleri görünüyordu. "Sorarım size, bir kızın böyle oturması, en güzel yıllarını bakımsız bir halde, hiçbir gelecek güvencesi olmadan, etiketleri ve fiyatları listeleyerek geçirmesi haksızlık değil mi?" Sanki sağır bir insanla konuşuyormuş gibi, sesi olması gerekenden daha yüksek çıkıyordu. "Sizleri, ev işleri ve çocuklarıyla ilgilenen eşlerle anneleri kıskanmam neden yanlış olsun? Niçin ben de başka kadınlar gibi gözlerime far sürüp, saçlarıma parfüm sıkarak dolaşmayayım? Çocuk doğurup büyütmeye, ona iyiyle kötüyü, doğruyla yanlışı öğretmeye hakkım yok mu?"

En sonunda bir erkek istediği anlaşılana kadar, her gün yokluğunu çektiğini şeyleri bir bir anlatırdı. Kendisi hakkında konuşulmasını, birileri tarafından korunmayı ve hayattaki yerini bulmak istiyordu. Tıpkı bizim yaptığımız gibi o da yemek hazırlamak, temizlikçi kadınları azarlamak ve üç haftada bir Çin güzellik salonuna gidip kaşlarını aldırmak için *almari*'sinin içine para ayırmayı istiyordu. Düğün törenlerimizin ayrıntılarını öğrenmek için başımızın etini yerdi; takıları, davetiyeleri, gerdek yatağının etrafına asılan güllerin kokusunu, kısacası o geceyle ilgili her şeyi sorardı. Çok ısrar ettiğinde ona kelebek deseni kabartmalı albümlere, düğün törenindeki her şeyi bir bir gösteren resimlere baktırırdık; alevlerin arasına su gibi akan yağı, kırmızıya boyanmış balığı, deniz kabuğu ve gümüş para dolu tepsileri dikkatle ve gözlerini iyice yakınlaştırarak

incelerdi. Fotoğraflarda etrafımızı saran kalabalığın üzerine parmaklarını vurup, "Ne kadar çok davetli var," derdi. "Ben de düğünüme hepinizi davet edeceğim."

Bu umutlu bekleyiş onu öylesine kötü etkilemeye başlamıştı ki, tüm hayallerini onun üzerine kurduğu bir kocaya sahip olma düşüncesi, bazen hastalık krizlerinin tekrarlamasına sebep oluyordu. Depoda, pudra kutularının ve saç tokalarının arasına kıvrılıp oturuyor, konuşmaktan bitkin düşünceye kadar durmadan anlatıyordu. Hafif bir sesle, "Ben ayağımı hiç süte sokamayacağım," demişti. "Yüzüm asla sandal ağacı boyasıyla boyanamayacak. Beni zerdeçalla kim ovacak? İsmim hiçbir zaman bir kartın üzerine kırmızı mürekkeple yazılmayacak."

Kendi kendine yaptığı bu konuşmalar iç burkucu, düşünceleri ise keder doluydu; hüzün, hastalık ateşi gibi tüm vücudunu sarmıştı. Her şeyden nefret ettiği bu anlarda onu şallarla sarıp, sarnıcın musluğunun altında yüzünü yıkıyor, yoğurt ve gülsuyu getiriyorduk. Daha az kederli olduğu zamanlardaysa, hem bir değişiklik yaşasın diye, hem de evlilikle ilgili umutlarını biraz daha arttırabileceğini ümit ederek, bizimle terziye gelip kendine yeni kombinezonlar ve bluzlar diktirmesi için cesaretlendirmeye çalışırdık. "Hiçbir erkek çamaşır makinesi örtüsü gibi elbiseler giyen bir kadın istemez," derdik ona. O da şaşırmış bir yüz ifadesiyle hemen sorardı. "Her gün ayrı kıyafet mi giyeceksiniz?" Somurtur, dudak büker, itiraz eder ve iç çekerdi. "Ben nereye gideceğim, kimin için giyineceğim ki?" derdi. "Amaan, kim beni sinemaya, hayvanat bahçesine götürür ve limonlu sodayla badem alır ki zaten? Açık söyleyin bana, anlamsız yere mi tasa ediyorum? Biliyorum, asla iyileşemeyecek, asla evlenemeyeceğim."

Ama sonra Bibi için yeni bir tedavi önerildi ve bu, o güne kadar önerilenlerin en insafsızıydı. Bir akşamüstü yemeğini yemek üzere merdivenlerden inerken, yumruklarını sıkıp sağa sola vurarak, yerleri tekmeleyip hastalığının nöbetiyle sarsıla-

rak, vücudu ter ve ateş içinde üçüncü katın sahanlığına çöktü; bu dünyadan uzaklaşıp gitmişti. İniltileri merdiven boşluğunda yankılandı, onu bir an önce sakinleştirebilmek için evlere koşup, ellerimizde palmiye ağacı yaprağından yapılmış yelpazelerimiz, birkaç tane küp şeker ve kafasına dökmek üzere buzdolabındaki suyla doldurduğumuz bardaklarla geri döndük. Çocuklarımız tırabzanlara tırmandı ve onun geçirdiği nöbeti izlediler; evlerimizde çalışan kadınlar kuzenini çağırmaya gönderildiler. Kuzeniyse gelir gelmez yaygara yapmayı bırakmamızı söyledi ve olayı aslında hiç önemsemediğini belli eden tavırlarını saklamaya bile gerek duymadan, Bibi'yi polikliniğe götürmek üzere bir çekçeğe koydu. İşte orada, Bibi'yle ilgilenen ve artık sabrı tükenmiş olan doktor, artık Bibi'yi bir tek evliliğin iyileştirebileceği teşhisini koydu.

Bu haber, pencere parmaklıklarımızın, çamaşır iplerimizin ve çatının korkuluklarına yapışmış güvercin pisliklerinin arasından hızla yayılmaya başladı. Ertesi sabah, üç falcı kadın Bibi'nin elini incelemiş ve avcunun içine yakında gerçekleşecek bir evliliğin çizildiğini doğrulamışlardı. Bazı insanlar et tezgâhlarında yersiz dedikodular yapmaya başlamışlardı bile; büyükanneler güya nişan için uğurlu bir saat bulabilmek için almanaklara bakıyordu. Sonraki günlerde, çocuklarımızı okula götürürken, temizlik yaparken, karneyle dağıtılan erzaklarımızı almak için sırada beklerken, aramızda fısıldaşarak hep bu konudan bahsettik. Zavallı kızın ihtiyacı olan tek şeyin biraz hareketlilik olduğu açıktı. Bazen, onun sabahlığının altındaki vücut hatlarını kafamızda çizmeye çalışıyor ve bir erkeğin hoşuna gidebilecek yerlerini bulup övmeye niyetleniyorduk. İşte, onun yüzünün duruluğunu, kirpiklerinin uzunluğunu, mahmurluğunu ve ellerinin inkâr edilemez zarafetini ilk o zaman fark ettik. "Bunun tek çare olduğunu söylüyorlar. Biraz aşırı heyecan gerek, yani." Bunu söylerken bir süre sessizlik olur, yüzümüz kızarırdı. "Sevişmek onu sakinleştirir."

Söylemek bile gereksiz, Bibi bu teşhise çok sevinmiş ve kendini hemen karı koca hayatına hazırlamaya başlamıştı. Haldar'ın dükkânındaki bozuk malların arasından bulduklarıyla ayak parmaklarına oje sürmüş ve dirseklerini yumuşatmıştı. Depoya gelen yeni malları bir tarafa atmış, bize kadayıfın ve papaya hoşafının tariflerini sorup, öğrendiklerini envanter defterinin kıvrık sayfalarına yazıyordu. Davetli ve tatlı listesini çoktan hazırlamış, balayı için gitmek istediği yerleri bir bir planlamıştı. Dudakları yumuşasın diye gliserin sürüyor, kilo versin diye de tatlı yemiyordu. Bir gün onunla, kendisine o yılın modasına uygun, parçalı kesimli bir *şalvar-kamez* diktireceği terziye gelmemizi istedi. Yanında hangimiz varsa, yolda gördüğü her mücevher dükkânına sürükledi, cam tezgâha yapışıp kolyeler ve gelin taçlarından hangisini daha çok beğendiğimizi sordu. Sari satan dükkânların vitrinlerinde, önce Benarasi ipeğinden yapılmış bordomsu bir sariyi, sonra turkuvaz renkliyi, sonra da kadife çiçeği renginde olanını gösteriyordu. "Törenin ilk bölümünde bu sariyi giyeceğim, sonra şunu, sonra da bunu."

Oysa Haldar ve karısının bu duruma aldırış ettikleri yoktu. Bizim endişelerimizin aksine onlar Bibi'nin hayallerine alışmışlardı; üç duvarı da kınalar, saç yağları, ponza taşları ve saç rengini açıcı kremlerle dolu olan, ancak bir gardırop büyüklüğündeki kozmetik dükkânlarındaki işlerine eskisi gibi devam ediyorlardı. Haldar, Bibi'nin sağlığından söz edenlere, "Böyle saçma sapan önerilerle uğraşacak vaktimiz yok," diyordu. "Hastalığının tedavisi yoksa, böyle yaşamayı öğrenmek zorunda. Bibi bizi yeterince üzdü zaten, masraflarımızı çok arttırdı ve ailemizin adını lekeledi." İnce cam tezgâhın arkasında onun yanında oturan karısı alacalı göğsünü yelpazeliyor ve başını sallıyordu. Yüzüne çok solgun düşen, boğazındaki kırışıklıkları kapatan bir pudra sürmüş, iri yapılı bir kadındı. "Zaten onunla kim evlenir ki? Hiçbir konuda bir şey bildiği yok; konuşurken çok çekingen, neredeyse otuz yaşında, kömür fırınını

yakmayı beceremiyor, pilav pişiremiyor, kimyonla rezene arasındaki farkı bile bilmiyor. Onun kocasına yemek pişirmeye çalıştığını düşünsenize!"

Bu konuda haklılardı. Bibi'ye bir kadının nasıl olması gerektiği hiç öğretilmemişti; hastalığı en basit şeyleri kapmasını bile engellemişti. Haldar'm, Bibi'yi şeytani ruhların esir aldığına inanan karısı, onu ateşten ve yangından uzak tutuyordu. Sarisini dört ayrı yerinden iğnelemeden giyebilmeyi, farklı bir beceriyle örtü işlemeyi veya şal örmeyi kimse öğretmemişti. Televizyon seyretmesine bile izin verilmiyordu (Haldar, görüntünün ve ışıkların onu heyecanlandırabileceği kanısındaydı) ve bu yüzden dünyadaki olaylarla eğlenceli şeylerden haberdar değildi. Okul hayatı dokuzuncu sınıfta bitmişti.

Bibi'yi düşünerek, dilimizin döndüğünce ona bir koca bulunmasının iyi olacağını anlattık. "Hayatta en çok istediği şey bu," dedik. Ama Haldar'ı ve karısını ikna etmek imkânsızdı. Bibi'ye olan hınçları, bizim paketlerimizi bağladıkları iplerden daha ince dudaklarına yansıyordu. Yeni tedavi önerisinin işe yarayabileceğini hatırlattığımızda, "Bibi'nin yeterince saygısı ve özdenetimi yok. Dikkat çekebilmek için hastaymış gibi davranıyor. Sürekli sorun yaratmaması için en iyisi onu hep meşgul tutmak."

"Peki, öyleyse neden evlendirmiyorsunuz? En azından yükü sizin omuzlarınızdan kalkar."

"Tüm birikimimizi bir düğüne mi harcayacağız? Bir de davetlileri doyurup bilezik sipariş edecek, yatak alıp çeyiz hazırlayacağız, öyle mi?"

Ama Bibi'nin sızlanmaları devam etti. Bir sabah bizim denetimimizde eflatun şifon bir parça eklenmiş sarisini ve o gün için birimizden ödünç aldığı, üzerinde küçük ayna parçaları olan terlikleri giyip, hızla Haldar'ın dükkânına varan dik merdivenleri inerek, onu bir fotoğrafçıya götürmeleri ve koca bekleyen diğer kızların olduğu gibi, münasip koca adaylarının ellerinde dolaşabilecek bir fotoğrafının çekilmesi için ısrar etti.

Yine balkonlarımıza çıkıp onu izledik; terden koltuk altlarında siyah lekeler oluşmuştu bile. "Röntgenlerim dışında hiç fotoğrafım çekilmedi," diye sızlandı. "Müstakbel eşlerim nasıl göründüğümü bilmek isteyeceklerdir." Ama Haldar bu isteğini reddetti. Onu görmek isteyen biri olursa, kendisinin buraya gelip onu ağlarken, çığlık atarken ve müşterileri korkutup kaçırırken seyredebileceğini söyledi. Dükkânı için tam bir baş belasıydı; hem bir yük, hem de zarardı. "Bunları bilmek için fotoğrafa ihtiyaç mı var?"

Ertesi gün Bibi, envanter defterini doldurmayı bıraktı, onun yerine bizi Haldar'ın ve karısının mahrem sırlarıyla eğlendirmeye başladı. "Pazar günleri Haldar karısının çenesindeki tüyleri alır. Paralarını ise bir kasada saklıyorlar." Yan çatılardakilerin de dikkatini çekmek için kasılarak yürüyor ve çığlıklar atarak konuşuyordu; her ağzını açışında seyircileri biraz daha artıyordu. "Karısı, banyoda kollarına nohut tozu sürüyor, haspa sanki tenini ağartacak. Sağ ayağının üçüncü parmağı yok. Öğle uykularının bu kadar sürmesinin sebebi, tatmin edilmesi imkânsız bir kadın olması."

Haldar en sonunda, damat bulmak için yerel gazeteye tek satırlık bir ilan vermeye razı oldu: "1.52 BOYUNDA, DENGESİZ GENÇ KIZ KOCA ARIYOR." Müstakbel gelinin kimliği yaşadığımız yerin geç erkeklerinin aileleri açısından bir muamma değildi ve hiçbir aile böylesine bir riski almak istemezdi. Fakat onları bunun için kim suçlayabilirdi ki? Bibi'nin kendi kendine, hızlı fakat kesinlikle anlaşılamayan bir dilde konuştuğu ve rüya görmeden uyuduğu birçok kişi tarafından anlatılırdı. Buna rağmen onu oyalamak için kadınsı ipuçları vermeye başladık. "Pilav tenceresi gibi surat asmak sana bir şey kazandırmaz. Erkekler, onları bakışlarınla okşamanı beklerler." Uygun bir taliple, beklenmedik bir karşılaşmaya hazırlık yapması amacıyla onu etraftaki erkeklerle kısa konuşmalar yapmaya sevk ettik. Sucuya civardaki servisinin son durağı olarak Bibi'nin depodaki bidonunu doldurmaya geldiğinde, ona "Nasılsınız?" de-

mesini tembih ettik. Kömürcüye, çatıda sepetlerini boşaltırken ona gülümsemesini ve havadan sudan laf açmasını öğütledik. Kendi tecrübelerimize dayanarak mülakata hazırladık. "Damat büyük ihtimalle annesi, babası, büyükannesi, büyükbabası ve amca veya halalarından biriyle gelecektir. Seni süzecekler, bir sürü soru soracaklar. Topuklarına ve saç örgülerinin kalınlığına bakacaklar. Senden başbakanın adını söylemeni, ezberden bir şiir okumanı, bir düzine aç insanı yarım düzine yumurtayla doyurmanı isteyecekler."

İlana herhangi bir cevap gelmeden iki ay geçince, Haldar ve karısı haklı çıktıklarını hissettiler. "Artık onun evlenmeye uygun biri olmadığını anladınız mı? Aklı başında hiçbir erkeğin ona dokunmak bile istemeyeceğini?"

Babası ölmeden önce durum bu kadar kötü değildi. (Annesi onu doğururken ölmüştü.) Bizim gittiğimiz ilkokulda matematik öğretmenliği yapan babası, hayatının son yıllarında, onun durumunun mantıklı bir şekilde açıklanmasına yardımcı olabileceğini düşünerek bazı kayıtlar tutmuştu. Bu çalışması hakkında ne zaman bir soru sorulsa, "Her problemin bir çözümü vardır," derdi. Bibi'ye güven veriyordu. İngiltere'deki doktorlara mektup yazmış, akşamüstlerini kütüphanede bu konu üzerine kitaplar okuyarak geçirmiş, evinin tanrısını memnun etmek için cuma günleri et yemeyi bırakmıştı. En sonunda ders vermeyi de bıraktı, sadece evine gelen öğrencilere özel ders veriyor, böylelikle Bibi'yi her an gözlem altında tutabiliyordu. Gençliğinde kafasından karekök hesaplamaları yapabildiği için ödül kazanmıştı ama kızının hastalığının gizemini çözemiyordu. Tüm bu çalışmaları sonucunda, tuttuğu kayıtlar Bibi'nin kışa oranla yazın daha sık nöbet geçirdiği ve yaklaşık yirmi beş tane çok önemli nöbeti olduğu sonucuna varmasını sağlamıştı. Onun nöbetlerini ve nasıl sakinleştirileceğini gösteren bir şema hazırlayıp civardaki tüm evlere dağıtmıştı, ama bu kâğıtlar kısa zaman sonra kaybolmuş, çocuklarımız tarafından uçak yapılmış veya arkasında mutfak mas-

raflarını hesaplamak üzere karalama kâğıdı olarak kullanılmışlardı.

Onu yalnız bırakmamanın, teselli etmenin ve sürekli göz kulak olmanın dışında yapabileceğimiz fazla bir şey yoktu. Hiçbirimiz böyle bir perişanlığı anlayabilecek güçte değildik. Bazı günler öğle uykusundan sonra, zamanla çok belirginleşmesini önlemek için arada sırada ayrık yerini değiştirerek saçını tarardık. O isteyince dudaklarına ve boynuna pudra sürer, kaşlarına kalem çeker, akşamüstleri çocuklarımızın kriket oynadığı balık göletinin kenarındaki banklarda oturmaya götürürdük. Bir erkek ayartmaya hâlâ kararlıydı.

Birbirine kur yapan sevgililerin el ele gezindiği patikadaki banklardan birinin üzerine oturup, "Bu nöbetler dışında aslında oldukça sağlıklıyım," diye kendini savunurdu. "Hiç soğuk algınlığı geçirmedim. Sarılık olmadım. Asla mide ağrısı veya hazımsızlık çekmedim." Bazen üzerine limon suyu serpilmiş olan haşlanmış mısır, bazen de iki tane karamelli *paisa* alırdık. Onu teselli ediyor, bir erkeğin bakışlarıyla onu kestiğini söylediğinde suyuna gidiyor ve gerçekten öyle olduğunu onaylıyorduk. Ama bereket versin bizim sorumluluğumuz altında değildi ve yalnız kaldığımızda buna bayağı şükrediyorduk.

Kasım ayında Haldar'ın karısının hamile olduğunu öğrendik. O sabah depoda Bibi ağlıyordu. "Benim bulaşıcı bir şey olduğumu söyledi, frengi gibi. Bebeğe zarar vereceğimi söylüyor." Derin derin nefes alıyordu, gözbebekleri duvarda sıvası çatlamış bir yere takılı kalmıştı. "Peki, ben ne olacağım?" Gazetedeki ilana hâlâ cevap gelmemişti. "Bu belayı çekmem zaten kötü bir ceza değil mi? Bir de başka insanlara mikrop bulaştırmakla mı suçlanacağım?" Haldar'ların yaptığını doğru bulmayanların sayısı gittikçe artıyordu tabii. Bibi'nin varlığının bebeği kötü etkileyeceğine inanan karısı, şiş karnının etrafına sarmak üzere yün şallar örmeye başlamıştı. Banyoya Bibi için ayrı sabun ve havlu koyuyorlardı. Evlerine giden temizlik-

çi kadının söylediğine göre de, Bibi'nin tabakları diğer bulaşıklarla birlikte yıkanmıyordu.

Bir öğleden sonra, balık göletinin yanındaki banklardan birinde otururken, daha önce hiçbir belirti olmadan ya da ağzından bir laf çıkmadan aniden yere düştü. Yerde sarsılarak kıvranıyor, dudaklarını çiğniyordu. Etraftaki insanlar, yardımcı olmak için gerekeni yapmaya hazır bir şekilde, yerde debelenen kızcağızın başına toplandılar. Titreyen kolları ve bacaklarına soda şişesi açacakları batırıldı. Salatalık satıcısı onun yumruk halindeki parmaklarını açmak için bir hayli uğraştı. İçimizden biri havuzdan aldığı suyu üzerine döktü. Bir başkası parfümlü mendiliyle ağzını sildi. Meyve satıcısı, Bibi'nin sağa sola vuran kafasını tutarken, şekerkamışı cenderesini döndüren adam normalde sinekleri kovmakta kullandığı palmiye yelpazesini kapıp koştu ve yüzüne biraz daha hava gelmesini sağladı.

"Aranızda doktor olan var mı?"

"Dikkat edin, dili boğazını tıkamasın."

"Haldar'a haber verdiniz mi?"

"Kordan daha sıcak!"

Tüm çabamıza rağmen etraftaki kargaşa devam etti. Acıdan bitap düşmüş bir halde, dizleri titreyip dişlerini birbirine vurarak düşmanıyla boğuşuyordu. İki dakikadan fazla zaman geçmişti. Ne yapılması gerektiğini bir türlü bulamamıştık.

Birisi ansızın "Deri!" diye çığlık attı. "Deri koklaması gerekiyor." Sonra, en son nöbet geldiğinde, onu bu işkencenin pençesinden burun deliklerinin altına sığır derisinden yapılmış bir çarık tutarak kurtardığımızı hatırladık.

Gözlerini açtığında, "Bibi, ne oldu? Bize ne olduğunu anlat," diye sorduk.

"Önce bir sıcaklık hissettim, sonra daha da sıcak oldu..Gözlerimin önünden dumanlar geçti. Birden dünya karardı. Siz görmediniz mi?"

Eşlerimizden oluşan bir grup ona eve kadar eşlik etti. Ak-

şam karanlığı iyice çökmüştü; içleri çoktan kurumuş küçük hayvanların kabukları rüzgârda uçuştu ve uçup giden dualarla birlikte hava iyice ağırlaştı. Bibi bir şeyler mırıldanıp sendeleyerek yürüdüyse de ağzından bir söz çıkmadı. Saçları karışmış, dirsekleri çamurla kaplanmış ve ön dişlerinden birinin küçük bir parçası kırılmıştı. Biz arkadan, yeterince güvenli olduğunu düşündüğümüz bir mesafeden, çocuklarımızı ellerinden tutarak onları takip ettik.

Bir battaniyeye, pansumana ve sakinleştirici bir hapa ihtiyacı vardı. Daha doğrusu, bakıma. Oysa apartmana vardığımızda Haldar ve karısı onu eve almayı bile istemeyeceklerdi.

Haldar, "Bir anne adayının histerik bir insanla temas halinde olması tıbben çok sakıncalı," diye ısrar etti.

O gece Bibi depoda uyudu.

Haziran ayının sonunda Haldar'la karısının bebekleri -bir kız çocuğuydu- forseplerle annesinin karnından çıkartıldı. Ondan sonra Bibi tekrar eve indi ama portatif yatağını koridora koymuşlardı ve bebeğe dokunmasına kesinlikle izin vermiyorlardı. Her gün, Haldar'ın ona sabah satışlarının faturalarını ve bezelye yemeğini getirdiği öğlen yemeği saatine kadar, envanter defterini doldurması için çatı katına gönderiliyordu. Geceleri merdiven boşluğunda yalnız başına oturup süt içip kuru ekmek yerdi. Bu sırada nöbetler birbiri ardına gelmeye devam ediyordu; bir nöbet daha, bir türlü önleyemediği bir tane daha.

Duyduğumuz kaygılarımızı dile getirdiğimizde Haldar bu meselenin bizi ilgilendirmediğini söylüyor ve konuyu tartışmayı kesinlikle reddediyordu. Biz de ona reva gördüğü haksızlığa kızdığımızı belli etmek için başka yerden alışveriş yapmaya başladık. Haftalar geçtikçe Haldar'ın raflarındaki mallar tozlanmaya başladı. Etiketler soldu, kolonyalar ekşidi. Akşamları dükkânının önünden geçerken Haldar'ı yalnız başına oturmuş, terliğiyle pervaneleri ezerken görüyorduk. Karısını ise

nadiren. Temizlikçi kızın söylediğine göre hâlâ yataktan kalkamıyordu, anlaşılan zor bir doğum yapmıştı.

Ekim bayramlarının müjdesiyle sonbahar geldi. Herkes alışveriş yapmakla ve tatil planlarıyla meşguldü. Film müzikleri ağaçlara asılan kolonlardan bangır bangır bağırıyordu. Alışveriş alanları ve marketler sabaha kadar açık kalıyordu. Çocuklarımıza balonlar, renkli kurdeleler veriyor, kiloyla şekerleme alıyor, yıl boyunca görmediğimiz akrabalarımızı ziyarete gitmek için taksilere para ödüyorduk. Günler kısalmaya, akşamlar daha soğuk olmaya başladı. Hırkalarımızın önünü ilikledik ve kalın çoraplarımızı giydik. Daha sonra boğazımızın kaşınmasına sebep olan bir soğuk algınlığı başladı. Çocuklarımıza ılık, tuzlu suyla gargara yaptırdık ve boyunlarına atkı sardık. Fakat nedense hastalanan sadece Haldar'ların bebeği oldu.

Gecenin bir yarısı bir doktor çağrıldı ve bebeğin ateşini düşürmesi istendi. Karısı, "Onu iyileştirin," diye yalvarıyordu. Yataklarımızda uyurken onun tiz haykırışları hepimizi uyandırdı. "Ne isterseniz veririz, yeter ki bebeğimi iyileştirin." Doktor onlara, havanda dövülmüş aspirine ne kadar üzüm şekeri ekleyeceklerini gösteren bir reçete yazıp, bebeği battaniye ve yorganlara sarmalarını söyledi.

Beş gün sonra çocuğun ateşinde hâlâ bir değişiklik yoktu.

"Bibi'nin yüzünden," diye inleyip duruyordu Haldar'ın karısı. "Onun yüzünden, bebeğimize mikrobu o bulaştırdı. Ben söylemiştim, yeniden eve almamalıydık. Bu eve girmesine asla izin vermemeliydik."

Böylece Bibi tekrar depoda yatmaya başladı. Haldar karısının ısrarıyla, içinde onun eşyalarının olduğu teneke sandığın yanında portatif yatağını bile depoya taşıdı. Yemeği, üzerine bir süzgeç kapatılmış şekilde merdivenlere bırakılıyordu.

"Umurumda değil," demişti Bibi. "Onlardan ayrı yaşamak daha iyi, böylece kendi evimi kurabilirim." Sandığı açtı; birkaç sabahlık, babasının çerçeveli bir fotoğrafı, dikiş malzemeleri

ve bir top kumaş. Sonra eşyalarını birkaç boş rafa yerleştirdi. Hafta sonu geldiğinde bebek tekrar sağlığına kavuşmuş, ancak Bibi alt kata çağrılmamıştı. İçimizi rahatlatmak için, "Üzülmeyin, ben buraya hapis olmuş değilim," diyordu. "Dünya merdivenlerin bittiği yerde başlıyor. Artık hayatı istediğim gibi keşfedebilirim."

Yalnız sonra bizimle dışarıya çıkmamaya da başladı. Hep birlikte balık göletine veya tapınağın süslemelerini görmeye gitmeyi teklif ettiğimizde, deponun girişine asmak için yeni bir perde diktiğini bahane ederek reddediyordu. Yüzü iyice solmuştu. Temiz havaya ihtiyacının olduğu o kadar belliydi ki. Bazen, "Koca bulmaya ne dersin?" diyerek bu konuyu aklına getirip canlanmasını sağlayacak şeyler yapmaya çalışıyorduk. "Bütün gün burada oturarak bir erkeği etkilemeyi nasıl bekleyebilirsin?"

Ne yapsak onu ikna edemiyorduk.

***

Haldar aralığın ortasında, raflarındaki satılmamış bütün malları indirdi ve kolilere koyarak depoya kaldırdı. Hepimiz yüzünden işlerinin giderek kötüleşmişti. Yıl sonu gelmeden, Bibi'nin kapısının altından, içinde üç yüz rupi olan bir zarf atıp taşındılar. Bir daha onlardan haber almadık.

Birimizde Bibi'nin Haydarabad'taki akrabalarından birinin adresi vardı, ona durumu anlatan bir mektup yazmayı akıl ettik. Fakat bir süre sonra yazdığımız mektup açılmamış bir halde geri geldi, adreste kimse bulunamamıştı. En soğuk haftalar başlamadan, kendisini biraz olsun koruyabilsin diye deponun panjurlarını tamir ettik ve kapının çerçevesine ince bir metal levha tutturduk. Apartman sakinlerinden biri gaz lambası, bir başkası eski bir sineklik teli ve topukları olmayan bir çift kalın çorap verdi. Her fırsatta, her zaman onun yanında olduğumuzu ve herhangi bir tavsiyeye veya yardıma ihtiyacı olursa çekinmeden bizlerden birine gelebileceğini hatırlattık. Bir süre

çocuklarımızı oynamaları için üst kata gönderdik, hiç olmazsa nöbet geçirirse bize haber verebilirlerdi. Ama geceleri yalnız bırakıyorduk.

Böyle birkaç ay geçti. Bibi derin ve uzun bir sessizliğe çekildi. Ona sırayla pilav ve çay bırakıyorduk. Çok az şey içiyor, ayrıca içtiğinden de az yiyordu; yüzüne yaşına uymayan bir ifade gelmişti. Bazı zamanlar alacakaranlıkta korkuluk duvarının etrafında yürüyor ama çatıdan asla ayrılmıyordu. Hava aydınlanınca metal kapısının arkasına çekilip kesinlikle dışarıya çıkmıyordu. Nedense bir süre hiç rahatsız etmedik. Bazılarımız onun yavaş yavaş öldüğünden şüphe ederken, bazılarımız da delirdiği sonucuna vardı.

Bir nisan sabahı, hava çatıda mercimek kurutmaya elverişli olmaya başladığında, birisinin sarnıç musluğunun yanında kustuğunu fark ettik. Ertesi sabah da aynı manzarayla karşılaşınca Bibi'nin kapısını çaldık. Cevap gelmeyince kapıyı kendimiz açtık, zaten üzerinde onu tutabilecek bir kilit yoktu.

Onu portatif yatağının üzerinde yatarken bulduk. Hamileydi, hem de yaklaşık dört aylık.

Nasıl olduğunu hatırlayamadığını söyledi. Kimin yaptığını bilmiyormuş! Ona sıcak süt ve rezeneyle irmik hazırladık, fakat adamın kim olduğunu söyletemedik. Etrafta boş yere ona tecavüz edildiğini ya da saldırıldığını gösteren ipuçları aradık. Hayır, oda süpürülmüştü ve düzenliydi. Yerde yatağının yanında, yeni bir sayfası açılmış olan envanter defterinde alt alta sıralanmış çocuk isimleri gördük.

Bebeği tam süresine kadar karnında taşıdı. Eylül ayında bir akşam vakti oğlunu dünyaya getirmesine yardımcı olduk. Çocuğunu kucağında nasıl tutacağını, nasıl besleyip nasıl yıkayacağını, uyutmak için nasıl ninni söyleyeceğini gösterdik. Bir muşamba aldık, ayrıca bizim de yardımımızla yıllardır sakladığı kumaşlardan elbise ve yastık yüzü dikmesini sağladık. Derken, Bibi bir ay içinde iyileşti ve Haldar'ın ona bıraktığı paranın bir kısmıyla depoya badana yaptırdı, pencerelere ve kapı-

ya kilit taktırdı. Arkasından rafların tozunu aldı, kalan kremleri ve losyonları yerleştirip Haldar'ın sattığının yarı fiyatına satmaya başladı. Bizden bu indirimi herkese yaymamızı istedi, biz de istediğini yaptık. Sabunlarımızı ve rastıklarımızı, taraklarımızı ve pudralarımızı Bibi'den aldık. Elindeki son malı da sattıktan sonra taksiyle toptancıya gidip, kârını raflarını yeniden doldurmaya harcadı. Bu şekilde oğlunu büyüttü ve o depodan bir işyeri çıkardı, biz de elimizden gelen hiçbir şeyi esirgemedik. Sonraki yıllarda, semtimizdeki insanlardan hangisinin onu lekelediğini öğrenmeye çalıştık. Hizmetimizde çalışanlardan bazıları sorgulandı, çay tezgâhlarından ve otobüs duraklarından toplanan bazı adamlar gözaltına alınıp bırakıldı. Tabii bir sonuç çıkmadı ve soruşturmanın üzerinde durmanın bir yararı yoktu. Ama en azından -bilebildiğimiz kadarıyla- Bibi artık iyileşmişti.

ÜÇÜNCÜ VE SON KITA

Hindistan'dan 1964 yılında, elimde ticaret okulu diploması, cebimde o günlerde on dolara denk düşen bir miktar parayla ayrıldım. Üç hafta boyunca, Arap Denizi, Kızıldeniz ve Akdeniz'i İtalyan kargo gemisi SS *Roma*'yla, geminin kazan dairesinin yanındaki üçüncü sınıf bir kamarada geçerek, yolculuğumun son durağı olan İngiltere'ye vardım. Kuzey Londra'da Finsbury Park'ta, tıpkı benim gibi beş parasız, eğitim görmek ve yurt dışında ayakta kalabilmek için mücadele eden, sayısı bazen onu bulan, bazen daha da artan bir grup Bengalli bekar erkekle dolu bir evde yaşadım.

London School of Economics'teki dersleri izledim ve geçinebilmek amacıyla aynı üniversitenin kütüphanesinde çalış-

maya başladım. Bir odada üç-dört kişi kalıyorduk; oldukça soğuk, ortak bir tuvaleti kullanıyor ve üzeri gazete kâğıtlarıyla kaplı masada, ellerimizle yediğimiz acılı yumurta yemeğini sırayla pişiriyorduk. Aslında işlerimiz dışında fazla bir yükümlülüğümüz yoktu. Hafta sonları çıplak ayak, büzgülü şalvar pantolonlarımızla çay içip Rothmans tüttürerek aylaklık ediyor veya Lord's'daki kriket maçlarını seyretmeye gidiyorduk. Bazı hafta sonlarında evimiz, markette veya metroda görüp tanıştığımız birkaç Bengalliyle daha doluyordu. Aynı şekilde onlara da acılı yumurta pişiriyor, Grundig makara teypte Mukhesh dinliyor, kirli tabaklarımızı lavaboda yıkıyorduk. Arada sırada evdekilerden biri, Kalküta'daki ailesinin evlenmesine karar verdiği kızla bir yuva kurmak üzere evden taşınıyordu. 1969'da, otuz altı yaşımdayken, benim evliliğim de ayarlanmıştı. Aşağı yukarı aynı tarihlerde Amerika'dan, Massachusetts Institute of Technology'deki kütüphanenin bilgi işlem departmanında tam gün çalışmak üzere bir iş teklifi almıştım. Önerilen maaş bir eşe bakabileceğim kadar iyiydi ve dünya çapında tanınan bir üniversitede işe alınacak olmak bana gurur vermişti. Böylece altıncı dereceden bir yeşil kart edindim ve daha uzaklara yolculuk etmeye hazırlandım.

Artık uçakla gidebilecek param vardı. İlk önce evlenmek için Kalküta'ya uçtum, bir hafta sonra da yeni işime başlamak üzere Boston'a. Uçuş boyunca, artık öğrenci olmasam da mali durumum fazla düzelmediği için Londra'dan ayrılmadan önce Tottenham Court Road'dan yedi şilin altı pens ödeyerek aldığım *Kuzey Amerika İçin Öğrenci Rehberi* adlı kitapçığı okudum. Amerika'da arabaların direksiyonlarının sağ değil sol tarafta olduğunu, konuşulan İngilizce'nin bile farklı olduğunu oradan öğrendim. Bu küçük kitapçıkta, "Kuzey Amerika'daki hayat, sizin de fark edeceğiniz gibi, İngiltere'dekinden çok farklıdır," diye yazıyordu. "Amerika'da herkes kendini en tepeye çıkmak zorunda hisseder. Hem İngiliz çayı bulabileceğiniz gibi bir hayale de kapılmayın." Uçak Boston Havalimanı'na ini-

şe geçtiğinde, pilot hava durumunu, saati ve Başkan Nixon'ın duyurduğu ulusal zaferi, iki Amerikalı'nın aya ayak basmış olduğunu anons etti. Yolculardan sevinç çığlıkları gelmeye başlamıştı. Bir tanesi, "Tanrı Amerika'yı korusun!" diye bağırırken, koridordaki bir kadının da dua ettiğini gördüm.

İlk gecemi Cambridge'de, Central Square'deki YMCA'de, rehber kitapta önerilen ucuz bir yerde geçirdim. Kaldığım otel MIT'e yürüme mesafesinde, postaneyle Purity Supreme adlı marketten ise sadece birkaç adım uzaktaydı. Odada portatif bir yatak, masa ile duvarda küçük, ahşap bir haç vardı. Kapıda asılı notta, yemek pişirmenin kesinlikle yasak olduğu bildiriliyordu. Çıplak penceresi, her iki yöne akan trafiğiyle en işlek caddelerden biri olan Massachusetts Avenue'ya tepeden bakıyor, tiz ve susmak bilmeyen araba kornaları birbiri ardına çalıyordu. Yıldırım gibi gelip geçen, bitmez tükenmez acil durumların habercisi sirenlerin ve kapıları ıslık çalar gibi açılıp kapanan, gürleyerek geçen otobüslerin sesleri gece boyunca sürüyordu. Gürültü sürekli dikkatimi dağıtıyor, bazen boğulduğumu hissediyordum. Tıpkı SS Roma gemisindeki motorun şiddetli uğultusu gibi, bu gürültü de resmen içime işliyordu. Ancak burada sığınabileceğim bir güverte, ruhumu canlandıran ışıl ışıl parlayan okyanus, yüzümü serinleten tatlı bir esinti ve konuşabileceğim hiç kimse yoktu. Büzgülü şalvar pantolonumla, YMCA'in kasvetli yollarında gezinemeyecek kadar yorgundum üstelik. Bunun yerine masamda oturup pencereden dışarıyı, Cambridge'in şehir merkezine ve küçük dükkânları seyrederek dalıp gittim. Sabah olunca da Memorial Drive'ın hemen yanında, kaleyi andıran bej bir bina olan Dewey Kütüphanesi'ndeki işime. O gün hiç vakit kaybetmeden adıma bir banka hesabı açtırdım, bir posta kutusu kiraladım ve ismini Londra'dayken de duyduğum Woolworth's'den plastik bir kâse ile kaşık aldım. Purity Supreme'e gidip, onsu grama çevirerek ve fiyatları İngiltere'dekilerle kıyaslayarak değişik reyonların arasında gezindim. En sonunda bir küçük bir kutu süt

ve bir kutu mısır gevreğinde karar kıldım. Bu, Amerika'daki ilk yemeğimdi. Odama dönüp masamın üzerinde yedim. Massachusetts Avenue'daki kafeteryalarda paramla tek yiyebileceğim şeyler olan hamburger ve sosisli sandviç yerine, sütlü mısır gevreği yemeyi tercih etmiştim, ama zaten et yememem gerekiyordu. En basit şeymiş gibi görünen, marketten süt alma işini bile yadırgamıştım; Londra'dayken süt şişelerimiz her sabah kapımızın önüne bırakılırdı.

Bir hafta içinde aşağı yukarı her şeye alışmıştım. Sabah akşam sütlü mısır gevreği yiyor, bazen değişiklik olsun diye muz alıyor, onları kaşığımın sapıyla kesip kâseme atıyordum. Bunlara ilaveten poşet çaylar ve Woolworth's'deki tezgâhtarın termos dediği bir cep şişesi aldım (adam bana cep şişesinin içine viski konulan türden olduğunu söylemişti, ki bu içkiyi de daha önce hiç içmemiştim). Her sabah işe giderken cep şişemi, kafeteryalardaki bir fincan çay fiyatına sıcak suyla doldurtur ve gün boyunca dört fincan çay hazırlayıp içerdim. Sonra bir kutu büyük boy süt aldım ve onu, YMCA'deki bir komşunun penceresinde gördüğüm gibi, pencere eşiğinin gölgede kalan kısmına koydum. Akşamları vakit geçirmek amacıyla, alt katta, vitray pencereli geniş bir odada Boston *Globe* okurdum. Buradaki hayata alışabilmek için her makaleyi ve ilanı okur, ancak göz kapaklarım ağırlaşmaya başlayınca uyumaya giderdim. Tek sorun geceleri iyi uyuyamamamdı. Her gece pencereyi sonuna kadar açmam gerekiyordu; boğucu odanın tek hava kaynağı o olsa bile dışarıdaki gürültüye dayanmak imkânsızdı. Yatağa yatıp parmaklarımla kulaklarımı tıkıyordum, ama tam uykuya dalacakken ellerim kayıyor ve trafik gürültüsü beni tekrar uyandırıyordu. Penceremin eşiğine güvercin tüyleri dolardı; bir sabah mısır gevreğimin üzerine dökerken sütün ekşidiğini fark ettim. Yine de altı hafta daha, karımın pasaportu ve yeşil kartı hazırlanana kadar orada kalmaya karar verdim. O geldiğinde doğru düzgün bir ev kiralamam gerekecekti. Bütçe-

me uygun bir ev bulabilmek için arada sırada gazetelerin ilan sayfalarını inceliyor ve MIT'deki öğlen tatillerinde emlakçılara gidiyordum. Sessiz bir sokaktaki evde, acil olarak kiracı aranan odayı da böyle buldum; ilanda kiranın haftalık sekiz dolar olduğu yazıyordu. Telefon numarasını gezi rehberimin üzerine yazdım ve daha sonra bozuk parayla çalışan telefonların birinde, halen alışamadığım, şilinden daha küçük ve daha hafif, *paisa*'dan daha ağır ve daha parlak olan bozuk paraların arasından uygun olanları seçerek çevirdim.

Telefonu bir kadın açtı. "Buyrun?" Sesi gür ve toktu.

"İyi günler, hanımefendi. Kiralık oda için arıyorum."

"Harvard mı, Tech mi?"

"Anlayamadım?"

"Harvard öğrencisi misiniz, yoksa Tech öğrencisi mi?"

Tech'in bana Massachusette Teknoloji Enstitüsü'nü hatırlatması üzerine hemen cevapladım, "Ben Dewey Kütüphanesi'nde çalışıyorum." Hemen ardından, "Tech'de," diye açıklamayı ihmal etmedim.

"Ben sadece Harvard'da veya Tech'de okuyan öğrencilere oda kiralıyorum da!"

"Anlıyorum, hanımefendi."

Telefonda, o akşamüstü saat yedi için randevulaştık ve bana evin adresini yazdırdı. Orada olmam gereken saatten yarım saat önce, cebimde şehir rehberim ve ağzımda koku giderici spreyin ferahlığıyla yola koyuldum. Massachusettes Avenue'yu dik kesen, ağaçlarla gölgelenmiş bir sokağa döndüm. Yabani otlar yolun üzerindeki çatlaklardan başlarını uzatmışlardı. Bu randevuyu önemli bir mülakatmış gibi düşünüp, havanın sıcak olmasına rağmen ceket giymiş ve kravat takmıştım; daha önce hiç Hintli olmayan birinin evinde yaşamamıştım. Etrafı çitle çevrili olan ev, kırık beyaz renkte boyanmıştı ve üzerinde koyu kahverengi bir bordür vardı. Londra'dayken yaşadığım, yan yana yapılmış, sıva kaplı binalardan biri olan evin aksine, bu ev müstakil, önünden ve yan taraflarından sa-

rı çiçekler sarkan ahşap çitlerle çevrelenmişti. Kapı zilini çaldığımda telefonda konuştuğum kadın, kapının tam arkasından geldiğini hissettiğim bir bağırtıyla cevap verdi. "Bir dakika bekleyin, lütfen!"

Birkaç dakika sonra kapıyı son derece yaşlı ve zayıf bir kadın açtı. Kafasının tepesinde bembeyaz bir saç yığını küçük bir sepet gibi toplanmıştı. Ben eve girerken, o da üzeri halıyla kaplı, dar merdivenlerin dibindeki kenarları ahşap bir pufa oturdu. Sonra, karanlıkta kalan pufa oturduğu andan itibaren, gözlerini bir saniye bile üzerimden ayırmadan dikkatlice bana baktı. Yere çadır gibi uzanan siyah bir etekle, kollarında ve yakasında fırfırları olan kolalı, beyaz bir gömlek giyiyordu. Kucağında birleştirdiği ellerinin sert, sarı tırnaklı ve boğum yerleri şişmiş, renksiz, uzun parmakları vardı. Yıllar yüz hatlarını o kadar buruşturmuştu ki, keskin bakışlı, küçülmüş gözleri ve burnunun her iki tarafındaki belirgin kırışıklıklarıyla bir erkeği andırıyordu. Çatlamış ve rengi solmuş dudakları neredeyse görünmez haldeydi, kaşları da tamamen silinmişti. Tüm bunlara rağmen sert bir yüz ifadesi vardı.

"Kapıyı kilitle," diye emretti. Sadece yarım metre uzağında olmama rağmen benimle bağırarak konuşuyordu. "Zinciri tak ve kapı kolunun üzerindeki düğmeye kuvvetlice bastır! Bu eve girdiğinde yapman gereken ilk şey bu, anladın mı?"

Onun talimatı doğrultusunda kapıyı kilitledim ve evi inceledim. Kadının oturduğu koltuğun yanında küçük yuvarlak bir masa vardı, tıpkı kadınınkiler gibi onun bacakları da dantel örtüsünün altına gizlenmişti. Masanın üzerinde bir lamba, transistörlü radyo, gümüş tokalı deri cüzdanı ve bir telefon duruyordu. Üzeri toz yığınıyla kaplı, ince tahta baston karşı köşeye yaslanmıştı. Sağ tarafımda kitaplıklarla çevrili ve eski püskü eşyalarla dolu bir salon vardı. Odanın köşesindeyse üzeri kâğıt yığınlarıyla dolu büyük bir piyano gördüm. Piyanonun pufu yoktu; sanırım kadının üzerine oturduğu onun pufuydu. Evin içinde bir yerlerde saat yedi defa vurdu.

Aniden, "Çok dakiksin!" dedi. "Umarım, kirayı öderken de böyle olursun."

"Yanımda bir belge var, hanımefendi." Cebimde, Tech'den olduğumu kanıtlaması için getirdiğim, MIT'de çalıştığıma dair bir belge vardı. Mektuba şöyle bir baktı, sonra sanki elindeki bir kâğıt parçası değil de içi tıka basa yemek dolu bir tabakmış gibi, parmaklarıyla sıkı sıkı tutarak dikkatlice bana geri uzattı. Gözlük takmamıştı ve aslında kâğıdın bir kelimesini bile okumadığını düşünmüştüm. "En sonki kiracılarım, kiralarını hep geç öderlerdi! Bana hâlâ sekiz dolar borçları var! Harvard'lı öğrenciler artık eskisi gibi değil! Bu eve sadece Harvard'lılar ve Tech'liler kiracı olarak gelebilir, anladın mı! Pekâlâ, Tech'i nasıl buldun, evladım?"

"Çok güzel."

"Kilitleri kontrol ettin mi?"

"Evet, efendim."

Bir eliyle puftaki boş yere vurdu ve yanma oturmamı söyledi. Bir süre sessiz kaldı. Sonra, bunu bilen tek kişi kendisiymiş edasıyla konuştu.

"Şimdi Ay'da bir Amerikan bayrağı var!"

"Biliyorum, hanımefendi." O ana kadar Ay'a yapılan yolculuğu çok fazla düşünmemiştim aslında. Burada doğal olarak bütün gazeteler bu haberle doluydu. Astronotlar Sükûnet Denizi'nin kıyısına inmişlerdi. Onların uygarlık tarihinde en uzak yere giden insanlar olduklarını okumuştum. Birkaç saat indikleri yeri incelemişler, ceplerine taşlar doldurup etrafı tarif etmişler (astronotlardan birine göre muhteşem bir ıssızlıktı bu), bir telefon aracılığıyla başkanla konuşup ayın yüzeyine bayrak dikmişlerdi. Bu yolculuk, insanoğlunun en büyük başarısı diye adlandırılıyordu. Globe'da, astronotların şişkin kıyafetler içinde tam sayfa fotoğraflarını görmüş ve Boston'daki bazı insanların, bir pazar öğleden sonrası, astronotlar aya ayak bastığında nelerle meşgul olduklarını okumuştum. Bir adam radyosunu kulağına dayamış, botuyla

gezdiğini, bir kadın da torunlarına kurabiye pişirdiğini söylemişti.

Kadın bağırarak, "Ay'da bayrak var, evladım! Radyoda duydum! Muhteşem bir şey, öyle değil mi?" dedi.

"Evet, efendim."

Ama verdiğim cevap onu tatmin etmemişti. Bana, "'Muhteşem' de!" diye çıkıştı.

Bu istek karşısında hem şaşkına dönmüş hem de kendimi aşağılanmış hissetmiştim. Onun tavrı bana çocukken, tek sınıflı Tollygunge okulunda, ayakkabısız ve kalemsiz, yerde bağdaş kurmuş oturup, öğretmenin söylediklerinin tekrarlayarak çarpım tablosunu ezberleyişimi aklıma getirdi. Aynı zamanda da beni karıma bağlayan, ancak birkaç kelimesini anlayabildiğim bitmek bilmez Sanskritçe dizeleri rahipten sonra tekrar ettiğim düğünümü. Fakat hiçbir şey söylemedim.

Onunsa vazgeçeceği yoktu. Bir daha, "'Muhteşem' de!" diye bağırdı.

"Muhteşem," diye mırıldandım. Fakat duyabilmesi için avazım çıktığı kadar bağırarak tekrar söylemek zorundaydım. Aslında ben alçak sesle konuşan bir insanım ve sadece birkaç dakika önce tanıştığım yaşlı bir kadına bağırmayı hiç istemezdim, ama zaten o da bu davranışımdan alınmış gibi görünmüyordu. Sanırım verdiğim cevap hoşuna gitmişti, çünkü bir sonraki komutu şuydu:

"Git, odayı gör!"

Puftan kalktım ve halı kaplı dar merdivenleri çıktım. Merdivenler kadar dar olan koridorda, her iki yanda ikişer tane, bir tane de karşı uçta olmak üzere toplam beş kapı vardı. Kapılardan sadece biri aralıktı. Odada, sıvası dökülmüş tavanın altında çift kişilik yatak, kahverengi oval halı, boruları açıkta lavabo ve bir şifoniyer bulunuyordu. Beyaza boyanmış kapılardan biri gömme dolaba, diğeri de içinde klozetin ve küvetin olduğu banyoya açılmaktaydı. Duvarlar, gri ve fildişi rengi çizgili kâğıtla kaplıydı. Pencere açıktı; ince perdeler esintiden hafifçe

sallanıyordu. Perdeleri açtım ve manzaraya baktım, üzerinde birkaç meyve ağacı ve boş bir çamaşır ipi olan küçük bir avlu gördüm. Odayı beğenmiştim. O anda kadının merdivenlerin dibinden gelen sesini duydum, "Karar verdin mi?"

Yanına gidip evi tutmayı istediğimi söylediğimde, deri cüzdanını masanın üzerinden aldı, tokasını açtı, parmaklarıyla içinde bir şeyler aradı ve ince, tel halkaya takılmış bir anahtar çıkardı. Evin arka tarafında, salondan geçerek gidebileceğim bir mutfak olduğunu söyledi. Bulduğum gibi bıraktığım müddetçe ocağı da kullanabilirdim. Çarşaflar ve havluları ondan temin edebilirdim, ama kendim temizlemem gerekiyordu. Kirayı cuma sabahları, piyano tuşlarının üzerindeki notalığa bırakacaktım. "Ayrıca, evde kadın misafir istemiyorum!"

"Ben evliyim, hanımefendi." Bunu ilk defa söylüyordum.

Ama duymamıştı. Israrla, "Evde kadın misafir istemiyorum!" dedi. Bayan Croft sonra da kendi adını söyledi.

Karımın adı Mala'ydı. Evliliğimizi ağabeyim ve karısı ayarlamıştı. Ben onların önerisine ne itiraz ettim ne de sevindim. Evlenmek, diğer erkekler gibi benim de yerine getirmem gereken bir görevdi. Mala, Beleghata'da bir ilkokul öğretmeninin kızıydı. Bana yemek pişirebildiği, örgü örebildiği, nakış işleyebildiği, manzara resmi çizebildiği ve Tagore'un şiirlerini ezbere okuyabildiğini söylemişlerdi, ama bu yetenekleri güzel bir yüzü olmadığı gerçeğini değiştirmiyordu ve birçok erkek sırf bu yüzden onunla evlenmek istememişti. Yirmi yedi yaşındaydı, ailesi onun artık evde kaldığından endişe etmeye başlamıştı. Bu yüzden, tek çocukları olan kızlarını, yeter ki evde kalmasın diye dünyanın öbür ucuna göndermeye razıydılar.

Beş gece aynı yatağı paylaştık. Bu gecelerin hepsinde de krem sürdükten ve ucunu siyah iplikle bağladığı saçlarını ördükten sonra bana arkasını dönüp ağlamıştı; ailesini özlüyordu. Birkaç gün sonra gidecek olmama rağmen, geleneklere göre artık benim evimin bir parçasıydı ve önümüzdeki altı hafta

boyunca ağabeyim ile karısının yanında kalıp yemek pişirecek, temizlik yapacak ve misafirlere çayla tatlı ikram edecekti. Nedense onu teselli etmek adına hiçbir şey yapmadım. Yatağın kendi tarafımda el fenerinin ışığıyla gezi rehberimi okudum ve yolculuğumu düşündüm. Bazen de aklım, duvarın öbür tarafındaki, eskiden anneme ait olan küçük odaya gidiyordu. Artık neredeyse bomboştu; bir zamanlar üzerinde uyuduğu ahşap yatağının üzeri sandıklar ve eski yorganlarla doluydu. Yaklaşık altı yıl önce, Londra'ya gitmeden, onu o yatakta ölürken seyretmiş, son günlerinde dışkısıyla oynarken görmüştüm. Onu yakmadan önce her tırnağının içini saç tokasının ucuyla temizlemiş, sonra da, erkek kardeşim bunu yapmaya dayanamadığı için, büyük erkek evladın görevini üstlenerek azap çeken ruhunu cennete göndermek üzere ateşi ben yakmıştım.

Ertesi sabah Bayan Croft'un evindeki odaya taşındım. Kapıyı açtığımda, onun, tıpkı bir önceki sabah gibi piyanonun pufunda ve üstelik aynı tarafında oturduğunu gördüm. Aynı siyah etekle aynı kolalı gömleği giyiyordu ve ellerini kucağında aynı şekilde birleştirmişti. Dünkü haline o kadar çok benziyordu ki, bütün geceyi o pufta oturarak geçirdiğini düşündüm. Bavulumu üst kata koydum, cep şişemi mutfakta sıcak suyla doldurdum ve işe gitmek üzere yola koyuldum. O akşam üniversiteden eve geldiğimde hâlâ aynı yerdeydi.

Eliyle, pufun üzerindeki boş yere vurdu. "Otur bakalım, evladım!"

Yanına iliştim. Elimde alışveriş torbaları vardı; daha fazla süt, daha fazla mısır gevreği ve daha fazla muz almış, çünkü o sabah mutfağı gezerken tencere, tava veya herhangi bir mutfak eşyası görmemiştim. Sadece buzdolabında, içinde turuncu et suyu olan iki tane büyükçe cezve ile ocağın üzerinde bakır bir çaydanlık vardı.

"İyi akşamlar, hanımefendi."

İlkin kapıyı kilitleyip kilitlemediğimi sordu. Kilitlediğimi söyledim.

Bir süre sessiz kaldı. Sonra aniden, tıpkı dün geceki gibi bir sevinç ve hayret ifadesiyle, "Ay'da bir Amerikan bayrağı dalgalanıyor, evladım!" dedi.

"Evet, hanımefendi."

"Ay'da bir bayrak! Muhteşem, öyle değil mi?"

Ağzından çıkacağını bildiğim bir sonraki cümleden korkarak başımı salladım.

Tabii korktuğum başıma geldi. "'Muhteşem' de!"

Bu defa, evin bomboş olduğunu bildiğim halde, beni duyabilecek birilerinin olup olmadığına bakmak için bir süre sustum. Kendimi aptal gibi hissettim. Yine de benden istediği çok önemsiz bir şeydi. "Muhteşem!" diye bağırdım.

Günler geçtikçe bu ritüel yaşantımızın bir parçası oldu. Sabahları kütüphaneye gitmek üzere evden ayrılırken, Bayan Croft benim orada bulunmama aldırış etmeden, ya koridorun diğer ucundaki yatak odasına çekilmiş, ya da pufun üzerine oturmuş, radyodan haber veya klasik müzik dinliyor oluyordu. Ama her akşam eve döndüğümde hep aynı sahneyi tekrarlıyorduk: O, pufun üzerine vuruyor, oturmamı buyuruyor, Ay'da bir bayrak olduğunu ve bunun muhteşem bir şey olduğunu söylüyordu. Muhteşem kelimesini benim de tekrarlamamdan sonra sessizce oturuyorduk.

O zamanlar oldukça sıkıcı ve sanki hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bu karşılaşmalarımız sadece on dakika sürerdi; bir süre sonra, bana odama çıkma olanağı vererek aniden başı önüne düşecek ve deliksiz bir uykuya dalacaktı. Bir süre sonra elbette Ay'da bayrak kalmamıştı. Astronotlar, gazetede okuduğum kadarıyla, Dünya'ya dönmeden önce bayrağın düştüğünü görmüşlerdi. Ne var ki bunu ona söylemeye gönlüm elvermezdi.

Cuma sabahı ilk kira günüm geldiğinde, parayı tuşların üzerindeki notalığa bırakmak üzere salondaki piyanonun yanına

gittim. Tuşları mattı ve renkleri solmuştu. Birine bastım ama ses bile çıkartmadı. Sekiz doları, birer dolarlık banknotlar halinde bir zarfa koyup, zarfın ön yüzüne Bayan Croft'un adını yazmıştım. ama parayı oraya öylece bırakmak pek içime sinmedi. Bulunduğum yerden, çadırı andıran eteğinin kenarını görebiliyordum. Pufta oturmuş, radyo dinliyordu. Ayağa kalkıp piyanoya kadar yürümesine gerek olmadığını düşündüm. Onu etrafta dolaşırken hiç görmemiştim ve yanındaki yuvarlak masaya dayalı duran bastonundan, yürümekte zorluk çektiğini tahmin ediyordum. Pufuna yaklaştığımda sertçe bana baktı ve sordu:

"Ne istiyorsun?"

"Kiranızı getirdim, hanımefendi."

"Piyano tuşlarının üzerindeki notalığa bırak!"

"Burada, buyrun." Zarfı ona doğru uzattım, fakat kucağında birleştirdiği elleri kımıldamadı bile. Yavaşça başımı eğdim ve zarfı biraz daha aşağıya indirdim; böylece zarf ellerinin tam üzerine geldi. Bir süre sonra zarfı aldı ve başını salladı.

O gece eve geldiğimde eliyle pufa vurmadığı halde, alışkanlıktan yine yanına oturdum. Kapıyı kilitleyip kilitlemediğimi sordu, ama Ay'daki bayraktan bahsetmedi. Bunun yerine, "Çok naziksin!" dedi.

"Anlayamadım, hanımefendi."

"Çok naziksin!"

Zarf hâlâ ellerinin arasındaydı.

Pazar günü biri kapımı çaldı. Yaşlıca bir kadın kendini tanıttı. Bayan Croft'un kızı Helen'di. Odaya girdi ve sanki yapılan değişiklikleri inceliyormuşçasına, bakışlarını dolapta asılı gömleklerin, kapı kolundan sarkan kravatların, şifoniyerin üstündeki mısır gevreği kutusunun ve lavabodaki kirli kâseyle kaşığın üzerinde gezdirdi. Gümüş rengi saçları ve parlak pembe dudakları olan, kalın belli, kısa boylu bir kadındı. Kolsuz yazlık bir elbise giymiş, plastik beyaz boncuktan kolye takmış-

tı. Gözlükleri göğsünün üzerinde salıncak gibi sallanıyordu. Bacaklarının arkasında kabarık mavi damarlar vardı ve kollarının üst kısmı kızarmış patlıcan dilimleri gibi sarkmıştı. Bana Massachusetts Avenue'nun ilerisinde, Arlington kasabasında yaşadığını söyledi. "Haftada bir anneme yiyecek getiririm. Bakıyorum, seni henüz postalamamış."

"Her şey yolunda, hanımefendi."

"Bazıları arkalarına bile bakmadan kaçarlar. Sanırım seni seviyor. Beyefendi diye bahsettiği ilk kiracısı sensin."

"Rica ederim, hanımefendi."

Çıplak ayaklarımı fark ederek bana baktı. (Evin içinde ayakkabıyla dolaşmayı hâlâ yadırgıyor ve odama girmeden önce ayakkabılarımı çıkarıyordum.) "Boston'a yeni mi geldiniz?"

"Amerika'ya yeni geldim."

"Nereden peki?" Kaşlarını kaldırmıştı.

"Hindistan'dan. Kalküta'lıyım."

"Gerçekten mi? Yaklaşık bir yıl önce de Brezilyalı bir kiracımız olmuştu. Cambridge çok kozmopolit bir şehirdir."

Başımı salladım ve konuşmamızın daha ne kadar süreceğini merak ettim. Fakat tam o sırada, Bayan Croft'un bizi yerimizden zıplatan sesi üst kata kadar geldi. Koridora çıktığımızda avaz avaz bağırdığını duyduk.

"Hemen aşağıya inin!"

Helen de ona seslendi, "Ne oldu?"

"Hemen, dedim!"

Aceleyle ayakkabılarımı giydim. Helen de içini çekti.

Birlikte merdivenlerden indik. Basamaklar ikimizin yan yana inemeyeceği kadar dardı, bu yüzden ben, hiç telaşlı görünmeyen ve dizinin ağrıdığını söyleyen Helen'in arkasından indim.

Helen yüksek bir sesle, "Bastonunu almadan mı yürüdün?" diye sordu. Elini tırabzana koyup durarak bana döndü. "Bazen kayıp düşer de."

İlk defa Bayan Croft'un ne kadar çaresiz olduğunu hissettim. Onu pufun önünde, sırt üstü düşmüş, ayakları iki yana

açılmış ve gözlerini tavana dikmiş yatarken hayal ettim. Ama merdivenlerin aşağısına vardığımızda, orada, her zamanki gibi ellerini kucağında birleştirmiş oturuyordu. Ayaklarının yanında iki alışveriş torbası vardı. Yanına gittiğimizde ne pufun üzerine vurdu ne de oturmamızı istedi. Sadece bize ters ters baktı.

"Ne var, anne?"

"Bu doğru değil!"

"Doğru olmayan nedir?"

"Evli olmayan bir hanımefendi ile bir beyefendinin yanlarında başkası olmadan baş başa konuşmaları doğru değil!"

Helen neredeyse benim annem olabilecek yaşta, altmış sekiz yaşında olduğunu söylediyse de, Bayan Croft ikimizin alt katta, salonda konuşmamız gerektiğinde ısrar etti. Ayrıca Helen gibi bir hanımefendinin yaşını söylemesinin ve ayak bileklerini örtmeyen bir elbise giymesinin doğru olmadığını ekledi.

"Bilesin diye söylüyorum, anne, artık 1969 yılındayız. Peki, ya bir gün sokağa çıkıp mini etekli bir kız görürsen ne yapacaksın?"

Bayan Croft burnunu çekti. "Onu tutuklattırırım."

Helen bıkkınlıkla kafasını salladı ve alışveriş torbalarından birini aldı. Ben de ötekini alıp salondan geçerek mutfağa doğru onu izledim. Torbalar, Helen'in konserve açacağını birkaç defa çevirerek açtığı, teneke kutu çorbalarla doluydu. Cezvelerdeki eski çorbayı lavaboya döküp cezveleri çalkaladı, yeni açtığı kutulardaki çorbaları içlerine döktü ve buzdolabına geri koydu.

Helen, "Birkaç yıl öncesine kadar kutuları kendi açabiliyordu," dedi. "Şimdi onun yerine benim yapmamdan nefret ediyor. Piyano parmaklarını mahvetti." Gözlüklerini taktı, mutfak dolabına baktı ve poşet çaylarımı fark etti. "Birer fincan içelim mi?"

Ocağın üzerindeki çaydanlığı doldurdum. "Anlayamadım, hanımefendi. Piyano mu dediniz?"

"Eskiden ders verirdi. Tam kırk yıl. Babam öldükten sonra böyle geçindik." Helen, elleri belinde, kapağı açık buzdolabına baktı. İleriye doğru uzanarak, üzeri kâğıtla sarılı bir tereyağı parçası çıkardı, kaşlarını çattı ve bulduğu yağı çöp torbasına attı. "Bunun yeri burası," dedi. Açılmamış çorba kutularını mutfak dolabına yerleştirdi. Masaya oturdum ve Helen bulaşıkları yıkayıp çöp torbasının ağzını bağlar, lavabonun üzerindeki çiçeği sulayıp fincanlarımıza kaynamış suyu dökerken onu izledim. Fincanlardan birini, içine süt koymadan bana uzattı ve masaya oturdu.

"İşinize karışmak gibi olmasın ama, sizce bunlar yeterli mi?"

Çayından bir yudum içti. Ruju, fincanın kenarında gülümseyen bir iz bıraktı. Sorumu anlamamıştı. "Neler yeterli mi?"

"Cezvelerdeki çorba. Bayan Croft bunlarla doyar mı?"

"Başka bir şey yiyemiyor ki. Yüz yaşını geçtikten sonra katı yemeyi bıraktı ve bu da, bir düşüneyim, evet, yaklaşık üç yıl kadar önceydi."

Şaşkınlıktan donakaldım. Bayan Croft'un seksenli yaşlarda olduğunu tahmin ediyordum, olsa olsa doksan yaşında. Daha önce hiç yüz yıldan fazla yaşayan bir insan tanımamıştım, ki bu insanın yalnız yaşayan bir dul olması şaşkınlığımı iyice arttırmıştı. Benim annemin akli dengesini yitirmesine sebep olan şey dul kalmasıydı. Kalküta Merkez Postanesi'nde çalışan babam beyin iltihabından öldüğünde on altı yaşındaydım. Annem onsuz bir hayata alışmak yerine, onu ne benim, ne ağabeyimin, ne duruma üzülen akrabalarımızın ne de Rashbihari Avenue'daki psikiyatri kliniklerinin içinden çıkarabildiği bir ümitsizlik dünyasına dalmıştı. Beni en çok üzen şey onu bu denli zayıf görmek ve en ufak bir utanma belirtisi bile göstermeden yemekten sonra geğirdiğini, misafirlerin ortasında gaz çıkardığını duymaktı. Babamın ölümünden sonra ağabeyim, evin geçimini sağlamak üzere okulu bıraktı ve sonradan kendisinin sahibi olacağı jüt imalathanesinde çalışmaya başladı. Be-

nim görevim de, o abaküs boncukları gibi kolundaki bilezikleri tekrar tekrar sayarken annemin dizinin dibinde oturmak ve sınavlarıma çalışmaktı. Gözümüzü onun üzerinden ayırmamaya gayret ediyorduk. Bir defasında yarı çıplak evden kaçmış, biz ona yetişene kadar tramvay istasyonuna kadar gitmişti.

Çay poşetini fincanımdan çıkarıp üzerinde kalan çayı kaşığımla sıkarken, "Akşamları Bayan Croft'un çorbasını ısıtmaktan memnun olurum," diye önerdim. "Benim için sorun olmaz."

Helen saatine baktı, ayağa kalktı ve çayının geri kalanını lavaboya döktü. "Senin yerinde olsam aklıma bile getirmezdim. Asıl böyle şeyler onu öldürür."

O akşam, Helen Arlington'a dönüp, ben Bayan Croft'la baş başa kaldığımda içimde bir endişe duydum. Artık kaç yaşında olduğunu biliyordum, gecenin bir yarısı veya gün boyunca ben dışarıdayken başına her an bir şeyler gelebilirdi. Gür sesine, hükmedici tavırlarına rağmen, küçücük bir çiziğin bile o yaştaki insanı öldürebileceğinin farkındaydım. Biliyordum ki, yaşadığı her gün ayrı bir mucizeydi. Helen'in dostça davranmasına rağmen, içimde bir ses, eğer kötü bir şey olursa beni ihmalkârlıkla suçlayacağını söylüyordu. Oysa Helen'in tavırlarında herhangi bir endişe izi yoktu. Her pazar Bayan Croft'a çorba getirmek için gelip gitmeye devam ediyordu.

O yazın altı haftası böyle geçti. Her akşam kütüphanedeki çalışma saatlerimin sonunda, eve gelip piyano pufunun üzerinde Bayan Croft'la birkaç dakika oturdum. Ona bir süre eşlik edip, kapıyı kilitlediğimi ve Ay'daki bayrağın muhteşem olduğunu söyledim. Bazı akşamlar o uykuya daldıktan sonra, bu dünyada ne kadar çok yıl geçirdiğine saygıyla karışık bir hayranlıkla duyarak, yanında oturmaya devam ederdim. Bazen onun doğduğu dünyayı hayal etmeye çalışıyordum; 1886'da, uzun siyah etek giyen ve salonda kibarca konuşan kadınlarla dolu bir dünya geçiyordu gözlerimin önünden. Kucağında bir-

leştirdiği, artık eklem yerleri şişmiş olan ellerine baktığımda, onları ince ve düzgün halleriyle piyano tuşlarının üzerinde gezinirken canlandırırdım. Bazen yatmadan önce, pufun üzerine veya odasında ve iyi olduğundan emin olmak amacıyla alt kata inerdim. Cuma günleri kirayı ellerinin arasına koymayı ihmal etmezdim. Bu tür ufak tefek şeyler dışında onun için yapabileceğim başka bir şey yoktu. Ne oğluydum, ne de sekiz dolarlık kiram dışında ona herhangi bir şey borçlu.

Ağustosun sonunda Mala'nın pasaportu ve yeşil kartı hazır oldu. Aynı günlerde onun uçuşunu bildiren bir telgraf aldım; ağabeyimin Kalküta'daki evinde telefon yoktu. Mala'dan da, ayrıldığımızdan birkaç gün sonra yazılmış bir mektup gelmişti. Sadece birkaç satırdan oluşuyordu. "Yolculuğuma hazırlık olsun diye İngilizce yazıyorum. Burada çok yalnızım. Orası soğuk mu? Kar var mı? Sevgiler, Mala."

Yazdığı şeyler bende bir duygu uyandırmamıştı. Birlikte sadece birkaç gün geçirmiştik, ama birbirimize evlilik bağıyla bağlıydık; altı hafta boyunca, herkese o evin gelini olduğunu göstermek için ayak bileğine demir halhal takmış ve saçının bir bölümüne kırmızı boya sürmüştü. Bu zaman süresince, onun gelişini sanki yeni bir ayın veya mevsimin gelişi gibi algıladım; önüne geçilmesi mümkün olmayan ama aynı zamanda anlamsız bir şey. Onu o kadar az tanıyordum ki, yüzünü bile gözümün önünde canlandıramıyordum.

Mektubu aldıktan birkaç gün sonra, bir sabah işyerime doğru yürürken, Massachusettes Avenue'nun karşı kaldırımında, bebek arabası iten ve sarisinin ucu neredeyse yerleri süpüren bir Hintli kadın gördüm. Köpeğini gezdiren Amerikalı bir kadın da onunla yan yana yürüyordu. Ansızın köpek havlamaya başladı. Dişleriyle sarinin ucunu yakalayıp çekiştirirken, yolun diğer tarafından, korkudan olduğu yerde donakalan Hintli kadını izledim. Amerikalı kadın köpeğini azarladı, görünüşe göre özür dilemişti; tabii Hintli kadını yolun ortasında sa-

risini düzeltmek ve ağlayan çocuğunu susturmak üzere yalnız bırakarak hızla oradan uzaklaştı. Benim onu izlediğimi görmedi ve yoluna devam etti. O sabah farkına vardım ki, bu tür aksilikler yakında benim de canımı sıkacaktı. Mala'yla ilgilenmek benim görevimdi, ona bakmak ve korumak da. Onun ilk kar botlarını ve ilk paltosunu almam gerekiyordu. Hangi sokaklara girmemesi gerektiğini, trafiğin hangi yönden aktığını, sarisini ucunu yerlere sürünmeyecek şekilde giymesini söylemem gerekecekti. Tedirginlikle, ailesinden beş mil uzakta olmanın bile onu nasıl ağlattığını hatırladım.

Mala'nın aksine ben bunlara alışmıştım; mısır gevreğiyle süte, Helen'in ziyaretlerine, Bayan Croft'la pufta oturmaya. Alışamadığım tek şey Mala'ydı. Yine de bana düşeni yaptım. MIT'deki emlakçıya gidip birkaç blok ötede, haftalık kırk dolara, mobilyalı, çift kişilik yatağı ve ayrı bir mutfağıyla banyosu olan bir daire buldum. Son cuma günü Bayan Croft'a zarf içinde sekiz tane bir dolarlık banknot verdim, bavulumu alt kata indirdim ve ona taşındığımı söyledim. Anahtarlarımı cüzdanına koydu. Benden yapmamı istediği son şey, masaya dayalı duran bastonunu uzatmam oldu; böylece kapıya kadar yürüyebilecek ve arkamdan kapıyı kilitleyebilecekti. "Hoşça kal, o zaman," dedi ve eve geri girdi. Doğal olarak bana sıcaklık göstermesini beklemediğim halde, yine de hayal kırıklığına uğradım. Ne de olsa bir yabancıydım; ona biraz para ödeyen ve altı hafta boyunca evine girip çıkan bir adamdan başka bir şey değildim. Koskoca bir yüzyılla kıyaslandığında bu süre ne önemi olabilirdi?

Havaalanında Mala'yı hemen tanıdım. Sarisinin ucu yere sürünmüyordu; tıpkı babamın öldüğü güne kadar annemin de yaptığı gibi, gelinin alçakgönüllülüğünün göstergesi olarak başının etrafına sarılmıştı. İnce, kahverengi kolları altın bileziklerle doluydu, alnında kırmızı bir nokta vardı ve ayaklarının kenarları da açık renk, kırınızı bir boyayla boyanmıştı. Onu ku-

caklamadım, öpmedim ya da elini tutmadım. Bunun yerine, Amerika'da ilk defa Bengalce konuşarak aç olup olmadığını sordum.

Önce tereddüt etti, sonra evet anlamında başını salladı.

Evde acılı yumurta yemeği pişirdiğimi söyledim. "Sana uçakta yiyecek olarak ne verdiler?"

"Uçakta bir şey yemedim."

"Kalküta'dan beri mi?"

"Mönüde öküz kuyruğu çorbası vardı."

"Başka yemek de olmalıydı."

"Vardı ama, bir öküzün kuyruğunu yeme düşüncesi bütün iştahımı kaçırdı."

Eve varınca Mala bavullarından birini açtı ve bana, ayrı kaldığımız günlerde parlak mavi yünden ördüğü, biri V yakalı, diğeri kordon işi desenli iki kazak verdi. Kazakları denedim; ikisinin de kolları dardı. Ayrıca yeni, büzgülü pantolonlar, ağabeyimden bir mektup ve iple sarılmış, bir paket Darjeeling çayı getirmişti. Benimse ona verebileceğim, acılı yumurta yemeğinden başka bir hediye yoktu. İkimiz de tabaklarımıza bakarak boş masada oturduk. Yemeğimizi ellerimizle yedik; Amerika'ya geldiğimden beri yapmadığım diğer bir şey de buydu.

"Ev çok güzel," dedi. "Acılı yumurta yemeği de." Sol eliyle, başından kaymaması için sarisinin göğsünün üzerine düşen ucunu tutuyordu.

"Çok fazla yemek tarifi bilmiyorum."

Başını salladı, yemeden önce her patatesin kabuğunu soyuyordu. Bir süre sonra sarisi omuzlarına düştü. Hemen düzeltti.

"Başını örtmene gerek yok," dedim. "Benim için fark etmez. Burada önemli bir şey değil."

Yine de başını örtülü tuttu.

Ona ve onun yanımdaki, masamdaki ve yatağımdaki varlığına alışmaya çalıştım, ama bir hafta geçtikten sonra bile hâlâ iki yabancı gibiydik. Hâlâ pilav kokusu olan bir eve dönmeye,

banyodaki lavaboyu temiz, diş fırçalarımızı yan yana ve sabunluğu içinde bir kalıp Hint sabunuyla bulmaya alışamamıştım. Her gece kafasına sürdüğü hindistancevizi yağının güzel kokusuna, evin içinde gezinirken bileziklerinin çıkardığı hoş sese alışamamıştım. Sabahları ben uyanmadan önce kalkmış oluyordu. İlk sabah mutfağa gittiğimde akşamdan kalanları ısıtmış ve Bengalli birçok erkeğin yaptığı gibi kahvaltıda pilav yiyeceğimi düşünerek, masaya kenarında bir çorba kaşığı dolusu tuz olan bir tabak koymuştu. Ona yulaf ezmesinin yeterli olacağını söyledim; ertesi sabah kalktığımda mısır gevreğimi çoktan kâseme dökmüştü. Bir sabah benimle Massachusetts Avenue'dan, birlikte onunla kampüste kısa bir tur attığımız MIT'e kadar yürüdü. Yolda bir anahtarcıya girdik ve ona da anahtar yaptırdım, böylece eve kendi başına girebilecekti. Ertesi sabah işe gitmeden önce benden para istedi. İstemeyerek bıraktıysam da, artık bunun da normal olduğunu biliyordum. Eve geldiğimde mutfak çekmecesinde bir patates soyacağı, masanın üzerinde örtü ve fırında sarımsak dişleri ile zencefille pişirilmiş acılı tavuk vardı. O günlerde televizyonumuz yoktu. Akşam yemeğinden sonra, Mala mutfak masasında oturup kendisine parlak mavi yünle kazak örer veya ailesine mektup yazarken, ben de gazete okuyordum.

İlk haftamızın sonunda, cuma günü, dışarıya çıkmayı önerdim. Örgüsünü bıraktı ve banyoya kayboldu. Döndüğünde bu önerimden pişman oldum; temiz bir ipek sari giymiş, birkaç bilezik daha takmış ve saçını abartılı bir şekilde toplamıştı. Partiye veya en azından sinemaya gidiyormuş gibi hazırlanmıştı, oysa benim kafamda böyle bir plan yoktu. Ilık bir akşam havasıydı. Massachusetts Avenue'da lokantalara ve vitrinlere bakarak yürüdük. Sonra hiç düşünmeden onu uzun geceler yalnız yürüdüğüm sakin sokağa yönelttim.

Bayan Croft'un evinin çitlerinin önünde durup, "Sen gelmeden önce burada yaşıyordum," dedim.

"Bu kadar büyük bir evde mi?"

"Üst kattaki küçük bir odada kalıyordum. Arka tarafta."

"Başka kim yaşıyor burada?"

"Çok yaşlı bir kadın."

"Ailesiyle mi?"

"Yalnız."

"Peki, ona kim bakıyor?"

Kapıyı açtım. "Doğrusu, kendisi bakıyor."

Bayan Croft'un beni hatırlayıp hatırlamayacağını ve her akşam onunla pufunun üzerinde oturacak yeni bir kiracısı olup olmadığını merak ettim. Zili çaldığımda, henüz anahtarımın olmadığı ilk günkü gibi, bir süre beklemem gerekeceğini düşündüm. Bu defa kapı neredeyse zili çalar çalmaz açıldı; kapıyı açan Helen'di. Bayan Croft pufun üzerinde oturmuyordu. Puf oradan kaldırılmıştı.

Parlak, pembe dudaklarıyla Mala'ya gülümseyerek, "Size de merhaba," dedi. "Annem salonda. İçeri girip onu görmek ister misiniz?"

"Eğer sakıncası yoksa, hanımefendi."

"Kusura bakmazsanız, siz buradayken ben de alışverişe gideyim. Küçük bir kaza geçirdi de. Bu günlerde onu yalnız bırakamıyoruz, bir saniye bile."

Helen'in ardından kapıyı kilitledim ve salona gittim. Bayan Croft başı şeftali rengi bir yastığın üzerinde, vücudunun etrafı beyaz bir yorganla sarılmış, sırt üstü yatıyordu. Elleri, göğsünün üzerinde, üst üste duruyordu. Beni görünce kanepeyi işaret edip oturmamı söyledi. Bana gösterilen yere geçtim, ama Mala piyanonun etrafında dolaştı ve artık asıl yerinde duran pufa oturdu.

Bayan Croft sanki aradan hiç zaman geçmemişçesine, "Kalçamı kırdım!" dedi.

"Geçmiş olsun, hanımefendi."

"Puftan düştüm!"

"Çok üzüldüm."

"Gece yarısıydı! Ama ne yaptım, biliyor musun?"

Hayır anlamında kafamı sağa sola salladım.

"Polise telefon ettim!"

Tavana baktı ve çarpık, gri dişlerini ortaya çıkaracak şekilde, hafifçe gülümsedi. Bir dişi bile dökülmemişti. "Sence iyi etmiş miyim, evladım?"

Çok şaşırmış olmama rağmen ne söylemem gerektiğini biliyordum. Hiç tereddüt etmeden bağırdım. "Muhteşem!"

Mala bir kahkaha attı. Sesi şefkat doluydu, gözleri keyifle parıldıyordu. Daha önce onun kahkahasını duymamıştım, o kadar gür bir kahkahaydı ki Bayan Croft bile duydu. Mala'ya döndü ve sert bir şekilde baktı.

"Bu kim, evladım?"

"Karım, hanımefendi."

Bayan Croft onu daha iyi görebilmek için kafasını çevirdi. "Piyano çalabiliyor musun?"

"Hayır, hanımefendi," diye cevapladı Mala.

"O zaman ayağa kalk!"

Mala, başının üzerindeki sarisini düzeltip, ucunu göğsünün üzerinde tutarak ayağa kalktı; buraya geldiğinden beri ilk defa ona karşı sempati hissettim. Bana, Londra'daki, Russell Square'e metroyla nasıl gidileceğini öğrendiğim, ilk defa asansöre bindiğim, bir yıl boyunca kondüktörün, tren her istasyonda ayrılırken, "Boşluğa dikkat edin," dediğinde ne demek istediğini anlayamadığım ilk günlerimi hatırlattı. Tıpkı benim gibi Mala da nereye gittiğini veya orada ne bulacağını bilmeden yurdundan ayrılmıştı ve bunu yapmasının tek nedeni benim karım olmasıydı. Çok garip görünmesine rağmen bir gün ölürse çok üzüleceğimi ve yine garip ama, ben ölürsem onun da üzüleceğini tüm kalbimle biliyordum. Halen Mala'yı tepeden tırnağa süzmekte olan -ki bu sessiz bir aşağılamaya benziyordu- Bayan Croft'a bu durumu bir şekilde anlatmak istedim. Acaba Bayan Croft daha önce hiç sari giyen, alnının ortasında kırmızı bir nokta olan ve kolları bileziklerle dolu bir kadın görmüş müdür, diye düşündüm. Mala'nın ayağındaki, rengini hâlâ ko-

ruyan, sarisinin eteğiyle örtülen kısmı hariç tamamı görülebilen kırmızı boyayı fark edip etmediğini ve neresine kusur bulacağını merak etim. En sonunda Bayan Croft artık çok iyi bildiğim bir sevinç ve hayret ifadesiyle, "Kusursuz bir hanım!" dedi.

Şimdi gülme sırası bendeydi. Oldukça sessizce güldüğüm için Bayan Croft beni duymadı. Ama Mala duydu ve ilk defa göz göze gelip birbirimize gülümsedik.

Bayan Croft'un salonundaki o anı, Mala'yla aramızdaki mesafenin kapanmaya başladığı an olarak hatırlamayı yeğliyorum. Henüz birbirimize tam âşık değildik, yine de sonraki birkaç ay belleğimde bir balayı gibi yer etti. Birlikte şehri gezdik ve bazılarıyla hâlâ görüştüğümüz Bengallilerle tanıştık. Bill adında bir adamın Prospect Street'te taze balık, Harvard Square'deki Cardullo's adlı dükkânın ise defne yaprağıyla karanfil sattığını keşfettik. Akşamüstleri suyun üzerinde rüzgârla sürüklenen yelkenlileri seyretmek için Charles River'a yürüdük veya dondurma yedik. Birlikte geçirdiğimiz zamanı belgeleyecek bir fotoğraf makinesi aldık, onun Prudental binasının önünde fotoğraflarını çektim; böylece onları ailesine de gönderebilirdi. Akşamları öpüştük; ilk başlarda çekingen, sonraları daha cesurduk ve zaman geçtikçe birbirimizin kollarındaki hazzı ve teselliyi keşfettik. Ona SS Roma'daki yolculuğumu, Finsbury Park'ı, YMCA'i ve Bayan Croft'la pufun üzerinde otururak geçirdiğim akşamları anlattım. Annemle ilgili şeyleri anlattığımda ağlardı. Bir akşam Globe okurken Bayan Croft'un ölüm ilanıyla karşılaştığımda beni teselli eden kişi Mala oldu. Aylardır onu düşünmemiştim -o yaz mevsiminin altı haftası çoktan geçmişimin uzak bir anısına dönmüştü- ama öldüğünü öğrendiğimde donakaldım; Mala örgüsünden kafasını kaldırıp geldiğinde, beni konuşamaz bir halde, gazete kucağıma düşmüş, duvara bakarken buldu. Bayan Croft'un ölümü, Amerika'da yasını tuttuğum ilk ölümdü ve hayran olduğun ilk hayat

onunkiydi. En sonunda bu dünyayı antikalaşmış ve yalnız olarak, bir daha asla dönmemek üzere terk etmişti.

Bana gelince, şimdi oradan çok da uzak bir yerde değilim. Mala'yla birlikte, Boston'ın yaklaşık yirmi mil uzağındaki bir kasabada, tıpkı Bayan Croft'unki gibi ağaçlarla dolu bir sokakta, bizi yazın domates almaktan kurtaran bahçesi ve bir de misafir odası olan, kendi evimizde yaşıyoruz. Artık Amerikan vatandaşıyız ve yaşımız geldiğinde sosyal güvencemiz olacak. Birkaç yılda bir Kalküta'ya gitmemize ve dönerken yanımızda büzgülü şalvar pantolonlarla Darjeeling çayı getirmemize rağmen, burada yaşlanmaya karar verdik. Ben küçük bir lise kütüphanesinde çalışıyorum. Harvard Üniversitesi'ne giden bir oğlumuz var. Mala artık sarisinin ucunu başına sarmıyor ve geceleri ailesini özlediği için ağlamıyor, ama arada sırada oğlumuzu özlediği için gözyaşlarını tutamadığı oluyor. Biz de onu görmeye Cambridge'e gidiyor veya hafta sonları onu getiriyoruz, böylece elleriyle pilav yemek ve Bengal dilinde konuşmak gibi biz öldükten sonra unutacağından endişelendiğimiz şeyleri bizimle birlikte yapabiliyor.

Ne zaman Cambridge'e gitsek, trafiğe rağmen, Massachusetts Avenue'dan geçmek için bir fırsat yaratırım. Artık binaları zorlukla çıkartabiliyorum, ama oradan her geçtiğimde, sanki daha dünmüş gibi o altı haftam aklıma gelir ve oğluma, bunun 103 yaşında bir kadınla birlikte yaşadığım Amerika'daki ilk evim olduğunu söyleyerek, Bayan Croft'un evinin olduğu sokağı göstermek için yavaşlarım. Mala, "Hatırlıyor musun?" der ve tıpkı benim gibi, bir zamanlar birbirimize iki yabancı olduğumuza hayret ederek gülümser. Oğluma ise Bayan Croft'un yaşı değil, ödediğim kiranın azlığı inanılmaz geliyor; 1866'da doğan bir kadına Ay'da bayrak olmasının inanılmaz geldiği gibi. Oğlumun gözlerinde, bir zamanlar beni dünyanın dört bir yanına savuran hırsı görüyorum. Birkaç yıl içinde üniversiteden mezun olup yalnız ve korumasız bir şekilde kendi yolunu çizecek. Ama kendime sürekli, hâlâ hayatta olan bir ba-

bası ve mutlu, güçlü bir annesi olduğunu hatırlatıyorum. Ne zaman cesareti kırılsa, ona, eğer ben üç kıtada ayakta kalabildiysem kendisinin de başarılı olmasının önünde hiçbir engel bulunmadığını söylüyorum. Astronotlar, o ebedi kahramanlar, ayda sadece birkaç saat gezmişken, ben neredeyse otuz yıldır bu yeni dünyadayım. Yaptığım işin sıradan bir şey olduğunu biliyorum. Yeni bir ülkede, yeni bir hayat kurmaya çalışan ne ilk ne son insan olduğumu da biliyorum. Bazı zamanlar, attığım her adım, yediğim her yemek, tanıdığım her insan ve uyuduğum her oda beni hâlâ hayrete düşürüyor. Tüm bunlar çok sıradan görünmesine rağmen, galiba eskiden benim hayal bile edemeyeceğim şeyler.

SEKSİ

Bir kadının en korkunç kâbusuydu. Laksmi Miranda'ya, kuzeninin kocasının dokuz yıllık evlilikten sonra başka bir kadına âşık olduğunu söyledi. Delhi'den Montreal'e uçarken o kadının yanında oturmuş ve eve, karısıyla oğlunun yanına dönmek yerine, Heathrow'da kadınla birlikte uçaktan inmeyi tercih etmişti. Adam daha sonra karısına telefon edip hayatını değiştiren bir konuşma yapmış ve olanları düşünmek için zamana ihtiyacı olduğunu söylemişti. Laksmi'nin kuzeni bu konuşmadan sonra yatağa düşmüştü.

"Ben kızı suçlamıyorum," dedi Laksmi. Gün boyunca kıtır kıtır yediği, Miranda'ya yavan bir portakal gevreğiymiş gibi gözüken krakerine uzandı. "Düşünsene, onun yarı yaşında bir

İngiliz kız." Laksmi Miranda'dan sadece birkaç yaş büyüktü ama çoktan evlenmişti, kocasıyla Tac Mahal'in önünde taş bir bankta otururken çekilmiş resimleri, Miranda'nınkinin hemen yanındaki bölmesine raptiyeliydi. Laksmi son yarım saattir telefonda konuşuyor, kuzenini sakinleştirmeye çalışıyordu. Kimse onların farkında değildi; yerel bir radyo istasyonunda fon yönetimi departmanında çalışıyorlardı ve etrafları tüm günlerini telefonda teminat isteyerek geçiren insanlarla çevriliydi.

"En çok oğluna üzülüyorum," diye devam etti Laksmi. "Günlerdir evde. Kuzenimde onu okula götürecek güç bile kalmamış."

"Çok üzücü bir durum," diye onun söylediklerini onayladı Miranda. Başka zaman olsa, o radyo istasyonunun ortaklarına fon sepeti veya yatırım şemsiyesi karşılığında yıllık anlaşmalarını arttırmaları için bilgisayarda mektup yazarken, Laksmi'nin telefon konuşmaları -özellikle kocasıyla akşam yemeğinde ne pişirileceği hakkında yaptıkları konuşmalar- dikkatini dağıtırdı. Miranda, konuşmasına arada sırada Hintçe kelimeler serpiştiren Laksmi'yi masalarının arasındaki ince paravandan rahatça duyabiliyordu. Ama o akşamüzeri Laksmi'nin konuşmasını dinlemediği kesindi. Kendisi de telefondaydı çünkü; Dev'le o akşam nerede buluşacaklarını kararlaştırıyorlardı.

"Ama birkaç gün evde kalmak oğlanı fazla etkilemez." Laksmi krakerinden birkaç tane daha yedi, kalanını çekmecesine kaldırdı. "O çocuk bir dâhi. Annesi Pencap'lı, babası Bengal'li, ayrıca okulda İngilizce ve Fransızca öğreniyor, daha şimdiden dört dil konuşabiliyor. Sanırım iki sınıf birden atlamış."

Dev de Bengal'liydi. Miranda ilk başta bunun bir din olduğunu zannetmişti. Ama sonra Dev ona, *The Economist*'in bir sayısında yayımlanan Hindistan haritasında Bengal adında bir bölgeyi göstermişti. Bu dergiyi ona özellikle getirmişti, çünkü Miranda'nın evinde atlas veya içinde harita olan herhangi bir kitap yoktu. Haritanın üzerinde kendi doğduğu şehri gösterdi,

sonra babasının doğduğu şehri işaret etti. Şehirlerden biri dikkat çeksin diye kare içine alınmıştı. Miranda bu karenin ne anlama geldiğini sorduğunda, Dev dergiyi alıp rulo yaptı ve "Senin kafa yormanı gerektirecek bir şey değil," diye cevap vererek, alaycı bir jestle Miranda'nın saçlarını okşadı.

Onun dairesinden ayrılmadan önce, ona her gelişinde içtiği üç sigaranın izmaritleriyle birlikte dergiyi çöpe attı. Dev'in arabasının, karısıyla yaşadığı banliyödeki evine doğru Commonwealth Avenue'da yol alıp gözden kaybolmasını seyrettikten sonra, Miranda dergiyi çöpten çıkardı, kapağındaki külleri temizledi ve düzleşmesini sağlamak amacıyla ters yönde kıvırdı. Sevişmelerinden beri darmadağın duran yatağa girdi ve Bengal'in sınırlarını incelemeye başladı. Alt kısımda bir körfez, üst kısımlardaysa dağlar vardı. Gramin Bank diye adlandırılan bir şeyle ilgili makaleye eklenmiş bir haritaydı bu. Dev'in doğduğu şehrin en azından bir resmini bulabilme umuduyla sayfayı çevirdi, ama tek bulabildiği çeşitli çizimler ve koordinatlardı. Yine de sadece on beş dakika önce Dev'in onun bacaklarını nasıl kendi omuzlarına kaldırdığını, dizlerini göğüslerine kadar bastırdığını ve ona doyamadığını söylediğini düşünerek sayfaya baktı.

Onunla bir hafta önce, Filene's'te tanışmıştı. Öğle tatilinde gitmişti oraya, alt katta indirimdeki külotlu çoraplardan alıyordu. Sonra sabunların ve kremlerin mücevher gibi sergilendiği, farların ve pudraların çerçevelenmiş kelebekler gibi titrekçe parladığı kozmetik reyonlarının bulunduğu ana kata çıkmak üzere yürüyen merdivene binmişti. Ruj dışında hiçbir şey satın almasa da, Boston'un diğer yerlerine benzemeyen bu sıkışık, dar labirentin içinde yürümeyi seviyordu. Her köşe başında dikilmiş, küçük kartonlara parfüm sıkan ve onları havada sallayan tezgâhtar kızların yanlarından geçerken pazarlık yapmayı seviyordu. Bazen paltosunun cebinde kartonlardan birini bulur, etkisini hâlâ koruyan bu koku soğuk sabahlarda metroyu beklerken içini ısıtırdı.

İşte o gün de bu hoş kartonlardan birini koklamak için durduğunda, tezgâhlardan birinin önünde duran bir adam çarptı gözüne. Elinde okunaklı, kadın el yazısıyla yazılmış bir parça kâğıt tutuyordu. Tezgâhtar kadınlardan biri kâğıda baktı ve çekmeceleri açmaya başladı. Bankın üstüne siyah kutuda dikdörtgen şeklinde bir kalıp sabun, nemlendirici maske, bir küçük bir şişe hücre yenileyici kapsül ve iki tüp yüz kremi koydu. Parmaklarının boğumlarındaki kılları oldukça belirgin, esmer bir adamdı. Flamingo pembesi gömlek, deniz mavisi takım elbise ve parlak deri düğmeleri olan deve tüyü bir pardösü giyiyordu. Sıra ödeme yapmaya gelince domuz derisi eldivenlerini de çıkardı. Bordo cüzdanının içinde yepyeni faturalar görünüyordu. Parmağında alyans yoktu.

Tezgâhtar Miranda'ya dönüp, "Sana nasıl yardımcı olabilirim, tatlım?" diye sordu. Kemik çerçevesinin üzerinden, Miranda'nın cildinin türünü anlamaya çalışıyordu.

Miranda ne istediğini bilmiyordu. Bildiği tek şey adamın oradan gitmesini istemediğiydi. Adam da hâlâ etrafta oyalanıyor, tezgâhtar kadının bir şeyler söylemesini bekliyordu. Miranda şişelere baktı; kimileri uzun, kimileri kısa şişeler, oval bir tepsinin üzerine dizilmişti, tıpkı fotoğraf çektiren bir aileyi andırıyorlardı.

Miranda en sonunda, "Bir krem," dedi.

"Kaç yaşındasın?"

"Yirmi iki."

Tezgâhtar buzlu camdan yapılmış bir şişeyi açarak başını salladı. "Bu alıştığın kremden biraz daha ağır görünebilir ama sana tavsiye ederim. Yirmi beş yaşına geldiğinde kırışıklıklar oluşmaya başlayacak, ondan sonra kendilerini iyice gösterecekler."

Tezgâhtar kremi Miranda'nın yüzüne sürerken adam da orada durdu ve onları izledi. Miranda'ya kremi, boğazının alt kısmından başlayarak yukarıya doğru ve hızla yükselen darbelerle sürmesi gerektiği anlatılırken, adam da üzerinde rujların

durduğu küçük standı çevirerek döndürdü. Eline selülit jeli akıtan bir pompaya bastı, daha sonra bu jeli masaj yaparak eldivensiz elinin üstüne yaydı. Bir kavanozun kapağını açtı, üzerine eğildi, fakat kavanoza o kadar yaklaştı ki ansızın burnunun ucuna biraz krem bulaşıverdi.

Miranda gülümsedi, fakat bu belli olmadı, çünkü dudakları, tezgâhtarın yüzünde gezdirdiği büyük fırçayla kapanmıştı. "Bu iki numara allık," dedi kadın, "sana biraz renk verir."

Miranda tezgâhın arkasında duran köşeli aynalardan birine düşen aksine bakarak başını salladı. Gümüş rengi gözleri, kahve tohumu kadar koyu ve parlak saçlarının aksine bir kâğıt kadar beyaz olan yüzü, insanların onu güzel olmasa bile çekici diye nitelendirmelerini sağlıyordu. Dar, yukarıya doğru uzayan, yumurta şeklinde bir kafası vardı. Suratı da dardı; burun delikleri o kadar küçüktü ki sanki topluiğneyle tutturulmuş gibi duruyordu. Ama şimdi yanaklarındaki pembelik ve kaşlarının altındaki duman rengiyle yüzüne renk gelmişti. Dudakları parıldıyordu.

Adam da aynaya bakıyor, hızlıca burnundaki kremi temizlemeye çalışıyordu. Miranda onun nereli olduğunu merak etti. İspanyol veya Lübnanlı olabileceğini düşündü. Adam başka bir kavanozu açıp, herhangi birine hitap etmeden, "Bu ananas gibi kokuyor," dediğinde aksanını fark etmişti.

Tezgâhtar Miranda'nın kredi kartını alırken, "Başka bir şey var mıydı?" diye sordu.

"Hayır, teşekkürler."

Sonra kremi birkaç kat kırmızı pelür kâğıdına sararak paket yaptı. "Bu üründen çok memnun kalacaksınız." Kredi kartı fişini imzalarken Miranda'nın elleri titriyordu. Adam hareket etmemişti.

Kadın Miranda'ya küçük bir torba uzatırken, "Yeni göz jelimizin küçük bir numunesini de koydum," diye ekledi. Kredi kartını tezgâhın öbür tarafına uzatmadan önce üzerine baktı. "Güle güle, Miranda. "

Miranda yürümeye başladı. İlk başta hızlı yürüyordu, sonra Downtown Crossing'e açılan kapıları görünce yavaşladı.

Birden kulağının dibinde bir ses duydu. "İsminizin bir bölümü Hintçe," demişti adam, adımlarını onunkine uydurmaya çalışarak.

Tıpkı adam gibi Miranda da üzeri kazaklarla dolu, kenarları kozalak ve kadife kurdelelerle kaplı, yuvarlak bir masanın yanında durdu. "Miranda mı?"

"Mira. Mira adında bir teyzem var."

Adamın adı Dev'di. Güney istasyonu tarafına doğru kafasını eğerek, o yolun gerisindeki bir yatırım bankasında çalıştığını söyledi. Miranda, bıyığı olmasına rağmen yakışıklı bulduğu ilk erkeğin o olduğuna karar verdi.

Birlikte Park Street'te yürüdüler, ucuz kemerler ve çantaların satıldığı küçük kulübeleri geçtiler. Bir ara sert bir ocak rüzgârı Miranda'nın saçlarını dağıttı. Elini toka aramak için paltosunun cebine attığında, gözleri Dev'in elindeki torbaya takıldı. "Peki, bunlar onun için mi?"

"O kim?"

"Teyzeniz Mira."

"Onlar karım için." Bu sözleri yavaşça, Miranda'nın gözlerinin içine bakarak söyledi. "Bir haftalığına Hindistan'a gidiyor." Gözlerini çevirdi. "Böyle şeylerin tiryakisidir."

Karısı orada olmadığı için, yaptıkları çok da yanlış görünmüyordu. İlk başlarda neredeyse her gece birlikteydiler. Dev, geceyi onun evinde geçiremeyeceğini, çünkü karısının her sabah saat altıda, yani Hindistan'da saat öğleden sonra dörtken aradığını söylemişti. Bu yüzden saat ikide, üçte ya da çoğu zaman sabah dörtte onun dairesinden ayrılıyor, banliyödeki evine doğru yola koyuluyordu. Gün boyunca her saat başı işten veya cep telefonundan Miranda'yı arıyordu. Miranda'nın programını öğrendikten sonra her akşamüstü beş buçukta, Miranda metroyla evine geri dönünce sadece sesini duya-

bilsin diye ona mesaj bırakırdı. Miranda da bu sayede kapıdan içeri girer girmez Dev'in sesini duyabiliyordu. "Seni düşünüyorum," diyordu mesajında. "Seni görmek için sabırsızlanıyorum." Dev, Miranda'ya, tezgâhı ancak bir ekmek kutusu büyüklüğündeki mutfağı, çizik, meyilli parkelerle döşeli yerleri ve her çaldığında insanı yerinden zıplatan kapı zili olan evinde vakit geçirmekten çok keyif aldığını söylemişti. Onun doğup büyüdüğü yer olan Michigan'da kalmaktansa, hiç kimseyi tanımadığı Boston'a taşınmasına hayran kalmıştı. Miranda'ysa bunun hayran olunacak bir yanı olmadığı, Boston'a zaten kimseyi tanımadığı için özellikle taşındığı karşılığını verdiğinde başını sallamıştı. Birden ciddileşerek, "Yalnız olmanın neye benzediğini bilirim," demiş ve o anda Miranda Dev'in onu anladığını, bazı geceler, daima bir-iki saat sonra Alewife İstasyonu'nda kocasıyla buluşmak zorunda olan Laksmi'yle bir şeyler içtikten veya dergileri karıştırmak için bir kitapçıya gittikten ya da tek başına bir film izledikten sonra metroda ne gibi duygulara kapıldığını anladığını hissetmişti. Dev daha önemsiz şeylerden bahsettikleri zamanlarda da, onu odada ilk kez çıplak yürürken gördüğünde dikkatini çeken, gövdesinden daha uzun bacaklarını çok beğendiğini söylerdi. "Sen ilksin," demişti, yataktan onu hayranlıkla izlerken. "Tanıdığım en uzun bacaklı kadın sensin."

Miranda'ya da bunu söyleyen ilk erkek Dev'di. Lisedeki sevgililerinden sadece biraz daha uzun boylu ve iri yapılı olmak dışında bir farkı olmayan üniversitedeki sevgililerinin aksine, ödemeleri yapan, ona kapıları açan ve elini öpmek için masanın diğer tarafına uzanan ilk erkek de Dev'di. Altı ayrı su bardağına bölmesini gerektirecek kadar çok çiçek getiren ve sevişirken adını fısıldayan ilk erkek de. Miranda onu tanıdıktan birkaç gün sonra, tıpkı Laksmi ve kocasının Tac Mahal'in önündeki resimleri gibi, onun da Dev'le çekilmiş bir resminin kendi bölmesinde asılı durmasını arzulamaya başlamıştı. Laksmi'ye Dev'den bahsetmemişti. Doğrusu kimseye bahset-

memişti. Laksmi de Hintli olduğu için bir tarafı ilişkisini ona anlatmakmak istiyordu. Ama Laksmi o günlerde, hâlâ yataktan çıkmayan, kocası hâlâ Londra'da olan ve oğlu hâlâ okula gitmeyen kuzeniyle sürekli telefonda konuşuyordu. "Bir şeyler yemelisin," diye ısrar edip duruyordu Laksmi. "Sağlığın bozulacak." Kuzeniyle konuşmadığı zamanlardaysa kocasıyla konuşurdu, sonu mutlaka akşam yemeğinde tavuk mu yoksa kuzu mu pişirileceği tartışmasıyla biten daha kısa konuşmalardı bunlar. "Üzgünüm," Miranda onun bir noktadan sonra özür dilediğini duyardı. "Son yaşadıklarımız beni biraz gerginleştirdi de."

Miranda ve Dev hemen hiç tartışmıyorlardı. Nickelodeon'daki filmlere gidiyor ve film boyunca öpüşüyorlardı. Davis Square'de dövülmüş domuz eti ve mısır ekmeği yerlerken, bir kâğıt peçete tıpkı kravat gibi Dev'in boynunda asılı dururdu. Duvarında gülümseyen bir domuz kafasının asılı olduğu İspanyol lokantasının barında içkilerini yudumlarlardı. MFA'ya gidip Miranda'nın yatak odasına nilüfer posteri almışlardı. Symphony Hall'daki konseri takip eden cumartesi günü Dev, Miranda'ya şehrin en sevdiği yerini gösterdi; onu, bir kürenin içi gibi şekillendirilmiş ama sanki dışında duruyorlarmış hissi veren, parlak renkli cam levhalardan yapılmış bir odanın içine girdikleri Hıristiyan Bilim Merkezi'ndeki Mapparium'a götürdü. Odanın ortasında şeffaf bir köprü vardı; köprünün üzerine çıktıklarında kendilerini dünyanın merkezinde duruyormuş gibi hissettiler. Dev, *The Economist*'teki haritadan, daha ayrıntılı çizilmiş ve kırmızı renkteki Hindistan'ı gösterdi. Siyam ve İtalya'nın sömürgesi Somali gibi birçok ülkenin durumunun artık eskisi gibi olmadığını, isimlerinin değiştiğini açıkladı. Bir tavus kuşunun göğsü kadar mavi olan okyanus, suyun derinliğini gösteren iki tona ayrılmıştı. Sonra ona dünyanın en derin yerini gösterdi, Mariana Adaları'nın yaklaşık yedi mil altındaydı. Köprünün üzerinde yürüdüler ve ayaklarının altında Antartika'yı gördüler. Dev konuşurken sesi camlarda yankılanıyor,

bazen tonu iyice yükselerek bazen de alçalarak, kulaklarını uğuldatıyor da Miranda'nın göğsüne konuyormuş gibi oluyordu. O sırada bir grup turist köprünün üzerinde yürümeye başladığında, onların öksürüklerini sanki kolondan çıkıyormuş gibi duydular. Dev hemen bu durumun ortamın akustiğinden kaynaklandığı şeklinde bir açıklama yapıverdi.

Miranda haritada, Laksmi'nin kuzeninin kocasının şu anda uçakta tanıştığı kadınla birlikte olduğu Londra'yı buldu. Dev'in karısının Hindistan'ın hangi şehrinde olduğunu merak etti. Miranda'nın o ana kadar gördüğü en uzak yer, çocukken gittiği Bahama Adaları'ydı. Bu adaları bulmak için cam levhalara baktı ama göremedi. Turistler gidip tekrar yalnız kaldıklarında, Dev ona köprünün ucuna gitmesini söyledi. Birbirlerinden yaklaşık bir kilometre uzakta dursalar bile fısıltılarını duyabileceklerini iddia edecekti.

"Sana inanmıyorum," dedi Miranda. Oraya geldiklerinden beri ilk defa konuşmuştu. Konuşması kulaklarına gömülüyordu sanki.

Dev, köprünün bir ucuna doğru yürürken Miranda'ya, "Uzaklaş," dedi. Sesini kısarak konuşuyordu. "Bir şeyler söyle." Dudaklarının kelimeleri oluşturmasını seyretti; ağzından çıkan her şeyi aynı anda o kadar net duyuyordu ki söyledikleri onu tahrik ediyor, her kelime sanki yanında söylenmişçesine yakından ve sıcak geliyordu, paltosunun içinde vücudunun ateş bastığını duyumsuyordu.

Söyleyecek başka bir şey bulamayınca, "Merhaba," diye fısıldadı.

Dev, "Çok seksisin," dedi.

Bir sonraki hafta işyerinde, Laksmi Miranda'ya bunun kuzeninin kocasının ilk ilişkisi olmadığını söyledi. Bir akşam işyerinden çıkmaya hazırlanırken de, "Onun kendine gelmesini beklemeye karar verdi," dedi. "Bunu çocuk için yaptığını söyledi. Onu çocuklarının hatırına bağışlayabilirmiş." Miran-

da, Laksmi'nin bilgisayarını kapatmasını bekledi. Laksmi başını sallayarak, "Sürünerek geri dönecek ve kuzenim de onu affedecek," dedi. "Ben olsam yapmazdım. Kocam başka bir kadınla ilgilenmeye başlarsa hemen evin kilitlerini değiştirirdim." Miranda, Laksmi'nin bölmesinde asılı duran fotoğrafı inceledi. Kocasının kolları Laksmi'nin omuzlarını sarmış, dizleri bankın üzerinde, onunkilerin yanına uzanmıştı. "Sen de öyle yapmaz mıydın?"

Başını sallayarak onu onayladı. Bir sonraki gün Dev'in karısı Hindistan'dan dönecekti. Dev o akşam karısını havaalanından almak zorunda olduğunu söylemek için Miranda'yı işten aramıştı; en kısa zamanda tekrar arayacağına söz vermeyi de ihmal etmeden.

"Tac Mahal nasıl bir yer?" diye sordu Laksmi'ye.

"Emin ol, dünyanın en romantik yeri." Anılarını hatırlayınca Laksmi'nin yüzü aydınlandı. "Ebedi bir aşk abidesi."

Dev havaalanındayken, Miranda bir metresin giymesi gerektiğini düşündüğü türde kıyafetler almak üzere Filene's'in alt katına gitti. Bebek dişinden daha küçük tokalı, yüksek topuklu siyah ayakkabı, fırfırlı saten bir kombinezon ve diz boyunda ipek bir sabahlık buldu. İşe giderken giydiği çoraplar yerine, arkası dikişli ince çoraplar aldı. Kıyafet yığınlarının, rafların arasında gezindi; zincir şeklinde askıları olan, gözleriyle uyumlu gri renkte daracık bir gece elbisesi bulana kadar her askıya tek tek baktı. Alışveriş yaparken Dev'i ve onun Mapparium'da söylediği şeyi düşündü. İlk defa bir erkek ona seksi olduğunu söylemişti, gözlerini kapattığında onun fısıldayışının tüm vücudunu sardığını hissedip tahrik oluyordu. Duvarlarında aynalar olan ortak soyunma odasında, aydınlık yüzlü, kabarık saçlı yaşlıca bir kadının yanında boş yer buldu. Kadın iç çamaşırlarıyla ayakta duruyor, parmaklarının arasında gerip durduğu siyah külotlu çorabı inceliyordu.

Kadın, "Her zaman kaçıkları kontrol et," diye öğüt verdi.

Miranda fırfırlı kombinezonu alışveriş sepetinden çıkarıp göğüs hizasına kaldırdı.

Kadın onaylayarak başını salladı. "Ah, evet."

Sonra gece elbisesini çıkararak sordu. "Peki, ya bu?"

"Kesinlikle," diye cevap verdi kadın. "Bu kıyafeti görür görmez seni soymak isteyecek."

Kendisini Dev'le birlikte, daha önce gittikleri ve sevgilisinin kaz ciğeri, şampanya ve ahududuyla yapılan bir çorba sipariş ettiği South End'deki bir lokantada hayal etti. O gece elbisesinin içinde, Dev takım elbiselerinden birinin içinde ve elini hafifçe öperken. Dev, eşofmanlarının içinde onun evine geldiğinde birbirlerini son defa görmelerinin üzerinden günler geçmişti. Karısı döndükten sonra ona söylemek üzere kullandığı bahane, beyefendinin pazar günleri Boston'a inip Charles'ta koşmaktan vazgeçemeyecek olmasıydı. Ona geldiği ilk pazar diz boyu sabahlığıyla açtı kapıyı, ama Dev fark etmedi bile. Hemen kucağına alıp yatağa götürdü, üstünde bir eşofman, ayağında spor ayakkabıları vardı. Tek kelime etmeden Miranda'nın içine girdi. Sonra Miranda, Dev'in sigarasının küllerine tabla getirmek üzere odada gezinirken sabahlığı tekrar giydi, ama Dev bu sefer de uzun bacaklarını görmesini engellediğinden yakınarak çıkarmasını söyledi. Bu yüzden bir sonraki pazar günü ne giyeceğini çok önemsemedi ve kot pantolonu tercih etti. Dev için aldığı iç çamaşırları çekmecesinin arka tarafına, çoraplarının ve günlük iç çamaşırlarının arasına koydu. Gümüş rengi gece elbisesi dolapta asılı duruyor, hâlâ çıkarmadığı ve her hareketle hafifçe sallanan etiketi belli oluyordu. Zincir şeklindeki askıları sürekli metal elbise askısından kaydığı için, sabahları dolabı açtığında alt kısımdaki kıyafetlerin üzerine düşmüş buluyordu.

Yine de Miranda pazar günlerini iple çekiyordu. Sabahları baget ekmek, peynir, patates salatası ve ringa balığı salamurası gibi, Dev'in çok sevdiği, küçük kutularda satılan yiyeceklerden alıyordu. Yemeklerini yatakta, ringa balıklarını parmakla-

rıyla tutup kaldırarak, ekmeği elleriyle kopartarak yiyorlardı. Dev, okuldan geldiği zamanlar ona tepside sunulan mango suyunu içtikten sonra, göl kenarında, bembeyaz kıyafetler içinde kriket oynadığı çocukluk günleriyle ilgili hikâyeler anlatıyordu. On sekiz yaşındayken acil bir program olarak adlandırılan bir süreçte New York'taki bir üniversiteye gönderildiğini, İngilizce eğitim veren bir okulda okumuş olmasına karşın filmlerdeki Amerikan aksanını anlamasının yıllarını aldığını anlatmıştı. Konuşması boyunca üç sigara içer ve sigaraları yatağın hemen yanında duran kül tablasında söndürürdü. Bazen Miranda'ya şimdiye kadar kaç sevgilisi olduğu (üç) ve ilk cinselliğini kaç yaşında yaşadığı (on dokuz) gibi sorular sorardı. Yemek bittiğinde kırıntı dolu çarşafların üzerinde sevişirler, sonra Dev on dakika kadar kestirirdi. Miranda daha önce hiç kestiren bir yetişkin görmemiş, ama Dev, hava çok sıcak olduğu için insanların güneş gidene kadar evlerinden çıkmadığı Hindistan'da öğle uykusuyla büyüdüğünü söylemişti. Kollarını Miranda'nın vücuduna büyük bir bilezik gibi sararak ve tüm muzipliğini takınarak, "Artı, böylece birlikte uyuma fırsatımız da olur," diye fısıldamıştı.

Ancak Miranda hiçbir zaman uyumazdı. Başucundaki saati seyreder, gerçekten uyuyup uyumadığını kontrol etmek için Dev'in kendi ellerine kenetlenmiş parmaklarına yüzünü bastırırdı. O hep uyuyor olurdu. Nefes alıp verirken kaburgaları belirginleşirdi, ama göbeği çıkmaya başlamıştı bile. Omuzlarındaki tüylerden şikayet etmekle birlikte, Miranda onun bu haliyle harika olduğunu düşünüyor, başka bir şekilde hayal bile edemiyordu.

Tam on dakika sonra Dev sanki hiç uyumamış gibi, ona bakıp gülümseyerek ve Miranda'nın da aynı şekilde hissedebilmeyi arzuladığı bir mutlulukla gözlerini açardı. "Haftanın en güzel on dakikası."

Dev bir elini onun baldırlarının arkasında gezdirerek gerindi. Sonra eşofmanını giyip spor ayakkabılarını bağlayarak hız-

la yataktan kalktı. Banyoya gidip ağzındaki sigara kokusundan kurtulmak için, ona tüm Hintlilerin bunu yaptığını açıkladığı gibi, işaret parmağıyla dişlerini fırçalayacaktı. Veda öpücüğü verirken saçlarına kendi kokusunun sindiğini hissetti. Ama zaten tüm öğleden sonrasını koşarak geçirdiğini söylediği için, evine gittiğinde yapacağı ilk iş duş almak olacaktı.

Laksmi ve Dev'in dışında Miranda'nın tanıdığı tek Hintliler, onun büyüdüğü yerde yaşayan Diksit'lerdi. Bay Diksit her akşamüstü, Miranda dahil olmak üzere ve tabii kendi çocukları hariç, etraftaki tüm çocukları eğlendirecek şekilde iş gömleği, pantolonu ve tek ayrıcalıklı atletik kıyafeti olan bir çift ucuz lastik ayakkabıyla, yaşadıkları bölgenin dolambaçlı yollarında koşardı. Her hafta sonu ailecek -anne, baba, iki oğlan ve bir kız- arabalarına doluşup kimsenin bilmediği bir yere giderlerdi. Babalar, Bay Diksit'in kendi bahçesine düzenli olarak tohum ekmediğinden, dökülen yaprakları zamanında toplamadığından şikayet ediyordu. Hepsi Diksit'lerin evinin etrafın güzelliğini bozan, yan tarafı lastik benzeri bir malzemeden yapılmış tek ev olduğu konusunda hemfikirdi. Anneler, Armstrong'ların evinin havuzbaşında yaptıkları toplantılarına Bayan Diksit'i asla davet etmezlerdi. Okul otobüsünü beklerken Diksit'lerin çocukları bir köşede durur, diğer çocuklar, "Diksit'ler, deli sinekler," diye bir tempo tutturup kahkahalarla gülerdi.

Bir sene Diksit'lerin kızının doğum günü partisine civardaki tüm çocuklar davet edilmişti. Miranda evin içini saran ağır tütsü ve soğan kokusu ile ön kapıdaki ayakkabı yığınını hatırlıyordu. Ama aklında en çok yer eden şey, merdivenlerin bitiminde, ahşap pimlerle tutturulmuş, yastık kılıfı büyüklüğündeki bez parçasıydı. Bezin üstüne, şövalye kalkanı şeklinde kırmızı yüzlü çıplak bir kadın resmi işlenmişti. Kadının gözleri tapınağına, öğrencileri simgeleyen noktalara çevriliydi. Ortalarında aynı noktalardan oluşan iki daire göğüslerini simgele-

mekteydi. Elindeki hançeri sallıyor ve ayağıyla da can çekişen bir adamı eziyordu. Vücudunun etrafında patlamış mısır zinciri gibi yan yana dizilmiş insan kafalarından oluşan bir kolye vardı. Kadın, Miranda'ya dil çıkarıyordu.

Bayan Diksit resmi düzeltmek için ahşap pimleri ayarlarken neşe içinde, "O tanrıça Kali," diye açıklamıştı. Bayan Diksit'in ellerinde kınayla yapılmış karmakarışık zikzaklar ve yıldız desenleri vardı. "İçeriye gel, lütfen, doğum günü mumlarını üfleyeceğiz."

Dokuz yaşındaki Miranda pastadan yemeye korkmuştu. Daha sonra aylarca, günde iki defa otobüs durağına gider ve eve dönerken geçmek zorunda olduğu sokağın Diksit'lerin evinin bulunduğu tarafında yürümeye bile korkmuştu. Hatta bir ara, tıpkı okul otobüsüyle mezarlığın yanından geçerken yaptığı gibi, bir sonraki eve varana kadar nefesini tutarak geçmişti.

Şimdi bu yaptıklarından utanıyordu. Dev'le sevişirken gözlerini kapattığında, çöller, filler ve kriket alanının yanındaki o beyaz binanın, dolunay altında göle yansıyan görüntüsünü görüyordu. Bir cumartesi, yapacak hiçbir şey olmadığı için yürüyerek Central Square'e, oradaki bir Hint lokantasına gitti ve bir porsiyon güveçte tavuk sipariş etti. Yemeğini yerken bir yandan da mönünün altında yazılı olan "leziz", "su" ve "Hesap, lütfen," gibi kelimeleri ezberlemeye çalışıyordu. Ama kelimeler bir süre sonra aklından uçup gitti, bu yüzden arada sırada Kenmore Square'deki kitapçıların, "kendi kendinize öğrenin" kitaplarından Bengal alfabesini öğrenmeye çalıştığından, yabancı dil reyonlarına uğramaya başladı. Bir defasında isminin Hintçe bölümü olan "Mira"yı, önce elini alışkın olmadığı yönlerde hareket ettirerek, döndürerek ve durarak, sonra becerebileceğinden emin olmadığı halde kalemini eline alarak yazmaya çalıştı. Kitaptaki okları takip ederek, soldan sağa, üzerinden harfler sarkan bir çizgi çekti; bir tanesi harften çok bir rakama benziyor, diğeri kenarının üzerinde duran bir üçgeni andırıyordu. Kendi adını oluşturan harfleri kitaptakilere benze-

tebilmek için birçok deneme yaptığı halde, Mira mı yoksa Mara mı yazdığından emin değildi. Karalama yaptığını düşünmüş olsa da, hemen ve büyük bir şaşkınlıkla fark ettiği gibi, bunların sadece dünyanın bir köşesinde yaşayan insanlara bir şeyler ifade ettiğini anlayacaktı.

Sonraki hafta boyunca durum çok kötü değildi. İşi onu oyalıyordu ve Laksmi'yle beraber, yemek boyunca Laksmi'nin kuzeninin evliliğinin son durumunu anlattığı öğlen paydoslarında, köşede yeni açılan Hint lokantasına gitmeye başlamışlardı. Bazen Miranda konuyu değiştirmeye çalışırdı; bunu yapmak ona, lisedeyken erkek arkadaşıyla beraber yemek yedikleri, hamur işleri satan kalabalık bir lokantadan sadece başarıp başaramayacaklarını görmek için para ödemeden kaçtıkları zamanlarda hissettiği duyguları hatırlatıyordu. Ancak Laksmi başka hiçbir şeyden bahsetmezdi. Bir gün, "Eğer onun yerinde olsaydım hemen Londra'ya uçar ve ikisini de vururdum," dedi. Hint ekmeğinden bir parça kopardı ve acılı ezmeye batırdı. "Bu şekilde nasıl bekleyebildiğini bilmiyorum, bir türlü aklım almıyor."

Nasıl beklenmesi gerektiğini Miranda biliyordu. Akşamüstleri yemek masasında oturuyor, tırnaklarına açık renk oje sürüyor, bir kâsenin içine koyduğu salatayı yiyor, televizyon seyrediyor ve pazar gününün gelmesini bekliyordu. Cumartesi en kötü gündü, çünkü pazar hiç gelmeyecekmiş gibi görünüyordu. Bir cumartesi akşamı, gece geç saatte Dev telefon ettiğinde, arkadan konuşan ve gülen insan sesleri duydu. Sesler o kadar gürültülüydü ki Dev'e bir konser salonunda olup olmadığını sordu. Ama o banliyödeki evinden arıyordu. "Sesini çok iyi alamıyorum," dedi. "Misafirlerimiz var. Beni özledin mi?" Miranda televizyona baktı, telefon çaldığında uzaktan kumandayla sesini kıstığı bir komedi dizisi oynuyordu. Onu, salon misafirlerle doluyken üst kattaki bir odada, bir eli kapı kolunda, cep telefonunda fısıldayarak konuşurken hayal etti. "Mi-

randa, beni özledin mi?" diye tekrar sordu. Miranda özlediğini söyledi.

Bir sonraki gün Dev geldiğinde, Miranda ona karısının güzel olup olmadığını sordu. Bunu sorarken biraz tedirgindi; sevgilisinin son sigarasını içip, kül tablasına sıkıca bastırarak söndürmesini bekledi. Tartışacaklarını düşündü, oysa Dev bu soruya şaşırmadı. Krakerinin üzerine biraz ançüez sürerek, karısının Madhuri Diksit adında Bombaylı bir aktriste benzediğini söyledi.

Bir an Miranda'nın kalbi durdu. Ama hayır, Diksit'lerin kızının ismi başka bir şeydi, P harfiyle başlayan bir ismi vardı. Yine de bu aktrisle ve Diksit'lerin kızının bir ilgisi olup olmadığını merak etti. Solgun görünüşlü, okul boyunca saçlarını iki yandan ören bir kızdı.

Birkaç gün sonra Miranda, Central Square'deki, video kaset de kiralayan Hint marketine gitti. Kapı birbirine dolanmış zillerin çınlamalarıyla açılıyordu. Öğlen yemeği saatiydi ve tek müşteri oydu. Dükkânın bir köşesinde asılı duran televizyonda bir video film oynuyordu; yan yana duran şalvar giymiş genç kadınlar plajda, birbirleriyle uyumlu bir şekilde kalçalarını sallıyorlardı.

Kasada duran adam, "Yardımcı olabilir miyim?" diye sordu. Elindeki Hint böreğini, kâğıt tabağın içinde duran koyu kahverengi bir sosa batırıp yemekteydi. Cam tezgâhın altında, adamın belinin hizasında, dolgun Hint böreklerinden birkaç tepsi daha, solgun, eşkenar dörtgen şeklindeki alüminyum kâğıda sarılmış şekerlemeye benzeyen bir şeyler ve şurubun içinde yüzen parlak, portakallı hamur işleri vardı. "Video kasetlere bakmak ister misiniz?"

İçine "Madhuri Diksit" yazdığı not defterini açtı. Tezgâhın arkasındaki raflarda duran video kasetlere baktı. Kalçalarında kısal etekler ve göğüslerinin orta yerinde bağlanmış üstler giyen kadınlar gördü. Bazıları bir ağaca veya taş bir duvara yaslanmıştı. Kadınların hepsi güzeldi, ayrıca uzun siyah saçları ve

sürme çekilmiş gözleriyle plajda dans edişleri de güzeldi. Madhuri Diksit'in de güzel olduğunu tahmin etti.

Adam, "Altyazılı filmlerimiz de var, hanımefendi," diye devam etti. Parmaklarını hızlıca gömleğine sildi ve üç tane katalog çıkardı.

"Hayır," dedi Miranda. "Hayır, teşekkürler." Üzerlerinde etiketsiz paketlerin ve teneke kutuların dizili olduğu rafları inceleyerek dükkânın içinde dolaştı. Derin dondurucu, pita ekmeği torbaları ve ne olduğunu kestiremediği sebzelerle doluydu. Üzerindekinin ne olduğunu anlayabildiği tek raf, ağzına kadar Laksmi'nin durmadan yediği acılı kraker paketleriyle dolu olandı. Laksmi'ye bunlardan birkaç paket almayı düşündü, sonra Hint marketinde ne işi olduğunu nasıl açıklayacağını düşünerek tereddüde düştü.

Adam kafasını sallayıp gözlerini Miranda'nın vücudunda gezdirerek, "Çok acı," dedi. "Sizin için çok acı."

Şubat ayı geldiğinde Laksmi'nin kuzeninin kocası hâlâ kendine gelmemişti. Montreal'e gelmiş, iki hafta boyunca karısıyla şiddetli tartışmalar yapmış, sonra iki bavul hazırlayıp Londra'ya geri dönmüştü. Boşanmak istiyordu.

Miranda kendi bölmesinde oturup Laksmi'nin kuzenine, dünyada sadece keşfedilmeyi bekleyen çok daha iyi erkeklerin olduğunu söyleyişini dinledi. Bir sonraki gün kuzeni, oğluyla birlikte kendini toparlamak üzere Kaliforniya'da yaşayan ailesinin yanına gideceğini söyledi. Laksmi onu bir hafta sonu Boston'a uğramaya ikna etti. "Yeni bir yer sana iyi gelir," diye nazikçe ısrar etti. "Hem seni yıllardır görmüyorum."

Miranda Dev'in aramasını umarak kendi telefonuna baktı. Son konuşmalarının üzerinden dört gün geçmişti. Laksmi'nin bilinmeyen numaralar servisini arayıp güzellik salonu telefonu istediğini duydu. "Dinlendirici bir şeyler," diye rica ediyordu. Sonra masaj, yüz bakımı, manikür ve pedikür ayarladı. Öğle yemeği için de Four Seasons'da masa ayırttı. Kuzenini eğ-

lendirme planları yaparken oğlanı tamamen unutmuştu. İnce duvarda parmaklarını tıklattı.

"Bu cumartesi işin var mı?"

Çocuk zayıftı. Sırtına sarı bir sırt çantası takmış, balıksırtı gri pantolon, V yakalı kırmızı bir kazak ve siyah deri ayakkabı giyiyordu. Saçları, altlarında siyah daireler olan gözlerinin hizasında kesilmişti, sık kâkülleri vardı. Bunlar Miranda'nın gözüne çarpan ilk şeylerdi. Sadece yedi yaşında olmasına rağmen, durmadan sigara içmiş ve çok az uyumuş gibi süzgün görünüyordu. Elinde spiral ciltli bir resim defteri vardı. İsmi Rohin'di.

Miranda'ya bakarak, "Bana bir başkent sor," dedi.

Miranda da ona baktı. Günlerden cumartesi, saat sabahın sekiz buçuğuydu. Kahvesinden bir yudum içti. "Bir ne sorayım?"

"Bu onun oynadığı bir oyun," diye açıkladı Laksmi'nin kuzeni. Tıpkı oğlu gibi o da zayıftı, uzun bir yüzü ve gözlerinin altında aynı siyah dairelerden vardı. Omuzlarında kızıl kahverengi bir palto asılıydı. Şakaklarında birkaç beyaz teli olan saçları, bir balerininkiler gibi geriye doğru sımsıkı toplanmıştı. "Siz ona bir ülke söyleyin, o da size başkentini söylesin."

"Arabada gelirken dediklerini duymalıydı," dedi Laksmi. "Neredeyse tüm Avrupa'yı ezberlemiş."

Çocuk düzeltmek için atıldı. "Bu bir oyun değil. Okuldaki bir çocukla yarışıyorum. Tüm başkentleri ezberleme yarışına girdik. Onu yeneceğim."

Miranda başını salladı. "Pekâlâ, Hindistan'ın başkenti neresi?"

"Bu iyi bir soru olmadı." Kollarını, oyuncak bir askerinkiler gibi sallayarak, seri adımlarla oradan uzaklaştı. Sonra Laksmi'nin kuzeninin yanına geldi ve paltosunun cebini çekiştirmeye başladı. "Daha zor bir tane sor."

"Senegal," dedi.

"Dakar!" Zafer çığlıkları atıp gittikçe büyüyen daireler çizerek koşmaya başladı. En sonunda mutfağa koştu. Miranda onun buzdolabının kapağını açıp kapattığını duydu.

"Rohin, izin almadan hiçbir şeye dokunma," Laksmi'nin kuzeni bıkkın bir şekilde bağırdı. Miranda'ya gülümsemeye çalıştı. "Endişelenmeyin, birkaç saat içinde uyur. Ona bakmayı kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim."

Laksmi kuzeniyle beraber merdivenlerden aşağıya inerken, "Saat üçte döneriz," dedi. "Arabayı yola park etmiştik, hemen gitmeliyiz."

Miranda kapının zincirini taktı. Rohin'i bulmak üzere mutfağa gitti, ama Rohin oturma odasında yemek masası sandalyelerinden birinde dizlerinin üzerinde oturuyordu. Sırt çantasının fermuvarını açtı, Miranda'nın, içinde manikür malzemeleri bulunan sepetini masanın bir ucuna itti ve masanın üzerine kendi boya kalemlerini yaydı. Miranda onun omuzlarının üzerine eğilerek baktı, mavi bir boya kalemi alıp uçağın ana hatlarını çizerken onu izledi.

"Çok hoş," dedi. Cevap gelmeyince, mutfağa kendine biraz daha kahve almak için mutfağa gitti.

Rohin, "Bana da biraz kahve, lütfen," diye seslendi.

Miranda oturma odasına geri döndü. "Biraz ne?"

"Biraz kahve. Demlikte var. Gördüm."

Masanın etrafında yürüdü ve onun karşısına oturdu. Oğlan uzakta kalan boya kalemlerine uzanmak için neredeyse ayağa kalkıyor, kalemlerine ucu ucuna yetişebiliyordu.

"Kahve içmek için çok küçüksün."

Rohin resim defterinin üzerine eğildi, zayıf gövdesi ve omuzları neredeyse deftere dokunacaktı, sonra başını yana çevirdi. "Hostes bana kahve verdi," dedi. "Süt ve bol şekerle yaptı." Uçağın yanına, uzun dalgalı saçları ve yıldız gibi gözleri olan bir kadın çizerek doğruldu. "Babam da uçakta güzel bir kadınla tanışmış," dedi ve bir karar vermeye çalışırmış gibi, "Saçları daha parlaktı," diye ekledi. Miranda'ya baktı, onun

kahve içişini izlerken yüzünü buruşturdu. "Azıcık kahve alamaz mıyım? Lütfen?"

Sakin, düşünceli bir yüz ifadesi olmasına karşın yine de huysuzluk krizlerine giren çocuklardan olup olmadığını merak etti. Onu, deri ayakkabılarıyla kendisini tekmelerken, kahve içmek için ciyak ciyak bağırırken ve annesiyle Laksmi onu almaya gelene kadar çığlıklar atarak ağlarken hayal etti. Mutfağa gidip istediği kahveyi hazırladı. Daha sonra, düşürüp kırma ihtimalini düşünerek çok sevmediği fincanlarından birine koydu.

Miranda kahveyi masaya koyduğunda, "Teşekkür ederim," dedi. Fincanı ellerinin arasında sıkı sıkı tutarak küçük yudumlar aldı.

O resim yaparken Miranda da yanında oturdu, ama tırnaklarına bir kat oje sürmeye kalkıştığında Rohin itiraz etti. Sırt çantasından ince karton kapaklı bir dünya almanağı çıkarıp Miranda'dan kendisine soru sormasını istedi. Ülkeler, her sayfada altı tane olmak üzere, başkentleri kalın harflerle yazılmış, altlarına nüfus, yönetim şekli ve benzer bilgiler eklenmiş halde ayrılmıştı. Miranda, Afrika bölümünde bir sayfa açarak listeyi takip etti.

"Mali?" diye sordu.

Çocuk hemen, "Bamako," diye cevap verdi.

"Malavi."

"Lilongwe."

Dev'le Mapparium'dayken Afrika kıtasına baktığını hatırladı. Büyük bir bölümünün yeşil olduğu gözlerinin önüne geldi.

"Hadi, devam et," dedi Rohin.

"Moritanya."

"Nuakşot."

"Mauritius."

Durdu, gözlerini sıkıca kapattı, sonra tekrar açtı; mağlup olmuştu. "Hatırlayamıyorum."

Miranda, "Porto Louis," dedi.

"Porto Louis." Bunu bir ilahiymiş gibi fısıldayarak tekrar tekrar söyledi.

Afrika'daki ülkelerin en sonuncusuna geldiklerinde, Rohin Miranda'nın da onunla seyretmesini söyleyerek, çizgi film izlemek istediğini söyledi. Çizgi filmler bittiğinde Miranda'nın peşinden mutfağa gidip, kahve yaparken onu seyretti. Miranda banyoya gittiğinde peşinden gitmedi gerçi, ama Miranda birkaç dakika sonra kapıyı açtığında onun dışarıda bekliyor olmasına şaşırmıştı.

"Tuvalete mi gitmek istiyorsun?"

Oğlan hayır anlamında kafasını salladığı halde yine de tuvalete girdi. Klozetin kapağını kapatıp üzerine tırmandı ve lavabonun üzerindeki, Miranda'nın diş fırçalarını ve makyaj malzemelerini koyduğu dar, cam rafı inceledi.

Miranda'nın Dev'i gördüğü gün aldığı göz jeli numunesini tutarak, "Bu ne işe yarıyor?" diye sordu.

"Şişkinlikler için."

"Şişkinlik nedir?"

"Burası," diye açıkladı eliyle göstererek.

"Ağladıktan sonra oluşanlar mı?"

"Evet, sanırım."

Rohin tüpü açtı ve kokladı. Parmağına bir damla sıktı, sonra da eline sürdü. "Kötü kokuyor." Elinin üstünü, sanki renk değiştirmesini umuyormuş gibi dikkatlice inceledi. "Annemin gözlerinde de şişlikler var. Bana soğuk algınlığından olduğunu söylüyor ama bazen durmadan, saatlerce ağlıyor. Bazen akşam yemeği boyunca. Üstelik bazen o kadar uzun sürüyor ki gözleri kurbağalarınki gibi şişiyor."

Miranda ona yemek verip vermemesi gerektiğini düşündü. Mutfakta bir kutu pirinçli çörek ve biraz marul buldu. Dışarı çıkıp bir şeyler almayı teklif ettiyse de, Rohin aç olmadığını söyledi ve çöreklerden birini yemeye razı oldu. Çörekleri aralarına alıp masaya yan yana oturdular. Sonra Rohin resim defterinde yeni bir sayfa açtı. "Sen çiz."

Miranda mavi bir boya kalemi seçti. "Ne çizeyim?"

Rohin bir süre düşündü. "Tamam, buldum." dedi. Ondan oturma odasındaki eşyaları çizmesini istedi; kanepeyi, sandalyeleri, televizyonu ve telefonu. "Böylece onları ezberleyebilirim."

"Neyi ezberleyebilirsin?"

"Birlikte geçen günümüzü." Bir tane daha almak için çöreklere uzandı.

"Neden ezberlemek istiyorsun, peki?"

"Çünkü birbirimizi bir daha asla görmeyeceğiz."

Söylediklerinin doğruluğu Miranda'yı ürküttü. Biraz üzüldüğünü hissederek Rohin'e baktı. Fakat o üzgün görünmüyordu. Resim defterinin sayfasına parmağıyla vurarak, "Haydi, başla," dedi.

O da elinden geleni yaparak etraftaki eşyaları çizmeye başladı; kanepe, sandalyeler, televizyon, telefon. Rohin ona yaklaştı, o kadar yakınına sokuldu ki, Miranda bazen ne yaptığını bile zar zor görebiliyordu. Küçük kahverengi ellerini onunkilerin üzerine koydu. "Şimdi de ben."

Miranda ona boya kalemini uzattı.

Kafasını salladı. "Hayır, hayır, şimdi de beni çiz."

"Çizemem," dedi Miranda. "Sana benzetemem."

Rohin'in yüzüne, tıpkı Miranda ona kahve getirmeyi reddettiğinde olduğu gibi, üzgün bir ifade yayılmaya başladı. "Lütfeen?"

Başının ve kâküllerinin ana hatlarını öne çıkartarak yüzünü çizdi. Yüzünde ciddi, mahzun bir ifadeyle, gözlerini bir noktaya odaklamış kıpırdamadan duruyordu. Miranda iyi bir portre çizebilmeyi diledi. Elleri gözleriyle aynı anda, tıpkı o gün kitapçıda kendi ismini Bengal alfabesinin harfleriyle yazmaya çalıştığında olduğu gibi, alışkın olmadığı bir şekilde hareket ediyordu. Çizdiği şey oğlanı andırmıyordu bile. Tam burnunu çiziyordu ki Rohin sandalyeden aşağıya zıpladı.

Onun yatak odasına doğru giderken, "Sıkıldım," diye seslendi. Kapıyı açtığını ve şifoniyerinin çekmecelerini açıp kapadığını duydu.

Miranda odaya geldiğinde Rohin dolabın içindeydi. Bir süre sonra saçları darmadağın, elinde gümüş rengi gece elbisesiyle dolaptan çıktı. "Bunu yerde buldum."

"Askısından düşüyor."

Rohin önce elbiseye, sonra da Miranda'nın vücuduna baktı. "Giysene."

"Nasıl yani?"

"Elbiseyi giy."

Giymesi için hiçbir sebep yoktu. Filene's'ın soyunma odasının haricinde hiç giymemişti ve Dev'le birlikte olduğu süre boyunca asla giyemeyeceğini biliyordu. Bir daha asla, Dev'in masanın öbür ucundan uzanıp onun elini öpeceği lokantalara gitmeyeceklerini de biliyordu. Hep pazar günleri, Dev eşofmanlarını, o kot pantolonunu giymiş halde onun evinde buluşacaklardı. Rohin'den elbiseyi aldı ve sıkı kumaşı hiç buruşmadığı halde silkeledi. Boş bir askı bulmak üzere dolaba uzandı.

Rohin aniden, Miranda'nın arkasına geçerek, "Lütfen, elbiseyi giy," dedi. İki zayıf koluyla Miranda'nın beline sarılıp, yüzünü sırtına bastırdı. "Lütfen."

Ona böyle sımsıkı sarılmasının şaşkınlığıyla, "Pekâlâ," dedi.

Rohin aldığı cevapla mutlu, gülümsedi ve yatağın ucuna oturdu.

Miranda, kapıyı işaret ederek, "Yalnız dışarıda beklemen gerekiyor," dedi. "Ben giyinince çıkarım."

"Ama annem hep benim önümde giyinir."

"Öyle mi?"

Rohin başını salladı. "Elbiselerini çıkardıktan sonra yerden kaldırmaz bile. Hepsini yatağının yanında, karmakarışık bir halde yerde bırakır.

"Bir defasında benim odamda uyudu," diye devam etti. "Artık babam da olmadığından, benim yatağımda daha rahat ettiğini söylemişti."

Miranda onu, koltukaltlarından tutarak yataktan kaldırırken, "Ben senin annen değilim," dedi. Rohin ayağa kalkmak istemeyince Miranda onu kucağına aldı. Tahmin ettiğinden daha ağırdı ve bacaklarını sımsıkı kalçalarına sarıp, kafasını göğsüne bastırarak ona yapıştı. Onu salona oturttu ve kapıyı kapattı. Ek bir önlem olarak sürgüyü de çekti. Kapının arkasındaki boy aynasına bakarak giyindi. Soket çorapları gözüne çok aptal göründü, bir çekmece açtı ve ince çoraplarını çıkarttı. Dolabının alt kısmına göz atarak küçük tokalı siyah ayakkabılarını giydi. Köprücük kemiklerinin üzerindeki zincir askılar, birer ataş kadar hafifti. Elbise ona biraz bol gelmişti. Kendi başına fermuvarını kapatamadı.

Rohin kapıya vurmaya başladı. "Artık girebilir miyim?"

Miranda kapıyı açtı. Rohin bir şeyler fısıldayarak almanağı elinde tutuyordu. Miranda'yı görünce gözleri büyüdü. "Fermuvarı kapatmak için yardıma ihtiyacım var," dedi ve yatağın kenarına oturdu.

Rohin fermuvarı sonuna kadar kapattı, sonra Miranda ayağa kalktı ve kendi etrafında döndü. Rohin, "Çok seksisin," dedi.

"Ne dedin, ne dedin?"

"Çok seksisin."

Miranda tekrar oturdu. Bunun hiçbir şey ifade etmediğini bildiği halde yine de kalbi hopladı. Büyük ihtimalle Rohin bütün kadınları seksi olarak nitelendiriyordu. Bu kelimeyi televizyonda duymuş veya bir derginin kapağında okumuş olmalıydı. Mapparium'da, Dev'le köprüde karşı karşıya durdukları günü hatırladı. Bu kelimelerin ne anlama geldiğini bildiğini düşündüğü ânı. Ona bir şeyler ifade ettiği ânı.

Miranda, kollarını göğsünün etrafına sardı ve Rohin'nin gözlerinin içine baktı. "Bana bir şeyler söyle."

Rohin sessizdi.

"Ne demek bu?"

"Ne, ne demek?"

"O kelime. 'Seksi.' Ne anlama geliyor?"

Kafasını önüne eğdi, birden utanmıştı. "Sana bunu söyleyemem."

"Neden?"

"Bu bir sır." Dudaklarını sımsıkı kapattı. O kadar sıkı kapatmıştı ki beyaz bir çizgi belirdi.

"Söyle bana. Bilmek istiyorum."

Rohin, Miranda'nın yanına oturdu ve ayakkabılarının arkasıyla şiltenin ucuna vurmaya başladı. Tedirgin bir şekilde kıkırdadı, zayıf vücudu sanki gıdıklanıyormuş gibi sallanıyordu.

Miranda, "Haydi, söyle," dedi. Uzandı ve ayaklarını düz tutmasını sağlamak için bileklerini sımsıkı kavradı.

Rohin'e baktı, gözleri iki küçük kesik gibiydi. Şilteye tekrar vurabilmek için uğraştıysa da Miranda bileklerine bastırdı. Tekrar yatağa düştü, sırtı tahta gibi düzdü. Elleriyle ağzını kapattı ve sonra fısıldadı. "Bu, tanımadığın birine âşık olmak demek."

Miranda tıpkı Dev'inkilerden olduğu gibi, Rohin'in sözlerinden de çok etkilendi. Yalnız bu sefer vücudunu ateş basmadı, sadece uyuştuğunu hissetti. Hint marketinde, Dev'in karısının benzediği Madhuri Diksit'in bir resmini bile görmeden güzel olduğunu anladığında hissettiklerini hatırladı.

"Bu, babamın yaptığı şey," diye devam etti. "Tanımadığı birinin, seksi birinin yanına oturdu ve şimdi annemin yerine onu seviyor."

Rohin ayakkabılarını çıkardı ve onları yan yana yere koydu. Sonra yorganı kaldırıp almanağıyla birlikte Miranda'nın yatağında kıvrıldı. Biraz sonra kitabı elinden düştü ve gözlerini kapattı. Miranda oğlanın uyuyuşunu seyretti, nefes aldıkça yorgan inip kalkıyordu. Dev gibi on dakika sonra, hatta

yirmi dakika sonra bile uyanmadı. Miranda gece elbisesini çıkardıktan sonra kot pantolonunu giyip, yüksek topuklu ayakkabılarını dolaba kaldırıp ince, külotlu çorabını çekmeceye koyarken, o hâlâ gözlerini açmamıştı.

Her şeyi kaldırdıktan sonra yatağa oturdu. Ona doğru, pirinç çöreğinin üzerindeki pudra şekerinin dudaklarının kenarında kalmış kırıntılarını görebilecek kadar yakınına eğildi ve almanağını aldı. Sayfaları çevirirken Rohin'i, Montreal'deki evlerinde annesiyle babasının tartışmalarına kulak misafiri olurken hayal etti. "Güzel mi?" Haftalardır aynı bornozu giyen annesi, kendi güzel yüzü kinle dolu bir halde babasına soruyordu. "Seksi mi?" Babası ilk başlarda inkâr edip, konuyu değiştirmeye çalışıyordu. "Söyle bana." Annesi ciyak ciyak bağırıyordu, "Seksi olup olmadığını söyle." En sonunda babası seksi olduğunu söylüyor, annesi elbise yığınlarıyla çevrili yatakta durmadan ağlıyor ve gözleri kurbağalarınki gibi şişiyordu. "Nasıl?" diye soruyordu hıçkırarak, "Nasıl olur da hiç tanımadığın bir kadına âşık olabilirsin?"

Miranda bunları hayal ederken, onun da gözlerinden yaşlar döküldü. Mapparium'daki o gün, tüm ülkeler elini uzatsa dokunabileceği kadar yakın görünmüş ve Dev'in sesi camlarda çarpıp yankılanmıştı. Köprünün diğer ucundan, yaklaşık bir kilometrelik mesafeden söyledikleri kulaklarına o kadar yakın ve o kadar sıcak geliyordu ki, günler boyu ne zaman düşünse Miranda'yı heyecanlandırmıştı. Miranda birden, durdurulması imkânsız bir şekilde hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ama Rohin hâlâ uyuyordu. Onun ağlayan kadın sesine alışmış olduğunu tahmin etti.

Pazar günü Dev, Miranda'yı evden çıkmak üzereyken aradı. "Hemen hemen hazırım. Saat ikide orada olacağım."

Televizyonda bir yemek programı seyrediyordu. Bir kadın, bir grup elmanın içinden hangilerinin pasta yapmaya en uygun olduğunu anlatıyordu. "Bugün gelmesen iyi olur."

"Neden?"

"Grip oldum," diye yalan söyledi. Aslında söylediğinde gerçek payı yok değildi; ağlamaktan hakikaten yüzü gözü şişmiş, burnu tıkanmıştı. "Bütün sabah yataktaydım."

"Sesin kötü geliyor." Kısa bir sessizlik oldu. "Bir şeye ihtiyacın var mı?"

"Hayır, yok."

"Bol bol sıvı iç."

"Dev?"

"Evet, Miranda?"

"Mapparium'a gittiğimiz günü hatırlıyor musun?"

"Elbette."

"Orada birbirimizle nasıl fısıldayarak konuştuğumuzu hatırlıyor musun?"

Dev yine muzip bir ses tonuyla, "Hatırlıyorum," diye fısıldadı.

"Bana ne söylediğini hatırlıyor musun?"

Kısa bir sessizlik oldu. Dev, "Hadi, yatağına git," diyerek bir kahkaha attı. "Gelecek pazar görüşürüz, tamam mı?"

Bir gün önce ağlarken, hiçbir şeyi, hatta isminin Bengal dilinde nasıl yazıldığını bile unutmayacağını biliyordu. Rohin'in yanında uyuyakalmıştı; uyandığında Rohin, Miranda'nın yatağının altında saklayarak muhafaza ettiği *The Economist*'in üzerine bir uçak çiziyordu. Adres etiketine bakarak, "Devajit Mitra kim?" diye sordu.

Miranda, Dev'i eşofmanları ve spor ayakkabılarıyla telefonda kahkaha atarken hayal etti. Bir dakika geçmeden alt kattaki karısının yanına gidecek ve o gün için koşmaktan vazgeçtiğini söyleyecekti. Gazete okumak için oturduğunda gerekçe olarak da gerinirken adalelerinden birinin çekildiğini söyleyecekti. Kendine rağmen onu özlemişti. Onu belki bir-iki pazar daha görmeye karar verdi. Ondan sonra bir süredir emin olduğunu hissettiği şeyleri söyleyecekti: bu ona da, karısına da haksızlıktı. İkisi de daha iyi yaşamayı hak ediyordu ve bu durumu daha fazla sürdürmenin anlamı yoktu.

Ama bir sonraki pazar kar yağdı ve Dev karısına, Charles'ta koşmaya gideceğini söyleyemedi. Ondan sonraki pazar günü karlar erimişti gerçi, fakat bu kez de Miranda, Laksmi'yle sinemaya gitmeyi planlamış ve bunu telefonda söylediğinde Dev programını iptal etmesini istememişti. Üçüncü pazar erkenden uyandı ve yürüyüşe çıktı. Hava soğuk fakat güneşliydi, böylece Dev'in onu öptüğü lokantaların önünden geçerek Commonwealth Avenue'da yürüdü, Hıristiyan Bilim Merkezi'ne kadar gitti. Mapparium kapalıydı, kendine bir fincan kahve aldı ve kilisenin dışındaki banklardan birine oturup kilisenin heybetli sütunlarına, devasa kubbesine ve şehrin üzerini kaplayan aydınlık, mavi gökyüzüne dalıp gitti.

Bir kitaba maymun iştahlılığıyla başlayıp daha sonra okumaya devam etmek için kendimizle kıyasıya mücadeleye girmek hepimizin başına gelmiştir. Yazarın kerameti herhalde burada devreye girer. Lahiri'ye daha ilk kitabıyla 2000 Pulitzer'i kazandıran da tam bu noktadaki olağanüstü yeteneği."Ben öykü âşığıyım," diyenlerden, "Ben aslında öykü okumayı pek sevmem ama..." diyecek olanlara kadar okuma keyfi olan herkesi kitabın başına mıhlayan bir kurgu ustası Lahiri.

İnsanlarda bir yere ya da bir şeye ait olma duygusu niyedir; dahası geçmişlerine bakıp bir kopukluk hissettiklerinde neden böylesine dert edinirler..? Peki, bu kadar genç yaştaki, üstelik egzotik bir güzelliğe sahip bir kadın yazar da bir sürü hoş ve uçucu konu dururken, neden kalkıp "aidiyet" gibi bir meseleyi öykülerinin ana teması yapmayı düşünür?! Bilinmez tabii, bilinmez ama, Lahiri'nin ortak kaderimiz olan çıkışsızlığı doğallıkla söyleyiveren yeteneği, gündelik hayatımız içinde mutsuzluğa kapı aralayan bir acı hüzün taşıdığımızı hatırlatır: Bu boşluk, bu özlem, avutulur gibi değil...

Köklerinden kopmuş bir şairin, "bir ahtapotla boğuşuyorum denizdeki yuvamı elde etmek için" dediği gibi, yazar da *Dert Yorumcusu*'nda, bize çok da yabancı olmayan insanların gündelik hayattaki sıkıntılarını en renkli betimlemelerle ve bazen muzipçe güldürerek yansıtıyor. Bu vaadi genç yaşına sıcak duyarlılığını katarak yaratan Lahiri, Amerikan kısa öyküsüne karaderili yazarlardan sonra yeni bir insani boyut serpmeyi başaran bir öykücü.

ISBN 975-316-630-3
9 789753 166300